19-27. Ár

Tímarit

Þjóðræknisfélags Íslendinga

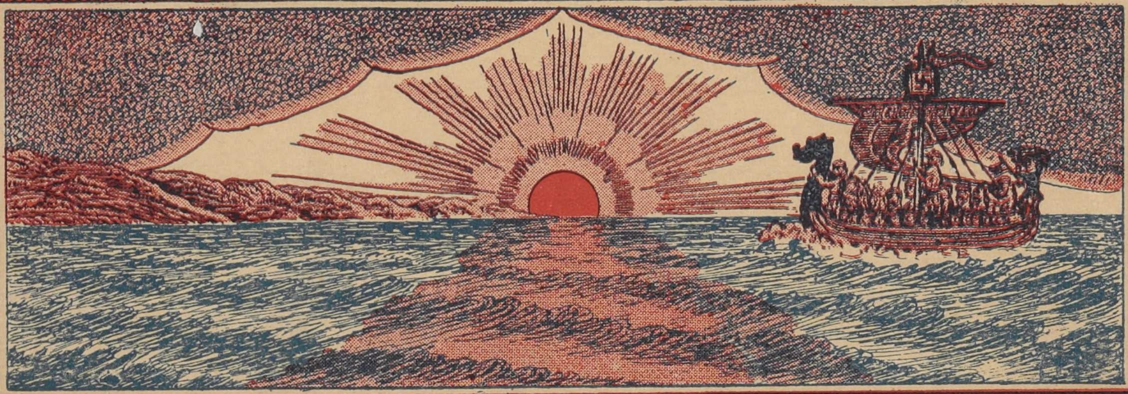

XXVII. ÁR

WINNIPEG, MANITOBA

1946

TÍMARIT

Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi

XXVII. ÁRGANGUR

Tilgangur félagsins er:

1. Að stuðla að því af fremsta megni að Íslendingar megi verða sem bestir borgarar í hérlendu þjóðlífi.
2. Að styðja og styrkja íslenska tungu og bókvísi í Vesturheimi.
3. Að efla samúð og samvinnu meðal Íslendinga austan hafs og vestan.

Þetta er sá félagsskapur meðal Íslendinga í Vesturheimi, er aðallega byggir á þjóðernislegum grundvelli og hvetja vill þá til framsóknar og virðingar til jafns við þá þjóðflokka aðra, er þetta land byggja.

Ársgjaldið er aðeins 1 dollar, og fá allir skuldlausir félagsmenn, er það borga, þetta tímarit ókeypis.

Þjóðræknisfélag Íslendinga í Vesturheimi
Winnipeg, Canada

IN MEMORIAM

HEIÐURSFÉLAGAR OG FORSETAR

His Excellency Lord Tweedsmuir, Hon. Patron
Kjartan Helgason, fyrrum prófastur
Stephan G. Stephansson, skáld
Frú Stephanía Guðmundsdóttir, leikkona
Prófessor Sv. Sveinbjörnsson, tónskáld
Þorbjörn Bjarnason, skáld (Þorskabítur)
Einar H. Kvaran, rithöfundur
Ragnar E. Kvaran, fyrrum prestur og forseti
Kristján Níels Júlíus (K. N.), skáld
Séra Jónas A. Sigurðsson, skáld og forseti
Dr. Rögnvaldur Pétursson, forseti og ritstjóri
Prófessor F. S. Cawley, Ph.D.
Friðrik Swanson, málari
Kapt. Sigtryggur Jónasson
Dr. B. J. Brandson, læknir
J. Magnús Bjarnason, rithöfundur
Dr. Hjörtur Thordarson, raffræðingur

Félagatal Þjóðræknisfélagsins 1945

A. Heiðursverndarar

His Excellency the Right Honourable The Earl of Athlone, K.G.,
Governor General of Canada
Herra Sveinn Björnsson, forseti Íslands

B. Heiðursfélagar

Dr. Vilhjálmur Stefánsson, landkönnuður, New York
Prófessor Halldór Hermannsson, Cornell University, N. Y.
Prófessor Sigurður Nordal, Háskóla Íslands, Reykjavík, Ísl.
Prófessor Árni Pálsson, Háskóla Íslands, Reykjavík, Ísl.
Prófessor Watson Kirkconnell, McMasters University, Hamilton, Ont.
Dr. Henry Goddard Leach, New York, N. Y.
Rt. Rev. C. V. Pilcher, D.D., Sydney, Australia
Jóhannes Jósefsson, íþróttamaður, Reykjavík, Ísland
Þorst. Þ. Þorsteinsson, rithöfundur, Winnipeg, Man.
Guttormur J. Guttormsson, skáld, Riverton, Man.
Dr. Sig. Júl. Jóhannesson, skáld, Winnipeg, Man.
Mrs. Jakobína Johnson, skáldkona, Seattle, Wash.
Mrs. Guðrún H. Finnsdóttir, skáldkona, Winnipeg
Mrs. Laura Goodman Salverson, skáldkona, Winnipeg
Fröken Halldóra Bjarnadóttir, Ritst. Hlín, Akureyri, Ísland
Jónas Jónsson, alþingismaður, Reykjavík, Ísland
Thor Thors, sendiherra Íslands, Washington, D. C.
Ásgeir Ásgeirsson, alþingismaður, Reykjavík, Ísland
Séra Runólfur Marteinsson, Winnipeg, Man.
J. T. Thorson, yfirdómari, Ottawa, Ont.
J. J. Bíldfell, Winnipeg
Árni G. Eylands, Reykjavík, Ísland
Sigurgeir Sigurðsson biskup Íslands
Gunnar B. Björnson, Minneapolis, Minn.
Ásmundur P. Jóhannsson, Winnipeg, Man.
Einar Jónsson, myndhöggvari, Reykjavík, Ísland
Vilhjálmur Þór, Reykjavík, Ísland
Gísli Jónsson, ritstjóri Tímaritsins, Winnipeg, Man.

C. Ævifélagar

Árni Sigurðsson, Winnipeg, Man.
Dr. Helgi P. Briem, Consul Gen. of Iceland, New York, N. Y.
Grettir Leo Jóhannson, Icelandic, Danish Consul, Winnipeg, Man.

D. Ársfélagar

1. ÍSLAND

Hinrik Björnsson, Reykjavík
Þórhallur Ásgeirsson, Reykjavík
Dr. Eggert Steinþórsson, Reykjavík
Frú Gerður Steinþórsson, Reykjavík
Fröken Jóhanna Friðriksdóttir, Reykjavík
Frú Guðrún J. Erlings, Reykjavík
Eggert Levy, hreppstjóri, Ósum, Húnavatnssýslu.

2. ENGLAND

Miss Ingibjörg Ólafsson, Stella Maris, Rottingdean, Sussex

3. CANADA

Árnes, Man.

Mrs. Anna H. Helgason
Ísleifur Helgason
Mrs. Guðrún Johnson
Jónas Ólafsson
O. G. Ólafsson
Þorsteinn Sveinsson
Sigurður J. Thorkelsson

Ashern, Man.

Hermann Helgason

Benalto, Alta.

Jóhann M. Hillman

Borden, Sask.

Dr. Jóhannes Pálsson

Brandon, Man.

Dr. E. J. Skafel

Calgary, Alta.

Jóhann Bjarnason
Sigurður Sigurðsson
Mrs. Helga Björnsson

Camp Morton, Man.

Þorsteinn Sveinsson

Clairmont, Alta.

Magnús G. Guðlaugsson

Elfros, Sask

J. S. Árnason
Jón Jóhannesson
Sigurður Arngrímsson

Frobisher, Sask.

Hjörtur Bergsteinsson

Hayland, Man.

Mrs. Stefanía Guðmundsson
Sigurður B. Helgason
Ólafur Magnússon
Geirfinnur Pétursson

Halifax, N. S.

Christian Sivertz

Hnausa, Man.

Daniel Halldórsson
Hildibrandur J. Hildibrandsson
V. G. Stadfeld
Sigvaldi Vídal
Miss Sigurrós Vídal

Hodgson, Man.
Rögnvaldur S. Vídal

Kenora, Ont.
Mrs. Sigríður Pálsson

Keewatin, Ont.
Bjarni Sveinsson

Langruth, Man.
Sigfús Benediktson

Loomis, Sask.
B. Bjarnason

Lundar, Man.
Sigurveig Benedictson
Jón Einarsson
Emil Guðmundson
Vigfús Guttormsson
Ed. Hallsson
Ágúst Magnússon
Mrs. Ásta Sigurðsson
Grímúlfur Sigurðsson

Marquette, Man.
Mrs. Sigríður Sveinson
S. G. Sveinson

Markerville, Alta.
Mrs. Rósa S. Benediktson

Matheson Island, Man.
Árni G. Johnson

Osland, B. C.
Kristján Einarsson
Friðrik Kristmansson

Oak Point, Man.
Jón Finnsson
Eric Stefánson

Oak View, Man.
Mrs. Jóhannes Johnson
Sigurður Sigfússon

Otto, Man.
Mrs. Guðr. G. Eyjólfsson

Piney, Man.
Mrs. B. E. Björnsson
Kristinn Norman
Albert Thorvaldson

Red Deer, Alta.
Ófeigur Sigurðsson

Regina, Sask.
M. Christianson

Reykjavík, Man.
Mrs. I. Gíslason

Saskatoon, Sask.
Próf. T. Thorvaldson,

Selkirk, Man.
Ásgeir Bjarnason

Siglunes, Man.
Davíð Eggertsson
Miss Guðbj. Eggertsson
Ásmundur Freeman

Sexsmith, Alta.
Jón Einarsson

Steep Rock, Man.
Th. Gíslason
F. E. Snædal

Swan River, Man.
Mrs. Thórdís Samson
C. Guðmundson

Tantallon, Sask.
Helgi Vigfússon

Thicket Portage, Man.
J. H. Johnson

Toronto, Ont.
Einar I. Svanbergson
J. Ragnar Johnson

Vancouver, B. C.
Mrs. Kristjana Anderson
Magnús Elíasson
Mrs. Matth. Friðriksson
Carl Friðriksson
Mrs. H. S. LeMessurier
Mrs. Anna Matthíason
S. Guðmundsson
Thor Guðmundson

Virden, Man.
Böðvar Johnson

Vogar, Man.
Björn Eggertsson
Framar Eyford
Tómas Guðmundsson
Lestrarfél. "Herðubreið"
Magnús Jóhannesson
Björn Johnson
John S. Johnson
Óli Johnson
Óskar Johnson
Guðmundur Jónsson
Páll Jónsson

Wapah, Man.
Mrs. Fritz Erlendson

Watrous, Sask.
Pétur N. Johnson

Westbourne, Man.
Mrs. Lára Sveinsson

White Rock, B. C.
Th. G. Ísdal
S. D. B. Stephanson

Wilkie, Sask.
Miss Dóra Davidson

Winnipeg, Man.
Mrs. Sigríður Árnason
Dr. Ág. Blöndal
Mrs. Jónína Christie
Sr. V. J. Eylands
Páll Guðmundsson
Jón Guðlaugsson
Mrs. Gyða Hurst
Mrs. Jósefína Jóhannsson
Halldór Johnson
Próf. Skúli Johnson
Guðm. F. Jónasson
Capt. Vilhelm Kristjánsson
Magnús Markússon
S. W. Melsted
Dr. B. H. Olson
Mrs. J. Rafnkelsson
Jón Sigurðsson
Capt. J. B. Skaptason
Mrs. J. B. Skaptason
G. S. Thorvaldson, K.C.

Wynyard, Sask.
Jakob J. Norman

4. BANDARÍKIN

Arlington, Va.
Mrs. J. Sigmundsson

Baltimore, Md.
Dr. Stefán Einarsson

Bayside, N Y.
E. B. Johnson

Berkeley, Calif.
Dr. Caroline Brady
Próf. Sturla Einarsson
Steindór G. Guðmunds
Mrs. Thordís Guðmunds
Rev. S. O. Thorlákson

Blaine, Wash.
Mrs. Kristín F. Líndal
Mrs. Veiga Jóhannson
Gestur Stephanson

Boston, Mass.
Kapt. Jóhannes G. Ásgeirsson
Kórmakur Ásgeirsson
Einar Barnes
Ari Bjarnason
Kapt. Jóhannes Björnsson
Kapt. G. K. Eggertsson
Kapt. Björgvin Einarsson
Valgeir Einarsson
Chr. A. Guðjohnson
Ágúst Guðmundsson
Andrés Guðmundson
Kapt. Thor Guðmundson
Kapt. Grímur Hákonarson
Jónas Hallgrímsson
Björn D. K. Haralz
Kapt. Gunnlaugur Illugason
Kapt. Axel Jóhannsson
Kapt. Guðmundur Jóhannsson
Norman B. Johnson
Gunnlaugur Jónsson
Kapt. Theódór Jónsson
K. Markússon
Sigtryggur Ólafsson
Guðmundur Pálsson
Adolf Petersen
Pálmi M. Sigurðsson

Bottineau, N. Dak.
Ásmundur Benson
Óskar B. Benson
Albert Árnason
Mrs. George Freeman

Buena Park, Calif.
Mrs. J. Gillis

Cambridge, Mass.
Próf. Francis P. Magoun,
Gunnar Norland
Harvard College Library

Camp Crowder, Mo.
Chaplain G. B. Guðmundsson

Chicago, Ill
S. Árnason
Emil Beck
Bragi Freymóðsson
Dr. Árni Helgason
Dr. Sveinbjörn Johnson

Charlottesville, Va.
Prof. Frederic T. Wood

Davis, Calif.
Dr. V. S. Ásmundsson

Detroit, Mich.
Hon. Frederick H. Fljózdal
Jónas W. Johnson

Duluth, Minn.
Chris Johnson

Fargo, N. Dak.
Dr. B. K. Björnsson
Mrs. N. B. Johnson
W. A. Myrdal
Prof. F. W. Thordarson

Gloucester, Mass.
Einar Anderson
Jónas B. Johnson

Grand Forks, N. Dak.
University Library

Hallson, N. Dak.
Árni J. Jóhannsson

Huntington Park, Calif.
Dr. Paul V. Jameson
Miss Ellen Jameson

Ivanhoe, Minn.
Peter H. Foss
Bjarni Guðmundsson

Jackson, Mich.
Andrew H. Palmi

La Kota, N. Dak.
Einar Johnson

Lincoln, Nebr.
Próf. Joseph Alexis

Los Angeles, Calif.
Gunnar Bergman

Minneapolis, Minn.
Ásm. Bjarnason
Björn G. Björnsson
Hjálmar Björnsson
K. Valdimar Björnsson
Sr. David Gulbrandson
Guðmund Peterson
Miss Hermania Björnsson

Minneota, Minn.
María G. Árnason
Gunnar S. Bardal
Sr. Guttormur Guttormsson
Einar Hallgrímsson
J. P. Ísfeld
Jóseph Jósephson
John A. Johnson
John L. Johnson

National City, Calif.
John S. Laxdal

New Haven, Conn.
Próf. Adolph B. Benson
Yale University Libr.

New Ulm, Minn.
Hon. A. B. Gíslason

New York, N. Y.
E. Grettir Eggertson
Edvard Frímannsson
Garðar Gíslason
Jón Guðbrandsson
Hannes Kjartanson
Gunnar Magnússon
Georg Östlund
Dr. E. Thorláksson
Ólafur Johnson

Park River, N. Dak.
Theodore Eyjólfson

Philadelphia, Penn.
Próf. Axel J. Uppvall

Pt. Roberts, Wash.
Árni S. Mýrdal

Portland, Ore.
Barði Skúlason
Guðm. Thorsteinsson

Poulsbo, Wash.
Mrs. H. F. Kyle

Princeton, N. Y.
Próf. R. V. Lindebury

Rio Linde, Calif.
E. M. Thorsteinsson

Rugby, N. Dak.
Dr. Chr. G. Johnson

San Diego, Calif.
J. K. Steinberg

Santa Barbara, Calif.
Mrs. Rannveig Schmidt

Seattle, Wash.
Thórir Björnsson
Sveinn Árnason
Mrs. Margrét J. Benedictsson
B. J. Einarsson
Mrs. Helga K. Sumarliðason
B. I. Einarsson

TÍMARIT

Þjóðræknisfélags Íslendinga

TUTTUGASTI OG SJÖUNDI ÁRGANGUR, 1945
Ritstjóri: Gísli Jónsson

WINNIPEG, MANITOBA
Gefið út af Þjóðræknisfélagi Íslendinga í Vesturheimi
1946

Myndirnar

Prentað hjá The Viking Press Ltd., 853 Sargent Ave., Winnipeg, Man.

EFNISYFIRLIT

GUÐRÚN OG JÓHANN MAGNÚS BJARNASON

Jóhann Magnús Bjarnason

RITHÖFUNDUR

Eftir Þórodd Guðmundsson frá Sandi

Gott var að kynnast þér, kjörsonur árroðans fjalla.
Eg kem til að minnast þíns sóldags og röðulkvelds.
Frá mörgu vér innum, er mannblóm að jörðu falla.
Málvinir finnast þá hnipnir við glæður elds.

Þakkir eg færi þér íslenska íturmenni.
Þótt óríkur værir, þú miðlaðir dýrum sjóð.
Margt er að læra, þótt lífgrös í sporum fenni,
um ljósálfa kæra. Þín fræðsla var sönn og góð.

Líf þitt var haglega listinni saman slungið,
ljóð þín og saga og fallegu ævintýr.
Svo barnslega fagurt var ef til vill aldrei sungið
í eldforna daga. Þinn strengur var hreinn og nýr.

Stórt var þitt landnám að horfinna feðra hætti.
Til húmblárra stranda var för þín í árdaga gjörð.
Þú leystir þann vanda, sem hug þínum hvarvetna mætti.
Haukfleygur andi þinn vann sér þar nýja jörð.

Frumskóga Vesturheims, glitlönd með gullturnahöllum,
glóaldin bestu og leiftrandi demantaval,
vængjaða hesta og undur í álfheimafjöllum
öðlaðist gesturinn tigni í Rauðárdal.

Farðu nú vel yfir fjörðinn, sem heimana greinir.
Eg fjarvistum dvel hér — og kann eigi á neinu skil
um lífið og Hel. Þeir vita þau vísast einir,
sem voboðans él hafa kannað á Dauðsmannshyl.

J. Magnús Bjarnason

Eftir Dr. J. P. Pálsson

"Ef allir væru eins og Mr. og Mrs. Bjarnason, væri gott að lifa í þessum heimi."

Hann var góður maður, góður vinur, góður kennari, gott skáld. Þetta vita þeir sem umgengust hann og lásu verk hans. Aðrir taka það trúanlegt sem sagt er um hann lifandi og látinn; því aldrei munu þeir sjá né heyra annað en gott eitt um Magnús. En lof um hinn látna er svo algengt og sjálfsagt, að lýsingarorðið, *góður*, er því nær marklaust um þann sem kominn er í gröfina.

Sumir teljast góðir, séu þeir svo hugsunar- og afskiftalausir, að þeir reka sig aldrei á skoðanir né áform annara. Aðrir fyrir að gefa brot af gróðafé sínu. Þá eru guðsmennirnir, sem ganga í kirkju á hverjum helgum degi, og mæta fári og fátækt sinni og meðbræðranna, með bænum og sakramentum, og von um eilífa sælu — eftir þetta líf. Önnur góðmenni neita sér um glaum og gleði þessa auma lífs, hirta hold sitt og gera sitt ítrasta til, að aðrir taki upp þetta heilaga háttalag þeirra, og bæti þannig ráð sitt. Og enn eru þeir góðu menn, sem ganga úr leik lífsins, gerast einbúar, og ná sambandi við höfund lífsins, með því að stara tímunum saman á naflann á sér. Flestir þessara "góðu" manna eiga það sameiginlegt, að tala um, og trúa á fórnfærslu, sem fyrsta og æðsta skilyrði sannrar góðmensku. M. ö. o. Góðverkin hafa tap og þjáningar í för með sér.

Sú kenning var andstæð innræti og breytni Magnúsar. Líf hans gekk alt út á, að auka gleði og gæfu sem flestra þeirra, er hann mætti á lífsleiðinni; og við þetta verk sitt naut hann starfsgleðinnar í fullum mæli, engu síður en ötull og laginn verkmaður, við vinnu sína. Manngæska hans var knúð fram af innri þörf; og fengi hann henni ekki fullnægt, var honum lífið einkis vert. Því varð honum aldrei full ljóst, hversu miklu góðu hann kom til leiðar, meðal samferðamanna sinna. Hann var sér þess ekki meðvitandi, að margir, sem höfðu kynni af honum, voru honum skuldugir. Hann gladdi þá, örvaði vilja, og jók sjálfstraust þeirra. Og í vissum skilningi áttu nokkrir honum líf sitt að launa. Þó var hann enginn missióneri; var laus við alla ástríðu til heims-bóta. Var hann þó nógu glöggskygn til að greina misfellurnar í mannheimum. — En hver var hann, að ætla sér að jafna þær?

Skáldverk hans eru laus við prédikanir, um hvernig menn eigi að lifa og láta. Og öll þau ár, sem eg var honum samtíða, vissi eg ekki til, að hann "héldi ræðu". Í samræðum kom hann fram, eins og á annara þekking og skoðunum væri alt að græða, en það sem hann legði til málanna, skifti litlu. Þó sóttust ungir og gamlir, leikir og lærðir eftir að hafa tal af

honum. Heimili þeirra Magnúsar og Guðrúnar, konu hans, var eins og gróður-ey, á eyðimörk. Þar var ætíð bjart og friðsælt, þó sandrok heimsku og harms blindaði sjónir manna, um heim allan. Og þegar gestirnir kvöddu, höfðu þeir hvílst svo, að næsti áfanginn varð ljúfari og léttari, en leiðin að baki.

Ekki er það ætlun mín, með þessum línum, að gera nokkurt heildaryfirlit af ævi Magnúsar eða skáldverkum hans. Til þess eru engar heimildir handbærar; og jafnvel dagbók hans er mér ókunn, nema hvað hann las mér einstöku málsgreinar úr henni. Enda var það persóna hans og dagleg framkoma, sem hreif mig meir en nokkuð það sem hann ritaði. Verð eg því að láta mér nægja, að segja frá fáeinum hversdagslegum atvikum, sem vöktu og efldu ást mína og virðingu fyrir þessum einkennilega manni. Og gerðu fleiri slíkt hið sama, mundi fyrst fást samsteypt mynd af honum.

Seint um haustið 1894, sá eg hann í fyrsta sinn. Við vorum nýflutt að Geysi, en svo hafði heimilisréttarland föður míns verið nefnt, áður en við settumst þar að. Eg átti eitthvert erindi við frænku mína, sem þá bjó á Brekku, næsta "landi" norðan við Geysi. Magnús var þar gestkomandi. "Þetta er nú kennarinn þinn", sagði frænka mín. Hann heilsaði mér vingjarnlega og tók mig strax tali, sem alt gekk út á, að grenslast eftir hvað mikið eg kynni til bókarinnar. Og þegar eg sagðist hafa lært öfuga þríliðu og hefði fengið tilsögn í ensku, virtist mér glaðna yfir honum. En hvaða gleðiefni bóklærdómur minn, emigrantastráks í vaðsmálsfötum, var hálærðum skólakennara í Ameríku, var mér hulin gáta; og eins hitt, að hann ávarpaði mig með nafni, og kunni nöfn og önnur deili á foreldrum mínum og systkinum. Á heimili okkar, hafði ekkert verið útgert um skólagöngu okkar systkinanna. En þessi ókunni maður virtist þegar hafa skipulagt námsferil okkar. Eg færi í skólann, ekki sem byrjandi, heldur til framhaldsnáms, og mundi ekki líða á löngu, að eg settist í bekk með jafnöldrum mínum. Í svipinn mun eg varla hafa orðið mér þess vís, hversu þetta samtal hresti mig og örvaði; en á heimleiðinni var eg léttari í lund og spori en nokkru sinni áður í þá fjóra mánuði, sem eg hafði dvalið í þessu landi. Þegar heim kom, og eg sagði fréttirnar, var eg spurður spjörunum úr: Hvernig er þessi kennari? Er hann stór maður? Er hann fínn? Hvað gamall heldurðu hann sé? — En þó eg væri álitinn vel í meðallagi athugull, fann eg engin svör við þessum spurningum. Þó mér fyndist persónan standa mér ljóslifandi fyrir hugskotssjónum, var mér ómögulegt að lýsa ytra útliti kennarans. Og mér er nær að halda, að honum verði aldrei lýst svo, að þeir sem kyntust honum geri sig ánægða með lýsinguna. — Hann var meir en meðal maður á hæð, beinvaxinn og bar höfuðið hátt. Liðlegur í hreyfingum og léttur í spori. Andlitið stórskorið, en svaraði sér vel, og var alt í senn: ásjóna víkingsins, höfðingjans, gáfumannsins og barnsins. — Jafnvel ljósmyndavélin gerði honum aldrei skil — fremur en læk eða leiti í heimahögum, þegar sólin skín. . . . Okkur furðaði á því, að vandalaus maður vissi deili á okkur,

nýkomnum, lítilsigldum emigröntum. Frænka var fámál kona. Hann hlaut að hafa spurst ítarlega fyrir um okkur. — Og hvers vegna?

Eftir stutta viðkynningu við Magnús, komst eg á þá skoðun, að hann væri óvenjulega forvitinn. Það virtist ástríða fyrir honum, að fá alla mögulega vitneskju um hvern sem hann fyrir hitti, þó aðeins væri ókunnur vegfarandi. Og var mér oft skemt, þegar við Magnús hittum ókunnan mann, hvort sem var á förnum vegi eða innan fjögra veggja. Fréttaleit hans var svo einkennileg; og mér fanst hann krefja menn til sagna, með aulalegum spurningum og tilsvörum. Þó held eg að hann hafi hagað samtalinu eftir því, hvernig honum leist á manninn. Til dæmis, virtist hann feiminn, eða fámáll, sló Magnús fram einhverri staðhæfing, eða ágiskun, sem krafðist andmæla: Þú munt vera vestan af strönd. — Þú mun vera í heimsókn (til þessa eða hins, sem hann nefndi, en ekki átti heima í bygðinni, og gott ef hann var til!) — Ekki vænti eg að þú sért skyldur (þessum eða hinum)? Þessar getgátur hans voru ekki aðeins út í bláinn, heldur svo fjarri öllum líkum, að það var gustukaverk, að fræða þennan einfeldning og leysa ofan af skjóðunni við hann. Og samtalið gerðist óþvingað og eðlilegt. — Svo þegar við vorum tveir einir, gerði hann ýmsar athugasemdir um manninn: Hann liti greindarlega út. — Hann mundi hafa hlotið nokkra menntun. — Hann virtist vera vel að manni. — Hann væri líklega mesti ágætis maður. Og við þessar athugasemdir Magnúsar, skýrðist persónan fyrir mér og varð mér minnisstæðari en ella. Líkt og listmálari hefði, með einum ákveðnum drætti skýrt mynd einstaklingsins, svo hann skar sig úr fjöldanum. En drátturinn jók ætíð gildi hans. Eg er viss um, að Magnús var manna fyrstur til að verða þess var, sem miður fór í fari annara, þó hann hefði aldrei orð á því. En væri hallað á þá, í hans eyru, fann hann þeim ætíð eitthvað til hróss. Einn var duglegur, eða glíminn, eða minnugur o. s. frv. Og þó þessi vörn kæmi ekki málinu við, varð hún til að dreyfa samtalinu og beina því í aðra átt.

Magnús unni meðbræðrum sínum fyrir það sem þeim var vel gefið. Hitt var aukaatriði, sem hann lét sér engu skifta. Í fljótu bragði virtist þetta glámskygni, og skortur á heilbrigðri dómgreind, og var ein ástæðan fyrir því, að sumir álitu hann fremur einfaldan og barnslegan. — Annað sem mun hafa stutt það álit á honum, var afskiftaleysi hans af safnaðar — og stjórnmálum. Hann greiddi ekki atkvæði í kosingum, árum saman, og tilheyrði engri kirkju. Hvernig hann leit á safnaðarlífið, má geta til um, af sögu hans, *Söfnuðurinn í Þistilhverfi.* Og það verður vægast sagt, að hann hafði óbeit á sumum kirkju-kreddum, t. d. þeirri, að börn væru fædd í synd, og að skaparinn vildi ekkert hafa með þau, fyrr en búið væri að krossa þau og ausa helgu vatni. Þá var hann sannfærður um að mennirnir séu yfirleitt of góðhjartaðir, til að verða aðnjótandi friðar og sælu himnaríkis, vitandi miljónir meðbræðra sinna kveljast eilíflega í helvíti.

Hinni sífeldu leit, eftir kostum í fari einstaklingsins, kom Magnús

ekki við í fjölmenni. Enda virtist hann þar sem út á þekju, nema það ætti sér stað á heimili hans. En þar lék hann á als oddi, og þó hann að vissu leyti drægi sig í hlé, var hann lífið og sálin í samræðunum, og allri glaðværð.

Þó Magnús vænti góðs af öllum mönnum, án hliðsjónar af þjóðerni þeirra eða hörundslit, báru Íslendingar ægishjálm yfir annara þjóða menn. Það lét nærri að hann skoðaði íslenskt þjóðerni sem meðfædda dygð. Væri honum vikið góðu, eða hefði hann afspurn af kærleiksverki eða höfðingskap frá hálfu Íslendinga, var viðkvæðið, "þarna kemur fram íslenska konungshjartað". Að Íslendingar stæðu öðrum framar, var honum heilög sannfæring. Eg minnist samtals við Guðrúnu, konu hans, sem var mjög einlæg og opinská. Við ræddum um eitthvað, sem bar á góma í íslensku vikublöðunum, og sem tæplega gat talist Íslendingum til sóma. Og fór eg háðsorðum um, að þarna kæmi í ljós íslenska konungshjartað. Guðrún hló, en eg sá að Magnúsi stór-þótti. Var hann þó vanur að taka góðlátlega gaspri okkar Guðrúnar, um ýmislegt það, sem almenningur skoðar sem heilög vé. Þessi tröllatrú hans á öllu sem íslenskt er, var svo djúpstæð og hjartfólgin, að hún yfirgekk minn skilning. Þó Magnús óskaði, vonaði og staðhæfði, að alt sem viðkemur Íslendingum, væri fagurt og fullkomið, var hann vís til að leggja lykkju á leið sína, til að sannfærast enn betur um, að hann hefði rétt fyrir sér. Og eins og að líkindum lætur, varð hann stundum fyrir vonbrigðum.

Einu sinni sátum við að kaffidrykkju með merkum gesti frá Íslandi, sem var á ferð hér vestra. Eftir blaðagreinum að dæma, hafði hann átt í brösum við prófessor einn á Íslandi. Okkar á milli hafði Magnús aftekið, að milli þessara ágætu manna, kæmi nokkur persónuleg óvild til greina — aðeins skoðanamunur; báðir væru þjóðkunnir menningarfrömuðir, og þar að auki Íslendingar! Að þeim væri í nöp hver við annan, gat ekki borið sig. En mig grunaði að Magnús mundi nota tækifærið til að komast að því sanna. Hann bar ritverk prófessorsins í tal, en gesturinn lagði hvorki ilt né gott til málanna. Loks segir Magnús, sakleysislega: "Eftir ljósmyndum að dæma, virðist prófessorinn vera stór og glæsilegur maður." Þá var engin bið á svari: "Hann er lítill maður með stór eyru." Þó Magnúsi hafi sjálfsagt fallið svarið miður, mun gesturinn varla hafa fallið í áliti hans. Eftir alt saman, var hann merkur Íslendingur, sem bar konungshjarta í brjósti.

Lesendur Magnúsar kannast við, hversu hann leitaðist við að víðfrægja Íslendinga með sögum sínum; þó er óvíst að mesta verk hans, sem gengur í þá átt, komi nokkurn tíma fyrir almennings sjónir. En það var hvorki meira né minna en sönnun fyrir íslensku þjóðerni enska skáldsins Ben Jonson(ar). Að þessu viðfangsefni vann hann svo árum skifti. En þættist hann viss í sinni sök, mun hann ekki hafa gert sig ánægðan með þau rök, sem honum vanst að safna. Enda lítil von um að slík rannsókn tækist í afskektu sveitaþorpi.

Það mun varla of sagt, að Magnús var orþódox, í trú sinni á mennina,

sér í lagi þar sem vinir hans, eða þjóðbræður áttu í hlut. — Í meðvitund hins "rétttrúaða", öðlast jarðnesk tilvera gildi sitt fyrir að vera meistaraverk hins mikla guðs; í hjarta Magnúsar, af því merkasti þáttur hennar er mannkynið. Hinn rétttrúaði fæst ekki um, þó algóður, alvitur guð drepi og limlesti unga og aldna í fellibyljum og jarðskjálftum. Og hví skyldi þá Magnúsi láð, að hann sá í gegn um fingur sér við breyska og brotlega menn.

Hann var laus við alla mærð og hræsni. En ýms ummæli hans um þá sem hann unni, voru svo um skör fram, að eg benti honum stundum á, að þau væru ekki sönn. Því svaraði hann á þessa leið: "Þú veist að eg fer ekki vísvitandi með ósannindi. Það sem eg segi og skrifa er *mér* sannleikur. — Ástand mitt er þannig; og eins og Stephan segir, 'Sannleikurinn óyggjandi og allur er ástand vort'."

Ekki er það ásetningur minn, að gera grein fyrir sálarlífi né lífsskoðun Magnúsar. Eg held hann hafi ekki, sér meðvitandi, lifað eftir eða fylgt neinni hug- né heimspekistefnu. En nokkrum árum áður en hann dó, gerði hann mér óbeinlínis grein fyrir hugarfari sínu: "Hver maður á sinn eigin hugarheim. Eg hugsa mér þennan hugarheim minn eins og mitt andlega heimili. Þar verður að vera bjart og hlýtt inni fyrir; hvað eina innan stokks á sínum stað, og hvergi blettur né ryk á neinu. Og eg leitast við eftir megni, að halda þetta hús mitt eins vel og hún Guðrún heldur litla heimilið okkar." — Ætti eg að geta til um hvaða hugspekingi Magnús var andlega skyldastur, mundi eg nefna Spinoza. Hefi eg þó vissu fyrir því, að hann hafði ekki lesið neitt af verkum Spinoza, fyr en nokkrum vikum fyrir andlátið.

Um það leyti sem Magnús bjó á Arnheiðarstöðum, en svo nefndi hann heimilisréttarland sitt, í Geysisbygð, munu aðeins þrír eða fjórir bygðarbúar hafa mælt á enska tungu, og enginn pennafær á því máli, nema hann. Það varð því hlutskifti hans, að hafa á höndum öll ensk bréfaskifti fyrir nábúa sína, semja bænarskrár til þess opinbera, gera upp skýrslur fyrir skóla-skrifara, og leiðbeina friðdómara í öllu. Og að sjálfsögðu var alt þetta endurgjaldslaust.

Þó Magnús væri frábitinn, að blanda sér inn í einkamál annara, komst hann ekki hjá því. Þegar mönnum bar eitthvað á milli, hljóp vanalega annar, stundum báðir málsaðilar til hans, að leita álits hans eða úrskurðar. Auk þess kom ekki friðdómaranum til hugar, að hreyfa máli, án þess að ráðfæra sig við Magnús. Oftar en einu sinni sá eg þennan útvörð réttvísinnar rölta heim að Arnheiðarstöðum, með hvítan léreftspoka um öxlina. En í honum voru lagabækur og önnur plögg, sem við komu embættinu. Magnús var vanur að sannfæra dómarann um að málið væri alvarlegt og all flókið og krefðist nákvæmrar yfirvegunar. Friðdómara væri best að skilja pokann eftir og koma aftur á tilteknum tíma. Í millitíð gekk Magnús oft langar leiðir til funda við málsaðila, krafði þá sagna, talaði um fyrir þeim og sætti þá að lokum. Svo þegar til kom varð engin kæra, engin stefna, ekkert réttarhald. Og þar sem friðdómarinn var maður

kappsamur og fylginn sér, var hann ekki alskostar ánægður með úrslitin, sem voru hin sömu, hvað ofan í annað. — Alt vegna meinleysis og roluskapar Magnúsar. Og gekk þetta svo langt, að öll þau ár sem Magnús bjó á Arnheiðarstöðum, kom aðeins eitt mál bygðarbúa fyrir rétt. — Sækjandi tók kæruna til friðdómara í annari bygð.

Ástríða Magnúsar til að gleðja aðra, knúði hann oft til afskifta á annara högum. Fyrsta vorið sem við áttum heima á Geysi, vorum við bróðir minn á gangi eftir Geysirbraut, eins og vegurinn austur að vatninu er nefndur. Einhver var nýbúinn að kveikja í sinunni á vegarstæðinu. — Þetta var í fyrsta skifti sem við höfðum séð logana læsa sig eftir sinuflókanum og dansa eins og litla ljósálfa eftir skraufþurrum girðingarrenglum. Okkur varð starsýnt á þetta, svo við stöldruðum við, en héldum svo heim. Rétt á eftir okkur kom ókunnur maður heim á hlaðið. Hafði hann orð á eldinum, og hélt svo leiðar sinnar. Næsta morgun var sú frétt flogin út um bygðina, að Geysis-strákarnir hefðu borið eld að girðingu næsta nágrannans. — Faðir okkar var við fiskiveiðar niður við vatn, og barst fregnin til hans. Hafði hann auðsjáanlega trúað sögunni, og var þögull og þungur á brún, þegar eg sá hann næst.

Um Magnús var öðru máli að gegna. Um hádegi, daginn eftir brunann, kom hann hlaupandi heim að Geysi. Ekkert erindi átti hann annað en að fullvissa móður mína um, að við bræður værum saklausir og mundum ekki hljóta neitt ilt af þessari missögn um uppruna eldsins. Síðar minntist hann ekki á þetta við mig; og þegar eg reyndi að grafast eftir hvernig hann einn hefði vitað, að við vorum saklausir af að hafa kveikt í, svaraði hann því, að hann vissi það, og það væri sér nóg. En margt ómakið mun hann hafa tekið á sig, áður en fréttin féll í gleymsku.

Þetta sama ár, snemma morguns, annars ágústmánaðar, var eg við slátt með föður mínum, í mýrunum fyrir sunnan Geysi. Hitinn og mýbitið voru upp á það versta, og kominn sá tími sumars, þegar fætur okkar féllu í sár af að standa daglega í eitruðu mýravatninu. Mig dreymdi vakandi við orfið — um dýrðina á Hnausum. Þennan dag átti að halda þar upp á Íslendingadaginn. — Þar mundi fólk ganga frjálsmannlegt í sparifötunum, og blessað kulið af vatninu sigrast á hitasvækjunni og sópa mýinu út í skóg.

Fyrst á morgnana var eg vanur að fylgja föður mínum eftir við sláttinn, með því að taka mjóan skára. En í þetta sinn var eg á eftir; og hann var kominn löngu á undan mér til baka þar sem slægjan byrjaði; og þegar eg sneri við, sá eg að hann var á tali við mann, meðan hann brýndi. Þar var Magnús kominn. Ekki veit eg hvað þeim hafði farið á milli, en þegar faðir minn spurði mig hvort mig langaði nokkuð til að fara á Íslendingadaginn, hefði auðveldlega mátt telja mér trú um, að Magnús væri göldróttur. Að karl gaf mér fararleyfi, svona um hábjargræðis tímann, var mér eins óskiljanlegt, eins og hitt, hvaðan "inngangs í garðinn", væri að vænta — full fimtán cents! En Magnús réði úr því. Um leið og hann svaraði fyrir mig — það væri

sjálfsagt að eg yrði sér samferða — gat hann þess, að nefndin hefði falið sér á hendur, að koma með trúverðugan ungling, til að "aðstoða við hliðið". — Hvernig hann rataði til okkar gegn um kargaskóginn, er mér enn hulin gáta; en veit það eitt, hann viltist aldrei af vegi kærleikans.

Þegar eg lít til baka yfir árin sem Magnús bjó á Arnheiðarstöðum, undrar mig hversu honum vanst tími til ritstarfa; því þó búið tefði hann ekki til muna, átti hann í mörg horn að líta. Fótgangandi ferðaðist hann, ekki einungis um nágrennið, heldur oft og langleiðis um alla nýlenduna. Áhugi hans fyrir framhaldsnámi nemenda sinna og annara ungmenna, sem kyntust honum, kostaði hann margt sporið. Eina fjárvon fátækra nemenda þá, eins og um langt skeið síðar, var að komast að kenslu við sveitaskóla; og varð Magnús oftast að tryggja okkur stöðuna og útvega kennara-leyfi hjá mentamáladeildinni. Til dæmis, hafði eg ekki fyrr "útskrifast" úr skóla hans, en hann fór á stúfana, til að ná í embætti fyrir þennan nýja kandidat sinn. Að ganga tuttugu mílur, til að sannfæra skólaráðsmenn úti á enda nýlendunnar, um að þessi eða hinn skjólstæðingur hans væri afburða gáfaður og fæddur kennari, var ekki nema sjálfsagt. Og þó eg ætti bágt með að efast um dómgreind hans, fann eg brátt að eg var ekki verkinu vaxinn. En hvort sem hann skorti dómgreind eða samviskusemi í þessum efnum, þegar óskabörn hans áttu í hlut, hafa þau að líkindum ekki gefið honum það að sök.

Á þessum árum voru sveitaskólar opnir lengst sex mánuði ársins. — Hæsta kaup var þrjátíu dollarar um mánuðinn, og þó þau Magnús og Guðrún hefðu við allan sparnað og reglusemi, hrukku ekki launin, nema hann væri sér út um kenslu víðar en við Geysis-skólann. Stundum kendi hann á Hnausum, part úr árinu, og gekk oft daglega að heiman og heim — sjö mílur.

Haustið 1895 kendi hann í Mikley. Eg var þá vikadrengur á heimili hans, og er því kunnugt um, að hann gekk heim eftir skóla á föstudögum, og til baka seinni part sunnudags. Mun sú vegalengd nema fjörutíu mílum. Auk þess varð hann að vera sér út um ferju yfir sundið milli eyjar og lands.

Um þessar mundir þjónaði séra Oddur Gíslason söfnuði í Mikley, og slóst hann stundum í förina með Magnúsi; og gerðust þeir góðir vinir. Mun prestur hafa sagt Magnúsi frá ýmsu, sem á daga hans hafði drifið; en síðan sagði Magnús okkur Guðrúnu, og við frásögn hans, varð klerkurinn að víkingi og sægarpi, í huga mínum. Hann hafði ekki mikið orð á sér, sem kennimaður, og ekki hafði hann flutt annað með sér frá ættjörðinni, en álitlegan barna-hóp og nafnbótina, "grútar-Oddur". En hana hlaut hann fyrir að verða einn fyrstur manna til að nota olíu eða lýsi til að lægja stórsjóa. — Eins og oftar, munu ummæli Magnúsar hafa reynst okkur Oddi mun hollari en almannarómur.

Frá þessum árum, man eg ekki eftir neinum skemtisamkomum í Geysisbygð, sem Magnús var ekki beinlínis eða óbeinlínis höfundur að. Auk jólasamkomu, í sambandi við skólann, stofnaði hann til leiksýninga, einnar

eða fleiri, á hverjum vetri. Sjálfur samdi hann leikritin, æfði leikendur og stjórnaði sýningunum að öllu leyti. Aðeins einu sinni tók hann sjálfur þátt í leik, sem hann nefndi *Nirfillinn,* og lék hann aðal hlutverkið. Eg held hann hafi gert það til að sýna okkur hvernig leikari á að fara með hlutverk sitt. Um aðra fyrirmynd var ekki að velja, enda með öllu óþarft. Okkur varð minnisstætt hvernig góði og gjafmildi kennarinn okkar skifti um ham og varð að hjartalausum níðingi. Og eftir það tókum við tilsögn hans og bendingum, sem æðstu lögum leiklistarinnar. Á æfingum, sem endranær, fann hann aldrei að við okkur; en hrósaði hverjum þeim, sem tókst sæmilega. Þegar skilningsleysi okkar og afkáraháttur gekk fram úr hófi, steig hann fram á leiksviðið og tók á sig gervi þessarar eða hinnar persónunnar, sem fákænska okkar var að murka úr líftóruna.

Þá var það margt kvöldið, sem við töfðum hann og trufluðum, með heimsóknum okkar. Arnheiðarstaðir stóðu í miðri bygðinni; og þegar einangrunin og tilbreytingarleysið sótti að okkur, unglingunum, voru úrræðin ætíð þau sömu: að skreppa upp (eða ofan) að Arnheiðarstöðum. Við hlýleik og kátínu þeirra, Magnúsar og Guðrúnar, hurfu leiðindin eins og þoka fyrir sunnan-golu. — Á heimili þeirra lagði gleðin sjálf blessun sína yfir alt og alla. Þannig kom oft fyrir, að hópur unglinga safnaðist þarna saman. Guðrún var þá vön að slá upp í dans; og þar sem einn, eða fleiri, piltanna hafði vanalega munnhörpu upp á vasann, stóð ekki á, að ballið byrjaði. Og var oft dansað fram á nótt. En meðan, sat Magnús uppi á lofti og ritaði. Væri ymprað á, að gleðilæti okkar hlytu að trufla hann við skriftirnar, aftók hann að svo væri; sagði að sér veittist léttara, að semja og skrifa, við að heyra óminn af glaumnum. Í sannleika sagt, hlaut hann að heyra meir en óminn af munnhörpu-gargi og fótasparki okkar, þar sem loftið var einfalt fjalagólf og opin uppgangan.

Það hafa að líkindum verið fleiri en friðdómarinn, sem fanst góðmenska Magnúsar bera vott um andlegan og líkamlegan roluskap. En hefði hann átt það álit skilið, mundi skólalíf okkar ekki hafa verið eins friðsamt, eins og raun var á. Í skólann gengu stálpaðir piltungar, sem báru meiri virðingu fyrir líkamlegu en andlegu atgervi; og hefðu þeir ekki gengið úr skugga um, að með góðmenninu leyndist hugrekki og karlmenska, mundu þessir ólátabelgir hafa vaðið uppi með strákapör sín. Auk þess, að Magnús gat gengið af sér hvern okkar sem var, skal hér getið tveggja atvika, sem sönnunar fyrir því, að hann var engin skræfa. Á einum kvöld-dansinum á Arnheiðarstöðum, féll steinolíu-lampi á gólfið og brotnaði. Gólfið var lagt úr tveggja þumlunga þykkum plönkum, sem höfðu gisnað með aldrinum, svo olían rann niður um rifurnar, og tók gólfið að brenna, ofan og neðan. Allir stóðu ráðþrota, nema Magnús. Á svipstundu var hann kominn með einhverja flík, sem var fyrst fyrir hendi og kæfði eldinn ofan gólfs. Og áður en nokkur áttaði sig, hafði hann brotið planka-bút úr gólfinu og náð þannig aðgangi að eldinum, sem varð brátt slöktur. Ekkert tól né tæki notaði hann nema berar hönd-

urnar. Á einhvern óskiljanlegan hátt, hafði hann komið fingurgómunum milli planka-endanna, um skeyti á bita, lyft endanum, sem negldur var með fjögra þumlunga saum, og brotið hann um næsta gólfbitann. Að vísu, lá illa í viðnum, en hann var ófúinn. Ólíklegt þykir mér, að við hefðum trúað þessu, hefðum við ekki verið sjónarvottar að því. Planka-búturinn var lengi til sýnis, og við ræddum margt um þetta Grettis-tak. Og varð niðurstaðan sú, að berserksgangur hefði komið á kennarann. — Þá var það sumar eitt, að bygðarbúar gengust fyrir að hreinsa trjástíflur, úr farveg "fljótsins", sem ollu svo miklum flóðum, að nokkrar fjölskyldur máttu yfirgefa heimili sín vorlega, svo vikum skifti. Að þessu unnu ungir og gamlir, og var oft glatt á hjalla. Piltar, sem syndir voru, unnu þar sem vatnið var dýpst. Þess á milli flugust þeir á, stríddu körlunum og hrekkjuðu þá, og brýndu skap þeirra, svo ekkert mátti út af bera, að þeir gerðust ekki ósáttir sín á milli. Fyrir ertni og ögranir strákanna, voru tveir nágrannar Magnúsar komnir dýpra í fljótið en hyggilegt var. Annar þeirra var roskinn maður, lítill en harðvítugur; hinn á besta aldri, mun stærri og talinn illvígur. Höfðu þeir áður eldað grátt silfur, og voru nú komnir í háa rifrildi, sem hlaut að enda í handalögmáli. En um leið og yngri maðurinn hrifsaði í öxl gamla mannsins, sem stóð í vatni undir höndum, var Magnús þar kominn með steyttan hnefann: "Ætlarðu að láta gamalmennið í friði?" — Svo fór það ekki lengra. — Að líkindum fanst okkur meira til um snarræði Magnúsar og karlmensku, af því hann var síhræddur um, að okkur henti einhver slys. Varkárni hans í þá átt gekk svo langt, að hann lagði blátt bann við, að við klifruðum tré; og knötturinn, sem við lékum með, mátti ekki vera þéttari en vel undinn hnykill úr ullarbandi. — Nær sem velferð okkar virtist í voða, og þó aðeins að ekki lægi mikið við, var hann hugdeigur; en hetja þegar í harðbakkana slóst.

Ekki var laust við að ráðvendni Magnúsar og orðheldni gengi út í öfgar. Það er sönnu næst sem gáfaður landi sagði um hann: "Hann Magnús er glæpsamlega ráðvandur." Alla ævi var hann bláfátækur. Þó stóð eg hann oft að því, að gjalda þeim, sem unnu fyrir hann, meir en um var samið, eða sett var upp. — Ellistyrksins naut hann ekki, vegna lúsarlegra eftirlauna frá mentamáladeild Manitoba-fylkis. En Guðrún varð hans aðnjótandi að einhverju leyti; þó var klipið af honum, þegar Magnús fann sig knúðan til að tilkynna Saskatchewan stjórninni, að hann hefði meðtekið skáldalaun frá Íslandi. — Eitt sinn, þegar hann átti heima í Marshland-bygðinni, tók hann smávegis lán, á banka í Gladstone. Daginn sem víxillinn féll í gjalddaga, var grenjandi stórhríð, svo engum bónda kom til hugar að keyra til bæjar í slíku veðri. Magnús lagði því upp fótgangandi, þessar nítján mílur til að ljúka skuldinni. — Nærri má geta hvort nokkrum var þægð í þessu, nema honum sjálfum.

Oftar en einu sinni hafði Magnús haft orð á því við mig, að hann óttaðist ekki dauðann, en kviði fyrir ef hann hefði þjáningar í för með sér, og lét mig lofa sér, að eg sæi um, að hann fengi öll þau deyfilyf sem hann

óskaði eftir. En vikum, ef ekki mánuðum, eftir að hann var gripinn kvala-köstum, neitaði hann að taka deyfilyf. Ástæðan var sú, að hann átti eftir að fullgera ýms þau ritverk, sem hann hafði samið um við útgefendur sína; en var hræddur um, að deyfilyf mundu lama hugann, svo hann gerði ekki verkinu full skil. — Eftir því sem eg vissi best um viðskifti hans við ýmsa útgefendur, virtist mér þessi samviskusemi ganga ærið langt. — Fram í það síðasta, var aðeins eitt sem freistaði hans til að biðja um kvalastillandi lyf. Þegar hann átti von á gestum, var viðkvæðið: "Nú verð eg að fá eitthvað mér til hressingar, svo gestirnir haldi ekki að eg sé að deyja."

Eftir að vera í skólum annara kennara, komst eg á þá skoðun, að Magnús var ekki meir en meðal kennari frá akademisku sjónarmiði. Því athugaverðara er það, hversu mentamáladeild Manitoba-fylkis var ófús til, að hann legði niður kenslu. Svo lítinn skólalærdóm hafði hann hlotið, að jafnvel fyrir aldamót, kom að því, að kennaraleyfi hans varð ekki lengur framlengt. Varð hann því annað hvort að ganga í kennaraskólann (Normal) eða hætta skólakenslu. Nú hafði hann ekki þau prófskírteini, sem kennaraskólinn krafðist til inngöngu; en ástæður hans ekki þannig, að hann gæti sest á skólabekk um lengri tíma. Þegar hann gerði mentamáladeildinni grein fyrir þessu, fékk hann það svar, að vitnisburður skólaumsjónarmanns (inspectors) um starf hans, væri deildinni á við prófskírteini, og að dyr kennaraskólans stæðu honum opnar. Á þann hátt hlaut hann þriðja stigs kennarabréf. Löngu síðar gerðist deildin enn kröfuharðari, og féll kennarabréf Magnúsar þá úr gildi. Þó bauð deildin honum sérstakt leyfi, til að halda áfram kenslu; en hann neitaði boðinu. Útkoman varð sú, að deildin veitti honum annars stigs kennarabréf, án þess hann gengi undir nokkurt próf. Og var það fyrir frábæran árangur af kenslustörfum hans. — Þykir mér líklegt að þetta sé eina tilfellið af þessu tæi, í sögu mentamáladeildar Manitoba-fylkis; og að mínu áliti meiri og verðskuldaðri heiður, en mörg ein doktorsgráðan, sem öðrum hefir áskotnast.

Þegar eg kom í skóla til Magnúsar, hafði eg lesið lítið eitt, annað en skólabækur og guðsorða. Var gjörsneiddur þeirri lestrarfýsn, sem þjáði suma jafnaldra mína. Og það mun hafa kostað hann nokkra fyrirhöfn, að koma mér til að lesa bækur, sem ekki komu við skólanáminu. En með tíð og tíma tókst honum það. Þegar við vorum einir saman, talaði hann sí og æ, um skáldskap og rithöfunda; og fór mest af þeim ræðum fyrir ofan garð og neðan hjá mér. Í skólafrítímum, þegar veður hamlaði úti-leikjum, sagði hann okkur kafla úr sögum Dickens. Ekkert okkar var svo fært í ensku, að við hefðum not af lestri þeirra bóka á frummálinu; og var frásögnin öll á íslensku. En hann lék persónurnar og gaf þeim íslenskt líf. Og síðar, þegar eg fór að stafa mig fram úr þessum sögum, fanst mér hálft í hverju að Pickwick, Squeers, Heap, Micawber og fleiri söguhetjur Dickens, væru hálft í hverju landar mínir, og ættu sæti með ný-íslensku körlunum, sem gárungarnir hermdu eftir.

Um þetta leyti var Magnús mjög hrifinn af skáldsögum Dickens. Ekki gat það verið fyrir stíl þess höfundar, því hann var eins hroðvirkur, eins og Magnús var vandlátur í þeim efnum. — Enda mun Stevenson hafa þar verið fyrirmynd hans. Það sem heillaði hann, mun hafa verið mannkærleikurinn og hin réttláta reiði Dickens, gagnvart rangsleitni og miskunarleysi þjóðskipulagsins; með öðrum orðum, raunsæi þess höfundar. — Eg man einnig eftir, að um þessar mundir, þótti Magnúsi meira koma til Gests Pálssonar en nokkurs annars íslensks rithöfundar. — Þá var Magnús raunhugi.

Það fyrsta sem eg las eftir hann, voru Bessa-bréf og smásögurnar, *Hjóna-djöfullinn* og *Söfnuðurinn í Þistilhverfi;* og þótti lítt til koma. Skildi ekki því hann skrifaði ekki heldur eitthvað fallegt og skemtilegt. Og þegar hann mintist á þessi skrif sín við mig, var eg fremur daufur í dálkinn. Svo vissi hann, að eg hafði ekki þekkingu, áhuga né smekk fyrir skáldskap, fremur en fjöldinn, sem þótti skömm til koma. Að lesendum þessara ritsmíða hans, þótti lítið í þau varið, mun hann ekki hafa sett fyrir sig. En þegar honum bárust skammabréf úr öllum áttum, þess efnis að sögupersónur hans væru fólk, sem hann þekti eða hefði haft spurn af, og að hann gerði það hlægilegt í sögum sínum eða ófrægði það á ýmsan hátt, féll honum allur ketill í eld. Því eins og Magnúsi var höfuðdygð, að gleðja meðbræður sína, svo var hitt höfuðsyndin, að særa tilfinningar þeirra. — Aldrei framar meir mátti hann semja sögur eða ljóð, sem komið gætu við kaun lesarans. Hann varð að skifta um ham: raunhuginn gerðist svifhugi. Þó ber lítið á þessum hamaskiftum, í sögunni *Eiríkur Hansson;* enda mun þráður sögunnar hafa verið allur spunninn um þetta leyti. En í næstu sögu hans, *Brazilíufararnir,* gefur hann rómantíkinni svo lausan tauminn, að jafnvel náttúrulögmálið verður að láta í minni pokann fyrir hugsvifi hans. Áin skal renna upp fjallið, ef svo vill verkast! — Síðar meir gramdist honum við sjálfan sig, fyrir þetta tiltæki sitt, en hló þó hjartanlega, þegar hann mintist á það.

Um þetta leyti kendi Magnús fyrst lasleika, sem ágerðist mjög síðasta árið sem hann bjó á Arnheiðarstöðum, uns hann varð ófær til kenslu. Fluttu þau hjónin þá til Norður Dakota. En þar voru þau algerlega á vegum æskuvinar Magnúsar, nafna hans Brynjólfssonar, lögfræðings, sem slepti ekki hendi af honum fyrr en hann hafði náð fullri heilsu.

Eg efast um, að þessi veikindi Magnúsar hafi stafað af líkamlegri veiklun, nema að því leyti sem hann lagði ætíð of mikið á sig. Hann átti bágt með svefn, þreyttist fljótt og þjáðist af áköfum hjartslætti, sem hann áleit stafa af hjarta-bilun. Um læknis úrskurð var ekki að tala, á þeim árum, í Nýja Íslandi. Veilir sem heilir máttu annað hvort duga eða drepast. Og liði sjúklingurinn ekki beinar kvalir, og fylgdi fötum, hlaut hann litla samhygð granna sinna. En eg gleymi aldrei þeirri sjúkdómslýsingu sem Magnús gaf mér, þó hún væri mér þá með öllu óskiljanleg: "Eg veit ekki hvað að mér gengur; en eg er allur eins og eitt opið sár."

Eg held Magnús hafi verið einn

þeirra skálda, sem yrkja best, þegar þeim líður sem verst. Allan þann tíma, sem hann þjáðist af lasleika sínum, vann hann að skáldsögunni, *Vor og haust*. Hann talaði oftar við mig um þetta verk sitt, en nokkuð annað sem hann ritaði. Og þá virtist mér honum þykja vænna um þá sögu, en það sem hann hafði áður samið. Sagan var mikið verk, og í henni var fjöldi ljóða. Hann las mér ljóðin og nokkra kafla úr sögunni; og hreif það mig meir, en nokkuð annað sem eg las eftir hann. Löngu síðar, heimsótti eg hann í Marshland, og bað hann um, að lofa mér að líta yfir handritið. Sagði honum að eg gæti aldrei gleymt einni vísu, sem hann hefði farið með, þegar við vorum á gangi kvöld eitt í Geysis-bygð, og sagt mér að væri úr sögunni *Vor og haust:*

"Og máninn veður hin myrku ský,
og golan kveður hér greinum í.
Er harmar brenna við hjartað mitt,
það er sem kenni eg kallið þitt."

Og eg bætti því við, að Kristján Jónsson hefði ekki betur kveðið.

Magnús svaraði því, að hann hefði verið sjúkur maður, þegar hann samdi söguna og ljóðin, og því væri hvorugt heilbrigt. Hann hefði brent það alt saman, og best færi á því, að slíkt félli í gleymsku. Mér gramdist, ekki síður en þegar Dr. K. J. Austmann gekst fyrir að *Ævintýrin* yrðu gefin út. Þá vinsaði Magnús úr þeim, ekki veit eg hve mörg, og bar þau á eldinn, fyrir þá einu ástæðu að, "þau mundu særa suma þá sem læsu". Eitt þessara útburða hans, þótti mér bæði tilkomumikið og táknrænt. Aðal persónan var slátrari, og að líkum, var hann ekki sýndur í ljósi fegurðar og fagnaðar. "Slátrarar eru eins vænir og hjartagóðir menn, eins og aðrir," sagði Magnús, "og það væri illa gert af mér, að eiga á hættu, að særa tilfinningar þeirra, um ókomna tíð."

Skáldið Tennyson kvaðst vera þáttur alls þess, sem hann mætti á lífsleiðinni. Og líklegt er, að Magnús hafi haft talsverð áhrif á samferðamenn sína, sér í lagi þau ungmenni, sem hann kom til menta. Hversu víðtæk og djúpstæð þau áhrif hans hafa reynst, verður hvorki mælt né vegið. Þar má hver segja fyrir sig. Fyrir mitt leyti, er mér ljóst, að skoðanir mínar, sem eg tel að mestu varði, eiga upptök sín í viðkynningu minni af honum og Guðrúnu. Hann sem örsjaldan mintist á trú — eða stjórnmál, átti óbeinlínis þátt í, að snúa mér frá pólitískri og trúarlegri orþódoxíu. Magnús fann gáfur og göfuglyndi hjá mönnum af öllum þjóðflokkum. Að því leyti var hann heimsborgari. Í breytni sinni við aðra menn, "fetaði hann í fótspor frelsarans" — án kirkjuferða og bænahalda.

Meðferð hans á þeim litlu efnum, sem hann innvann sér, stakk í stúf við grundvallarreglu hins svokallaða einstaklings framtaks, sem leitt hefir vestrænar þjóðir út á refilstigu. Ást Magnúsar til hins óbrotna almúgamanns, og traust hans á honum, var hans hjartans mál — alt nema hið sífelda skrum þeirra "lýðræðismanna", sem í orði kveðnu hefja rétt einstaklingsins og meðfædda tign hans til skýjanna, en í reyndinni troða hann niður í skarnið. Hann skorti löngun, lævísi og kænsku til að hremma pund úr holdi náungans.

Eftir að eg flutti frá Elfros, var eg vanur að heimsækja þau hjónin, Magnús og Guðrúnu árlega. Í einni þeirri ferð mætti eg kunningja mínum, Jim á götunni. Jim er hérlendur maður, eins og fólk gerist flest. Hann les lítið annað en dagblöðin, hefir óbeit á róttækum skoðunum, og virðist hæst ánægður með veröldina eins og hún er. Að mannfélagsmálum sé í nokkru ábótavant, kæmi honum síst til hugar. Í einu orði: Jim er fyrirmyndar borgari. — Að fyrra bragði mintist hann á Magnús og Guðrúnu. Ekki veit eg til að hann kæmi nokkru sinni inn fyrir þeirra dyr, eða þau hefðu heimsótt hann. Samræður Jims og Magnúsar, hafi þær átt sér stað, hlutu að takmarkast við daginn og veginn. Af því eg þekki Jim vel og veit hann er laus við hræsni og fagurgala, eru mér minnisstæð ummæli hans: "If everybody was like Mr. and Mrs. Bjarnason, the world would be a good place to live in." — Án efa, hefir hann heyrt landana í Elfros tala vel um þau hjónin. Ef til vill hefir hann tekið eftir, hvernig Guðrún ól önn fyrir smáfuglunum sem umkringdu heimili hennar, vetur og sumar, og heyrt hana ræða við blómin, þegar hún vökvaði þau og hlúði að þeim. Þá fór varla fram hjá honum, hversu börnin í þorpinu sóttu daglega heim að litla húsinu, og komu þaðan brosandi með eitthvert góðgæti; eða hvernig andlit þorps- og bygðarbúa ljómuðu, þegar þeir mættu Magnúsi í sölubúð, eða á götunni. Þetta með fleiru, sem smávægilegt telst á veraldar vísu, hefir að líkindum gripið tilfinningar Jims, og óbeinlínis vakið grun hjá honum um, að þessi besti og blessaði heimur hans stæði enn til bóta, þó hann léti aðfinningar umbótamanna og postullega reiðilestra eins og vind um eyrun þjóta.

Menn eins og Magnús áorka ekki stórfeldum breytingum innan vébanda mannfélagsins. Til þess eru þeir of sjaldgæfir og fylgissnauðir. En að verða var við bergmál samúðar og kærleika þeirra Magnúsar og Guðrúnar, í sál hins óupplýsta, óbrotna alþýðumanns, styrkir vonina um betri heim og bjartari framtíð.

Jóhann Magnús Bjarnason var fæddur 24. maí 1866 að Meðalnesi í Fellum í Norður-Múlasýslu. Foreldrar hans voru Bjarni bóndi Andrésson, Guðmundssonar frá Hnefilsdal í Jökuldal, og kona hans Kristbjörg Magnúsdóttir bónda á Birnufelli í Fellum, Árnasonar ríka á Arnheiðarstöðum í Fljótsdal. Magnús fluttist vestur um haf með foreldrum sínum árið 1875, dvaldi í fyrstu með þeim í Markland, N. S., og mentaðist þar. Kom til Winnipeg 1882 og tók þar kennarapróf. Kvæntist 1887 Guðrúnu dóttur Hjörleifs Björnssonar og konu hans Ragnhildar Árnadóttur frá Dyrhólum í Mýrdal, er flutt höfðu til Nýja Íslands 1876 (sjá Þ. Þ. Þ.: Sögu Ísl. í Vesturheimi, II. bls. 295 og víðar). Þau önduðust bæði á þessu ári (1945) eftir langvarandi heilsubilun, með stuttu millibili — hún 10. ágúst, en hann 8. september, að heimili þeirra í Elfros, Saskatchewan.

Af ritverkum hans, sem út hafa verið gefin, má einkum nefna: **Sögur og kvæði,** 1892; **Ljóðmæli** 1898; **Eiríkur Hanson,** saga í 3 bindum 1899—1903; **Brasilíufararnir,** saga í 2 bindum, 1905 og 1908; **Vornætur á Elgsheiðum,** smásögusafn frá Nýja Skotlandi 1910; **Haustkvöld við hafið,** annað smásögusafn frá veru höf. á Kyrrahafsströndinni, 1928; **Karl litli,** saga fyrir börn, 1935. Í tímaritinu **Syrpa** kom sagan **Í Rauðárdalnum.** Auk þessa als hafa komið í blöðum og tímaritum sægur af ævintýrum og smásögum, sem enn hafa ekki birtst í bókarformi, þar á meðal um eða yfir 30 sögur, ævintýri, kvæði og æviminningar í þessu tímariti.

Nú sem stendur er verið að gefa út heildarútgáfu af verkum hans á Íslandi.

G. J.

Um skáldið Ben Jonson

(Smákaflar úr Dagbók Jóhanns Magnúsar Bjarnasonar).

---

27. apríl 1931.

Nýlega voru mér útveguð, til að lesa, öll leikrit *Ben Jonson's*, og er eg nú búinn að lesa þau. Ben Jonson er að mínu áliti, á mörgum sviðum, jafningi Shakespeares, og tekur honum jafnvel fram sem gleðileikaskáldi. *The Silent Woman, The Alchemist* og *Every Man in His Humour* eru meistarleg leikrit.

11. maí 1931.

Mig langar til að vita meira um skáldið *Ben Jonson* (1573-1637). Eg hefi lesið það af ritverkum hans, sem eg hefi náð í. En um ævi hans og ætt veit eg ekki annað en það, sem eg hefi séð um hann í *The Encyclopædia Brittanica;* og það er harla lítið. Mig langar til að lesa "Life of Ben Jonson", eftir *J. A. Symonds,* þann hinn sama, er ritaði ævisögu *Michel-Angelos.* Er eg nú að reyna að fá þá bók til láns.

12. júlí 1931.

Eg hefi gjört margar tilraunir til þess, að fá til láns ævisögu *Ben Jonson's,* eftir *John Addington Symonds,* en það hefir engan árangur borið, enn þá sem komið er. — Symonds var einstakur fræðimaður, álíka og *Macaulay lávarður,* og hefir því, að líkindum, grafið upp alt, sem til er, um ætt og uppruna Jonson's. Eg hefi lesið það einhverstaðar, að *Thomas Carlyle* hafi verið af sömu ætt og Jonson, enda er margt líkt með þeim, sem rithöfundum. Og Carlyle stundaði nám við skóla í Annan (eða Annandale), en þaðan var eitthvað af skyldfólki Ben Jonson's komið. Hafi Carlyle vitað, að hann var af sömu ætt og Jonson, þá er ekki ólíklegt, að hann hafi getið um það einhverstaðar í ritum sínum. En nú eru rúm tvö hundruð ár á milli þeirra frændanna. — Það er annars undarlegt, hvað mikil móða hvílir yfir öllum enskum skáldum á Elísabetar-tímabilinu, hvað ævi þeirra og ætt snertir, eins og þó bókmentir þeirrar aldar eru miklar og glæsilegar. Og að líkindum vita menn nú alveg eins mikið (ef ekki meira) um Ben Jonson og um nokkurt annað skáld á Englandi á þeirri öld. — Þegar Ben Jonson var varpað í fangelsi fyrir þá sök, að hann feldi mann í einvígi, í Lundúnum, þá skaut hann sínu máli til kirkjunnar, af því að hann var prestsson. Þá var það prestur, sem talaði máli

hans og reyndist honum sannur vinur og bjargvættur. — Þessum presti virðist hafa verið vel kunnugt um ætt Jonson's, og hann segir honum, (að sögn), leyndarmál, ættinni viðvíkjandi. En hver var þessi kaþólski prestur? Og hvað var það, sem hann sagði Ben Jonson um ætt hans? Er það bláber þjóðsögn, eða hvað? Sá, sem ritað hefir um Jonson í *Encyclopædia Brittanica*, hefir ef til vill vitað um þetta atriði, en hefir eflaust engan trúnað á það lagt, því að hann segir ekki frá því. En mér þykir líklegt, að annar eins fræðimaður og J. A. Symonds, hafi getið um þetta í bók þeirri, er hann ritaði um Jonson; og þess vegna langar mig svo mjög til að lesa þá bók. Annað er það, sem mig langar til að vita: hvort Ben Jonson hefir byrjað að rita nafn sitt sem *Jonson*, eftir að presturinn sagði honum leyndarmálið: því að fyrst framan af ævinni skrifaði hann það sem *Johnson*, (að minsta kosti með köflum). — Á fimtándu öld, og langt fram á þá sextándu, voru miklar samgöngur milli Íslands og Englands. Nokkurir Íslendingar tóku sér bólfestu á Englandi við og við, einkum þeir, sem fóru utan með enskum sjómönnum. Og systir Marteins biskups Einarssonar giftist enskum manni, ef eg man rétt það, sem eg hefi um hana lesið, og flytst til Englands með manni sínum. Marteinn bróðir hennar, sem þá er ungur drengur, fer þangað um sama leyti, dvelur þar mörg ár og fær mentun sína á skólum í Englandi. Og að líkindum hafa fleiri af þeirra fólki farið til Englands á þeim árum. Og á þeim árum, og langt fram á seytjándu öld, fóru íslenskir námsmenn við og við til Englands og dvöldu þar lengri og skemri tíma; og sumir þeirra hurfu aldrei heim aftur. En hvar á Englandi höfðu Íslendingar aðal-bækistöð sína þá? Ef til vill í Bristol, og í Annan (við Solway Firth)? Einmitt þar sem sumir ættmanna *Ben Jonson's* voru búsettir um langt skeið. Hver getur sagt um það? — Eg hefi lesið flest-öll leikrit Jonson's, nokkur kvæði eftir hann, tvær eða þrjár ritgerðir, og svo ágrip af ævi hans; og mér virðist það alt bera þess glögg merki, að hann hafi verið há-norrænn í anda og hálfgerður víkingur — skapmikill og drenglundaður. Og einkennilegt er það, hvað gleðileikurinn hans, *"The Silent Woman"*, er líkur einni íslenskri þjóðsögu, sem eg heyrði í æsku.

31. ágúst 1931.

Í þremur af leikritum *Ben Jonson's* er hann, að sögn, sjálfur ein af aðal-persónunum: Hann er Horace í *"The Poetaster"*, Crites í *"Cynthia's Revels"*, og Asper í *"Every Man Out of His Humour"*. Þessi þrjú leikrit eru samt ekki þau bestu, sem hann skrifaði. Snildarverkin hans eru þessi: *"Volpone"*, *"The Alchemist"*, *"The Silent Woman"*, og *"Every Man in His Humour"*. — Þó að Ben Jonson væri aðallega leikrita-skáld, þá orti hann samt mikið af ljóðum, og nokkur þeirra eru sígildir gimsteinar, eins og til dæmis þessi: *"Drink to me only with thine eyes"*, *"Queen and Huntress, Chaste and*

fair", "*See the chariot at hand here of love*", "*Underneath this sable hearse*", og "*Still to be neat*". — *William Drummond* of *Hawthornden* segir að Ben Jonson hafi þótt vænst um kvæðið: "*Drink to me only with thine eyes*", og að hann hafi álitið þessa vísu ganga næst:

"For Love's sake, kiss me once again;
I long, and should not beg in vain.
Here's none to spy, or see;
Why do you doubt or stay?
I'll taste as lightly as the bee,
That doth but touch his flower and flies away".

Segir *Drummond* að *Jonson* hafi lagt sérstaka áherslu á tvö síðustu vísu-orðin.

Það er sagt að Ben Jonson og vinir hans hafi iðulega komið saman í hinum nafnfræga drykkjuskála "Mermaid Tavern"; en eftir því, sem vinur hans *Robert Herrick* (1591-1674) segir í einu af kvæðum sínum, þá hafa þeir komið saman víðar en þar, til þess að gleðja sig.

3. september 1931.

Séra Guðmundur Árnason sendi mér nokkur ítarleg atriði úr ævisögu *Ben Jonson's* í *Dictionary of National Biography* eftir *Prof. C. H. Herford.* Hefir séra Guðmundur skrifað þessi atriði upp með mikilli nákvæmni og vandvirkni. — Og er þar margt, sem mér var áður ekki kunnugt um. En ekki hefir próf. Herford tekist að komast að því með neinni vissu, af hvaða ættum Jonson var. Og allir, sem um hann hafa skrifað, hafa fengið mestan sinn fróðleik um hann úr riti *William Drummond's* frá Hawthornden.

7. október 1931.

Eg er nýbúinn að fá ævisögu *Ben Jonson's,* eftir *G. Gregory Smith.* Hún er vel rituð og ítarleg. En ekki veit Smith neitt meira um ætt og uppruna Jonson's heldur en *J. A. Symonds.* — Enginn veit nú, hverra manna að móðir Jonson's var. Menn vita ekki einu sinni, hvað hún hefir heitið. Jonson fæddist mánuði eftir að faðir hans dó. Enginn veit, hvaða mánaðardag Jonson fæddist. Sumir halda að hann sé fæddur árið 1572, og aðrir, að það hafi verið árið 1573. — Þeir J. A. Symonds og G. Gregory Smith, og fleiri nafnkunnir fræðimenn, geta þess til, að Ben Jonson hafi verið af hinni miklu og ríku Johnstone's ætt í Annandale á Skotlandi. En Jonson skrifaði sig aldrei Johnstone. Í Annandale var enginn, svo menn viti, sem hét Jonson. Samtímismenn Jonson's skrifuðu oft nafn hans *Johnson* (og hann sjálfur skrifaði það stundum þannig); en hann mun oftast hafa skrifað sig *Jonson.* Og á titilblaði þeirrar bókar, sem hann sjálfur gaf út árið 1616, stendur fullum stöfum: *The Workes of Benjamin Jonson.* Og sýnir það ótvíræðilega, að hann hefir álitið, að þannig væri nafn sitt rétt stafsett. — En það er ekki nafnið eingöngu, sem kemur mér til að halda, að skeð geti, að Ben Jonson hafi verið af íslensku bergi brotinn, að minsta kosti í aðra ættina. Heldur

er það miklu fremur skapferli hans og skáldskapur. Hann stendur einn og afskektur (eins og klettur úr hafinu) í enskum bókmentum. Enginn samtíðarmanna hans (hvorki á Englandi né Skotlandi) var á neinn hátt líkur honum sem skáld. Hann var, að mínu áliti, hánorrænn í innsta eðli sínu — var nokkurs konar víkingur, róstugjarn og skapmikill, en jafnframt örlátur og drenglundaður. Honum svipar að mörgu til þeirra *Egils Skalla-grímssonar*, *Staðarhóls-Páls* og *Bólu-Hjálmars*. Hann átti í sífeldum erjum við ýmsa rithöfunda, eins og þá *John Marston* (1575-1634) og *Thomas Dekker* (1570-1640); en hann átti líka marga trygga og góða vini, eins og þá *William Shakespeare* og *George Chapman* (1559-1634).

16. október 1931.

Séra Guðmundur Árnason sendi mér bókina: *"Ben Jonson's Conversations with Drummond of Hawthornden"*, sem mig hefir svo lengi langað til að fá. Það er ekki útgáfa sú, sem prentuð var árið 1842. Þessi bók var gefin út af *R. F. Patterson, D.Litt.*, í Glasgow, árið 1924. Í henni eru fjöldamargar athugasemdir og skýringar, sem eru mér eins mikils virði og sjálfur textinn. Og það, sem mér þykir mest í varið, er það, að Dr. Patterson álítur að *J. A. Symonds* hafi ekki tekist að færa sönnur á það, að *Ben Jonson* hafi verið af Johnstone's-ættinni í Annandale á Skotlandi.

14. apríl 1932.

Frá *Dr. Richard Beck* fékk eg langt og gott bréf í gær. Hann sendi mér *"The New York Times Book Review"* (febr. 14.), og er þar ritdómur um bók *Eric Linklater's* um *Ben Jonson.*

29. apríl 1932.

Eg er nú búinn að lesa bók *Eric Linklater's* um *Ben Jonson* og *Jakob hinn fyrsta Englandskonung.* Bókin er, að mínu viti, vel rituð, en þar er mjög fátt um ætt skáldsins og æskuár. Samt er margt í bókinni, sem eg hafði ekki áður heyrt getið.

22. ágúst 1945.

Eins og eg hefi áður tekið fram í Dagbók minni, þá finst mér alltaf, að skáldið Benjamín Jonson hafi verið af íslenskum ættum; ekki samt vegna nafnsins, heldur vegna þess, að margt af því, sem hann ritaði, er, að minni hyggju, forn-íslenskt í innsta eðli sínu. Eg fæ ekki annað séð, en að hann hafi verið bráðgáfaður, hugprúður með afbrigðum, mikill námsmaður, og drengur góður. Mér finst það ekkert ótrúlegt, að hann hafi getið sér mikla frægð í orustum og háð þar einvígi við frægasta kappa óvinanna, í augsýn beggja herflokkanna, og borið sigur úr býtum. Og eg felli mig vel við það, sem *John Dryden* (1636-1700) segir um þá *Jonson* og Shakespeare. "Ef eg á að líkja honum (Ben Jonson) við Shakespeare, verð eg að viðurkenna, að hann hafi færri lýti sem skáld, en að Shakespeare sé djúpvitrari. Shakespeare var Homer, eða faðir sjónleika-skáldanna okkar; Jonson var þeirra Virgelius,

fyrirmynd að vandvirkni í rithætti; eg dáist að honum, en eg elska Shakespeare". — Ben Jonson var gjörður að hirðskáldi (Poet Laureate) í Englandi, og fékk hundrað pund sterling í laun um árið. Það þótti mikið fé á þeim dögum. — Systir Marteins biskups Einarssonar, sú, sem var í Englandi, hét Guðbjörg og gift enskum manni, sem hét Robert (að skírnarnafni, að sagt var); sumt af fólki Marteins biskups Einarssonar var búsett á Englandi. *Jón Jónsson*, af þeirri ætt, var lengi í förum milli Íslands og Englands, flutti hann bréf milli þeirra *séra Þórðar Jónssonar* í Hítardal og *Sir Thomas Browne's* á árunum 1651, 1656 og 1664. Sir Thomas Browne á þá heima í Norwich í Englandi. Hann hefir verið 32 ára gamall, þegar Ben Jonson dó, og hefir án efa kynst honum. (Browne er fæddur 1605, dó 1682).

Með mikilli athygli hefi eg lesið aftur og aftur bókina *Ben Jonsons Conversations with Drummond of Hawthornden* með skýringum og athugasemdum eftir R. F. Patterson, D.Litt., og sem gefin var út í Englandi árið 1924. Mig furðar á því, að annar eins ágætismaður og skáldið William Drummond of Hawthornden (1585-1649) skyldi ekki skrásetja annað af samtali þeirra Ben Jonsons þá 9 eða 10 daga sem Jonson var gestur hans í Hawthornden-kastalanum, en það, sem þeir töluðu einir saman yfir ölglösum. En nú vita menn lítið annað um ævi þessa mikla skálds en það eitt sem hann (Ben) sjálfur tók fram yfir skálum meðan hann gisti þar. — Ef til vill reynir einhver íslenskur fræðimaður, á síðari öldum, að afla sér fræðslu og upplýsinga um þetta mikla og ágæta skáld; því að vafalaust eru til heimildir í íslenskum skjölum frá 14., 15. og 16. öld um hinar tíðu samgöngur og verslunarviðskifti milli Íslands og Englands á þeim árum, og gæti skeð, að það kæmi einhvern tíma ótvírætt í ljós, að *Benjamin Jonson* hafi verið af norrænu kyni — jafnvel af hreinum *íslenskum ættum.*

Celiu-minni

Eftir Ben Jonson

Við þinna björtu brúna glóð
einn bikar tæmdu mér;
og heitra kossa áfengt öl
mér upp að vörum ber.
Sá þorsti, er kveikir hugsun hljóð,
oft hæstu svölun lér.
Samt, ætti eg guðaveiga völ,
ei vildi eg skifta og þér.

Eg gaf þér rósir, mæra mey,
sem mark um dulda þrá,
með þeirri von, að við þinn barm
þær vexti mundu ná.
En þú mitt offur þáðir ei;
svo þeirri stundu frá
nú angan þeirra hulinn harm
míns hjarta minnir á.

—Lausleg þýðing til söngs. G.

Óður til Vestanvindsins

Eftir P. B. Shelley

Zephyrus frjálsi, andi hausts þú ert,
þitt eðli hulið flýja blöðin smá,
er dáin fjúka um landið litabert,
líkt eins og vofur galdramanni frá;
landplágusýktur sægur! Litafjöld
á lauf þú málar, er í jarðarskjól
þú leggur vængjuð fræ, um vetrarkvöld,
á væran beð, sem lík, er gröfin fól.
Uns bláklædd vordís vel þeim fagna skal,
er vekur hún af blundi frjóa jörð
og klæðir litum fjöll og fagran dal,
frjóhnappa nærir, líkt og sauðahjörð.
Þú frjálsi andi, er yfir löndin fer,
eyðandi lífs og viðhald, seg þú mér.

Við strauma þinna afl og ástarhót,
óveðraskýin, líkt og dáin blöð,
slitna frá himins og frá hafsins rót,
húmvofur elds og skúra! fylking hröð,
á bláum feldi lofts á þinni leið,
sem lokkasafn, er rís á fölri brá
á skapanorn, er þylur svikaseið
við sjónhring ystan, hvirfilpunkti frá;
er kembir stormsins sterka hönd sitt hár.
Nú strengir ársins liðna finna hljóm,
er yfir næturhiminn breiðist blár,
sem bláhvolf kirkju, er stendur ein og tóm;
en fyllist ört, er hagl á hvörmum deyr,
við húmsins eld og veðrafár; ó heyr!

Þú, er af sumardagsins blíða blund
bláa Miðjarðarhafið, er það lá,
vaktir, og snertir þinni máttarmund,
hjá mætri Pumisey, í firði blá.
Þú aldna turna eygðir himni frá,
í öldum hafsins laugast svefni vært,
með bláan mosa og blómareiti smá,

er blanda ilmi sjávarloftið tært.
Þú sem um Atlants ölduvíða geim
öruggum fótum kafar djúpsins skál,
og sjávarurt, í botnsins hulda heim,
hræðist þá rödd, er talar stormsins mál;
sem fjóla á hausti fölnar hún og deyr
í faðm hins mikla djúps; ó heyr, ó heyr.

Ef fokið gæti eg, líkt og visið lauf
og lyft þú fengir mér á skýjavæng.
Væri eg sú alda er yfirborðið rauf,
og afl þitt fyndi í loftsins mjúku sæng;
en aðeins kynni afli veg og hóf.
Eða, sem fyr á tíð, eg leiddist með,
er fram þú gekst og ársins voðir óf
þín iðjuhönd, með karlmanns svip og geð;
þú aldrei hefðir ráðlaus reynt né séð,
á reynslustund, mig fella höfug tár.
Ó lyft þú mér, sem laufi, skýjum með!
Eg ligg á þyrnum, og með blóðug sár!
Því dagsins stríð í læðing lagði mig,
sem líkist þér í flestu og elska þig.

Ger mig að hörpu þinni; hrjúfan skóg,
þó haustlauf beggja falli um ævikvöld.
Úr hljómum þeirra harpan þín fær nóg
af hverfulleikans mikla tónafjöld,
með harmblæ dags. Mitt hjarta vakna og sál!
Minn hugur rís, og tak til starfs á ný.
Rek sýktan vilja, vonlaust stundar tál
sem visin lauf, með stormsins þunga gný.
Nýtt líf þú vek, með svip í glöðum söng,
og sigurorð þitt breið um víðan geim,
sem glóðir elds, um dægrin dimm og löng;
af dvala vek þú líf um myrkan heim.
Kveður ei Vetur sjálfur vorsins brag,
með veðurspá um fegri og sælli dag?

S. E. Björnsson

Kristmann Guðmundsson

Eftir prófessor Stefán Einarsson

Kristmann Guðmundsson er fæddur 23. okt. 1902 að Þverfelli í Lundareykjadal. Kristmann var ekki hjónabandsbarn, fremur en sumir aðrir merkir gáfumenn. Móðir hans var af góðum ættum, fólki sem var fastheldið á óðul sín í Borgarfirði og fanst því ekki til, þegar heimasætan átti króann með manni, sem eigi var talinn sérlega fastur í rásinni, þótt hann væri gáfaður og merkilegur á sína vísu.

Kristmann ólst upp hjá afa sínum — móðurföður sínum—fyrst að Þverfelli, síðan úti á Snæfellsnesi, þar sem hann lætur sumar sögur sínar gerast á síðan. Eigi verður það sagt, að hann ætti sjö dagana sæla í uppvexti sínum, þar sem hann var bæði móðurlaus og skorti félagsskap annara barna, enda var hann ekki leyndur því að hann væri meðallagi velkominn gestur í ætt móður sinnar. Afleiðingin af þessu varð sú, að hann varð eigi aðeins baldinn og þrjóskur, strákurinn, heldur einnig kvíðinn og taugaveiklaður, svo að stundum lá við að hann sæi ofsjónir. En fátt er svo með öllu illt, að ekki boði nokkuð gott. Uppeldið, þó gallað væri, kendi honum að flýja inn í sjálfs síns hugskot. Þar skóp hann sér bjarta veröld, fullskipaða fólki, sem síðar hefir komið höfundinum í góðar þarfir við skáldsagnagerðina. Söguhetjur Kristmanns, einkum í ættarsögunum, eru oft sprotnar úr sama jarðvegi og hann sjálfur: annarsvegar stolt átthagabundin ætt, hinsvegar gáfað, rótlaust skáld eða lausingi.

Þrettán ára gamall fór drengurinn frá móðurbróður sínum, — afi hans var þá dáinn fyrir nokkru, — og lagði af stað með tvær hendur tómar út í heiminn. Nú byrjaði lífsbaráttan fyrir alvöru. Í tólf ár barðist hann við berklaveikina og hafði að lokum betur. Stundum átti hann lítt til hnífs eða skeiðar. Hann gekk í alt: vegavinnu, vinnumensku, fiskiróðra, verkamensku, skrifstofustörf, búðarlokustörf. Hann var aðstoðarmaður á geðveikra spítala, ölgerðarmaður, búfræðingur, málari, múrari, umferðasali, líftryggingasali, kaupmaður, hnefaleikakennari, tungumálakennari, sundkennari, ritdómari, ritstjóri blaðs, útgefandi tímarits, — og er þá víst ekki alt upp talið.

Þessi störf hans héldu honum á flakki eigi aðeins um þvert og endilangt Ísland, heldur líka til útlanda. Á þessum þveitingi tókst honum þó að læra af eigin ramleik tungumál og lesa flest af því, sem lesið er undir stúdentspróf, auk ógrynni af skáldverkum á íslensku og erlendum málum.

Það sem hélt honum uppi á þessum reynsluárum var, að sjálfs hans sögn, fyrst og fremst þrjóska hans og harka, þegar á reyndi, en líka minningin um fyrstu æskuástina — stúlku, er hann hafði kynst sextán ára gamall og þekt um tveggja mánaða skeið. Þetta mun vera fyrsta ástarævintýri Kristmanns — fyrirmyndin, sem léð hefir öllum síðari ástarsögum hans hinn bjarta, heiða blæ, er einkennir þær umfram það, sem flestir aðrir landar hans hafa skrifað.

Þó að Kristmann hafi verið sí-yrkjandi og sískrifandi frá því hann var strákur, þá má segja, að rithöfundarferill hans hefjist fyrst 1922, er hann gaf út ljóðakver, það er hann kallaði *Rökkursöngva* (Reykjavík 1922). — Bókmentamönnum og ritdómurum leist sú bók eigi óvænleg til frama, þótt eigi næði hún almannahylli að sinni. Árið eftir freistaði hann gæfunnar með því að gefa út tímaritið *Hugrún* (Akureyri 1923 og Reykjavík 1924). Hann gaf það út með öðrum manni, en það dó í höndum þeirra.

En um ljóðin er það að segja, að Kristmann orti þá þegar mjög lýtalaust, en annars virtust þau ekki mjög frábrugðin hinum viðkvæmu ljóðum samtíðarmannanna, ljóðum, sem höfðu farið í taugarnar á Þórbergi Þórðarsyni og hrundið honum út í fútúrisma og hermiljóð. En þótt bókin spáði ekki ótvírætt um framtíð höfundarins, þá má sjá eftir á, að í henni birtist þegar bjartsýni sú, er höfundurinn hefir átt síðar í miklum mæli. Loks benda kvæðin "Bylting", "Við eigum" og "Eg vil" til þrjósku hans og vilja til að sigrast á öllum erfiðleikum, uns markinu er náð.

Árið 1924 var kreppuár, en þó var þá enginn skortur á mönnum, sem ætluðu sér að verða miklir á rithöfundarbrautinni. Kristmann mun hafa séð, að honum myndi veitast róðurinn all þunglega heima á Íslandi, en hinsvegar var dirfska hans nógu mikil til að halda, að hann gæti þá sigrað á öðrum vettvangi. Hann tók því saman pjönkur sínar og fór til Noregs vorið 1924. Og eftir tveggja ára strit og nám var hann orðinn svo slyngur í málinu, að hann gat sent frá sér fyrstu bók sína: *Islandsk kjærlighet* (Íslenskar ástir, Osló 1926), á norsku ríkismáli. Hér segir hann, meðal annars, söguna af Galdra-Lofti, en á þá lund, að Loftur vinnur frægan sigur á öflum myrkranna. Kristmanni hefir víst fundist, að það væri óþarfi að láta gamla karla eins og Gottskálk grimma snúa á sig "í lífsins ólgusjó". Enda vann bókin frægan sigur á bókamarkaðinum í Noregi. Ritdómendur voru undrandi yfir valdi því, sem þessi útlendingur hafði þá þegar áunnið sér í máli og stíl. Eftir það hefir hver bókin rekið aðra, því Kristmann skrifaði framan af skáldsögu á hverju ári, auk fjölda af smásögum, sem enn hefir ekki verið safnað í heild.

Kristmann var í Noregi þar til 1933. Það sumar var hann heima á Íslandi, og var honum þá haldið samsæti áður en hann færi aftur af landi burt. Þá

mun hann hafa farið til Kaupmannahafnar og dvalið þar í eitt ár eða svo. Eftir það kom hann alfarinn heim og settist að í Reykjvík. Hefir hann búið þar og í Hveragerði síðan.

Kristmann Guðmundsson hefir verið mikill kvennamaður um dagana, eins og sjá má af því, að hann hefir þegar átt sex konur, ekki eldri maður. Kippir honum um kvennamensku í kyn til ritbróður síns og sveitunga Snorra Sturlusonar og fleiri góðskálda. "Svona var það og er það enn um alla drykkju- og kvennamenn" orti Páll Ólafsson um sjálfan sig.

Fyrsta kona Kristmanns var norsk; henni kvæntist hann 1925. Næsta kona hans var líka norsk, en hinar konur hans hafa allar verið íslenskar.

Skifta má skáldsögum Kristmanns í tvo flokka, eftir gerð. Mætti kalla annan flokkinn 'sjálfsævisögu', en hinn 'ættarsögur'. Hann hefir skrifað þessar tvær sagnagerðir jöfnum höndum, oft svo, að þær hafa komið út til skiftis. Ættarsögurnar virðast vera skáldskapur frá rótum, þótt síðari rannsóknir kunni að leiða margt í ljós um fyrirmyndir þeirra. Hér er heill söguþráður, ævisögur foreldra og barna, stundum er jafnvel seilst til afa og ömmu aftur í tímann, en sagan sögð fram á daga barnabarnanna. Hinar sögurnar kalla eg 'sjálfsævisögur', þó eigi megi taka það bókstaflega, — jafnvel eigi eins bókstaflega og *Kirkjuna á fjallinu* eftir Gunnar Gunnarsson. — Þessar sögur virðast vera brot af innri og ytri reynslu höfundarins sjálfs. Þær gerast allar í nútímanum. Bundnar við stað og stund eru þær, og þær hafa á sér minningablæ, sem bendir til þess að höfundur hafi dregið þær úr djúpi minninga sinna, fremur en að þær séu vefur ímyndunarafls hans. Allar eru þær ítarlegar sálarlífs lýsingar. Langt er þó frá því, að þessi skifting sé örugg, enda hefir höfundurinn sagt mér, að mikið af sögum þessum sé alls ekki sjálfsævisaga.

Samt sem áður mynda þessar sögur, sem venjulega eru styttri en ættarsögurnar, röð af þáttum eða ævintýrum, þar sem söguhetjan er ýmist drengur, unglingur eða ungur maður; og lesi maður þættina í aldursröð söguhetjanna, sem ekki er sama og aldursröð þáttanna sjálfra, þá virðist manni svipurinn með ævisögu höfundarins sjálfs vera nægilegur til þess, að kalla þættina 'ævisögu'þætti.

Með þessum fyrirvara verður nú litið á þættina í aldursröð söguhetjanna.

Fyrstur af þessum þáttum er *Fattige barn* (Fátæk börn), veigamesta sagan í *Íslenskar ástir* (1926). Það er hjarðsaga (idyl) með óvanalega töfrandi blíðum blæ. Börnin, drengur og stúlka eru að vísu í tötrum, en þau búa við bláan sjó, á grænni strönd, undir heiðum íslenskum vornæturhimni. Og ást þeirra er ung og hrein eins og fyrstu vorblómin.

Síðar — í *Den blaa kyst* (Ströndin blá, Osló 1931) — hefir höfundurinn skrifað heila skáldsögu upp úr drögum þessarar hjarðsögu. Ungu niðursetningarnir fara út í heiminn. Örlög hennar verða berklahæli, loftherbergi í Reykjavík, saumakonustörf og Hjálpræðisherinn. Hann gerist þúsund þjala smiður og ævintýramaður af guðs náð, en ást hans á æsku vinkonu sinni festir hann í rásinni. Þegar hún verður 'hvíta dauðanum' að bráð, fer hann til Norges. Seinni

hluti bókarinnar gefur víða útsýn yfir íslenska hætti í þorpum og sveitum, til lands og sjávar, eins og hún endurspeglast í reynslu unglingsins, sem er að koma sér áfram í lífinu.

Enn einu sinni lýsir höfundur áhrifum ástarinnar á ung hjörtu í *Den förste vaar* (Fyrsta vorið, Osló 1933). Sú saga gerist í þorpi á Austfjörðum að sumri til. Í sögulokin hverfur pilturinn burt úr þorpinu frá unnustu sinni. Hann tekur ekki annað með sér en minningar um djúpa gleði og sára sorg, reynslu, sem gerir hann að vísu ekki ríkari, en hyggnari. Sagan, þótt þunglyndisleg sé, andar þannig í friði og með bjarma af nýrri von. Stemningin og sálarlífslýsingin í þessari sögu er með öllu meiri veruleikablæ en í hinum yngri. Hún hefir orðið sérstaklega vinsæl á Norðurlöndum.

Í *Ármanni og Vildísi* (Osló 1928) metur höfundurinn fyrstu reynslu sína á manndómsskeiði, ef til vill vonbrigði sín í fyrsta hjónabandinu (kvæntur 1925). Sagan gerist á hælinu á Vífilsstöðum, þar var höfundur sjúklingur fjóra mánuði ársins 1921. Óánægja með dönsku yfirhjúkrunarkonuna, sem í raun og veru kom fyrir 1922, og spánsku veikina, sem gekk 1918, notar hann, sem dökkan bakgrunn fyrir teikningar af mörgum smærri persónum og fyrir myndina af elskendunum Ármanni og Vildísi. Ármann er á hröðu þroskaskeiði úr ábyrgðarlausum eigingjörnum ungum manni í áttina til stefnufestu þeirrar og hófsmensku er einkennir hetjur Íslendingasagna og er vel lýst í gamla bóndanum af Jökuldal. Vildís er hugrökk dansmær, sem vílar ekki fyrir sér að lifa og leika sér fram á sjálfan grafarbakkan.

Síðastur af 'sjálfsævisöguþáttunum' eru *Hvide nætter* (Hvítar nætur, Osló 1934). Þetta er líka bók um vonbrigði, sem endar í bjartsýnum bjarma. Vera má að för höfundar til Íslands sumarið 1933 hafi gefið ytra tilefnið til hennar. Í bókinni rekur hann sögu manns, sem vex upp úr frumstæðu umhverfi ættlands síns inn í erlenda hámenningu. Vegna lítillar stúlku í íslensku sjávarþorpi (eins og áður!) ætlar hann sér að verða að manni. Starfsorka hans eykst jafnt og þétt, einnig eftir það að hann fréttir, að hún er gift kona. En smámsaman dofnar útþráin, þráin til menningarinnar og að sama skapi eflast minningarnar og heimþráin til hinnar frumstæðu vöggu, og til æskuástarinnar. Hann veit sjálfur, að þetta er flótti frá veruleikanum, en hann lætur utan og fer heim. Nú blossar ástin upp milli þeirra fornvinanna í bili, en þegar hún hefir fuðrað upp, verður ekkert eftir. Þó þykjast þau bæði hafa lært svo mikið af reynslunni, að þau geti nú óhult byrjað nýtt líf. Þessi umhugsun um hinn frumstæða ungling er vex upp í hámenninguna, er sýnilega hugsun Kristmanns um sjálfan sig og örlög sín. Hann tekur hana til nýrrar og rækilegrar meðferðar í *Gyðjunni og uxanum*.

Þótt þessir þættir Kristmanns, bygðir á stemningum og minningum, séu oft góðir, þá ná þeir varla bestu ættarsögum hans. Í þeim flestum lýsir hann frumstæðu fólki, ættræknu og fastheldnu við fornar venjur, hvort sem hann lýsir íslensku bændunum, sjómönnunum eða fyrstu

landnámsmönnunum af norrænu og írsku bergi brotnum. Oftast gerast þessar sögur á dögum feðra vorra eða afa, en í þeim heyrist óvenjulega lítið af baráttunni milli tveggja kynslóða, föður og sonar. Aftur á móti er hér sagt frá alda-gömlum ættaríg, og baráttan milli ættanna verður uppistaðan í sögunum. Höfundurinn hefir sýnilega yndi af að virða fyrir sér hinar sterku ættir og hina sterku menn; alt vex þetta og grær eðlilegu lífi undir höndum hans. Aðdáun hans á frumstæðu fólki skipar honum í flokk Hamsuns og Duun meðal rithöfunda, en bestu persónulýsingar hans geta mint á Kristínu Lafranzdóttur, sem ver með hnúum og hnefum rétt sinn til að lifa og elska hinn veiklynda húsbónda sinn. Náttúrulýsingar sverja sig líka nokkuð í ætt til hinna miklu Norðmanna.

Brudekjolen (Brúðarkjóllinn, Olsó 1927) var fyrsta langa skáldsaga Kristmanns. Í þessari bók dregur höfundurinn fram í dagsljósið til viðvörunar eiginleika, sem ekki er ótíður meðal Íslendinga. Það er tilhneigingin til að lifa í draumum um framtíðina — eða gengna hluti, heldur en að lifa og starfa í arðbæru augnablikinu.

Björn Ísleifsson, söguhetjan, er borinn til mannaforráða og virðist efnilegur á unga aldri, en hann verður aldrei að manni. Þegar hann kvænist strengir hann stór heit, og þegar kona hans deyr endurtekur hann heit sín. En efndanna verður vant. Í þess stað fer hann að tilbiðja minningu konunnar í gerfi brúðarkjólsins, sem hann varðveitir sem helgan dóm. Það er ekki fyrri en hann er orðinn roskinn maður, að hann vaknar við vondan draum, þegar hann sér ungling, sem hann lítur smátt á, taka eigi aðeins mannaforræði í héraðinu heldur líka dóttur hans. Andspænis þessum drauma-manni stendur hin sterka kona, Hallgerður, sem verkar dragandi og hrindandi á víxl. Kepnin á milli sonar hennar, hins svarthærða skálds, og hins ljóshærða höfðingjaefnis minnir á *Biðla Sólrúnar* eftir Jónas Guðlaugsson.

Livets Morgen (Morgun lífsins, Osló 1929) er tvímælalaust ein af bestu bókum Kristmanns. Menn hafa jafnvel líkt henni við *Kristínu Lafranzdóttur* eftir Sigríði Undset. En það er hvorttveggja að eftirleikurinn er ávalt hægari, enda nær Kristmann ekki frú Undset í breidd myndarinnar og dýpt sálkönnunarinnar. En hér er þó á ferð svipuð saga um sterkan og göfugan mann í klóm örlaganna, saga sem sögð er af kunnustu, er minnir á Íslendingasögur, af því að atvikum og verknaði er gefið meira svigrúm en sálarlífslýsingunum. Salvör minnir mjög á Guðrúnu í *Laxdælu,* — eins og Guðrún getur hún sagt við ævilokin: "Þeim var eg verst, er eg unni mest." En Halldór, sjómaðurinn, er öðruvísi og að sumu leyti meiri hetja en Kjartan. Örlög hans eru mjög svipuð örlögum Kristínar Lafranzdóttur. Sá er þó munurinn að þar sem Kristín beygir sig undir ok kristindómsins og gerir guðs orð að samvisku sinni, þá er Halldór heiðnari í hugsunarhætti. Hann lætur leiðast af boði drengskaparins, og viðhorfi hans til lífsins má heita fullkomlega lýst í vísu Þóris jökuls, við höggstokkinn:

Upp skaltu á kjöl klífa,
köld er sjávar drífa;
kostaðu huginn að herða;
hér muntu lífið verða.

Skafl beygjattu skalli,
þótt skúr á þig falli.
Ást hafðir þú meyja;
eitt sinn skal hver deyja.

Þessi vísa sameinar hetjuanda víkingaaldarinnar og kvendýrkun riddaraskaparins. Og Halldór er veikur á svellinu, þar sem kvenfólkið er á aðra hönd. Fyrsta ást hans verður örlögþrungin. Stúlkan, sem hann elskar, giftist góðum vini hans. Þá flýr hann suður á land, þar sem hann vinnur ástir Salvarar, hinnar stoltu, sterku konu. En örlögin spinna annan þráð. Halldór lendir í roki og verður sæhafi á ókunnum bæ. Þar hitt hann stúlku, sem minnir hann svo mjög á æskuástina sína, að hann getur ekki spyrnt á móti broddunum. Þegar hann kvænist þessari konu, heitir Salvör honum hefndum. Hún gengur að eiga danska kaupmanninn, og með hans hjálp tekst henni að halda Halldór í ævilangri áþján fátæktarinnar. Kona hans er gallagripur, en honum dettur ekki í hug að yfirgefa hana. Í ellinni fær hann að heyra, að æskuástin hans hafi í raun og veru elskað hann, þótt hún tæki vin hans. En þá er hann löngu búinn að vinna sér álit allra fyrir drengskap sinn og hetjuskap, þegar á það reynir að bjarga mannslífum úr klóm Ægis.

Fjandskapurinn milli fjölskyldnanna brennur enn glatt í næstu kynslóðinni, sem lýst er í bókinni *Sigmar* (Osló 1930). Þó endar sú saga með því, að barnabörnin ná saman. Synir Halldórs og Salvarar eru hér á öndverðum meið, eigi aðeins í ástamálum, heldur líka í stjórnmálum, sonur Halldórs sem fulltrúi jafnaðarmanna, sonur Salvarar og kaupmannsins sem fulltrúi auðvaldsins. Sagan er þannig að nokkru leyti um þjóðfélagsmál, og átökunum er lýst frá frjálslyndu sjónarmiði, líkt og Hagalín gerir í *Brennumenn*. En annars eru söguhetjurnar fyrst og fremst menn á leikborði örlaganna, svo að þjóðfélagslýsingin verður heldur utangátta; höfundinn skortir sýnilega alla stéttvísi, og skal það ekki sagt honum til lasts.

Næsta bók Kristmanns er *Det hellige fjell* (Helgafell, Osló 1932), ágæt söguleg saga. Hér endursegir hann ekki fornsögurnar eins og Kamban gerir í *Jeg ser et skönt Land*, og ekki vefur hann heldur söguna um þekta menn úr fornritunum eins og Gunnar Gunnarsson gerir. Í stað þess leiðir hann fram úr fylgsnum ímyndunar sinnar göfugan mann úr þrændalögum, sem fer með fólk sitt og fé til Íslands, en gerir á leiðinni strandhögg á Írlandi og rænir þar bæði nautum og þrælum. Þaðan fer hann beina leið til Snæfellsness og nemur land undir Helgafelli. Í þessari nýju sveit, sem er skógi vaxin milli fjalls og fjöru og full af ótrúlegum gæðum í veiðiskap til lands og sjávar vex upp hin unga íslenska þjóð úr norskum og írskum þjóðarbrotum: fyrsti Íslendingurinn er sonur höfðingjans úr Þrándheimi og írsku ambáttarinnar. Sumar söguhetjurnar eru tákn þeirra afla, er áttust ilt við og temja varð, áður en þau gátu runnið saman í nýrri íslenskri

þjóðarheild. Örlög þessara manna fá á menn, enda eru persónulýsingarnar, eins og oftast í bókum Kristmanns, gerðar af mikilli kunnustu. Bókin hefir á sér rómantískan blæ, eins og títt er í slíkum sögum, en þó ekki svo að höfundur skirrist við að bregða upp dökkri mynd af fyrsta hallærinu, sem gengur yfir sveitina. Þetta er tvímælalaust ein af bestu sögum, sem samdar hafa verið um Ísland til forna. Vera höfundar í Noregi hefir opnað augu hans fyrir mismun sveitunga í ýmsum héruðum, og kemur það betur fram í bók hans, en eg hef séð hjá nokkrum öðrum höfundi. Af írskum heimildum hefir höfundur lesið *Tain bo Cualnge,* auk annara heimilda, sem mér er ekki kunnugt um. Þessi saga varð mjög vinsæl á Norðurlöndum. Jörgen Bukhdal taldi hana skipa höfundi á bekk með stórskáldum Norðurlanda.

Jordens barn — Börn jarðar, — kom út í Osló 1934 en í Reykjavík 1935. *Börn jarðar* er saga um konu af góðum gömlum ættum, sem velur sér mann í trássi við ættina, og tekur svo afleiðingunum. Þessi kona er af sama toga spunnin og Halldór í *Morgni lífsins.* Maðurinn, sem hún býr með í ást en fátækt, hefir seiglu þá, sem ekki er óalgeng með Íslendingum, en hann hefir líka ágalla þá, sem þessari seiglu fylgja: hættulega leti og framtaksleysi. "Bústu við því illa, það góða skaðar þig ekki" er heimspeki hans, en kona hans er ódrepandi í bjartsýni sinni — eins og höfundurinn.

Lampen (Lampinn, Osló 1936) hefir dálítið af ættarsögunum, en er þó eiginlega svipaðri þáttunum, því aðaláherslan liggur á sálarlífslýsingunni, eins og í þeim. Þetta er saga um ástríður, freistingar og von.

Næsta verk Kristmanns Guðmundssonar, er hin mikla skáldsaga *Gyðjan og uxinn.* Fyrra bindi þeirrar sögu kom út í Reykjavík 1937, en bæði bindin komu út á norsku undir titlinum *Gudinnen og oksen* í Osló 1938. Loks kom ensk þýðing undir titlinum: *Winged Citadel;* translated by Barrows Mussey, New York, 1940.

Þetta mikla verk er söguleg skáldsaga í stórum stíl, sem gerist á Krít á 14. öld fyrir Krists burð. Það verður altaf leyfilegt að efast um sannfræði minningarlýsinga frá svo fjarlægu og lítt kunnu tímabili, enda skerðir efi sá ekki gildi bókarinnar, ef lýsingar hennar eru annars sennilegar. Hitt er víst að höfundurinn hefir kynt sér nýjustu, eða a. m. k. nýlegar rannsóknir um hina merkilegu forsögu Krítar.[1] En þessi hámenning Krítar, eins og Kristmann lýsir henni, með síðsumarsblæ og ekki allfá merki rots og hnignunar, minnir eigi alllítið á menningu Englands fyrir stríðið, enda munaði mjóu að hún hryndi, eins og menning Krítar og heimsveldi féll í rústir fyrir árásum hinna herskáu Akkea. Og líklega hafa Þjóðverjar þótst kenna ættarmótið með sér og Akkeum, og þótt raunlítið til koma, annars er vant að sjá, hvers vegna þeir skyldu banna útkomu bókarinnar í Þýskalandi. En

1) Emil Smith grískukennari við háskólann í Osló, er skrifað hefir bók um Hellas fyrir daga Hómers, lætur svo um mælt að náttúrulýsingar Kristmanns í þessari bók "sé framúrskarandi góðar" og að höfundur hafi notað hið fornfræðilega efni eins langt og það nær af mikilli leikni.

þetta er ekki það eina, sem höfundur sækir vitandi vits í samtíð sína. Hann hefir sjálfur sagt, að í þessari bók sé meiri sjálfsævisaga en í flestum öðrum bókum sínum. Hann er sjálfur þrakverski geitahirðirinn Kalkas-Amyntas, sem brýst í því að komast burt úr sínu frumstæða föðurlandi til þess að drekka af viskubrunnum hámenningarinnar í Krít. Hann fer á brott með víkingum, vinnur gull og græna skóga og síðast vinnur hann, karlssonurinn, hönd sjálfrar kóngsdótturinnar í Krít, eins og sveinarnir í íslensku ævintýrunum. En Kristmanni hefir ekki nægt að segja hér þessa þróunarsögu sjálfs sín, sögu, sem hann hafði áður fitjað upp á í *Hvítum nóttum*. Hann hefir líka viljað gæða verk sitt sálfræðislegri dýpt og heimspekilegum fjarvíddum. — Þannig klæðir hann hér heimspekina um holdið gegn andanum í hina fögru táknrænu goðsögu um gyðjuna og uxann. Eilíft stríð og eilíft aðdáttarafl ríkir meðal þessara frumafla tilverunnar. En þótt þau séu eldri en alt gamalt, þá lítur hann þau oft frá hinu nýstárlega sjónarmiði sálrýninnar (psychoanalysis), og lýsir persónunum — einkum Amyntas — á táknmáli hennar í draumum og eintölum sálarinnar.

Að öllu samanlögðu er bókin hin merkasta í sögu Kristmanns, vegna þess hve mikið hann hefir ætlað að gera með henni. Ekki verður annað sagt en að þessi tilraun hafi tekist mjög sæmilega. Tíminn verður að skera úr því, hvort hinar einfaldari hetjusögur hans, eins og t. d. *Morgun lífsins*, eða sálfræðilegu þættirnir, eins og t. d. *Bjartar nætur*, verða langlífari en þetta djúpsæa og margbrotna heimspekilega verk.

Þessi lýsing á *Gyðjunni og uxanum* var að mestu skrifuð áður en eg las greinargerð Kristmanns sjálfs um verkið,[2] þykir mér vænt um að sjá, að eg hef í flestum aðalatriðum séð rétt hvað fyrir skáldinu vakti. Hinsvegar gefur greinin miklu meira en hér er sagt af sögu sögunnar, frá því Kristmann, strákurinn, heyrði getið um "kónginn í Krít" og hans einstaka matarhæfi, þar til hann gaf sig á vald söguefninu og setti það loks á bók. Greinin gefur ómissandi vitneskju um vinnubrögð Kristmanns og viðhorf hans við verkum sínum. Hún sýnir líka inn í smiðju hins auðuga ímyndunarafls hans og lýsir vel frásagnargleði hans og vellíðan við vinnuna.

Þess er og rétt að geta *post festum*, að sagan hefir hlotið einróma lof á Norðurlöndum og í Evrópu. Ritdómurum hættir við að hafa sama sið og fornskáldin að lofa þá þann mest er þeir eru staddir hjá. En það virðist alment álit ritdómara á Norðurlöndum að *Gyðjan og uxinn* sé dýpsta og merkasta verk Kristmanns, og má það vel rétt vera. Af öðrum verkum, sem sérstakt orð hefir farið af á Norðurlöndum er að nefna *Den förste vaar* og *Helgafell.*

Nátttröllið glottir (1943) er síðasta ættarsaga Kristmanns. Hún segir frá manni, sem hverfur aftur til átthaga sinna eftir langa vist í útlöndum. Hann fer huldu höfði, kemur sér í vist sem fjármaður á heimili bróður síns, sveitarhöfðingjans, sem ekki

---

2) "Saga um sögu" í **Helgafelli** júní 1943, bls. 195—207.

þekkir hann. Hann hefir horfið heim til þess að fullnægja óslökkvandi heimþrá og hygst nú að lifa lífinu sem óvirkur áhorfandi til æviloka. Hann skemtir sér við að athuga, hvað orðið hefir úr jafnöldrum hans, en oftast verður sú skemtun heldur galli blandin. En mest er hann þó með bróður sínum, sveitarhöfðingjanum, sem hefir orðið harðdrægur forráðamaður, eins og hann átti að hálfu kyn til. Því að móðir hans var af höfðingjum sveitarinnar í ættir fram og hefir hann þaðan harðdrægni sína. En faðir hans var skáld, eða skáldræfill, eins og ættin kallaði það. Konu á hann, sem tók hann vegna auðs hans, og hafa ástir þeirra aldrei orðið góðar, enda er ilt efni og seyrt í tengdaföður hans. Hingað til hefir bóndi stýrt bæði sveit og heimili með harðri hendi, en nú er hann tekinn að þreytast, getur ekki sofið, og leitar félagsskapar vetrargests síns, sem hann hænist að, þótt hann þekki hann ekki.

Viðræðurnar við bróðurinn verða til þess að bóndi tekur algerum sinnaskiftum. Gerist hann nú eins gjöfull og hann var áður fengsæll á fé náungans. En við þetta missir hann ekki aðeins virðingu sveitunga sinna, heldur snúast á móti honum kona hans og elsti sonur og ætla að gera hann að vitfirringi og svifta hann svo völdum og fjárráðum. Bak við rær tengdafaðir hans undir sem illur andi sveitar og heimilis. Liggur við sjálft, að bóndi bíði ósigur, en þó kemur hann í veg fyrir það á síðustu stundu. En hann hefir fengið nóg af soranum í sveitinni og ætlar utan. Í hefndarskyni ætlar hann þó að sprengja niður trýnið á nátttröllinu, sem vakir yfir bæ hans sem ill landvættur. En við sprenginguna flýgur steinn úr nátttröllinu og molar hauskúpu hans.

Hér leikast á ilt og gott, svo að lengi má ekki milli sjá, en þó finst á, að hin góðu öfl hafa eflst í sögulokin. Bóndi ferst að vísu, en bróðir hans tekur saman við unga og ferska stúlku á bænum og fer að búa. Forlögunum má að vísu fresta, en enginn fær umflúið þau.

Sennilega er ekki svo lítið af gagnrýni á löndum Kristmanns fólgið í þessari bók, eigi síður en í *Gyðjunni og uxanum.*

Fram að þessu virðist Kristmann Guðmundsson vera fullur lífsglaðrar bjartsýni. Hann virðist trúa á það, að allir geti notið lífsins í fegurð og ást jafnvel þótt margt blási mót.

En í lífi Kristmanns er ástin augsýnilega æðstu gæðin. Honum leiðist aldrei að lýsa ástum, enda er hann eflaust bestur ástarsöguhöfundur, þeirra er nú skrifa á íslensku. Viðhorf Kristmanns við ástinni er fullkomlega nýtískt. Í sögum hans, einkum hinum eldri, er því sjaldan neitt stríð milli holdsins og andans: báðir þessir aðailar vinna saman í hugsun hans. Kristmann hefir frá öndverðu litið á ástina sem heila og óskifta og hann hefir aldrei borið það við að verja þessa skoðun sína eins og eldri mennirnir, uppaldir í "guðsótta og góðum siðum" gömlu kynslóðarinnar, haft gert. Kamban skrifar margar bækur til þess að losa sig við gamaldags hjónabands-siðferði, en Kristmann er borinn frjáls af því í þennan heim.

Þó er ekki örgrant um, að viðhorf Kristmanns til ástarinnar sýni á sér

nokkur merki til breytingar í hinum síðari bókum, svo sem t. d. í *Lampanum, Gyðjunni og uxanum* og *Nátttröllið glottir*. Í þessum bókum öllum verður vart eigi alllítils tvískinnungs í ástinni, er minnir á hið gamalkunna kristna sjónarmið um andann og holdið. Er heiðinginn að snúast í kristinn meinlætamann? Að vísu er mjög langt frá því, en þó er það ekki ólíklegt að einhver breyting verði á hinum síðari bókum Kristmanns í þessum efnum, virðist mér *Nátttröllið glottir* benda í þá átt.

★

Síðan Kristmann settist að á Íslandi, hefir hann skrifað fjölda af smásögum og greinum fyrir blöð og tímarit. Þessum skrifum hefir ekki verið safnað fremur en því, er hann skrifaði af sama tagi í blöð og tímarit á Norðurlöndum, einkum Noregi. Ein af smásögunum, *Arma Ley* hefir þó verið gefin út í kvers formi (Reykjavík 1940).

Bækur Kristmanns hafa eigi aðeins notið vinsælda á Norðurlöndum, heldur hafa þær verið þýddar á fjölda mála bæði í Evrópu og jafnvel í Asíu (Kína). Á ensku hafa komið þrjár bækur eftir hann: *The Bridal Gown* (New York 1931), *Morning of Life* (New York 1936) og *Winged Citadel*, sem áður er nefnd.

Á íslensku hafa þessar bækur hans verið þýddar: *Morgunn lífsins* (þýddur af G. G. Hagalín; Akureyri 1932), *Brúðarkjóllinn* (þýddur af Árm. Halldórssyni; Rvík 1933), *Bjartar nætur* (sami þýðari, Rvík 1934), *Börn jarðar* (þýdd af höfundi (?), Rvík 1935), *Lampinn* (þýdd af höf., Rvík 1936), *Ströndin blá* (þýdd af höf., Rvík 1940).

Eins og sést af þessum lista kom *Lampinn* samtímis út á íslensku og norsku, en fyrra bindi *Gyðjunnar og uxans* kom fyrst út á íslensku. Síðasta bók hans *Nátttröllið glottir* mun aðeins hafa komið út á íslensku.

Eg drekk þess skál

BROT ÚR KVÆÐAFLOKKI

Eftir S. B. Benediktsson

Eg uni ei því, að bera hlekk um háls;
mín hugsjón er, að maðurinn sé frjáls,—
því fjötrar andans valda verstri kvöl
og verstri kúgun, sem er — hindrun máls.

Að breyta vel eru lífsins bestu laun;
en læra það, er mannsins stærsta raun,
því réttlætið er ókunn eyðimörk
í andans ríki — kolsvart brunahraun.

Eg drekk þess skál, sem hnýtir bróðurband,
og brautir ryðja vill um sannleiks land.
Eg drekk þess skál, sem öllu góðu ann,
og engu lífi vinnur böl né grand.

Aldursforseti íslenskra ljóðskálda vestan hafs

Eftir Einar P. Jónsson

Magnús Markússon skáld ber aldurinn vel; hann er enn unglegur ásýndum, þótt nú eigi hann freklega áttatíu og sjö ár að baki; í skapgerð hans fléttast saman lífsgleði og bjartsýni þrátt fyrir það, þótt hann hafi eigi ávalt siglt Hrafnistubyr, sem naumast var heldur að vænta á svo langri og svipbrigðaríkri ævi; hann hefir jafnan tekið hverju áfalli með yfirvegaðri sálarró, sem grundvallast á bjargfastri eilífðartrú og óbifandi trausti á sigur þess góða; þessi skapgerðarsérkenni koma víða fram í ljóðum hans, og setja á þau mildan og hreinan svip. Ljóð Magnúsar eru ekki stórbrotin og þau minna sjaldnast á "arnsúg í flugnum"; yfir þeim hvílir heiðríkja drengilegra hugsana, sem gerir þau aðlaðandi og vinsæl. Magnús hefir gefið út tvær ljóðabækur, og munu þær hafa náð meiri útbreiðslu, en flestar, ef ekki allar ljóðabækur annara vestur-íslenskra skálda. Þótt leitað sé með logandi ljósi fyrirfinnast hvergi braglýti í kvæðum Magnúsar; hann ann íslensku ljóðformi og kann manna best með það að fara. Íslandskvæði hans bera vott um órofa sonartrygð við móðurina í austri.

Magnús Markússon er fæddur á Hafsteinsstöðum í Skagafirði þann 27. nóvember 1858. Foreldrar hans voru þau Markús Árnason frá Garði í Hegranesi og kona hans Filippía Hannesdóttir, Bjarnasonar prests að Ríp. Magnús ólst upp hjá foreldrum sínum að Kelfavík í Hegranesi þar til hann var 11 ára; frá þeim tíma dvaldi hann á ýmissum stöðum, en fluttist 10 ára að aldri til hálfbróður síns, séra Ólafs Bjarnasonar, er þá

var sóknarprestur á Ríp; þeir voru sammæðra.

Árið 1882 kvæntist Magnús og gekk að eiga Helgu Jónínu, dóttur Halls Hallssonar í Réttarholti; næsta ár byrjuðu þau búskap á Hjaltastaðakoti í Blönduhlíð; þau fluttu vestur um haf 1886 ásamt árs gamalli dóttur, Hallfríði að nafni; á hinu fyrsta dvalarári í þessu landi veiktust mæðgurnar báðar, og létust með eins dags millibili þann 15. og 16. september. Eg hefi heyrt gamla menn telja það til raunverulegrar fyrirmyndar, hve Magnús skáld varð vel við þessum þungu örlögum; þannig hefir hann tekið öðrum þungum búsifjum ævinnar; hann hefir aldrei varpað yfir sig neinni sorgarskikkju; engu að síður er hann viðkvæmur tilfinningamaður, sem borið hefir jafnan harm sinn í hljóði; honum blæddi inn.

Árið 1890 kvæntist Magnús skáld í annað sinn, og gekk þá að eiga Laurentíu Mikolínu Fellsted; hún var ættuð af Vestfjörðum; þau áttu ástúðlega samleið í 22 ár; hún átti við langvarandi vanheilsu að stríða og lést árið 1912.

Magnús skáld á þrjú börn á lífi, frú Guðfinnu De Haven, sem á heima í borginni Cincinnati í Ohio-ríkinu, frú Jónínu Safford, sem býr með föður sínum og Hannes, sem fyrir nokkru er kominn heim úr herþjónustu; hann gegndi foringjastöðu í flughernum og er búsettur í bænum Sudbury í Ontario-fylkinu; eru börnin um alt hin mannvænlegustu og ástúðleg í garð föður síns. Auk áminstrar dóttur af fyrra hjónabandi, misti Magnús eftirgreind börn: Guðfinnu á fyrsta ári, Ólaf 11 ára, Philip 21 árs og Ólafíu 25 ára, vel gefin og ágæt börn.

Magnús skáld var á yngri árum nafntogaður hlaupagarpur, og vann þrisvar sinnum fyrstu verðlaun, sem greidd voru í álitlegum skildingum, fyrir kapphlaup; öll kapphlaupin voru þreytt í Winnipeg.

Magnús skáld hefir unnið að margvíslegum störfum um dagana; fyrstu árin vestra vann hann við hvað, sem til féll. Árið 1906 fór hann til Íslands sem umboðsmaður útflutninga fyrir hönd Canada-stjórnar; næsta ár fékk hann fasta atvinnu á innflutningaskrifstofu sambandsstjórnarinnar í Winnipeg; stundum gaf hann sig við fasteigna- og farandsölu, en síðustu starfsárin var hann í þjónustu Winnipeg-borgar. Hann hefir jafnan þótt ötull starfsmaður að hverju, sem hann gekk.

Auk sinna tveggja ljóðabóka, *Ljóðmæli*, Wpg. 1904 og *Hljómbrot*, Wpg. 1924, á Magnús mikið ljóðasafn í handriti; hann hefir ort mikið á síðari árum, og má sumt af því telja til hans bestu kvæða; og víst er um það, að á kvæðunum tveimur, sem greinkorni þessu eru samferða, verður engra ellimarka vart.

Tvö Kvæði

Eftir Magnús Markússon

I.

Kári í brennu Njáls

Í helþrungnum voða, hann beið ekki boða,
við brennunnar æði,
frá vinanna böndum, með hjörinn í höndum,
og hálfbrunnin klæði,
hann þaut gegnum reykinn, við þrautharða leikinn
á þjóðkunnu svæði.

Til vina hann náði, og tíðindin tjáði,
af tjóni og báli,
frá brennunnar fjöndum, með blóðugum höndum,
sem bönuðu Njáli,
og harmandi þjóðin, varð hrifin af móði,
að hefna með stáli.

En Kári vann eiðinn, þó löng væri leiðin,
að leggja að fjöndum,
með eldfjör í huga, að deyða og duga,
með dörinn í höndum.
Það heiti hann greiddi, svo ævinni eyddi
í ástvina böndum.

Hann lifði daga blíða og bjarta
á braut frá grimmum orra klið,
með frægðar orð, en frið í hjarta,
og fagra brúði sér við hlið.
En orðstír Kára lifir lengi
með lýðsins þrótt, og speki Njáls,
því vit og manndáð stillir strengi
þó streymi öldur hels og báls.

II.

Sumardagur 1945

Um himinn, höf og storð
við herrans nægta borð,
sér lyftir alt með ljúfum gleði hljómum.
Hvert fræ sem moldin fól
er faðmað dagsins sól
og duftið klæðist blíðum æsku blómum.

Nú yngist alt í dag
við endurbættan hag,
og lífið finnur töfrakraft í taugum,
eg lít á farna leið
um lífs míns þroska skeið,
með táp og von, hjá tímans björtu laugum

En tæp er sælu tíð
með töfra ljósin blíð,
er sumar mætir haustsins fangi hörðu,
þá blikna fögur blóm
við bitran skapadóm,
því alt er veikt og valt á tímans jörðu.

En meðan sumar sól
oss sendir þrótt og skjól,
er skyldan hæst að vanda ráð á vegi.
Þá hræðir oss ei haust,
oss huggar von og traust
á ljóssins vald með vorsins blíða degi.

Frá landnámsöldinni

Eftir Guttorm J. Guttormsson

Þegar þið, góðir hálsar, ferðist í ykkar fítons vögnum um eggslétta vegi hins forna landnáms, Nýja-Íslands, og sjáið til beggja handa reisuleg bændabýli, kauptún og háa kirkjuturna, væri vel ef þið mintust þess, að í þann tíð sem hinir fyrstu íslensku landnámsmenn settust hér að, var hér hvorki vatn né land þ. e. a. s. það var ekki nógu þurt til að vera land, og ekki nógu blautt til að vera vatn. En til þess að vaða ekki upp í konungsnef og komast á þurran blett, hafa þurt undir fótum, var eina ráðið að róa á lekalausum dalli út á Winnipeg vatn.

Guð lagði því bara efnið til í landið, og það heldur lélegt, en mennirnir sköpuðu það í þeirri mynd sem það nú er.

Í fljótu bragði virðist ekki hafa verið nauðsynlegt að skapa land þar eð nóg var til "ready made". En þess ber að gæta að alt það land var uppétið af engisprettum. Og því til afsökunar að íslenskir innflytjendur voru sendir hingað er það, að Nýja-Ísland var þá svo vont að engispretturnar vildu það ekki, þær treystu sér ekki til að lifa á því, og heldur en leggja sér það til munns drápust þær, svo að líkkösturinn var sex fet á hæð í Rauðárósunum.

Hinum fyrstu íslensku landnámsmönnum er helgaður heiðurinn fyrir þetta mikla sköpunarverk, en guðs er ekki getið. Vil eg ekkert úr heiðri þeirra draga. Þeir voru að minsta kosti upphafsmenn, forvígismenn og frumherjar fyrir tilstilli örlaganna. En þeir báru ekki alla byrðina, ekki allan kostnaðinn sem flaut af sköpunarverkinu. Það hafa allir íbúar bygðarinnar gert, ungir og gamlir, í hartnær sjötíu ár. Minnisvarði landnemanna, sem stendur á Gimli, hefir því orðið táknrænn af tilviljun; smásteinarnir eru auðvitað íbúar sveitarinnar, en þetta heljarbjarg sem hvílir ofan á þeim mun eiga að tákna sveitarstjórnina.

Því var í fyrndinni haldið fram af ýmsum, að það væri úrkast íslensku þjóðarinnar, sem flutst hefði til þessa lands. Þá voru aðrir sem staðhæfðu að úrkastið væri hið raunverulega úrval, því það veldist úr því sem eftir yrði, en það sem eftir yrði veldist ekki úr því sem færi og væri því ekki úrval. Sannleikurinn er sá, að þessir innflytjendur voru upp og ofan, eins og gerist og gengur, afburðamenn, meðalmenn og liðléttingar, þeir síðastnefndu í miklum minnihluta.

Um andlegt atgervi heyrði eg lítið talað. Þó heyrði eg getið um einn sem talinn var spekingur, en spekina heyrði eg aldrei. Reyndar er það enginn mælikvarði, því vitrir menn hafa það til að segja vitleysu, en heimskir menn háfleyga speki óafvitandi. Aftur á móti var líkamlegt atgervi mjög í hámælum haft, eins og til dæmis, þegar bátur fraus niður úti

á vatni og einn farþega, sem var Íslendingur, hljóp til lands á svo veikum ís, að upp kom vatn í hverju hans fari. Hann hafði brotið ísinn í hverju spori, en ekki haft tíma til að sökkva.

Margir gátu sér orðstír fyrir ástundun og þolgæði, svo sem þeir, er að lokinni tíu klukkutíma þrælavinnu við sögunarmylnu, börðu niður skóginn langt fram á nætur til að stækka rjóðrin í kring um húsin. Vinnubrögð, sem tíðkuðust þá við sögunarmylnur og lengi fram eftir árum, þekkjast ekki nú á dögum. Menn voru látnir bera á öxlinni stór tré frá sögginni og stafla þeim upp í háa hlaða. Varð þetta einum þeirra að bana. En söguriti nýlendunnar færði þann atburð til Selkirk. Á hann þakkir skildar, — ekki þeirra í Selkirk, heldur okkar — fyrir hreinsunarmeðalið.

En eg sá og vissi aðra sitja uppi á girðingunum eins og svarta fugla meðan konurnar hlúðu að kartöflu plöntunum. Ef konan var veik og gat ekki mjaltað kúna, var sent á bæi eftir annari konu. Það náði ekki neinni átt að bóndinn legði sig niður við svo lítilfjörlegt verk. Eg þekti einn, sem ætlaði að drepa jarðsvín (groundhog) með þeim hætti að fella á það tré, og beið dýrið rólegt meðan bóndi var að höggva. En tréð féll í öfuga átt við það sem því var ætlað og var nærri búið að drepa hann sjálfan.

Að sjálfsögðu hefir gott efni og upplag verið í hinum íslensku landnámsmönnum yfirleitt, því örðugleikarnir brýndu jafnvel hina deigu. Þegar smá óhöpp hentu þá, heltu þeir sér út í kjarnyrðum, en við aðkomu hinna stóru setti þá hljóða. Þegar mest reyndi á vissi eg engan missa móðinn né láta sér detta í hug að hengja sig. Allir, sem eg hafði kynni af voru undantekningarlaust drengskaparmenn. Það þótti merkilegt í þá daga. Það þykir ekki merkilegt nú á dögum, heldur hitt, að þeir skyldu hafa þrek og þrautseigju til að berjast baráttu sinni vonlausir um eigin sigur, með ekkert að sætta sig við annað en það, að niðjar þeirra mundu njóta arðs af vinnu þeirra og uppskera það er þeir sáðu.

En hvað hefir orðið efst á baugi? Niðjarnir hafa selt frumburðarrétt sinn fyrir baunadisk. Hin fornhelgu óðul landnámsmannanna ganga nú óðum úr greipum þeirra og gerast eignir Galisíumanna. "Arkarsmiðir unnu gagn, en aðrir nutu". Landnemarnir gerðu gagn en Gallar nutu.

Samt dettur mér ekki í hug að halda því fram, að heimurinn fari versnandi. Ekkert getur verið fjær sanni en það, að unga kynslóðin standi hinni eldri að baki. "Fjarlægðin sem gerir fjöllin blá" er og völd að því að menn sjá ekki sína samtíðarmenn, en setja þá sem sálaðir eru í guða tölu.

Kímniskáld í Bandaríkjunum að nafni Bill Nye komst mjög við af hetjudýrkun landa sinna og því dálæti sem þeir höfðu á George Washington. Í smágrein, sem hann skrifaði um það efni, benti hann á, að þrátt fyrir allan mikilleik hefði George Washington haft sína veiku hlið, að hann hefði verið álíka kröftugur í bölvi og bænahaldi, fyrir hans óviðeigandi munnsöfnuð hefði ísinn á Delaware brotnað upp og ána leyst að vorinu viku fyrir tímann. En Bill Nye sagðist einnig leyfa sér að benda ungum mönnum í Bandaríkjunum á

að meira þyrfti til að líkjast George Washington en það að bölva eins og hann og ennfremur — til að verða annað eins skáld og Edgar Allan Poe þyrfti meira en að hella í sig "Old Crow Brandy".

Til allrar guðslukku hafa afkomendur hinna íslensku landnámsmanna gert meira en jafnast við feður sína í því sem þeim fórst verst úr hendi og munni. Hörmulegt hefði það verið í viðlag við sigurlaust frumbýlingsstríð, ef niðjarnir hefðu reynst ættlerar og örkvisi. Erfðasyndin og annað góss er víst hvergi eins arfgengt og með Íslendingum; fyrir því hafa niðjarnir allflestir reynst, vægast sagt, enir merkilegustu menn.

Þess hefir gætt í okkar ný-íslenska þjóðlífi að þjóðsögur hafa myndast í sambandi við merkilega menn, sem skipað hafa öndvegi í huga almennings. Er það í alla staði þjóðlegt og virðingarvert. Ný-Íslendingum væri illa í ætt skotið ef þeir væru ekki söguþjóð. Hefir Þjóðræknisfélagið ærið verk fyrir höndum að safna þessum þjóðsögum og annast um útgáfuna. Ein þeirra virðist falla hér í viðeigandi umgerð og varpa eilitlu ljósi á málefnið.

Einn af sonum landnemanna var í senn svo veikur að hann gat ekki lifað og svo hraustur að hann gat ekki dáið. Uppskurðir voru þá farnir að tíðkast á General Hospital. Var þessi hrausti sjúklingur — einn af sonum landnemanna — fluttur á spítalann og "lagður til" á uppskurðarborðinu. Hann vildi ekki láta svæfa sig, óttaðist að hann mundi ekki vakna, vildi komast snemma á fætur og fara norður á vatn til að veiða nálfisk.

Læknarnir tóku sér nýja hnífa í hönd og tóku að skera, en til undrunar fór bitið óðar úr hnífunum. Þeir brýndu þá og brýndu sem ákafast, bæði með heinarbrýni og á lóanum á sér, brugðu á skeggið á sér til að sjá hvort biti á hár, og reyndu svo aftur að skera, en alt fór á sömu leið: hnífarnir urðu hvítir í eggina, svo eins hefði mátt sarga með bakkanum. Þá settu þeir í flýti á sig gleraugun og tóku að skygnast inn í sárið. Og sjá, það glitti í eitthvað logagylt í sárinu. Þetta var það sem hnífarnir höfðu ekki bitið á! Þarna var þó nokkuð sem ekki hafði staðið í læknisfræðinni. Aldrei höfðu þeir tekið próf í þessu og voru samt Doctorar af Medicine.

Eftir að hafa sagað víðar í sjúklinginn og allsstaðar orðið fyrir því sama, komust þeir að þeirri vísindalegu staðreynd að alt taugakerfi sjúklingsins var úr látúnsvír. Nú fóru þeir að skilja, hví hann hafði þolað öll meðulin, sem þeir höfðu gefið honum inn og ekki átt við sjúkdóminn.

En hvernig var þessu háttað um byggingu mannsins? Hvað olli þessu afbrigði?

Til þess að reyna að leysa úr þeirri ráðgátu í þarfir vísindanna, en ekki til að lækna sjúklinginn, tóku þeir að rannsaka ætt hans og umhverfi, erfðalögmál og breytiþróun, og urðu þess brátt vísari, að íslenski landnámsmaðurinn, faðir sjúklingsins, hafði veitt "rabíta" í snörur úr látúnsvír, og af hungrinu, sem var í Nýja-Íslandi á fyrstu árunum, hafði hann gleypt "rabítana" með snörunum og öllu saman og þetta komið fram á afkvæminu.

Ekki get eg skilið svo við þetta

erindi að eg ekki minnist á landnámskonurnar. Hefir ekki helsti hljótt verið um þær? Hafa þær ekki setið undir skuggunum, sem eiginmenn þeirra áttu með ofbirtunni?

Eg þori að fullyrða, að í mörgum tilfellum — ekki nærri öllum — voru þær mönnum sínum fremri, sýndu að þær höfðu meiri skörungsskap en þeir og meiri hæfileika. Einar urðu þær að sjá um heimilin — hús fult af börnum og engu öðru — og gefa sig við gegningum úti við, meðan karlarnir voru einhversstaðar fjarverandi að gaufa. — Enskuna lærðu þær á undan mönnum sínum, einkum þeim sem héldu að enska væri ekkert annað en afbökuð íslenska og kölluðu Winnipeg vinnupikk, Bad Throat matrós, Loon Strait jónsstrít, British Columbia Krists kólolíu. Ef þær hefðu ekki verið til að túlka í viðskiftum við enska, hefðu þeir verið rúineraðir og demoliseraðir. Stephan G. lýsir þessu ástandi í vísunni:

Hann yfir honum ensku les
og alt af segir bóndinn yes,
en kerla um skrágat skrækir inn:
Æ, skilurðu nokkuð, góði minn?

Eitt, sem auðkendi þær öðru fremur, var þjóðararfur sem þær höfðu flutt með sér heiman af ættjörðinni — það var áberandi hreinlæti. Eg þekti konu sem nuddaði þvottinn á þvottagrindinni þangað til gat var komið á flíkina. Ekki fyrr en þá gat hún gengið úr skugga um að flíkin væri hrein orðin. Hún burstaði eldavélina sína, þangað til hún gat speglað sig í henni. Auðvitað gat hún ekki burstað gat á járnið. En um það leyti sem hún hætti var lítið orðið eftir af burstanum.

Enskur skólaeftirlitsmaður kom einu sinni inn í húsið til hennar og sagði að gólfið væri svo hreint að hann gæti sleikt það. En sú fyrirhöfn að halda þessu fjalagólfi hreinu! — Húsið hafði missigið og var gólfið hæst í einu horninu. Þegar hún var að reyna að þvo gólfið þarna í horninu rann hún altaf á hnjánum, á hálkunni, sem stafaði af sápunni, aftur á bak ofan brekkuna, með gólfstraumnum, og hefði ekki stöðvast, nema fyrir það, að þá fór gólfið aftur að hallast upp í móti.

Allir örðugleikar, allar þrautir, allar þjáningar hjuggu nær konunum en mönnunum, þótt þess sé nú í fyrsta sinni getið. Ekkert getur betur átt við þær, allar sem eina, en þessi orð Davíðs konungs:

Hennar fórn, hennar ást,
hennar afl til að þjást
skal í annálum sjást,
verða kynstofnsins hróður.
Oft mælir hún fátt,
talar friðandi lágt.
Hinn fórnandi máttur er hljóður.

Ekkert lof getur verið ofsagt um þær góðu og göfugu mæður. Ef þær hefðu ekki kent börnum sínum stafrof íslenskunnar væri hér enginn Íslendingadagur, ekkert Þjóðræknisfélag, engin vestur-íslensk blöð og sjóntauginni slitið — sambandinu við augasteininn í hafsauganu.

Nýfundnaland—landið hálfgleymda

Eftir prófessor Helga Johnson

Frá örófi alda höfðu hinar risháu öldur Atlantshafsins reynst óyfirstíganlegar hinni eirðarlausu þrá mannsandans eftir víðari og breiðari sjóndeildarhring hins þekta heims. En þegar víkingarnir lögðu út á djúpið í vesturátt og fundu Færeyjar og því næst Ísland, var fyrstu áföngunum náð. Löngu síðar, þegar Eiríkur rauði leitaði landa í vestur og fann Grænland, og Leifur sonur hans nokkru síðar Vínland, opnuðust mannlegri framsókn nýir heimar og ný viðfangsefni. Það hefir að réttu lagi verið talið eitt hið stærsta þrekvirki í sjóferðum á öllum tímum, þegar Leifur sigldi í hinu smáa og veikbygða drekaskipi yfir Atlantshafið frá Noregi til stranda Vesturheims án viðkomustaðar á leiðinni. Eftir það lágu leiðirnar til vesturs yfir þrjár risavaxnar stiklur Atlantshafsins, sem nú hafa verið teknar upp aftur á þessari nýsköpuðu loftferða öld.

Ísland, Grænland og Nýfundnaland eru nöfn, sem ekki verður gengið framhjá í sjóferðasögu Vestur-Evrópu þjóðanna til hins nýja meginlands í vestrinu. Öldum saman var sneitt framhjá þessum löndum og þeim nærri því gleymt í hinu stjórnlausa kapphlaupi um verslun og völd þeirra þjóða, sem mest höfðu þó haft upp úr fundi þeirra.

Saga Íslands og Grænlands er íslenskum lesendum of vel kunn til þess að nokkru sé við bætandi hér; en fáeinar línur um Nýfundnaland eru, ef til vill, ekki ótímabærar nú, þegar það er smámsaman að ná réttmætri viðurkenningu í félagsskap menningarþjóðanna, og þúsundir af herskörum sambandsþjóðanna hafa átt setu eða stansað á ferð sinni til vígstöðvanna eða frá þeim á þessu nálega óþekta landi.

Nýfundnaland liggur eins og stór þríhyrningur úti fyrir mynni St. Lawrence flóans, milli 47 og 52 gráðu norðlægrar breiddar og 52.30—59.30 lengdarstigs í vestur. Það stendur eins og útvörður á leiðinni til Norður-Ameríku, en er aðskilið frá meginlandinu af níu mílna breiðu sundi að norðan, sem kent er við Bell Isle (Klukkuey), en að vestan og sunnan af St. Lawrence flóanum og Cabotsundi. Það var vafalaust eitt þeirra landa, er Leifur fann; og sterkar líkur eru fyrir því, að það hafi verið Markland, sem getur í sögu Vínlands ferðanna.

Það var samt ekki fyr en vorið 1497, að John Cabot[1]) sigldi í 50 smálesta skipi frá Bristol á Englandi og fann þessa stórvöxnu ey aftur. Í ágústmánuði samsumars kom hann til baka og tilkynti þeim, er kostuðu

---

1) Sjá: Columbus og Cabot, eftir próf. Halldór Hermannsson í 23. árg. þessa tímarits.

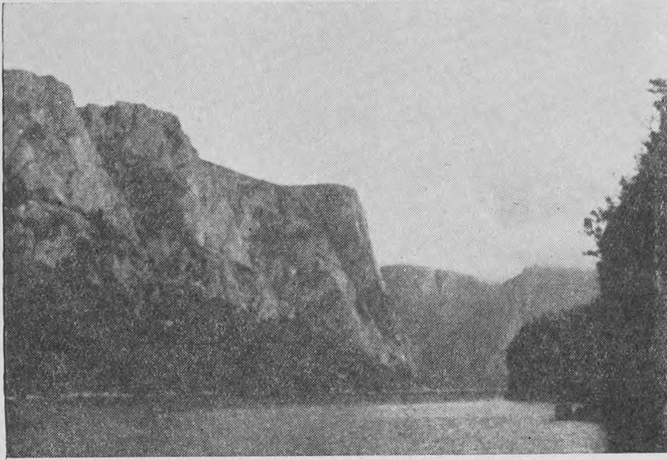

Stöðuvatn á vesturströndinni, myndað af skriðjöklum. Klettabeltin eru yfir 2000 fet á hæð, og vatnið sjálft 1000 feta djúpt, en 5 mílum vestar eru grynningarnar og afrenslið um 30 fet yfir sjávarmál.

för hans, fund sinn. Hann lýsti fyrir þeim hinum auðugu fiskmiðum og hinu fjölbreytta dýra og fuglalífi, er hann varð var í þessu *ný-fundna landi*. Viðurkenning sú, er hann fékk hjá Hinriki konungi VII. og öðrum kostnaðarmönnum fararinnar, og sagnirnar um hin auðugu fiskimið í kringum strendur landsins vöktu allmikla eftirtekt á meðal fiskimanna við vesturstrendur Evrópu landanna. Brátt tóku fiskiskip frá Englandi, Portugal, Frakklandi og Spáni að leggja leiðir sínar þangað til þess að ausa af auðlegð landsins og fiskimiðanna. Hjá því gat því ekki farið að landnám hófst í sambandi við fiskiverkun, skipaafgreiðslu og aðhlynningu fiskimanna, sem komu að úr margra mánaða sjávarvolki. Við marga firði og hafnir á austurströndinni, þar á meðal St. John's, sem nú er höfuðborgin, mynduðust regluleg kauptún löngu áður en landnám hófst á meginlandinu.

Þetta er í fáum dráttum sagan um fund og fyrsta landnám á Nýfundnalandi. Þó undarlegt megi virðast festist þessi nafnleysa við landið, og er ekki erfitt að hugsa sér, að hefðu forfeður vorir náð að festa þar rætur, hefði það borið virðulegra og líkingarfyllra nafn.

Að flatarmáli er Nýfundnaland að eins lítið eitt stærra en Ísland, eða í kringum 43,000 fermílur enskar, að meðtöldum eyjum, hólmum og skerjagörðum hringinn í kring um strendur þess. Með þessu eru vitanlega ekki taldar 110,000 fermílur af Labrador

Bergvatn inn á milli fjalla á vesturströndinni; var fyrrum fjörður, en lyftist upp fyrir sjávarmál, þegar ísöldinni lauk.

skaganum (Furðustrendur), sem Nýfundnalandi voru veittar með dómi breska leyndarráðsins 1. mars 1927. Landið er 317 mílur á lengd frá Rayhöfða á suðvestur ströndinni til Norman-höfða á skaga þeim hinum mikla, er í norður snýr. Breidd þess frá Anguille-höfða til Spear-höfða er álíka og lengdin. Til samanburðar má geta þess, að Ísland er um 39,000 fermílur að flatarmáli.

Ferðamenn, sem sjá landið í fyrsta sinn, bera það oft saman við Noreg eða Skotland, vegna þess hversu svipllík þau eru tilsýndar. Eins og þau er það fjöllótt hálendi, hefir norðlægt sjávarloft, og er mjög vogskorið, með löngum og hlykkjóttum fjörðum og flóum, umluktum af brimbörðum sjávarhömrum, klettabeltum og standbjörgum, sem víða gnæfa svo hundruðum feta skiftir upp úr ólgandi hafsvelgnum. Að eins til og frá eru lygnar hafnir og skipalægi, grafin af vindum, veðrum og brimgangi inn í klettótta ströndina, eða inn úr botnum hinna stærri fjarða og flóa. En samt eru sjálfir firðirnir svo geysistórir, að hver um sig gæti rúmað allan herskipaflota veraldarinnar án þess að þrengja að sér, og þó nokkur í viðbót.

Langfegurstu firðirnir skerast inn í vesturströndina nálægt miðju landsins. Þar teygja Eyjafjörður (Bay of Islands) og Fagrifjörður (Bonne Bay) salta sjávarfingur 30 mílur inn í hálendið. Báðir þessir firðir eru eins og hálfsnúin hendi með þremur fingrum, sem þrengja sér alveg inn undir brúnir Lönguhlíðarfjalla (Long Range Mountains). Afleiðingarnar eru auðvitað þær, að ströndin rís víða undirlendislaus frá hafinu upp í hrjóstruga og gróðurlausa tinda, sem sumstaðar eru yfir 2500 fet á hæð. Samt eru hlíðarnar ið neðra gróðursælar, þaktar greni og furuskógum, auk birki og mösurtrjáa og ýmissa blómrunna. Smám saman hefir skógurinn þó verið höggvinn til bygginga og eldsneytis, og fyrir tún og garða. Eyjafjörður og nærliggjandi Fljótsdalur (Humber River Valley) eru nú orðin þéttbýlustu héruð landsins, sem lifa góðu lífi á fiskiveiðum, landbúnaði, skógarhöggi, og þeim iðnaði, sem af því

leiðir. Þar er líka ein hin stærsta pappírsmylla heimsins.

Hinir mörgu og stóru firðir og flóar að norðan, austan og sunnan lands eru á ýmsan hátt ólíkir vestfjörðunum. Alstaðar eru stærri eða smærri bygðarlög með ströndum fram, ýmist friðsæl og gróðrarrík eða hrjóstrug og kuldaleg. Er meiri tilbreyting óvíða að finna við sjávarsíðu annara landa.

Miðbik landsins er yfirleitt flatt að ofan — hallfleytt upplendi eða háland (Plateau) með mjóu undirlendi á vesturströndinni. — Brún Lönguhlíðarfjalla rís snögglega upp í 2000—2500 feta hæð yfir sjávarmál. Síðan hallar hálendinu smátt og smátt til austurs þangað til meðalhæðin er um 700 fet meðfram austurströndinni. Yfirborðið er blásið og sundururið af ám og lækjum, sem grafið hafa djúpa dali í gegnum gljúpar bertegundir milli granít og granít-gneiss ganga, og stefna frá norð-austri til suð-vesturs.

Þegar hin mikla ísöld gekk yfir norðurhvel jarðar var Nýfundnaland eins og Grænland og Ísland alt jökli þakið, sem hvíslaðist í allar áttir frá þungamiðjunni. Þannig hafa skriðjöklarnir skafið yfirborðið og dýpkað og stækkað alla dali; en eftir eru í milli nokkurn veginn hliðstæðar jökulurðir og ýtur, berar klappir og stök björg (Grettistök) á uppi. Inn á milli eru þúsundir tjarna og vatna, víðáttumiklar lægðir með mómýrum og flesjum; og er svo háttað um mikinn hluta hálendisins. Til og frá rísa upp úr hálendinu súlumyndaðar hæðir og granít-tindar, sem sjófarendum og fiskimönnum fanst líkjast seglum skipa sinna og gáfu þeim nöfn eftir því, nöfn blandin sjávarseltu og sjóara málhreim.

Þegar ísöldinni létti reis landið alt undan þunganum og hallaðist til austurs, sem leiddi af sér, að dalirnir, sem dýpkað höfðu undan ísnúningnum, urðu að fjörðum þeim, er vér nú sjáum, jafnframt því að strandlengjan breyttist í lögun. Vesturströndin, aftur á móti, hækkaði svo, að í mörgum dölum, sem áður voru firðir og saltir vogar, (s.s. Portland Pond, Parson's Pond, St. Paul's Inlet, Western Brook Pond, o. s. frv.) eru eftir hrein stöðuvötn eða hálfsölt lón með rifi fyrir framan, sem aðeins vatnar yfir við stórstraums flóð. Eyjafjörður, Fagrifjörður og Haukafjörður eru þó enn druknaðir dalir vegna þess, hversu geysidjúpir þeir voru, áður en landið lyftist.

Af því, sem áður er sagt, er auðvelt að sjá, að upplönd Nýfundnalands eru sneydd öllum verulegum jarðvegi, og þess vegna óhæf til ræktunar eða búskapar. Margir fjalladalirnir, sem tóku á móti framburði íss og árstrauma ofan af hálendinu, undirlendið á vesturströndinni og allir hinir stærri dalir inni í landinu eða út við ströndina, hafa alldjúpan jarðveg, mestmegnis af jökla og árframburði, sem er framúrskarandi gróðursæll. Skógur stórvaxinn þekur nærri fjórðung als landsins, og er hann höggvinn í stórum stíl fyrir sístarfandi pappírs myllu iðnað og sögunar myllur, sem framleiða nauðsynlegan við til bygginga og eldsneytis. Þar, sem skógarnir hafa verið höggnir, er landið oft notað til akuryrkju, enda þótt jarðvegurinn sé enn illa ræstur og hálfsúr.

Landið er fult af stöðuvötnum og

Nokkur hluti af viðarforða pappírsmyllunnar við Grand Falls. (Stóru fossa).

ám — mörgum stórum og undra fögrum. Miklavatn (Grand Lake) er 56 mílna langt og tekur yfir 200 fermílur, enda stærsta stöðuvatn landsins. Næst eru Rauðskinna-vatn (Red Indian Lake) 37 mílur, Gæsavatn (Gander L.) 22 míl. og Hreinsvatn (Deer L.) 15 mílna langt. Auk þess eru bókstaflega þúsundir smærri vatna og tjarna víðsvegar um alt landið, sem enn hafa ekki hlotið nein nöfn. Úr þessum geysilega vatnaklasa streyma álíka margar ár og lækir. Sumar vatnslitlar, stuttar og straumharðar, hoppandi niður hlíðarnar, hjalla af hjalla, í strengjum, flúðum og fossum, aðrar lygnari og hægstreymari, eins og t. d. þær sem vatnadrög hafa af mörg hundruð fermílna svæði. Meðal þeirra má nefna Exploits, Gander, Humber, Terra Nova, Gambo og Grand Codroy ár, sem allar eru vatnsmiklar og skipgengar. Í félagsskap alþjóða önglaveiðara, sem alstaðar eru sér úti um nýjar veiðistöðvar til að reyna við kunnáttu sína, eru þessi árnöfn fræg fyrir hinar ótrúlegustu sögur af laxa og silunga drætti, sem þeir hafa sagt yfir skálum í London eða Liverpool, Chicago eða San Francisco, Winnipeg eða Wilmington, er svo hafa verið lánsamir að hafa kastað færi og dregið silfurlitaðan hæng eða stórlax úr þessum köldu, kristalstæru bergvatnsám. En þessar sömu ár, stórar og smáar, eru nú óðum að verða hagnýttar í mannfélags þarfir, því auk þess, sem þær hafa verið beislaðar til rafmagns framleiðslu fyrir iðnað og heimanotkun, eru þær einnig hafðar til að fleyta viðarbjálkum skóganna niður til hinna síhungruðu pappírs- og sögunarmyllna.

Trjágróðurinn í dölunum og á undirlendinu, hin mörgu og dreifðu stöðuvötn og vatnaföll um alt landið, mosaþembur og berjurunnar uppi um hrjósturlöndin, er alt bein orsök til hins mikla og fjölbreytta fugla og dýralífs. Skógarhreinninn (Woodland Caribou) rásaði fyrir eina tíð um alt landið í óteljandi hjörðum. En vegna ótakmarkaðs veiðiskapar, var hann nærri upprættur. Skynsamleg friðun nú á seinni tíð hefir samt bjargað þessu tignarlega dýri frá eyðileggingu, svo nú reika nokkur þúsund uppi um mosagróin, lyngvaxin heiðalöndin. Moose-dýrið var þar ekki landlægt; en fyrir nokkrum ár-

Fiskireitur, þar sem þorskurinn er verkaður og þurkaður til útflutnings. Cooks Harbour, fyrir norðurlandi.

um var það flutt inn frá Canada, og hefir fjölgað svo ótt, að á síðastliðnu ári var veiðimönnum í fyrsta sinn leyft að skjóta það. Svartir og brúnir birnir, og öll hin helstu loðdýr, svo sem Lynx, Bifrar, Otrar, Sefrottur, Refar og Hérar eru af nægilegri mergð, til þess að ala önn fyrir allstórum hóp gildruveiðara, og gefa af sér margbreytilega grávöru.

Fjöldi söngvinna farfugla eru þar á sumri hverju; og grúi af sundfuglum, svo sem andir, gæsir og alskyns sjófuglar, eru þar ýmist árið um kring eða búa þar sem glaðir sumargestir. Ernir, haukar, uglur og hinir alstaðar nálægu hrafnar og krákur, sömuleiðis lóur, spóar, orrar, og hinir mest eftirsóttu fuglar, rjúpurnar, eru þar af mikilli gnægð mönnum til fróðleiks, gleði eða gagnsemda, alt eftir því, er hverjum þóknast best.

Þveröfugt við almenningsálitið er loftslagið í Nýfundnalandi milt, temprað og þægilegt, algerlega laust við þann ofsa hita eða kulda, sem svo víða á sér stað inni í meginlandi þessarar álfu. Jafnvel hin svonefndu þokusvæði eru ekki þokugjarnari en strandafylki Canada eða hin nyrðri ríki á sjávarsíðu Bandaríkjanna. Hlýir dagar og svalar nætur einkenna sumar mánuðina. Í júlí og ágúst getur hitinn orðið 80 stig F. eða meira, og stundum eftir heita sólskinsdaga og rigningarleysi, er jörðin svo skraufþur, að hætta getur staðið af skógareldum. Mild veðrátta helst fram í október eða jafnvel nóvember, og harðir vetrar eru óþektir, nema þá helst á norðurskaganum. Í St. John's, höfuðborginni, verður frostið sjaldan meira en 32 gráður (zero) F. og allar hafnir á suðurströndinni eru ólagðar árið í kring. Snjór liggur á jörð frá jólum til apríl loka, og að undanteknum einstöku manndráps byljum og hvassviðrum eru snjóalögin aldrei til stórra óþæginda. Vorið er að ýmsu leyti leiðinlegasti tími ársins þar, því það er kalt, rigningasamt og þokubundið, einkum þó með ströndum fram; helst það vanalega frá apríl lokum og fram yfir miðjan júní mánuð. Þessi langvinni rosatími orsakast af hinum köldu hafstraumum, einkum Vestur Grænlands straumnum, sem flytur með sér fjall-

jaka og hafísbreiður suður með ströndum landsins. Þetta tefur oft sáningu og jurtagróður svo mjög, að túlípanar, daffódílar og lælakar blómstra ekki fyr en í fyrstu viku júlímánaðar. Kál, rófur og aðrar matjurtir eru ekki settar í jörð fyr en eftir miðjan júní. Úrkoman er mátuleg og nokkurn vegin jöfn árið um kring, að jafnaði 45—50 þumlungar á ári; og af þeim ástæðum eru tún og hagar í Nýfundnalandi eins fagurgræn og á Írlandi, Færeyjum eða Íslandi.

Ekki má svo við þetta skilja, að ekki sé minst íbúa landsins. Frumbyggjendurnir voru Indíánar, að líkindum hliðargrein af hinum norður-amerísku Algonquins; þeir nefndu sig Beotuks, og höfðu sérkennilega tungu og þjóðarsiði. Þeir voru herskáir og héldu vörð um frelsi sitt og sjálfstæði, og af því leiddi, að í byrjun nítjándu aldar höfðu þeir verið upprættir eða reknir á brott fyrir þýðingarlausar óeirðir við hina hvítu landnema. Montagnis-indíánar og Skrælingjar frá Larbador komu af og til yfir Klukkueyjarsund til fiski og dýraveiða, en virtust enga tilraun gera til að setjast að, og skildu því engar menjar eftir. Micmac-indíánar frá Breton skaganum í Nýja Skotlandi komu hingað einnig til veiða, að undirlagi og með tilstyrk hvítra manna, um miðja átjándu öld, en þeim mistókst einnig að festa hér rætur; og aðeins örfáir af niðjum þeirra búa í Nýfundnalandi nú á dögum. Ekki er ólíklegt að hinir hvítu íbúar Grænlands hafi komið hér við á ferðum sínum suður á bóginn í leit að byggingarvið og öðrum nauðsynjum; en hafi þeir nokkru sinni átt hér dvöl, þá sjást þess nú engin merki.

Þrátt fyrir það, að Englendingar, Frakkar, Spánverjar og Portugalar höfðu sett upp fiskistöðvar og kauptún skömmu eftir að Cabot fann landið, og að St. John's var alþjóða bústaður og í uppgangi, strax snemma á tíð, var engin veruleg tilraun gerð til að byggja landið fyr en Sir Humphrey Gilbert sigldi inn á St. John's höfn 1583 og setti landið formlega undir stjórn Elísabetar Englands drotningar. Um langan tíma eftir það voru sífeldar erjur í milli Frakka og Englendinga, því hvorir tveggja voru þá að berjast um yfirráðin yfir Norður Ameríku; síðar kom svo ameríska stjórnarbyltingin. En meðan á öllu þessu stóð, gleymdust hér um bil öll félags og fjárhags mál nýlendunnar, og bygging landsins stóð alveg í stað. Smámsaman var með málamiðlun og samningum liðkað svo til, að yfirráð Englands yfir landinu voru að fullu viðurkend seint á átjándu öld. Innflutningur var þá í fyrsta sinn leyfður, og fjöldi fólks streymdi nú inn í landið fult áhuga að leita hamingjunnar í nýju umhverfi. Írar voru þá öllum framar í því að flytja vestur yfir hafið. Síðan hefir verið stöðug, en þó hægfara, mannfjölgun í landinu; og nú eru í kringum 350,000 íbúar, aðallega af enskum, írskum og skotskum uppruna, ásamt strjálingi af niðjum hinna fyrstu Frakka, Spánverja og Portúgala. Flestir hinna síðast nefndu búa í litlum einangruðum kauptúnum og þorpum út með sjávarströndunum, og er langkærast að draga lífsuppeldi sitt úr sjónum. — Smámsaman hafa þeir þó látið leið-

Birkines, þorp við Fagrafjörð: Flötufjöll í baksýn. Fiskiveiðastöð og verslunarstaður fyrir Norðurskagann.

ast til, að taka upp skógarhögg fyrir pappírsiðnaðinn eða að vinna að námagreftri. Vegna margendurtekinna tilrauna stjórnarinnar hafa fáeinir tekið fyrir landbúnað sem aðalatvinnuveg. Yfirleitt fella þeir sig minna við landbúnað, enda þótt hér um bil allir hafi matjurtagarða og rækti kartöflur, rófur og annað grænmeti til heimilisþarfa.

Þetta fólk er einlægt og vingjarnlegt, og gestrisið við aðkomumenn; og það er auðvelt að skilja feimnina og fyrirgefa smá-forvitni í fari þess, þegar maður hugsar út í það, hve einangrað það hefir verið í gegnum margar kynslóðir. Flestir íbúar landsins eru fátækir, borið saman við íbúa meginlands Norður-Ameríku. Íbúðarhúsin byggja þeir oftast sjálfir; kumbaldaleg með lágu þaki, en hrein og þokkaleg. Stundum eru þau máluð í sterkum litum, en oftar þó hvítþvegin, eða algerlega ósnert af nokkru máli. Þau eru bygð að utan úr óhefluðum borðum, og oftar þiljuð eða klædd pappír að innan en kalklími. Vanalega eru þau kjallaralaus, því ýmist eru þau bygð ofan á berum klöppum, eða þar sem öðru vísi hagar til, ofan á stólpum og kubbum, sem reknir eru ofan í gljúpan jarðveginn. Litlar viðarstór eru hafðar fyrir hitun og eldamensku, og er viðurinn oft dreginn að langar leiðir að vetrinum á bátum eða sleðum, þar sem svo hagar til, að enginn skógur er. Á kvöldin koma menn oft saman í hinu hreina og rúmgóða eldhúsi og ræða þar við nábúana einkamál sín, stjórnmál eða fréttir utan úr heimi. Útvarpið hefir breytt geysilega skoðunum þeirra og

hugsunarhætti, því ekki aðeins fá þeir nú fréttirnar um leið og þær ske, í stað gamalla blaða og tímarita, heldur margir hverjir í fyrsta sinn á ævinni, því enn eru margir þar ólæsir. Þetta nýja samband þeirra við umheiminn hefir ákaflega mikil áhrif á þeirra litauðga mál, sem hefir haldist óbreytt í orðatiltækjum og framburði síðan á dögum Frobisher og Drakes. En innan um þetta fólk rekst maður enn af og til á gamla náunga, sem tala óspilta tungu Shakespeares, eða svo hreina írsku, að Cork-búar á Írlandi mættu þykjast stoltir af.

Garðarnir, fáein hænsni, eitt eða tvö svín, og kindur, fyrir ull, er það helsta, sem fólkið framleiðir sér til matar og klæðnaðar. Við þetta verður svo að bæta öðrum nauðsynjum, svo sem hveitimjöli, baunum, saltkjöti, sírópi og te, ásamt ytra klæðnaði, togleðurskóm og olíufatnaði, er þeir fá úr búðunum, og á það að borgast með næsta árs fiski; verður þetta til þess að margur fiskimaður er í skuld frá ári til árs, ef veiðin bregst, eða verðið lækkar á fiskinum.

Nýfundnalandsbúar eru mjög trúræknir, og skiftast í þrjá álíka margmenna trúflokka, rómversk-kaþólska, enska biskupakirkju og sameinuðu kirkjurnar, með fáeina sáluhjálparhermenn og aðra smærri kristna trúflokka. Víða kemur það fyrir, að eitt kauptún eða þorp tilheyrir aðallega einni kirkjudeild, og næsta þorp annari, sem leiðir til vinsamlegrar samkepni eða jafnvel safnaðarígs í milli nágrannanna.

Skólarnir eru enn kirkjuskólar, og eru studdir af kirkjudeildunum og landsstjórninni. Í stærri borgum og þéttbýli eru þeir yfirleitt eftir nýjustu tísku. En í afskektum smáþorpum og bygðarlögum eru þeir fátæklega útbúnir og kennarar illa launaðir. Nemendurnir eru líka langt frá því, að vera þyrstir í fræðsluna; þarf því mikilla umbóta á því sviði.

Lítil nýtísku sjúkrahús hafa verið bygð í nokkrum stærstu kauptúnunum, vanalega þar sem flestir geta orðið þeirra aðnjótandi. Áður en þetta var gjört ferðuðust litlir spítala-bátar frá Grenfell læknastofnuninni á milli og veittu þá hjálp sem hægt var. Þetta var vitanlega ófullnægjandi, og er því heilsufarið langt frá því að vera æskilegt, þegar og þar við bætist að berklaveikin og fjörefnaskortur í fæðutegundum eru altof algeng. Yngra fólkið er nú að vakna til meðvitundar um meira hreinlæti og hollara matarhæfi, sem vonandi verður til þess að bæta heilsufar fólksins.

St. John's er ein með elstu borgum hvítra manna á vesturhveli jarðar. Venjulegur íbúafjöldi hennar er um 45,000, en meðan á stríðinu stóð voru þar yfir 60,000 íbúar. Hún er höfuðborg landsins og er bygð á Avalon skaganum, sem liggur lengst í austur. Þar er ágæt höfn og þar koma við gufuskip úr öllum áttum. Þar er endastöð járnbrautarinnar, sem liggur í bugðu þvert yfir landið. Þar eru og flugvellir, og er hún í loftsambandi við allan heim. Keyrslubrautir liggja í ýmsar áttir út úr borginni, en engin þeirra nær langt enn sem komið er. Þar er miðdepill allrar verslunar, mentamála og menningar, og svo auðvitað landsstjórnarinnar. Borgin er bygð utan í breiðri hlíð, og

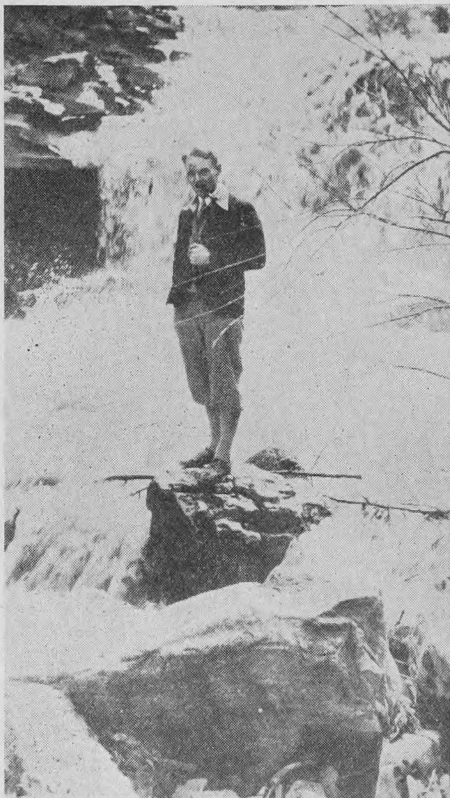
Spilda af St. Johns, höfuðborg Nýfundnalands.

sést út yfir innilokaða höfn, sem opnast út í hið breiða og víða Atlantshaf. Á ýmsan hátt er hún líkari borgum gömlu landanna en borgum Norður Ameríku. Strætin eru hæðótt og mjó, og sum enn lögð með hnullungagrjóti; húsin mórauð á lit og standa þétt, með óteljandi reykháfum. Samt eru þar margar fagrar byggingar, svo sem kaþólsku og ensku dómkirkjurnar, og einkum þó stjórnarbyggingin.

Aðrar borgir eru nálega allar með ströndum fram og eru að íbúafjölda frá 6500 og niður í smáþorp með örfáum fjölskyldum. Mörg þessi kauptún eru heillandi fögur; þau eru bygð eftir endilangri strendlengjunni, stundum svo mílum skiftir. — Kirkjan er stærsta byggingin og setur svip á þorpið. Út frá henni í tvær áttir liggja marglit húsin með hvítum rimlagirðingum umhverfis, sem skera sig úr við fagurgræna garða og dimmbláar skógivaxnar hlíðar í baksýn. Corner Brook við Eyjafjörð (6500 íb.) og Grand Falls við Exploits-ána (4500 íb.) eru bygðar í allra nýjasta stíl, því þær eru höggnar út úr óbygðinni eftir fyrirfram ákveðnum uppdrætti, fyrir pappírs verksmiðjurnar, sem þar eru reistar. Vatnsveitur, raflögnir og holræsi eru lögð um leið og húsinu eru bygð, og flest þeirra eru eign félagsins sem starfrækir myllurnar.

Iðnaðar stofnanir og verksmiðjur, aðrar en pappírs myllurnar, eiga aðallega heima í höfuðborginni, og framleiða vörur aðeins fyrir heimaþjóðina. Þetta er ekki ónáttúrlegt, þar sem landið er enn svo fáment og langt frá miðstöðvum allrar heimsverslunar, að lítt mögulegt væri að framleiða neitt til muna fyrir alþjóða markað.

Kol eru að vísu í landinu, en hafa þó ekki enn fundist í svo ríkum mæli að þau borgi gröftinn. Vatnskraftur

Greinarhöf. á lítilli klöpp. Straumhörð á fellur á flúðum og í fossum bak við og á báða vegu.

er nægilegur til rafmagns framleiðslu, en er mestur í þeim hlutum landsins sem torsóttast er að ná til. Málm rannsóknir og málmnám eru óðum að aukast, og járnrauði, eir og zink, flúorite og kalksteinn eru nú numin úr jörð í allstórum stíl í fjórum námum. Nokkur fleiri námafyrirtæki liggja nú í láginni og eru nægileg verkefni til margra ára. Aðal atvinnuvegir landsins er pappírs iðnaðurinn og fiskiveiðarnar. Hið fyrnefnda hefir lánast ágætlega á seinni árum, en því miður hefir fiskiverkun og önnur meðferð fiskafurða ekki tekið þeim framförum, sem nauðsynleg er, til að keppa við önnur lönd. Ýmiskonar ólag á fjárhag landsins stafar því beinlínis frá kæruleysi stjórnarinnar eigi síður en fiskimannanna sjálfra í því, að koma þessum iðnaði í það horf, sem aðrar þjóðir gera kröfur til.

Nýfundnalandi var ýmist stjórnað samkvæmt einkaleyfi eða þá af "Fiskikóngum" fram að árinu 1833, þegar breska þingið veitti því takmarkaða heimastjórn, sem var á þann veg, að þing var sett, er landsbúar máttu kjósa fulltrúa á, með landstjóra yfir, útnefndum af konungsvaldinu. Landið fékk fulla sjálfstjórn eftir fyrra heimsstríðið og var á sama tíma boðið að ganga í fylkjasamband við Canada, en hafnaði því; hélst þetta stjórnarfyrirkomulag fram að árinu 1934. Þá var landið sokkið í svo ó-botnandi skuldir, að það varð að gefast upp og gerast bresk nýlenda á nýjan leik. Síðan hefir því verið stjórnað af nefnd manna undir nýlendustjórn Breta. Þjóðin var fráleitt ánægð yfir þessum úrslitum; en verstu örðugleikarnir hafa verið yfirstignir, svo nú stendur til, að hún fái aftur í sínar hendur þá stjórn er henni að réttu lagi bar. Stjórnarnefndinni hefir auðnast, að koma aftur fótunum undir þjóðina fjárhagslega, mannfélagslega og efnahagslega, svo vonandi er, að þetta land, sem er svo auðugt af öllum náttúrufríðindum öðlist æ meiri og meiri hamingju og velmegun í framtíðinni.

Athugasemd ritstj. — Höfundur þessarar greinar hefir unnið að jarðfræðirannsóknum fyrir stjórn Nýfundnalands um nokkur undanfarin ár, í sumarleyfi sínu, og þekkir því landið og fólkið af eigin reynslu. — Myndirnar hefir hann tekið sjálfur.

Davíð Stefánsson Skáld

Eftir prófessor Richard Beck

Hinn 21. janúar 1945 átti Davíð skáld Stefánsson frá Fagraskógi fimtugs-afmæli. Eins og vænta mátti, hylti heimaþjóð vor þetta ástsæla skáld sitt með mörgum hætti í tilefni af þeim áfanga ævi hans. Þakka- og kveðjuskeyti bárust honum úr öllum áttum. Ríkisútvarpið íslenska helgaði honum sérstakan útvarpsþátt. Mentaskólinn á Akureyri sýndi honum þann fágæta heiður að fara blysför heim til hans, og flutti Sigurður Guðmundsson skólameistari við það tækifæri snjalla og íturhugsaða ræðu fyrir minni hans. Háskóli Íslands vottaði skáldinu einnig virðingu sína með því að bjóða honum að lesa upp úr verkum sínum á samkomu, er Háskólinn stæði að; þáði skáldið það virðulega boð síðar á árinu, og var upplestri hans tekið með mikilli hrifningu, enda er það á allra vitorði, að hann er afbragðs upplesari og bráðmælskur í ræðustól, eigi síður en í rituðu máli, hvort sem er í lausu máli eða stuðluðu. Af hálfu Háskólans ávarpaði dr. Sigurður Nordal prófessor skáldið, og þarf eigi að efa, hverjum snildarhöndum þar hefir verið farið um jafn hugþekt efni og skáldskapur Davíðs er, en eigi mun það ávarp enn sem komið er hafa birtst á prenti, að minsta kosti hefir það eigi komið fyrir sjónir greinarhöfundar.

Hafa þá verið nefnd nokkur dæmi þess með hvaða hætti heimaþjóðin íslenska hélt hátíðlega Davíðs-messu síðastliðinn vetur, en þó hvergi nærri alt talið. Blöðin mintust að sjálfsögðu afmælis skáldsins með greinum um bókmentaferil hans og menningarstarf í þjóðar þágu, og völdust til þess hlutverks að rita um hann á þessum tímamótum hinir hæfustu og kunnustu menn úr hópi samtíðarskálda hans, svo sem þeir Halldór Kiljan Laxness, er skrifaði um hann í *Lesbók Morgunblaðsins,* og Guðmundur G. Hagalín, er birti grein um Davíð í *Tímanum,* og voru greinar þeirra beggja hinar prýðilegustu, glöggar og skilningsríkar, eins og búast mátti við og rök stóðu til.

En ofantalin dæmi þess, með hverjum hætti minst var heima á Íslandi fimtugs-afmæli Davíðs Stefánssonar, eru órækur vottur þess, hversu víð-

tækum vinsældum hann á að fagna af hálfu þjóðar sinnar, enda mun óhætt mega segja, að hann hafi, frá því að hann gaf út fyrstu ljóðabók sína fyrir rúmum aldarfjórðungi, verið ástsælasta skáld hennar. Jafnhliða má ugglaust fullyrða það, að hann á óvenjulega mikil ítök, meiri en nokkurt annað ljóðskáld hinnar yngri eða miðaldra kynslóðar, í hugum landa sinna vestan hafs, og munu því margir þeirra hafa hugsað hlýtt og þakklátlega til hans í tilefni af 50 ára afmælinu, þegar þeim varð kunnugt um það. Hin ljóðrænu, þjóðlegu og hugsana-auðugu kvæði hans hafa fundið næman hljómgrunn í brjóstum landa hans hérlendis, eigi síður en heima á ættjörðinni. Þar hefir þeim ómað "Íslands lag" fagurlega í eyrum, í mörgum tóntegundum og hljómbrigðum, samhliða hreimmiklum og spámannlegum vakningarorðum, klæddum í búning snildarlegs og oft stórbrotins skáldskapar.

Eigi verður hér rakinn æviferill Davíðs Stefánssonar, heldur aðeins leitast við að lýsa í stuttu máli megindráttum í fjölþættri bókmentastarfsemi hans og lífsskoðun hans eins og hún lýsir sér þar, sérstaklega í kvæðum hans.

I.

Eins og öðrum ljóðhneigðum ungum mönnum, er voru um eða innan við tvítugsaldur heima á Íslandi, þegar fyrstu kvæði Davíðs Stefánssonar birtust í tímaritinu *Iðunni* (1916), er mér enn í fersku minni, hversu sterkum tökum þau gripu mig, og fór mér þar sem öðrum jafnöldrum mínum eða þeim, er þá voru á líkum aldri (sambr. greinar þeirra H. K. Laxness og G. G. Hagalín). Það voru ekki neinir falskir tónar, sem hljómuðu frá hörpu hins nýja skálds í þessu fyrsta kvæði hans, "Mamma ætlar að sofna", í *Iðunni:*

Sestu hérna hjá mér,
systir mín góð.
Í kvöld skulum við vera
kyrrlát og hljóð.

Í kvöld skulum við vera
kyrrlát af því,
að mamma ætlar að reyna að sofna
rökkrinu í.

Mamma ætlar að sofna.
Mamma er svo þreytt.
— Og sumir eiga sorgir,
sem svefninn getur eytt.

Sumir eiga sorgir,
og sumir eiga þrá,
sem aðeins í draumheimum
uppfyllast má.

Í kvöld skulum við vera
kyrrlát og hljóð.
Mamma ætlar að sofna,
systir mín góð.

Og þetta kvæði hans, og önnur því lík, sem birtust í *Iðunni* og í fyrstu kvæðabók hans, *Svörtum fjöðrum* (1919), heilluðu eigi aðeins hugi örgeðja og hrifnæmra æskumanna og kvenna, sem venjulega eiga öðrum opnari hlustir fyrir slíkum röddum, heldur náðu þessi kvæði jafn greiðlega eyrum og athygli eldri kynslóðarinnar, fundu bergmál í sál hennar. Hér var að vísu slegið á nýjan streng í íslenskri ljóðagerð, en því töluðu þessi ljóð svo eftirminnilega til íslenskra hjartna, að þau voru í rauninni sprottin undan hjartarótum þjóðarinnar sjálfrar, áttu um anda,

blæ og málfar, rætur sínar að rekja til íslenskra þjóðkvæða, og efni þeirra eigi ósjaldan þjóðsagnalegs eðlis. En jafnframt var þar um nýsköpun að ræða frá skáldsins hendi, þó að hann stæði á gömlum merg bæði um efnisval og meðferð þess, og þessvegna gerðist hann með fyrstu ljóðum sínum brautryðjandi í íslenskum nútíðar-skáldskap og gætir áhrifa frá honum í verkum margra hinna yngri ljóðskálda.

Þjóðlegu hliðinni á skáldskap Davíðs og áhrifum þeim, sem hann varð fyrir í þá átt frá frændum sínum og í heimahúsum, er ágætlega lýst í eftirfarandi málsgreinum úr afmælisræðu Sigurðar skólameistara, er fyr getur, og ræðir hann einnig um þá hluti af miklum kunnugleika:

"Þær eru auðfundnar, sumar ræturnar, sem vinsældir Davíðs Stefánssonar spretta upp af. Þær eru líka eitt megin-einkenni ljóða hans og fleira þess, er eftir hann liggur. Hann knýr þjóðlega strengi, sem áður er vikið að, og öld fram af öld hafa fróað feðrum vorum og mæðrum, fornum frændum vorum og frændkonum. Þá er menn lesa fyrstu kvæði hans, finst þeim, að æskuheimili skáldsins hljóti að hafa verið fult af fjörgömlum ljúflingsmálum, sem sál barnsins og unglingsins hefir numið, nærst á og þroskast á, algerlega á sérstaka og sjálfstæða vísu. Vér minnumst þess, að safnandi og frelsandi þjóðsagna vorra, Jón Árnason, var langömmubróðir skáldsins, Ólafur Davíðsson móðurbróðir hans, sá, er Matthías kvað um þessi fögru vísuorð:

"Sál vors lands var sálin hans.
Þeirrar sálar sumardraumar
sungu mjúkt sem bláir straumar
ljóð vors lands".

Ef til vill verða sum fegurstu kvæði Davíðs Stefánssonar ekki betur auðkend en í þessum hugðnæmu bragyrðum. Móðir skáldsins, héraðskunn gáfukona, gerðarkona og höfðingskona, hefir geymt í minni sér ævintýr, þjóðsögur, þulur og viðlög. Hinn blíði blær viðlaga, vikivaka, dansa og þulna leikur enn og hefir jafnan mjög leikið um mörg ljóð skálds vors. Frændur hans söfnuðu og skrásettu, skáldið blés nýjum lífsanda, nýju sálrænu inntaki, nýjum varma í hin kynlegu fræði og hinar gömlu glæður, í dauða hjátrú og hindurvitni feðra vorra. Með fram þaðan er sprottið hið mikla ástfóstur, sem alþýða lands vors tók, sér til sæmdar og göfugrar nautnar, við fyrstu prentun kvæða hans. "Enn á streng vors hjarta hinn forni slagur", kvað Einar Benediktsson."

Réttilega hefir einnig verið á það bent af fleirum en einum, sem um kvæði Davíðs Stefánssonar hafa ritað, að hann hafi haldið áfram verki Jónasar Hallgrímssonar og annara fyrirrennara sinna í þá átt, að leysa íslenska ljóðagerð úr álögum dýrra og einstrengingslegra bragarhátta og skrúfaðs máls, og velja henni í þess stað búning létts forms og látlauss og eðlilegs máls, enda þó hann geti sjálfur leikið sér að dýrum háttum, þegar honum býður svo við að horfa. Jafnframt hefir hann sýnt það með ótal dæmum, hversu fjöl-strengjuð harpa íslenskt mál er, bæði að krafti og hrynjandi, í höndum andríks og

smekkvíss ljóðskálds, og þarf eigi lengi að blaða í kvæðabókum hans til þess að sannfærast um, hve íslensk tunga er honum eftirlát, hvort sem er í ljóðrænustu og blíðmæltustu kvæðum hans eða hinum magni þrungnustu og ofsafengnustu, þar sem holskeflur tilfinninga hans brotna eins og brim á klettaströnd.

Kvæðið "Sestu hérna hjá mér, systir mín góð", er því um efni, blæ og bragarhátt mjög einkennandi fyrir hið sérstæðasta í ljóðagerð Davíðs Stefánssonar, hinn nýja tón, sem hann flutti inn í íslenskan nútíðarskáldskap og orðið hefir þar svo áhrifaríkur, eins og fyr getur. Í þessu kvæði hans er að finna þann léttleika rímsins og einfaldleik framsetningarinnar, þá kliðmjúku hrynjandi, sem svipmerkir kvæði hans, ásamt hinni draumrænu fegurð, djúpri undiröldu sársauka og sorgar, sem auðgar þeim inntak og hefir þau upp í veldi hins fagra og sanna skáldskapar.

Og þau voru fleiri fyrstu kvæðin í *Iðunni,* og vitanlega ennþá fleiri í *Svörtum fjöðrum,* sem slógu snildarlega á svipaða strengi, kvæði eins og "Brúðarskórnir", þar sem heil harmsaga og áhrifarík er sögð í þrem vísum; "Sigling", heilsteypt og tilfinninga-fjúpt kvæði í þulu-stíl; "Húmljóð", myndauðugt kvæði og tilþrifamikið, og "Mánadísin", meistaralegt, ljóðrænt kvæði, eins og þessi tvö erindi sanna, en njóta sín þó enn betur í samræmri heildarmynd kvæðisins:

Eg sé þig koma á móti mér,
er máninn skín
og varpa töfraljóma og lífi
á löndin mín.

Lokkar þínir glitra eins og
gylltur foss.
Á vörunum þínum mjúku sefur
sólarkoss.

Þú leiðir mig til landsins helga
um lágnættið.
Eg brosi eins og barn í svefni
brjóst þín við;
þar inni logar bjart og falið
fórnarbál;
en næturþögnin talar hjartans
huldumál.

En skáldið slær einnig á aðra strengi og fjarskylda í þessu fyrsta og merkilega ljóðasafni sínu, svo sem í hinu frumlega kvæði "Á Dökkumiðum", þrungið geigvænum grun, eða í kvæðinu "Myndhöggvarinn", um snillinginn misskilda, sem hjó "í æði í hinn harða stein sinn himneska draum og sárasta kvein", hið fyrsta af svipmiklum og samúðarríkum kvæðum skáldsins um brautryðjendur á ýmsum sviðum; slíkir menn eru honum hugstæðir og barátta þeirra frjótt yrkisefni.

Enginn fær heldur lesið *Svartar fjaðrir,* svo að hann finni eigi til hins djúpa og sorg-blandna trega, þeirrar sterku þrár til þess að losna úr álagaböndum, sem tíðum er stríður undirstraumur kvæðanna, og ekki að ósekju, því að skáldið sjálft hafði á þeim árum átt við svo mikla vanheilsu að glíma, að honum var stundum eigi hugað líf. Þetta á sérstaklega við um það kvæðið, sem segja má, að bókin dragi nafn af, kvæðið "Krummi", og er þannig að meginefni:

Krunk, krunk, krá.
Svívirtu ekki söngva þá,
er svörtum brjóstum koma frá,

því sólelsk hjörtu í sumum slá,
þótt svörtum fjöðrum tjaldi,
svörtum fjöðrum í sólskininu tjaldi.

Krunk, krunk, krá.
Sumum hvíla þau álög á
aldrei fögrum tóni að ná,
þó að þeir eigi enga þrá
aðra en þá að syngja,
fljúga eins og svanirnir og syngja.

Krunk, krunk, krá.
Fegri tóna hann ekki á,
og aldrei mun hann fegri ná.
Í kuflinum svarta hann krunka má,
uns krummahjartað brestur,
krummahjartað kvalið af löngun brestur.

Á náskylda strengi er slegið í kvæðinu "kliptir vængir", og miklu víðar í seinni kvæðum skáldsins logar hin sama glóð sársauka og sorgar, leitandi þrár, stundum að vísu sem falinn eldur, og auðkennir þau um annað fram.

Með *Svörtum fjöðrum* markaði Davíð Stefánsson tímamót í sögu íslensks nútíðar-skáldskapar og söng sig inn í hug og hjarta þjóðar sinnar; hlaut með öðrum orðum þá þegar þjóðskáldssess í meðvitund hennar. Með síðari kvæðum sínum hefir hann orðið fastari í þeim sessi, því að hann hefir vaxið bæði að andlegum þroska, festu og jafnvægi í skáldskaparlistinni, og stórum fært út landnám sitt með fjölbreyttari og stærri yrkisefnum. Hann hefir og verið með afbrigðum frjósamt ljóðskáld, því að síðan hann sendi frá sér fyrstu bók sína hafa ekki færri en fimm ljóðabækur komið út eftir hann, og hafa þær allar verið prentaðar þrisvar, nema ein þeirra (*Að norðan*), sem komið hefir út tvisvar sinnum, og má af því marka hve frábærlega vinsælt skáld hann er með þjóð sinni. Þetta eru einnig mikil afköst í ljóðagerðinni, og fer það að vonum, að öll kvæðin í þessu mikla safni eru eigi jafn-vel ort né heldur jafn þungvæg á metum listarinnar, og er það gömul saga. Hinu verður eigi með sanngirni neitað, að í öllum sex kvæðabókum skáldsins er að finna fögur og svipmikil kvæði, sem verða munu langlíf í íslenskum bókmentum.

Í *Kvæðum* (1922) kennir þegar meiri fjölbreytni en í fyrstu bók skáldsins; þar eru löng og tilþrifamikil kvæði eins og "Gamla höllin", forneskjulegt og innviðamikið; hreimfagrar og snjallar náttúrulýsingar, t. d. "Sigling inn Eyjafjörð"; ljúfsár ástaljóð eins og "Svefnkirkja", framúrskarandi ljóðrænt kvæði; og markvissar ádeilur, svo sem "Útburðurinn" og "Nirfillinn".

Þá setja kvæðin úr suðurgöngu skáldsins einnig sérstakan svip á þetta ljóðasafn hans, og eru í þeim hóp bæði náttúrulýsingar, lífs og mannlýsingar; eru sum af ljóðum þessum hituð "nautnanna glóð", en önnur eru bljúg bænarmál. Sérstætt og merkilegt mjög er kvæðið "Með lestinni", rauntrútt og ort af mikilli list; sér í lagi tekst skáldinu vel að finna hraðanum, ösinni og harkinu, snjallan orðabúning, svo að myndin verður ljóslifandi fyrir augum og eyrum lesandans. Jafnframt verður kvæðið í höndum hins innsæja skálds táknræn mynd af lífsferð manna og mismunandi ævikjörum (samanbr. ítarlega og glöggskygna túlkun Sigurðar skólameistara í framannefndri ræðu hans).

Ljóðasafnið *Kveðjur* (1924) hefst á hinu hraðstreyma kvæði "Eg sigli í

haust", sem ber því vitni, að eldur tilfinninganna og útþráin ólga skáldinu enn í brjósti, þó að jafnvægi hugarins sé nú tíðum meira en áður var. Hér eru einnig svifhröð og litauðug kvæði úr Rómferð hans eins og "Messalína" og "Eyðimörk" (Förumannaflokkar þeysa), samhliða raunsönnum lýsingum á þeirri eymd, sem honum bar fyrir augu á suðurgöngunni, mitt í heillandi fegurð hins söguríka umhverfis. Þá eru hér andrík og tilkomumikil söguleg kvæði eins og "Jóhannes skírari", "Guðmundur góði" og "Helga jarlsdóttir". Reginmælska og hugmyndaflug er þeim öllum sameiginlegt, en annars hvert þeirra sér um blæ og bragarhátt, er fellur vel að efni hvers um sig. Hér er og að finna hinn hjartaheita og gullfagra sálm "Á föstudaginn langa", er síðar mun vitnað til, kvæði í þjóðvísna-anda eins og "Nú sigla svörtu skipin", smellnar ádeilur og gamankvæði, er einnig mun síðar vikið að í greinargerð þessari. Auðsætt er því, að hér er mikil margbreytni í ljóðum, eigi aðeins í yrkisefnum, heldur einnig í bragarháttum, og lýsir snild skáldsins sér eigi síst í því, hversu ágætlega honum tekst löngum að sameina ljóðbúninginn efni og blæ kvæðanna.

Ný kvæði (1929) bera fagurt vitni vaxandi andlegum þroska skáldsins, öruggu valdi á hinu listrænasta formi, ríkri hugsjónaást og dýpri og víðfeðmari samúð, enda er hér áreiðanlega um að ræða einhverja allra bestu kvæðabók hans. Er þar sem áður slegið á marga og fjarskylda strengi gleði og sorgar, gletni og beiskrar ádeilu. Hér eru hvert sögukvæðið öðru mikilúðlegra: "Hallfreður Vandræðaskáld", "Hrærekur konungur í Kálfskinni", "Meðan Rómaborg brann". Önnur þeirra eru í mildari tóntegund, eins og "Brot úr lofkvæði Laurentíusar Hólabiskups", fleiri ástarkvæðin, og "Nú sefur jörðin", þar sem næm túlkun skáldsins á fegurð náttúrunnar og einlæg trúarkend hans renna í einn farveg. Af ádeilunum má sérstaklega nefna kvæðin "Andvarp" og "Þegar Jesús frá Nazaret reið inn í Jerúsalem", og þá ekki síður hið einkar fagra kvæði "Á vegamótum", þrungið spekimálum, eins og þessi erindi sýna ljóslega:

Sé eg veg og vörður
vísa upp á móti.
Styrk þarf til að standa,
stikla á eggjagrjóti.
Uppi í bláu bergi
blikar óskalindin.
Blessun bíður þeirra,
sem brjótast upp á tindinn.

Þar á andinn óðul,
aflið þrá til dygða.
Þaðan vísar viskan
veg til allra bygða.
Þar er vorblá veröld
vafin sólaröldum.
Sannleikurinn sjálfur
situr þar að völdum.

Kjark þarf til að klifra
og kynnast háu bergi.
Betra er hug að hafa
og hrapa — en fara hvergi.
Verst af öllu illu
er að vera blauður,
leita ei neins og látast
lifa — en vera dauður.

Í þessu efnismikla safni skáldsins er einnig hið snildarlega og hugumkæra kvæði hans "Konan, sem kyndir ofninn minn", að verðugu á vörum

ótalmargra Íslendinga. Trega-blandin þrá skáldsins, eitt af megin-einkennum hans, sem fyrr greinir, er hin þunga undiralda í kvæðinu "Haust", þar sem hugblær og efni haldast fagurlega í hendur:

Í dag eru allir svanir í sárum,
söngurinn breyttur í þagnarmál.
héla á steinum, blóð á bárum,
banvænt eitur í hverri skál.
Grasið er sölnað og ilmur enginn,
allir bátar settir í naust.
Að sævardjúpi er sólin gengin, —
sumarið liðið og komið haust.

Í dag eru tár í allra augum,
allir með grátt og hélað hár,
trygðir feigar, brestir í baugum,
barmur jarðar eitt opið sár.
Af liminu blöðin fölnuð falla,
fjúk í lofti og veðragnýr.
Skuggarnir vefjast um allt og alla.
Angistin heltekur menn og dýr.

Í kvæðasafninu *Í bygðum* (1933) skipar verðlaunakvæði skáldsins frá Alþingishátíðinni öndvegið, faguryrt og víða tilþrifamikið, eins og löngu er kunnugt, þar sem yfirsýn yfir sögu hinnar íslensku þjóðar sameinast innsýn í líf hennar og ævikjör, eins og í þessum meistaralegu ljóðlínum:

Í þúsund ár bjó þjóð við nyrstu voga.
Mót þrautum sínum gekk hún, djörf og
    sterk.
Í hennar kirkju helgar stjörnur loga,
og hennar líf er eilíft kraftaverk.

Annars má segja, að þessi kvæðabók birti eigi neinar nýjar hliðar á skáldskap Davíðs. Meira ber hér samt á ádeilukvæðum heldur en í fyrri bókum hans, er mega eigi að síður teljast beint framhald fyrri kvæða hans í þeim anda; en meiri stormur stendur nú undan vængjum hans, hin spámannlega andagift máttugri og vandlætingin vægðarlausari, sérstaklega í hinu stórbrotna kvæði "Vökumaður, hvað líður nóttinni?". Heitur er þar einnig undirstraumur samhygðarinnar með hinum þjökuðu og þjáðu, þeim píslarvottum, er "með bogin bök í brjóstfylking sannleikans standa". Átakanleg og áhrifamikil að sama skapi er myndin, sem brugðið er upp í kvæðinu "Fylkingin hljóða", en þessi eru niðurlagsorð þeirrar sárbeittu ádeilu:

Fram hjá líður
hin fölva móða —
útburðir allra þjóða,
sem níðingar út í nóttina flæmdu
og neita um allan jarðargróða,
sem beiskasta bikarinn tæmdu,
fylkingin hljóða —
hinir dauðadæmdu.

Hvert öðru markvissara og snjallara eru ennfremur þessi ádeilukvæði bókarinnar: "Kornhlaðan", "Eldraunir" og "Kaupmannalestir Dedansmanna". Eigi fer kirkjan heldur varhluta af hvassyrtum vandlætingum skáldsins, og má sjá þess dæmi í fyrri bókum hans, en hvergi kröftuglegar heldur en í kvæðinu "Kirkja fyrirfinst engin", í þessu safni. Þar lýsir sér einnig glögglega, að það er eigi kristnin sjálf, heldur veilurnar í starfi kirkjunnar og þjóna hennar, skynhelgin, yfirborðsmenskan, skorturinn á fórnandi sannleiksást, sem skáldið vítir og vegur að með beittu sverði vandlætingarsemi sinnar, því að hann lætur bruna kirkjunnar, sem kvæðið fjallar um, einmitt verða táknrænan um hið sanna hlutverk

kirkjunnar sem þjóðfélagslegrar stofnunar:

Og hvað sem allir heimsins klerkar
kenna,
var kirkjan til þess gerð að líkna —
brenna,
og verða þannig lífgjafi og ljósa
lýðsins, sem var að svelta í hel og frjósa,
og letra sjálf, með logunum sínum
björtu,
sín lög, sitt orð í mannleg hjörtu.

Hinsvegar er grunt á einlægri og djúpri trúarkend í kvæðum Davíðs Stefánssonar, eins og þegar hefir verið bent á, og kemur það fagurlega fram í hinu milda kvæði "Í musterinu" í þessari ljóðabók hans og þá eigi síður í hinu angurblíða kvæði "Við leitum", þar sem umbótaþrá sannleiksleitandi sálar og djúpstæð trúarhneigð renna saman í eitt:

Af mannablóði er moldin rauð.
Þeir máttugu dafna
og silfri safna,
en sálin er snauð.
Gef okkur vit til að velja og hafna.
Veit okkur daglegt brauð.
Lát hendurnar ryðja helga vegi.
Lát hugann stefna mót sól og degi,
sem boða andlegan auð.
Sálin er glötuð, þó gull hún eigi,
ef guðsþrá hennar er dauð.

Annars ber þess að geta um mannfélags-ádeilur Davíðs í heild sinni, eins og ljóst hlýtur að verða öllum, sem eigi lesa þær með lituðum gleraugum, að hann hefir ekki í þeim efnum gengið á mála hjá neinni sérstakri þjóðfélagsstefnu, en lítur á þau viðfangsefni frá sjónarmiði hins tilfinningaríka, víðsýna og vitra skálds, sem sér ljóslega brýna þörf þjóðfélagslegra umbóta og á bæði skap, einurð og hæfileika til þess að draga athygli manna eftirminnilega að mannfélagsmeinunum. Þetta viðhorf gefur slíkum kvæðum hans víðtækara og varanlegra gildi, en ef þau væru bundin við sérstaka stefnu eða stétt.

En þó merkilegra og ágætra ádeilukvæða gæti mikið í umræddu ljóðasafni skáldsins, er þar af mikilli list leikið á stórum fleiri strengi hörpunnar. Hér er hið léttstíga og yndisfagra vorkvæði hans "Björt nótt", og hið prýðilega gamankvæði "Sálin hans Jóns míns", andríkt og fyndið í senn. Heppilega skiftast þar á gletni og alvara, eftir því sem fellur best að efninu, og er hér aftur sýn list skáldsins í blæ- og bragbrigðum.

Þá sjást þess ósjaldan glögg merki í þessari bók Davíðs, eins og miklu víðar í kvæðum hans, að hann er rómantískt skáld, unnandi fjarrænnar og draumrænnar fegurðar, þó að hann sé að öðrum þræði raunsær, í ádeilum sínum og sumum lýsingum, t .d. "Með lestinni". Draumlyndi hans og fegurðarþrá lýsir sér í ljóðlínum sem þessum úr kvæðinu "Eg vil fara", þar sem hann þráir að:

hvíla á mjúkum mosa
við hið milda stjörnuskin,
með eilífðina eina
fyrir unnustu og vin.

Annarsstaðar finnur sú þrá hans og leit sér framrás í kvæðum eins og "Bláfjöll", í ást á dölum og fjöllum, á sveitafegurð og friðsælu

Kletturinn er mín konungshöll,
kirkja mín tindur, þakinn mjöll,
helguð heilögum anda.
Þar vex og hækkar mín hugsun öll,
uns himnarnir opnir standa.

Hreinn er faðmur þinn, fjallablær.
Fagurt er þar, sem lyngið grær.
Þar get eg elskað alla.
Á tíma og eilífð töfrum slær
af tign hinna bláu fjalla.

Í síðustu ljóðabók skáldsins, *Að norðan* (1936), er margt prýðisgóðra kvæða, og sum sérstaklega eftirtektarverð. Höfuðeinkenni þeirra eru þó löngum hin sömu og áður: — léttleiki ríms og máls, hugmyndaauðlegð og tilfinningahiti. Allmikið ber hér á hvössum ádeilum, "Höfuðborg", "Snjómokstur", "Skrifstofubáknið" og "Svartidauði"; er hið síðasttalda þeirra einna athyglisverðast og hittir ágætlega í mark, en það lýsir þeirri pólitísku spillingu samtíðarinnar, sem "berst um landið í blaðagreinum og veldur allskonar innanmeinum", svo að nú er það innri maðurinn en eigi líkaminn, sem verður allur svartur. Sumstaðar í kvæðabók þessari er það, á hinn bóginn, lofsöngurinn til jarðarinnar, sveitarinnar, sem brýst fram að nýju í fögrum kvæðum og fagnaðarríkum. Þá eru hér sögukvæði eins og "Vinnumaðurinn í Odda", og snjöll minningakvæði um þá Grím Thomsen og Matthías Jochumsson (Höfundur Skugga-Sveins). Fagurt og innilegt er kvæðið "Til móður minnar", enda á skáldið henni að gjalda, eins og fyr er greint, óvenjulega mikla skuld ástúðar og menningarlegra áhrifa.

"Í ormagarðinum" er þó eitthvert allra besta kvæði safnsins, hin forna saga um Gunnar Gjúkason túlkuð á táknrænan og einkar skáldlegan hátt, og hér er það enn, sem svo oft áður, hinn trega-blandni sársauki, sem ólgar undir látlausum frásagnarhætti þessa hjartnæma kvæðis.

Merkilegt mjög, frumlegt að hugsun og blæmilt að hrynjandi og málfari, fagurlega samræmt, er síðasta kvæðið í bókinni, "Lótusblóm", um "ættkvísl í Indíalandi", er snýr baki við öllu veraldarvafstri, en sökkvir sér niður í að skoða dýrð Drottins og dásemdir náttúrunnar:

Þeir hvíla undir greinum grænum
í grasi við fljótin lygn,
teyga svalann frá sænum,
sumarilminn í blænum,
og svo verður sálin skygn.
Þeir sjá það, sem fjöll og firnindi hylja,
fræðast og skilja
lögmálsins leyndardóm.
Bak við alt sjá þeir voldugan vilja,
sem verndar hvert lótusblóm.

Þeir eiga sér hulda heima,
heyra stjarnanna söng,
sorgum og glysi gleyma.
Um guð sinn er þá að dreyma
og dýrð hans dægrin löng.
Andinn flýgur mót eilífum degi,
ómælisvegi
um himnanna helgidóm.
Lífið er hjóm, nema hjartað eigi
sín heilögu lótusblóm.

Þegar rent er augum yfir hið mikla kvæðasafn Davíðs Stefánssonar í heild sinni, er það því sannarlega í engu ofmælt, þó sagt sé, að andagift, djúpsæi og frábær ljóðsnild einkenni mörg þeirra; þau eru einnig ósjaldan frumleg bæði að efni og formi, að minsta kosti horft á gömul yrkisefni frá nýjum sjónarmiðum, nýrri hlið snúið upp á viðfangsefnunum, og þau klædd í sérstæðan ljóðabúning. Næga margbreytni er einnig að finna í kvæðum hans, en grunntónn þeirra er næsta oft, í einhverri mynd, djúpstæð og lifandi samúð, er nær jafnt til ríkra sem snauðra, til kalífans í Bag-

dad og Neró keisara eigi síður en til hins "einmana bróður", sem reikar vonlaus og vinavana um stórborgarstrætin, því að skáldið veit og skilur, að auðurinn fær eigi til lengdar, þó honum sé ausið út á báðar hendur fyrir stundar gleði, svæft rödd samviskunnar eða borið varanleg smyrsl á hjartasárin. Sorgirnar og áhyggjurnar, mismunandi að vísu og af fjarskyldum rótum runnar, fylgja öllum mönnum eins og skugginn þeirra.

Og samúð Davíðs nær til málleysingjanna eigi síður en mannanna barna, og nægir í því tilliti að minna að nýju á kvæðið hans um krumma, sem ber í brjósti einlæga þrá til þess að syngja svanasöngva, en er neitað um hæfileikann til þess að finna þeirri brennandi þrá sinni útrás. Auðsætt er einnig að kjör slíkra málleysingja verða í höndum skáldsins áhrifarík táknmynd af lífsskilyrðum mannanna, bræðra hans og systra, sem sitja í ýmiskonar álögum alla sína daga og fá aldrei að sjá fegurstu drauma sína rætast.

Þessi samúð skáldsins með meðbræðrum hans og systrum á rætur sínar í næmri réttlætistilfinningu hans. Honum rennur til rifja misréttið í mannlegu félagi og hann fyllist samhygð með öllum þeim, sem ranglæti og misskilning verða að þola, í hvaða mynd, sem það er. Hvergi lýsir þessi djúpa tilfinning skáldsins sér betur eða fagurlegar heldur en í hinu snildarlega kvæði hans "Konan, sem kyndir ofninn minn":

Eg veit, að hún á sorgir,
en segir aldrei neitt,
þó sé hún dauðaþreytt,
hendur hennar sótugar
og hárið illa greitt.
Hún fer að engu óð,
er öllum mönnum góð
og vinnur verk sín hljóð.
Sumir skrifa í öskuna
öll sín bestu ljóð.

Eg veit, að þessi kona
er vinafá og snauð
af veraldlegum auð,
að launin, sem hún fær,
eru last og daglegt brauð.
En oftast er það sá,
sem allir kvelja og smá,
sem mest af mildi á.
Fáir njóta eldanna,
sem fyrstir kveikja þá.

Hér kemur einnig fram sannur og ríkur skilningur á því, í hverju veruleg og varanleg verðmæti eru fólgin, skilningur á sönnu manngildi. Og fyrst Davíð setur manngildið, hreinleik og göfgi hins innra manns, í hásæti í kvæðum sínum, þá er ekki erfitt að skilja það, hversvegna hann lætur svipuna dynja á hverskonar uppgerð og yfirskyni, og þá ekki síst á falsi og fláræði, sem eru rammasta afneitun hins sanna manngildis. Í kvæðinu "Söngur loddarans" bregður skáldið upp ógleymanlegri mynd af einhverri hinni fyrirlitlegustu mannveru, sem til er, fagurgalanum og flærðinni í mannsmynd, er skríður fyrri hvers manns dyr og allra fótum eins og flaðrandi rakki. Og ekki fá rógberarnir — bakmælgin — betri útreið hjá skáldinu í hinu snjalla kvæði hans "Rottur".

Ádeilukvæði Davíðs, sem sprottin eru upp úr jarðvegi mannástar hans og réttlætistilfinningar, hitta því löngum markið vel, og stundum svíður óþyrmilega undan örinni. Annars er kýmni hans oft gamansöm og

græskulaus, þó dýpri merking leynist undir yfirborðinu, eins og í "Litla kvæðið um litlu hjónin", sem er frumlegt og bráðsmellið, að maður tali nú ekki um annað eins snildarverk í þeirri grein eins og "Sálin hans Jóns míns".

Hin djúpa samúð skáldsins kemur þó ekki aðeins fram gagnvart einstaklingnum, heldur engu síður gagnvart fjöldanum, heildinni. Mörg kvæði hans í hinum síðari ljóðasöfnum hans fjalla, eins og athygli hefir þegar verið dregin að, um þjóðfélagsböl og misskift kjör manna, um fjárgræðgi og auðsöfnun, og afleiðingar þeirra fyrirbrigða í mannfélaginu. Hve sárt Davíð finnur til með þeim, sem erfiða í sveita síns andlitis og bera skarðan hlut frá mannlífsins borði, er eftirminnilega skráð í hinu fagra kvæði hans "Lofið þreyttum að sofa."

En þó að skáldið sé djarfmæltur málsvari þeirra, sem misrétti eru beittir, þá ber hann ekki heiftarorð milli hinna ýmsu stétta þjóðfélagsins. Hann flytur aldrei boðskap hatursins; hann veit, að kærleikslaust líf er eins og gróðurlaus eyðimörk, að laun hatursins eru andlegur dauði. (Samanbr. kvæði hans "Sá, sem engu ann"). Þá er heldur alls ekki að undra, að hann syngur Kristi, meistaranum mikla og kærleikskonunginum, þennan fagra lofsöng, þrunginn trúarlegri auðmýkt og innileik, í sálminum "Á föstudaginn langa":

Þú ert hinn góði gestur
og guð á meðal vor, —
og sá er bróðir bestur,
sem blessar öll þín spor
og hvorki silfri safnar
né sverð í höndum ber,
en öllu illu hafnar
og aðeins fylgir þér.

Þegar það er í minni borið hversu sterkur þáttur samúðin er í kvæðum Davíðs Stefánssonar og samgróin glöggum skilningi hans og háu mati á hinu sanna manngildi, sætir það engri furðu, hversu oft og örlátlega hann syngur lof manndómi og manndómsmönnum í kvæðum sínum. Þessa gætir t. d. mjög í hinu tilkomumikla og margþætta Alþingishátíðarkvæði hans, en þar hyllir hann hina fyrstu íslensku landnema á hinn fegursta hátt og minnisstæðasta. Honum er það full-ljóst, eins og hann segir á einum stað í kvæðinu, að "minning þeirra, er afrek unnu, yljar þeim, sem verkin skilja". Þessvegna þreytist hann aldrei á að lofsyngja forystumennina, sem hlóðu vörðurnar og ruddu nýja vegi, brautryðjendurna á hinum ýmsu sviðum lista og annara menningarlegra athafna.

Göfug lífsskoðun og mikil skáldsnild haldast því í hendur í hinum mörgu ágætis- og merkiskvæðum Davíðs Stefánssonar. Hann leiðir oss tíðum inn í heima sólar og vors og opnar oss víðlendar veraldir unaðsríkrar fegurðar með ljóðum sínum. Þessvegna hafa þau slegið á svo næma strengi í brjóstum landa hans beggja megin hafsins og munu halda áfram að hita þeim um hjartaræturnar, því að eins og hann segir í fyrnefndu Matthíasar-kvæði sínu:

Þó dagarnir hringi dauðans Líkaböng,
þá deyr ekki fegursta ljóðið, sem skáldið
söng.

II.

En Davíð Stefánsson hefir eigi aðeins unnið sér ástsældir þjóðar sinnar með ljóðum sínum, sem eru á allra vörum. Hann hefir einnig á síðustu árum gerst leikrita- og söguskáld, með þeim árangri, að hann skipar orðið mikinn virðingarsess á þeim sviðum íslenskra samtíðarbókmenta.

Fyrsta leikrit hans, *Munkarnir á Möðruvöllum* (1926), báru glögg einkenni þess, að þar var um frumsmíð hans að ræða í leikritagerðinni, enda vakti það litla athygli. Þó kemur það fram í tilsvörunum í leiknum, ýmsum atriðum hans og mannlýsingum, einkum í lýsingunni á söguhetjunni, Óttari ungbróður, bæði í baráttu þeirri, sem hann heyr hið innra með sjálfum sér og eins hið ytra, að meira megi vænta af höfundinum í þeirri grein bókmentanna.

Það kom einnig eftirminnilega á daginn, og vafalaust langt fram yfir það, sem flestir munu hafa átt von á, er hann sendi frá sér næsta leikrit sitt *Gullna hliðið*, en með því vann hann mikinn bókmentasigur.

Leikrit þetta var fyrst prentað á íslensku árið 1941, en hafði verið samið tveim árum áður. Leikstjórinn við "Det norske Teater" í Osló hafði látið snúa því á norsku og var í þann veginn að hefja sýningu á því í leikhúsi sínu, er Noregur var hernuminn. Á því skeri mun sýning þess hafa strandað að því sinni, enda átti öll norsk menningar-viðleitni mjög í vök að verjast á hernámsárunum. Nú hefir aftur ráðist svo, að leikrit þetta verður sýnt í Osló á næstunni.

En í Reykjavík hóf sjónleikur þessi göngu sína annan jóladag 1941, og var aðsókn að honum með þeim eindæmum, að hann var leikinn sextíu og sex sinnum á fimm mánuðum. Þóttu leikstjóri og leikendur hafa gert vandasömu hlutverki sínu hin bestu skil. Eiga hér við orð Jóns Magnússonar skálds (*Skírnir* 1942):

"*Gullna hliðið* á vafalaust þessar glæsilegu viðtökur að nokkru leyti því að þakka, hve afbragðs vel það er til leiks fallið sakir mjög listræns forms. Um hitt er þó ekki minna vert fyrir afdrif sjónleiksins í framtíðinni, að hér er um mikið og fagurt skáldverk að ræða, sem á djúpar rætur í baráttu og örlögum liðinna kynslóða."

Davíð Stefánsson hefir, eins og að framan er getið, ort snjalt og myndauðugt kvæði út af þjóðsögunni alkunnu "Sálin hans Jóns míns". Upp úr þessari sömu sögu hefir hann samið þetta leikrit sitt, og veitist honum þar, eins og liggur í augum uppi, drjúgum meira svigrúm til að vinna úr söguefninu, taka það fastari tökum og túlka það á víðtækari grundvelli. Hann hefir og notfært sér ýmsa gamla sálma sem uppistöðu leiksins.

Leikritið, sem er í fjórum þáttum, hefst á kröftugu inngangskvæði ("Prologus") en annars er ritið að mestu leyti í óbundnu máli. Lýsir kvæðið glögglega aldarfari þeirrar tíðar, sem efni leiksins á rætur í, sérstaklega hinu andlega andrúmslofti, og varpar því ljósi á þá atburði, sem eru uppistaða efnis hans. En þessi eru niðurlagsorð kvæðisins:

Hér verður grýttur götuslóði rakinn,
og gömul kynslóð upp frá dauðum vakin,
svo þeir, sem ungir eru, megi skilja
hið innra stríð, sem liðnir tímar dylja.

Því þar á trú vor, ef að líkum lætur,
í leyndu djúpi sínar megin-rætur.
Aldirnar líða. Kynslóðirnar hverfa.
En hvað er það, sem börnin erfa?
— — — —
Þér hneykslist ei, þótt djarft sé myndin
dregin,
og dánir látnir tala — hinum megin.
Sízt er vort mark að særa þá, sem trúa,
en samt skal djúpið mikla reynt að brúa.
Vér blásum lífi í sálma og sagnaspjöldin
og sýnum yður heiminn—bak við tjöldin.

Leikrit þetta, sem er í þjóðsögustíl í ágætu samræmi við efni þess og blæ, er því hreint ekki ómerkileg þjóðlífslýsing, eins langt og hún nær, enda þótt það gerist utan vébanda þessa heims, nema fyrsti þátturinn, sem lýsir banalegu Jóns bónda og viðskilnaði við þennan heim. Hinir þættirnir segja svo frá ferð kerlingar Jóns með sál hans í skjóðunni upp að hinu gullna hliði himnaríkis. Verður kerlingu sú leið seinfarin, enda er um langan veg að fara og á brattan að sækja, en atburðarík og ævintýraleg er ferðin, því að margt fólk og sundurleitt verður á vegi kerlingar, áður en hún nær í hinn langþráða áfangastað og kemur af sér hinni þungu byrði — sál bónda síns.

Óneitanlega er einnig vel á efninu haldið, því að hér er dramatisk stígandi í frásögninni, stíllinn kvikur og litbrigðaríkur, svo að hann speglar á listrænan hátt geðbrigði höfuðpersónanna og atburðina sjálfa. Sögulokin, þegar kerling fleygir skjóðunni með sál Jóns inn fyrir himnahliðið, eru vel undirbúin og sett í mikilfenglega umgerð; en ekki verður of mikil áhersla lögð á það, að vandfarið er með þetta atriði á leiksviði, svo að það njóti sín til fulls og hafi tilætluð áhrif á áhorfendur. Takist það, verður þar bæði um svipmikla og hrífandi sýningu að ræða, og ber umsögnum saman um, að Leikfélag Reykjavíkur hafi tekist prýðilega að leysa þann vanda, að öllum aðstæðum athuguðum. Skal þess jafnhliða getið, að Páll Ísólfsson tónskáld hafði samið mikið og merkilegt tónverk fyrir leikritið og aukið með því á áhrifamagn hans og svipfegurð á leiksviðinu.

Persónulýsingarnar eru prýðisgóðar, og kennir hér þó eigi lítillar fjölbreytni í þeim efnum; hefir höfundur komist sérstaklega vel frá því að gera persónurnar nógu lifandi, án þess að svifta þær þeim einkennum, sem aldarandinn og þjóðsagan hafa sniðið þeim. Vilborg grasakona er ágæt persóna og raunsönn. Einkum er þó kerling Jóns, sem réttilega má skoða sem táknmynd fórnandi ástar, minnisstæð persóna, enda kemur hún mest við sögu.

En það, sem gæðir persónur leiksins svo miklu lífi, er ekki síst samtölin, sem höfundur leggur þeim í munn; þau eru löngum bæði gagnorð og hitta ágætlega í mark.

Þjóðsögublænum er trúlega haldið að því leyti, að á yfirborðinu má virðast sem hér sé um skopleik að ræða, enda er markviss ádeila, þó eigi sé hún hávaðasöm, þar víða auðsæ hverjum athugulum lesanda. Eigi að síður er það vafalaust rétt athugað, að höfundurinn hefir ekki verið að rita hér skopleik; þar er jafnan grunt á alvörunni, og gefur það leiknum aukið gildi og djúptækari áhrif. Er það og mála sannast, að með leikriti þessu hefir höfundur samið áhrifamikinn og fagran lofsöng til hinnar órjúfanlegu og fórnfúsu konuástar.

En Davíð Stefánsson lét hér eigi staðar numið í leikritagerðinni; eigi liðu nema tvö ár þangað til að annað merkisleikrit, *Vopn guðanna*, kom frá hans hendi, og sýndi Leikfélag Reykjavíkur það fyrsta sinni, við ágætar undirtektir, á annan í jólum 1943, en síðan yfir tuttugu sinnum þá um veturinn. Varð það því vinsælt á leiksviði og vakti mikla athygli, þó eigi ætti það að fagna slíkri fádæma aðsókn sem *Gullna hliðið*.

Um tilgang sinn með *Vopnum guðanna* fór höfundurinn þessum orðum í viðtali við tíðindamann dagblaðsins *Vísis:*

"Það, sem eg get sagt yður um leikritið, er að það fjallar um elsta vandamál mannkynsins, baráttuna milli frelsis og einræðis. Af því að sjálf átökin eru svo algild, að þau hafa staðið óslitið, síðan fyrsti valdhafi varð til og líklegt er að þau muni eiga eftir að standa enn um hríð, hefi eg kosið að gera leikritið óbundið tíma og stað.

Völd einræðisherrans endast ekki lengur en tök hans á huga fólksins. Þegar þjóðin hefir snúið við honum bakinu, duga hvorki harka né vopn. Þá er hann sigraður í miðjum sigri sínum. Baráttan, sem hafin var gegn honum, hefir hepnast, og hann bætist í hóp þeirra kónga, sem komust í mát. Þótt eg hafi klætt þá baráttu í þessu leikriti í klæði trúarinnar, má ekki skilja það svo, að eg álíti trúna annað en einn þátt í þeirri baráttu. Í átökum smælingjanna gegn kúgaranum gætir altaf fyrst og fremst styrkrar trúar á sigur réttlætisins yfir rangsleitninni. Einvaldinn fellur fyrir alt öðrum vopnum en þeim, sem hann beitir sjálfur. Því hefi eg nefnt leikritið *Vopn guðanna*."

Drögin að leikritinu hefir höfundur sótt í *Barlaams ok Jósaphats sögu*, eina af hinum mörgu rómantisku miðaldasögum, en eigi bindur hann sig nema að mjög litlu leyti við söguna. Eins og hann tók fram í ofangreindu viðtali, þá er leikritið hvorki stað né tímabundið, enda efni þess þannig vaxið, að slíkt sé eðlilegast, þar sem það fjallar um hina ævagömlu en jafn nýju baráttu andstæðra afla um hug manna, hins góða og hins illa, þjónustulundar og valdagræðgi, en þó aðallega um baráttuna milli frelsis og einræðis, enda er leikritið óvæg og harla markviss ádeila á harðstjórn og einræðisstefnur í þjóðmálum. Þarf eigi að efa, að hin stórfeldu átök í samtíð vorri milli einræðisstefnunnar og lýðræðishugsjónarinnar hafi drjúgum orkað á hug skáldsins og beint honum að þessu tímabæra en þó sígilda viðfangsefni.

Baráttan í leiknum er háð milli herskás og drotnunargjarns konungs, er fylgir ráðum grimmúðugs ráðgjafa síns, Theódasar gerningamanns, blinds fulltrúa haturs og harðstjórnar, og Jósafats konungssonar, er drukkið hefir í sig anda góðleika og frelsistrúar hjá Zardan, fóstra sínum og fræðara, sem er fylgjandi Barlams spámanns, fulltrúa friðarstefnunnar og lýðfrelsiskenninga. Í persónum þeirra gerningameistarans og spámannsins heyja því hinar andstæðu meginstefnur, einræðishyggjan og lýðræðishugsjónin, harða baráttu sína um hugi manna, og árekstrinn milli þeirra skapar bæði hin sterku átök í leiknum og samhengi hans.

Margir fleiri koma hér þó við sögu, og er fjölbreytnin í atburðalýsingum að sama skapi. Fagurlega fléttar höfundur t. d. ástarævintýri þeirra konungssonar og hinnar herteknu konungsdóttur, Lajlu, inn í meginefni leiksins, og er hreinn og ljóðrænn blær yfir þeirri lýsingu, sem stingur þægilega í stúf við hina hörðu baráttu, sem annars svipmerkir löngum þennan harmleik mannlífsins.

Mildur blær og ljóðrænn hvílir einnig yfir 4. þætti leiksins, þegar Barlam spámaður ávarpar fylgjendur sína af fjallinu, með mikilli andagift, og mælir meðal annars til þeirra þessum vakningarorðum og eggjanar:

Útlagar, bræður, synir þrælkaðra þjóða.
Vér þekkjum líf og kvalir hins vegamóða,
en stríðið er hafið, styrkur vor endurborinn.
Hver stöðvar fljótið í leysingum á vorin?
Og hver sá bakka þess blásna og gróðursnauða?
Í bygðinni þrá menn líf en ekki dauða.
Í bygðinni hlusta börnin á elfaniðinn.
Barátta vor mun skapa og tryggja friðinn. —
Vor trú er smáð, en fram skal hún frelsið knýja,
uns fagnandi hjörtu lífið endurnýja.
Í sannleikanum býr sigrandi guðamáttur,
í sverði furstans deyjandi aldarháttur.

Vel má það vera rétt athugað, að ljóðskáldið hafi orðið leikskáldinu yfirsterkara í þessum þætti, en óneitanlega er hann bæði fagur og hugðnæmur, hin skáldlega andagift heillandi og vekjandi.

Þrátt fyrir kúgun og hótanir, sækja boðendur lýðfrelsis og friðar og fylgjendur þeirrar stefnu ótrauðir fram að marki sínu undir merki andans og með vopnum hans, og ganga að lokum sigrandi af hólmi.

Harðstjórinn æðir gegn spámanninum og krossinum með reiddu sverði, en eldingu lýstur niður í sverðið; hinn harðúðgi konungur fellur dauður til jarðar við krossinn. Vopn guðanna hafa sigur unnið, spámannleg orð friðarpostulans og máttur krossins hafa orðið harðstjórninni og tákni hennar — sverðinu — yfirsterkari. Orð spámannsins, sem segja má að séu kjarni kenningar leiksins, hafa orðið að áhrínsorðum:

Í sannleikanum býr sigrandi guðamáttur,
í sverði furstans deyjandi aldarháttur.

Hér er því auðsjáanlega um leikrit að ræða, sem flytur sígildan boðskap, þó að hann tali sérstaklega til vor nútímamanna, og margt er einnig vel um sjónleik þennan frá dramatisku sjónarmiði. Hann er þrunginn miklum þrótti og tilfinningahita, og mælska höfundar og skáldlegt hugarflug njóta sín víða ágætlega. Tækni skáldsins er einnig mikil, samtölin lifandi, og glitrar þar ósjaldan á hreinustu perlur djúpstæðra sanninda og skáldlegrar fegurðar. Með þessu leikriti sínu hefir höfundurinn því lagt merkilegan skerf til íslenskra nútíðarbókmenta, þó að það jafnist eigi á við *Gullna hliðið* að frumleik, né sé eins heilsteypt listaverk.

III.

Hinum fjölmörgu aðdáendum Davíðs Stefánssonar, sem tamast hafði verið að hugsa um hann sem hið andríka og hrífandi ljóðskáld, þó að hann væri þá er hér var komið sögu

einnig farinn að fást við leikritagerð, þótti það að vonum merkileg tíðindi, þegar það fréttist, að hann hefði í smíðum stóra skáldsögu, og vitanlega lék þeim forvitni á að sjá, hvernig ljóðsnillingnum tækist glíman við skáldsagnagerðina, jafn fjarskyld og hún er ljóðrænum kveðskap. Síðan kom þessi skáldsaga Davíðs, *Solon Islandus*, sem menn höfðu beðið eftir með óvenjulegri eftirvæntingu, haustið 1940. Og er hér ekki um neitt smáræðisverk að ræða að vöxtum til, tveggja binda bók, rúmar 600 blaðsíður að stærð. Hitt skiftir þó miklu meira máli, að allir, sem um þetta rit hafa skrifað af sanngirni og skilningi, ljúka upp einum munni um það, að hér sé bæði um mikla og merkilega skáldsögu að ræða, enda þó skoðanir geti orðið skiftar um einstök atriði hennar og meðferð þeirra, og fer það að vonum, jafn víðfeðmt og margþætt og þetta skáldverk er. Það er og til marks um vinsældir þess, að önnur útgáfa kom út árið 1941.

Hvað vakir svo sérstaklega fyrir höfundinum með þessari umfangsmiklu skáldsögu hans. Best er að láta hann svara þeirri spurningu sjálfan, en það gerði hann með eftirfarandi orðum í viðtali við *Morgunblaðið* um það leyti, sem bókin kom út:

"Þetta er fyrsta skáldsaga mín. Segir hún frá Sölva Helgasyni, hinum alkunna landshorna flakkara. — Sjálfur nefndi hann sig oft Solon Islandus, táknrænt nafn, og þótti mér vel hæfa að sá væri titill bókarinnar. Ætlun mín var, að Sölvi birtist þjóðinni í allri sinni nekt, þess vegna neyddist eg til að varpa frá mér allri miskunnsemi. Hann er einskonar samnefnari þeirra vandræðamanna, sem reyna að vega á móti niðurlægingu sinni, en missa jafnvægið og fyllast brjálæðiskendu stórlæti. Lífslygin verður svölun hans og sjálfsvörn, og loks tekst honum að ljúga sig í sátt við sitt eigið auðnuleysi."

Þá var höfundur spurður þeirrar spurningar, hvort hann hefði haft bókina lengi í smíðum, og var svar hans á þessa leið:

"Þegar eg var barn að aldri, heyrði eg Sölva oft getið. Sumt af nánasta ættfólki mínu hafði árum saman dvalið í Sléttuhlíð, samtíða Sölva, og hafði frá mörgu að segja. Eg varð honum því snemma kunnugur, safnaði drögum til sögunnar og loks hófst eg handa. Ýms fyrirbrigði í íslensku þjóðlífi síðustu ára urðu mér hvöt til að vinna þetta verk. Sagan um Sölvaeðlið er nútíðarsaga, þótt hún gerist fyrir nokkrum áratugum."

Skáldsaga þessi ber þess einnig ljósan vott, að hvergi hefir verið kastað höndum til samningar hennar; hinn vandvirkni fræðimaður og hið skilnings- og samúðarríka skáld eru þar alstaðar að verki. Er ekki erfitt að gera sér í hugarlund, hversu mikil elja og þolgæði í starfi liggja að baki slíks skáldverks, þar sem alt verður að vega og meta, ef vel á að fara. Hér er einnig ósvikið raunsæi í frásögn og mannlýsingum, ömurlegu og um margt ófögru aldarfari lýst hreinskilningslega og trúlega, samhliða djarflegri og vægðarlausri gagnrýni. Ljóðræns frásagnarháttar, eins og vænta mátti, gætir þó víða í sögunni, og í sumum fegurstu og áhrifamestu köflum hennar.

Bókin hefst með snjöllu og merkilegu forspjalli, þar sem höfundur

bregður björtu ljósi innsýni sinnar á kjör og örlög margs Íslendingsins á liðnum öldum, og með þá mynd í baksýn verður lýsingin á Sölva Helgasyni, skaphöfn hans, lífshorfi og æviferli, enn skiljanlegri og víðtækari að gildi.

Ferill Sölva er að kalla má rakinn frá vöggu til grafar. Leggur höfundur sérstaka rækt við að lýsa áhrifum þeim, sem hann varð fyrir að bernsku- og æskuárum, og þeim mönnum, föður hans og stjúpa, gjörólíkum að skapgerð og áhugaefnum, sem mest mótuðu hann á þroskaárunum (Smbr prýðilega túlkun á þessum þætti sögunnar í hinum athyglisverða ritdómi Guðmundar G. Hagalíns um hana, *Skírnir* 1941).

En þó skáldið taki fult tillit til þeirra grundvallandi áhrifa á Sölva og horf hans við lífinu, dregur hann alls eigi fjöður yfir veilurnar í skapgerð hans, festuleysið, draumórahneigðina, mikilmensku-brjálæðið og það ábyrgðarleysi gagnvart sjálfum honum og öðrum, sem fylgdi í kjölfar þeirra eiginda.

Síðan er ferli Sölva fylgt af mikilli nákvæmni, en löng ævi hans var samfeldur hrakfallabálkur vandræðamannsins, flakkarans, sem flestum var hvimleiður, en sumir óttuðust og aðrir dáðu, af því að þeir tóku trúanlegar afrekasögur hans og létu blekkjast af stórmensku hans. Hvað eftir annað varð hann sekur við landslögin, drýgði glæpi, sem komu honum undir manna hendur, og varð að þeirrar tíðar hætti í refsingar skyni að þola hýðingar, Brimarhólmsvist og aðrar háðungar. En slík var hin takmarkalausa sjálfsblekking hans, að í eigin augum og frásögnum urðu glæpsamlegt atferli hans og refsingar þær, sem hann hafði orðið að þola, hetjuleg afrek, og sjálfur hann ofurmenni, hátt yfir aðra hafinn, misskilinn píslarvottur, sem hellir úr skálum reiði sinnar og fyrirlitningar yfir samtíðarmenn sína vegna heimsku þeirra og illgirni. Koma sjálfsblekking hans og mikilmensku-brjálæði eftirminnilega fram í andlátsorðum hans, þá er hann lést háaldraður, og alkunn eru:

"Nú bið eg um náð þína, drottinn; um speki bið eg þig ekki, af henni hefi eg nóg."

Hitt er ekki að efa, eins og teikningar hans og málverk sýna, að með Sölva hafa búið rík listahneigð og listamannshæfileikar, sem eigi fengu að þroskast af fyrgreindum ástæðum, enda lætur skáldið hann fyllilega njóta sannmælis hvað það snertir.

En hvernig kemst Davíð frá því vandasama hlutverki að lýsa þessum vandræðamanni og auðnuleysingja, sem hann hefir hér gert að söguhetju sinni? Á því veltur eðlilega mjög mikið hversu það hefir ráðist. Þegar á alt er litið, verður vart með sanni annað sagt, en að höfundi hafi tekist sú lýsing og túlkun ágæta vel, og þykir mér hlýða að vitna um það til eftirfarandi ummæla dr. Sigurðar Nordal í ítarlegum og skarplegum ritdómi hans um þessa bók ("Tvær miklar skáldsögur", *Lesbók Morgunblaðsins*, 24. nóv. 1940):

"Það er vandsiglt með skilning slíks manns milli skers og báru: að hefja hann hvorki til skýjanna sem gení, er orðið hafi píslarvottur lífskjaranna, né láta stórmensku-brjálæði hans skyggja á það, sem tvímælalaust var skemtilegt og snillingsætt-

ar í fari hans. Davíð hefir í lýsingu hans bæði kunnað sér hóf, verið "meðalsnotur", og samt ekki verið svo vitur, að hann misti af þeim kostum mikils skáldskapar, sem í efninu voru fólgnir." Dr. Nordal leggur einnig réttilega áherslu á það, að lýsingin á Sölva hafi það aðaleinkenni mikilla mannlýsinga, að persónan sé "rif úr síðu skáldsins", en hafi þó eignast sjálfstæða tilveru, þroskast eftir sínu eigin innra lögmáli, og lifi sínu eigin lífi.

Með mikilli nærfærni og djúpum sálarlegum skilningi lýsir höfundur sambandinu milli Sölva og Júllu, og verður þessi viðkvæma og sálsjúka alþýðukona sérstæð persóna í höndum skáldsins. Ýmsum öðrum persónum í þessari stórbrotnu skáldsögu hans er einnig lýst með þeim hætti, að þær standa lesandanum lifandi fyrir sjónum og verða honum minnisstæðar, svo sem móðir Sölva, Vala gamla og Trausti hreppstjóri, að ógleymdum Bjarna amtmanni Thorarensen, sem þar kemur einnig við sögu, og er auðsjáanlega höfundi sérstaklega vel að skapi vegna hugsjónaástar hans, gáfna, manndóms og þjóðrækni.

Ýmsum mun þykja sem höfundur hafi gert Sölva Helgasyni, eigi meiri merkispersóna en hann var í lífinu, of hátt undir höfði með því að skrifa um hann tveggja binda skáldsögu. Það skyldi þó jafnframt í minni borið, að það er eigi fyrst og fremst Sölvi sjálfur eða hann einn, sem höfundur er hér að rita um, heldur Sölvi sem tákn, samnefnari, þeirra vandræðamanna fyr og síðar, sem verið hafa og eru honum líkir að skapgerð og lífshorfi. Það er Sölvaeðlið, mikilmensku-brjálæðið og sjálfsblekkingin, sem höfundur er hér að afhjúpa í allri nekt sinni, lesendum sögunnar til lærdóms og varnaðar.

Hér er því ljósu letri skráður sá heiti vandlætingarandi, sú brennandi umbótaþrá, sem lýsir sér svo kröftuglega í þjóðfélagsádeilum Davíðs í kvæðum hans og leikritum, ekki síst *Vopnum guðanna.* Samúð hans með smælingjum, ást hans á manndómi og heilbrigðu lífi, er einnig auðfundin og auðséð víðsvegar í þessari skáldsögu hans, sem annarsstaðar í skáldverkum hans. Hann er með öðrum orðum samur við sig um göfuga lífsskoðun, þó að hann sé jafnframt bæði raunsær og bersögull í frásögn sinni.

Með þessari miklu og merkilegu skáldsögu sinni vann Davíð Stefánsson því annan mikinn bókmentasigur og heiðursess meðal íslenskra sagnaskálda.

Hvort sem litið er til ljóða hans, sem hann hefir orðið ástsælastur fyrir, leikrita hans eða umræddrar skáldsögu, dylst það eigi, að íslenska þjóðin stendur í mikilli menningarskuld við hann fimtugan.

Hjörtur Thordarson rafffræðingur

Eftir séra Kristinn K. Ólafsson

Aldrei hefir jafn stórfelt ævintýri gerst innan vébanda íslenskrar þjóðar eins og það, er átti sér stað í sambandi við líf þeirra er hófu útflutning til Ameríku á síðari hluta nítjándu aldar. Svo skifti þúsundum af alþýðu tók sig upp og lagði út í ókunnan heim þar sem öll lífsskilyrði voru önnur, tungumál annað, og fólk af öllum þjóðum búsett. Flestir höfðu alið allan aldur sinn fram að þessu innan vébanda eigin sveitar. Svo koma þessi miklu umskifti. Ævintýrið var því ákveðnara vegna þess að efni voru af mjög skornum skamti. Menn voru bókstaflega að treysta

guði og gæfunni. Hvað tæki við var í óvissu, en óvissan gat rúmað alt sem ímyndunaraflið og vonin gátu lagt til. Þegar hið ákveðna spor var stigið og farbréf keypt eins langt í mörgum tilfellum og efnin leyfðu, lá ekkert fyrir nema að rekja ferilinn á ókunnri braut. Hvort hér var að ræða um hugrekki eða ofdirfsku gat virst álitamál, en engu að síður hlaut alt þetta umrót að geyma ótæmandi efni í hin frábreyttustu æsvintýri. Það varð einnig raunin á. Mikið var af erfiðleikum og harðri sókn, en þó svo mörg æfintýri á sviði veruleikans í þessari frumbýlinga sögu að færustu skáld hafa ekki komist lengra. Óskasteinn gæfu og gengis fellur svo ýmsum í hlut, að ótrúlegt þætti ef ekki væru staðreyndir fyrir. Þegar lesið er ofan í kjölinn kemur í ljós, að ævintýrið stendur föstum fótum í eðlilegum tildrögum og vel notuðum tækifærum en ekki tilviljun. En ævintýri er það engu að síður.

Eitt slíkt ævintýri felst í lífi eins hins nafnkendasta Íslendings á vesturslóðum — Hjartar[1] Thordarsonar raffræðings, sem lést í Chicago á liðnum vetri. Hann kemur til Ameríku fimm ára gamall, missir föður sinn á fyrsta ári hér, nýtur þeirrar litlu tilsagnar er þá veittist í nokkrum bekkjum barnaskólanna í byrjandi sveit, en verður snemma að gefa sig að algengri vinnu til að sjá fyrir sér. Ungfullorðinn sækir hann kvöldskóla í einn vetur og þar með er formlegri mentun hans lokið. Engu að síður nær hann þeim frama að vera talinn einn af tíu fremstu raffræðingum Ameríku um eitt skeið. Með þessu er þó einungis hálf-sögð sagan. Hann var auk þess merkur vísindamaður á öðrum sviðum auk raffræðinnar, afbrigða fræðimaður og eigandi hins merkilegasta prívat bókasafns í Ameríku. Dæmi hans á engan sinn líka í sögu þjóðarbrotsins útflutta. Margir hafa staðið sig vel, en enginn yfirstigið slíka erfiðleika og líka náð slíkum frama.

Þegar maður reynir að lesa úr þeim drögum, sem liggja að þessum einstaka æviferli, getur margt komið til greina. Sveinninn íslenski, er lagði út í heiminn með sínum sex ára gamall, átti að baki sér gáfaðan ættstofn, gott foreldri og sterka hneigð í eigin brjósti eftir þekkingu. En umfram þetta var hann sérstæð persóna, sem hafði þrek til þess að vera trúr sínu eigin upplagi. Hans miklu gáfur voru framanaf torkennilegri vegna þess hann var svo ólíkur öðrum. Eftir hans eigin frásögn var honum sem unglingi svo að segja ómögulegt að læra nokkuð utanbókar, en þó var hann stálminnugur á efni þess er hreif huga hans. Næmi til að læra utanbókar var gjarnan talið glöggasti vottur um gáfur, og því urðu færri sem áttuðu sig á hvað var að gerast í huga hins vaxandi pilts. Hann átti sínar hugsanir og sín áhugmál. Jafnvel áður en hann hvarf frá ættjörðinni, höfðu norðurljósin heillað hann. Hann spurði systur sína hvað orsakaði þau, og þó hvorki hún né aðrir gætu gefið honum svar sem nægði, hélst við hinn vakandi hugur gagnvart náttúrunni umhverfis og

1) Nafn hans er venjulega ritað Chester H. Thordarson. Hér er haldið við nafn hans eins og það var best þekt meðal Íslendinga.

þeim öflum er þar voru að verki. Hneigðin að spyrja *hví* og *hvernig* að alt gerist yfirgaf hann aldrei. Þessi heilbrigða forvitni gerði hann athugulan á margt, sem aðrir unglingar gáfu lítinn gaum. Jurtaríkið og stjörnurnar voru sérstaklega hans hugðarmál. Áður en hann hafði nokkur kynni af grasafræði, tók hann að safna grösum og að flokka þau eftir eigin hyggjuviti. Á svipaðan hátt hafði hann kynni af himintunglunum án tilsagnar. Þannig var athygli og hugsun að þroskast þó skólamentun næði skamt. Þetta var einn þáttur í þroskasögu hins útflutta drengs.

Þó barn væri þegar hingað kom, getur varla farið hjá því að ferðin til Ameríku og hin nýja heimsálfa, sem var eins og nýr heimur, hafi haft örvandi áhrif á hugsun og líf. Andrúmsloft hinnar ungu Ameríku á þeim árum innblés æskunni þá meðvitund að ekkert væri ómögulegt. Þegar þetta greip þá er nóg efni var í, gat árangurinn orðið mikill. Þannig varð raunin á fyrir spekingnum Steinmetz er hingað kom sem unglingur og ruddi sér braut þó kryplingur væri til efsta frama á sviði raffræðinnar. Ameríka var land tækifæranna umfram önnur lönd í huga margra þeirra er hingað komu, og einungis þeim opnast tækifærin, sem eiga nægan stórhug til að vænta þeirra. Inn í þennan farveg féll líf Hjartar Thordarsonar. Frá barnæsku var hann að tefla við ofurefli og að leita úrlausnar á því sem duldist í ríki náttúrunnar. Umhverfið og andi frelsisins í Ameríku er honum stuðningur í því að halda sitt stryk. Um það verður varla efast að án útflutningsins til Ameríku hefði honum og mörgum öðrum efnismönnum verið lokuð leið til frama.

Viss atvik áttu þátt í því að glæða hneigð hins unga efnismanns. Gömul skræða er fjallaði um eðlisfræði og önnur vísindi var í fórum fjölskyldunnar og náði tökum á hug Hjartar. Þau úrlausnarefni er þar var verið að glíma við töluðu til hans. Þar fékk hann fyrsta hugboð um vísindalegar tilraunir og að eðli þeirra væri að leggja spurningar fyrir náttúruna og fá þeim svarað. Það varð einkenni er fylgdi honum alla ævi að vera fundvís á ný úrlausnarefni og að glíma við þau. Það var vaxtar skilyrði er miklu réði. Ekki verða mæld þau áhrif er uppeldi í greindri fjölskyldu hafa haft á líf hins einkennilega vakandi sveins. Í einangrun og kyrð frumbýlingsáranna hefir hann ekki farið varhluta af þeim heimilisáhrifum til manndóms, sem íslenskt sveitalíf í sinni heilbrigðustu mynd hefir lagt til í svo ríkum mæli. Þegar skilningur á þörfum og stórhugur fylgjast að má mikils vænta. Þó þröng væru kjör, voru það áhrif innan hans eigin fjölskyldu, sem urðu ákvarðandi um feril hans. Systur hans tvær höfðu sest að í Chicago. Ingibjörg var gift þar, en Guðrún er var ógift stundaði þar starf. Guðrún heimsótti við og við fólk sitt í Norður Dakota, og á einni slíkri ferð tekur hún Hjört með sér til baka til Chicago. Hann var þá seytján ára. Guðrún var bráðgáfuð kona er sá að Hirti veittist ekkert tækifæri að njóta sín út í frumbýlingssveit. Hún sá hið mikla efni er var í bróður hennar og tók til þeirra ráða er hún taldi líklegust til árangurs. Að Ingi-

björg hafði heimili í Chicago gerði honum auðveldara með byrjun. Þessi samstiltu tildrög til þess er verða átti líkjast mjög þeirri forsjón sem svo oft virðist ráða fram úr í lífi manna. Að treysta henni einvörðungu getur verið fótakefli. Öðru máli er að gegna þegar einstaklings framtakið hagnýtir sér þau tækifæri, sem atvikin leggja til.

Nú byrjar mjög merkur og afgerandi þáttur í lífi Hjartar. Hjá honum var brennandi þrá eftir þekkingu, en sú tilsögn er hann hlaut náði lítið lengra en að kenna honum að lesa og veita undirstöðu í hinum almennu greinum barnaskólans. Séð hefi eg það staðhæft að hann hafi komist í sjöunda bekk barnaskólans. Mig minnir sterklega að hann segði mér sjálfur að hann hefði komist í fimta bekk og auk þess notið kvöldskóla einn vetur eins og þegar hefir verið vikið að. En hvort heldur er rétt, stendur það óhaggað að hann var eiginlega að öllu leyti sjálfmentaður. Ferill hans ber því vitni hve langt verður komist þegar hugur fylgir máli hjá efnismanni, þó tækifæri virðist lítil. Hvert brot af þekkingu féll hjá honum í góðan jarðveg og margfaldaðist. Það varð lykillinn að framför hans.

Hann átti líka það áræði er til þess þarf að ryðja sér braut og þá festu, er ekki lætur berast fyrir straumi. Um eða innanvið tvítugt tekur hann að öllu leyti að sjá fyrir sér sjálfur. Úrræði hans þá bera glöggan vott um upplag hans. Hann lætur ekki skjótan ávinning ráða vali, heldur hitt að geta fengist við það efni er hann hafði hug á. Hann réðist hjá manni er í smáum stíl smíðaði ýms rafáhöld. Kaupið var fjórir dollarar um vikuna. Hefir það verið knappur kostur í Chicago. En alt var með ráði gert. Tvo dollara á viku greiddi hann fyrir lélegt húsnæði og morgunverð. Annar dollar til varð að nægja fyrir aðrar máltíðir. Síðasti dollarinn var helgaður bókakaupum. Föt er hann átti urðu að endast þar til kauphækkun fengist, en það beið á annað ár. Það, sem gerði alt bærilegt, var að við atvinnuna var hann að læra stafrof þeirrar fræði er heillaði hann. Allar frístundir gengu til þess að kanna lengra leið þekkingarinnar eftir því sem föng voru á.

Næst ástundun og vakandi hug var sú tiltrú, er hann ávann sér hjá húsbændum sínum, meginatriði í því að greiða honum veg. Hann lét sér aldrei nægja að kasta höndum að neinu, heldur leysti hvert hlutverk, þó smátt væri, af hendi með nákvæmni og trúmensku. Þannig fór honum sjálfum stöðugt fram og það álit festist við hann að hann væri ábyggilegur og trúverðugur í einu og öllu. Sá bakhjarl er hann átti í arfgengu upplagi og heilbrigðu uppeldi reyndist honum haldgóður. Hagur hans fór batnandi svo að með nýtni og sparsemi tókst honum að leggja fyrir af kaupi sínu. Þegar hann hafði komist yfir fjögur hundruð dollara varð hann að leysa úr þeim vanda hvernig hann best gæti varið þeim sér til gagns. Það kom í huga hans að leita skólanáms, en hann féll frá því. Honum var svo tamt að fara eigin leiðir að hann hlaut að mestu að vera áfram sinn eigin kennari. Hann

tókst á hendur ferðalag um vestur fylki Bandaríkjanna og suður til Mexico. Hann þræddi engar venjulegar ferðamannaleiðir, en gaf sig að því nær eingöngu að athuga ríki náttúrunnar. Hið auðuga jurtaríki heillaði huga hans og leiddi hann lengra inn á svið grasafræðinnar. Hann tók ástfóstri við þá fræðigrein, sem hélst ætíð síðan. Þekking hans og áhugi í þessu efni mundu hafa skipað honum mjög framarlega á bekk meðal vísindamanna í grasafræði ef hann hefði kosið að verja lífi sínu aðallega á þeirri leið. Sem aukaatriði auðgaði það líf hans og jók á víðfeðmi vísindamensku hans. Öll náttúran var honum sem opin bók er hugðarmál hafði að geyma á hverri síðu. Sjálfsmentun þegar hún nýtur sín best verður sjaldan þröng. Á þessu einkennilega ferðalagi lifði hann í athugun náttúruaflanna og lét hina líðandi stund nægja án nákvæmrar fyrirhyggju. Hann teygði úr ævintýrinu alt sem auðið var og efni leyfðu. Þegar hann loks kom til baka til Chicago eftir tíu þúsund mílna ferðalag var hann búinn að vera matarlaus í tvo sólarhringa. En hann taldi ekki eftir slík óþægindi, því ferðin hafði verið honum til slíks unaðar og uppbyggingar. Varla er að efa að áhrif þessara fáu vikna voru honum jafnvægi ekki lítils skólanáms. Heimur hans var stærri og átti fleiri aðlaðandi úrlausnarefni. Hann var að þroskast á þann hátt sem honum sjálfum var eiginlegt.

Þegar til baka kom voru engin vandræði með atvinnu. Hann var kominn svo á rekspöl að honum stóðu opnar dyr hjá öðru aðal raffélagi borgarinnar. Þegar það seinna sameinaðist keppinaut sínum, hélt hann starfi innan hinnar nýju samsteypu. Margur hefir sint slíku starfi sem Hjörtur var að annast á þessum árum, og aldrei komist lengra. En með ákafri löngun að læra og skilja var ekki um neina kyrstöðu að ræða fyrir honum. Hann var að fást við hið dulda og töfrandi rafafl, sem var í uppgangi að sýna þá vaxandi möguleika er það bjó yfir. Honum nægði aldrei takmark, sem búið var að ná, heldur hafði hann sífelt hugann á því er framundan var. Hinn leitandi hugur hans gróf upp möguleika, sem öðrum voru huldir. Af óskiftum hug beitti hann sér við hugðarefni sín. Hann lifði í áhugamálum sínum og varði allri getu til að glöggva sér leið í sambandi við þau. Þannig liðu árin og lögðu grundvöll undir framtíðina.

Sterk sjálfstæðishneigð leiddi til þess að Hjörtur var ófús að vera í þjónustu annara lengur en ástæður frekast heimtu. Hann þráði að vera eigin húsbóndi og þræða eigin leiðir. Þegar hann tuttugu og sjö ára gamall er á ný búinn að safna smáupphæð af kaupi sínu, ræðst hann í það að reka starf á eigin býti. Hann sagði upp stöðunni hjá hinu mikla raffélagi, kvæntist og setti á stofn sitt eigið verkstæði. Það mun hafa veitt honum styrk, að kona hans hafði nokkur efni. Í smáum stíl var byrjað og baráttan var hörð áður en sigur fékst. Margur þrekminni maður mundi hafa gefist upp, því ástæðurnar voru ekki glæsilegar, en það var ekki hans hneigð. Erfiðleikarnir urðu til að stæla hann. Framan af fékst

hann aðallega við aðgerðir á raftækjum. Var það samskonar starf og hann hafði haft með höndum hjá stórfélaginu, Chicago Edison Company. — Efni sitt fékk hann gegnum innkaupsdeild þess félags og naut þar lánstrausts. Kom það sér ekki lítið vel meðan þröngt var í búi og var vottur um það traust er til hans var borið. Slíks drengskapar er ekki ætíð að vænta frá stórfélagi. En hann brást ekki tiltrú er honum var sýnd. Var það einn meginþáttur í sigurför hans. Einkum var það talsímafélag eitt er veitti honum feikna atvinnu eftir að hafa þaulreynt að hann var bæði fyllilega hæfur til starfsins og í hæsta máta trúverðugur. Gróði er skifti þúsundum dollara tók nú að falla í hans hlut og það virtist opin leið til efnalegs sjálfstæðis. En þá varð á skjót breyting. Félagið er aðal atvinnuna gaf, tók sjálft að annast þær aðgerðir er það þarfnaðist. Í bili virtist það tilfinnanlegur hnekkir, en varð tilefni til stórstígra framfara.

Starf hans fór nú að stefna inn á algerlega nýja leið. Frumleiki hans og óþreytandi alúð hans við nákvæmar vísindalegar rannsóknir tók að bera ávöxt. Hann gaf sig að því aðallega að gera nýjar uppfyndingar á sviði raffræðinnar og að koma þeim á framfæri í eigin verkstæði sínu. Merkur þáttur í starfi hans var fólginn í því að leggja háskólum landsins til tæki til tilrauna og kenslu í raffræði. Svo víðtækt varð þetta að tæpast er nokkur af fremri tilraunstöðvum við háskólana, sem ekki hefir einhverntíma notað áhöld Thordarsons við kenslu eða rannsóknir. Hann, sem að mestu hafði verið sinn eigin kennari, hafði best lag á því að leggja öðrum til útbúnað til að skýra og glöggva sig á rafmagninu og eðli þess. Þessi samvinna við háskólana varð honum eftir eigin vitnisburði til mikils þroska. Hann kyntist persónulega öllum helstu eðlisfræðingum landsins, starfi þeirra og stefnum. Þetta varð sem íkveikja í hans frumlegu sál. Telur hann það sína fullnaðar mentun, sem ekki verði ofmetin. En það kynti hann einnig þeim er líklegastir voru að meta yfirburði hans, og varð honum leið til frama. Fyrir heimssýninguna í St. Louis (1904) lét hann smíða eftir beiðni Purdue háskólans raftæki (million volt 25-cycle transformer) er var einstakt á þeirri tíð og vakti feikna athygli. Veittist honum gullmedalía fyrir. Eins fór á heimssýningunni í San Francisco (1915), og aftur veittist honum gullmedalía. Nú var hann búinn að ná svo takmarki að upp frá þessu er hann í fremstu röð sérfræðinga og uppfyndingamanna ekki aðeins í Bandaríkjunum heldur í öllum heimi. Fékk hann einkaleyfi á mesta fjölda af uppfyndingum í sambandi við raftæki á bílum og öðrum vélum og í sambandi við útvarpstæki. Einnig fékk hann einkaleyfi á vélum þeim er til þess þurfti að smíða uppfyndingar hans. Þannig varð hann stórhöldur á sviði iðnaðar. En þrátt fyrir alla þá umsetningu er til þess þurfti að standa straum af öllu þessu, átti hann sífelt hinn sama vakandi hug er seildist lengra en komið var. Fram að því síðasta var hann starfandi við ný og aftur ný viðfangsefni. Honum voru einlægt að opnast nýir heimar er hann þráði að kanna. Hann var

altaf ungur í anda og þekti ekki þá hneigð að vilja setjast að. Vísindaferill hans þó sjálfmentaður væri er slíkt ævintýri að yfir það mun ekki firnast.

Kunnur og frægur eins og Hjörtur Thordarson var sem raffræðingur, hvílir orðstír hans ekki einvörðugu á afreksverkum hans á því sviði. Hann varð víðkunnur einnig fyrir bókasafn sitt. Er það eitt hið allra merkasta prívat safn í allri Ameríku og þó víðar væri leitað. Hann byrjaði að safna bókum ungur, og safnið óx með honum. Það myndaðist ekki eftir fyrirfram ákvörðuðum reglum, heldur speglaði áhugamál eigandans. Hann varð fljótt glöggur á kjarnamikil rit, sem svöruðu hans hugsunarhætti og þörfum. Hann hafði tekið í arf sögulega hneigð íslenskra fræðimanna og hafði sterkan hug á því að að þræða samhengi í þroskasögu vísindanna og í viðfangsefnum mannanna yfirleitt. Saga mannlegrar hugsunar fremur en atburða var honum hin raunverulega saga mannkynsins. Hann fékst við hin nýjustu vísindi og lagði skerf til að auka þau, en var fjarri þeim þrönga hugsunarhætti er metur lítils leiðina, sem þegar er farin. Hann var framsækinn nútíma vísindamaður, sem einnig átti glögt innsæi í menningu og sögu hins liðna. Slíkt jafnvægi er óvíða gagnlegra en í vali á bókum. Leiðarþráður safnsins er hin skarpgreinilega dómgreind og smekkur er þar birtist.

Framaf safnaði hann einkum íslenskum bókum og bókum um íslensk efni. Þar með fylgdu bækur er áhrærðu hið útflutta þjóðarbrot í Ameríku. Mun safn hans vera hið þriðja í röðinni á þessu sviði í allri Ameríku. Fiske safnið við Cornell háskólann og Widener bókasafnið við Harvard háskólann eru þar fremri. Áhugi Hjartar á þjóðlegum fræðum íslenskum hélst ævina á enda. En víðfeðmi áhugamála hans hlaut að marka honum stærra svið. Viðfangsefni hans í náttúruvísindunum náðu vaxandi haldi á honum. Varð það eðlilega ráðandi atriði í vali hans á bókum. Hann var sjálfur að þreifa sig áfram í vísindalegum rannsóknum, en var samhliða heillaður af því að þræða leið mannlegrar hugsunar og þroska í því liðna. Þetta varð takmarkið hvað náttúruvísindin snerti innan vébanda hins enskumælandi heims. Í safninu blasa við velþræddar leiðir þroska þeirra frá frumstigi sínu. Hann átti í ríkum mæli það glöggsæi er til þess þurfti að velja þau rit er einkum varða leið framþróunar í hverri grein. Jarðyrkja og grasafræði eiga þar ríkan hlut að máli, heilsufræðin einnig, einkum er snertir þjónustu jurtanna í þarfir læknislistarinnar. Safnið hefir að geyma mörg hin fágætustu og merkilegustu rit um þessi efni. Raunsæis vísindin eru ekki eins nákvæmlega rakin, en skipa þó stóra deild. Eðlilega verða raffræðin og eðlisfræðin ekki útundan. Eg minnist þess hve mjög hann lagði sig eftir að ná í það er ritað hefir verið á íslensku í þeim greinum, einkum til þess að geta eignast orðaval í þeim efnum á móðurmálinu. Fleiri hundruð bindi þræða viðleitni efnafræðinnar að breyta einu efni í annað, einkum í gull (alkemi). Er það á landamærum hjátrúar og vísinda, sem ekki eru ætíð

glögg. Hugboð alkemistans eru að rætast í viðleitni vísindanna. — Þá er safnið auðugt af hinum fágætustu bókum er hafa að geyma vísindalega uppdrætti og myndir. Sérstaklega snertir það tréskurðarmyndir frá fimtándu til seytjándu aldar. Er þar um kostbæran fjársjóð að ræða. Sama gildir um merkustu rit fuglafræðinnar með myndum. Hliðarlegg þessara fræða er að finna í nálægt þrjátíu bindum er fjalla um list þá er birtist í skjaldarmerkjum, sérstaklega þeim er sækja fyrirmyndir í ríki náttúrunnar. — Auk þessa er þar að finna hyrningarsteina sígildra bókmenta á sviði fagurfræði og heimspeki. Viska og innsæi hins liðna er í glöggu uppáhaldi til að þræða leið þekkingar og skilnings til áframhalds.

Safnið er í sjálfu sér fádæma verðmætt, en hefir líka ákvarðandi gildi í því að lýsa þeim er safnaði. Bækurnar söfnuðust að honum til að svara þrá og hugarstefnu. Þó yfir 25,000 bindi séu í safninu, var Hjörtur þeim nákunnugur. Einungis sá er komist hafði yfir mikil efni gat haft ráð á því að verja svo miklu til bókakaupa, en fyrir honum var það smekkur og þörf sem réði framyfir kaupgetu. Hann las af áfergju og eftirtekt með sjaldgæfri þrautseigju. — Stálminni hans kom sér vel í því að hafa reiðu á safninu og efni þess. Hið sama innsæi og lýsti honum á sviði hinna gagnrænu vísinda, kom einnig til greina í vali og mati á bókum. Auðugt eins og safn hans er, hefir það að sjálfsögðu sín takmörk, en það er alls ekki borg um hleypidóma eigandans. Það speglar lífsskoðun hans á margan hátt, trú hans á lífinu og gildi þess og virðingu hans fyrir mannlegri viðleitni. Það er sjaldgæft að vera sjálfmentaður stórhöldur í iðnaði, en hafa um leið slíkan unað af bókum og slíkan skilning á samhengi lífsins. Það ber því vitni að fjársöfnun ein hefir ekki vakað fyrir. Önnur verðmæti eru tekin til greina. Hann gerði sér líka ant um verkamenn sína. Þessi ummæli eru eftir honum höfð: "Við greiðum hæstu verkalaun sem reksturinn þolir og reynum að umgangast svo hver annan að ánægja megi fylgja." Mannúð, skilningur á þörfum annara og kyrlát samúð með öðrum einkendu þennan hógværa fræði- og vísindamann. Hann taldi sig ekki trúmann, en oft fór hann með þetta erindi úr "Scholemaster" eftir Roger Ascham (1570) — bók sem hann átti og mat. Það eru ummæli um látinn vin.

"His life he ledde, Christ's lore to
learne,
With will to work the same;
He raede to knowe, and knew to live
And lived to praise his name."

Fáorður eins og hann var um slík efni, talaði það eflaust til hans að læra til að lifa.

Óhlutdrægt mat á þessum einstaka manni er að finna í ummælum amerísks kennara og vísindamanns, sem kyntist honum um all-langt skeið. Það er dr. Henry Crew, doktor í heimspeki og lengi kennari í eðlisfræði. Hann hefir nú látið af starfi. Honum farast þannig orð og ummæli hans eru birt með hans samþykki (í lausri þýðingu):

"Eg get einungis sagt að í viðkynn-

ingu er náði yfir meir en tvo tugi ára sýndi hr. Thordarson sig mann með sjaldgæfum meðfæddum hæfileikum, lausan við alla tilgerð og yfirskyn. Kynni hans á eigin hönd af eiginleikum efnisins og hugboð hans um háttalag rafstrauma og sviða segulmagnsins er hann öðlaðist án nokkurs liðs frá hærri stærðfræði, minna á hinn mikla Faraday (Michael Faraday 1791-1867). Smekkur hans og hneigð til náttúruvísinda og eðlisfræði var með afbrigðum. Að þræða sögu þessara vísinda var honum ríkjandi ástríða alt til dauða. Hugur hans á þessu leiddi til myndunar hins stóra og kostbæra safns sjaldgæfra enskra bóka um grasafræði, eðlisfræði og önnur grundvallaratriði. Hve kunnur hann var efni þessara bóka var furðanlegt. Að skipa þessum glæsilegu bindum á hylluna án þess fyrst að kynnast efni þeirra, hefði í huga hr. Thordarson verið ófyrirgefanlegt fals."

Á seinni árum hlaut Hjörtur margföld heiðursmerki og viðurkenningu bæði hérlendis og annarstaðar frá. Einnig frá Íslandi. Full grein hefir verið fyrir þessu gerð í því er um hann hefir verið ritað, og verður ekki hér endurtekið. Slíkt er makleg viðurkenning, en eykur ekki á hæð hans.

Það mega allir vel við una að ekkja Hjartar, Júlíana, og synir hans Dewey og Tryggvi munu sjá svo um að hið merka bókasafn hans varðveitist sem heild og beri nafn hans. Verður það að líkindum eign merks háskóla.

Hrafl

Eftir Ragnar Stefánsson

Fyrr var æskan auðmjúk
en ellin hnakka kert —
því ellin alein vissi
alt, sem var nokkursvert.

En árin hafa liðið,
og alt er orðið breytt —
nú veit æskan alla hluti'
en ellin ekki neitt.

Að skapadóms-lögum
þar skilja djúpin breið —
svo æskan og ellin
fóru aldrei sömu leið.

Því örgeðja æskan
unir sínum hag
við ábyrgðarleysi
dagsins í dag.

En ellin þokast ávalt
æskunni fjær —
og starir á það
sem að gerðist í gær.

Á ferð og flugi

Eftir séra Valdimar J. Eylands

Seint í ágústmánuði 1944 barst Gretti Jóhannsson, ræðismanni í Winnipeg símskeyti frá dr. Helga P. Briem, aðalræðismanni Íslands í New York, þess efnis að honum sjálfum, ásamt Einari P. Johnson, ritstjóra Lögbergs; Stefáni Einarsson, ritstjóra Heimskringlu; Hannesi Pétursson, fasteignasala, og mér, væri boðið af ríkisstjórn Íslands til fundar við herra Svein Björnsson, forseta Íslands, sem þá var væntanlegur til New York, eftir að hafa setið gestaboð hjá Roosevelt, hinum mikla þjóðhöfðingja Bandaríkjanna, og heims málaleiðtoga í Hvíta húsinu í Washington. Þetta var okkur öllum óvænt frétt, en vitanlega hið mesta gleðiefni og sæmd. En þar sem eg er maður sem á marga húsbændur, gat eg fyrir mitt leyti ekki tekið boðinu strax. Fyrst þurfti eg að ráðfæra mig við safnaðarnefnd mína í Fyrsta lúterska söfnuði, og ráðstafa messugjörðum og öðrum verkum sem til kynnu að falla í söfnuðinum í fjarveru minni, og auðvitað þurfti eg að fá samþykki konunnar minnar til að hleypa mér í slíkan soll sem talið er að finna megi í hinni miklu heimsborg. En hvorutveggja leyfið var auðfengið; safnaðarnefnd mín gaf fúslega samþykki sitt, og konan áleit að mér myndi óhætt og var ferðarinnar fýsandi.

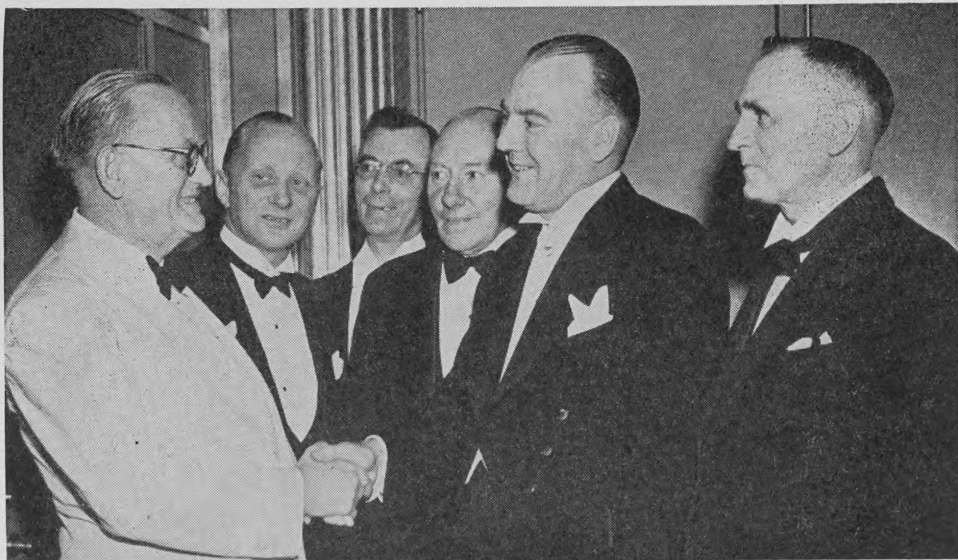
Er ferðin hafði verið ákveðin var fyrsta viðfangsefnið að fá ferðaleyfi, peninga til ferðarinnar, og svo farskjóta. Gekk alt vel með peningana og leyfið. En um farkostinn var nokkur efi um stund. Eftir nokkra viðleitni tókst þó að fá þrjú sæti í Trans-Canada flugvél, á miðvikudagsmorguninn 23. ágúst. Slóum við þrír félagar, Hannes, Grettir og eg því þá föstu, að taka þetta tækifæri og bjuggumst við til ferðar. Ritstjórarnir, sem þá voru eins og venjulega bundnir að koma út blöðum sínum, lögðu af stað nokkru síðar, og ferðuðust með járnbrautarlest.

Við þremenningarnir lögðum af stað í indælu veðri klukkan hálf þrjú um morguninn. Eg hafði aldrei flogið. Skal eg ekki neita, að þótt eg sé kominn af unglingsárunum, var eg talsvert spentur síðustu klukkutímana sem eg sat heima og beið eftir bílnum, sem átti að taka mig út á flugvöllinn. Það var ekki til að hugsa um svefn, svo eg fór að reyna að semja ræðu. En það reyndist líka ógerningur, svo eg sat og beið. En svo kom bíllinn von bráðar og í honum voru ferðafélagar mínir. Biðin á flugvellinum var örstutt, og eftir að búið var að vigta farangur okkar, fórum við upp í flugskipið, sem brátt var fullsetið. Þegar allir voru komnir inn, kom einhver með lykil, og læsti hurðinni utan frá. Þetta fanst mér einkennilegt en skildi síðar, að þetta er nauðsynleg varúðarregla. Einhverjum kynni að detta í hug á fluginu, að fara út á hlað til að fá sér frískt loft, og myndi þá finnast það

hart, að hafa ekki jörð til að standa á! Var nú öllum skipað að spenna sig megingjörðum sem voru áfastar sætunum. Tveir ungir menn sátu í stýrishúsinu; fóru þeir sér í engu óðslega, en báru í öllum viðburðum vott um greind og gætni. Ekki veit eg hvort fleiri voru þarna sem eins og eg, voru að leggja af stað í sína fyrstu flugferð, en það eitt er víst, að enginn bar nein hræðslumerki. Við vorum öll í sama bátnum, og samfélagið gaf okkur öryggiskend.

Gammurinn lyfti sér nú til flugs eftir stuttan en snarpan sprett á vellinum, og sveiflaði sér áður en varði yfir borgina. Þá blasti við dásamleg sýn, sem eg gleymi aldrei, Winnipegborg í allri sinni ljósadýrð. Fékk eg þá nýjan skilning á legu borgarinnar og víðáttu. Aðlastræti (Main Street) og Portage Avenue láu eins og slagæðar gegn um borgina, með ótal smærri greinar í allar áttir, eins og óreglulegt taugakerfi. Skamt fyrir norðan Winnipeg mátti sjá ljósin í Selkirk, og enn lengra norður tindruðu vitaljósin á Gimli, bæði á höfninni og flugvellinum fyrir vestan bæinn. Ljósin þar norðurfrá voru það seinasta sem eg sá af Manitoba í það sinn, einskonar vinarkveðja að skilnaði. Þótti mér vænt um að sjá ljósin á þessum slóðum, því fjölskylda mín dvaldi þá þar norðurfrá. Gerði eg mér í hugarlund að þetta ljósatindur væri kveðja frá þeim, með ósk um góða ferð.

Nú var ekki mikill tími eða tækifæri til athugunar. Ferðafélagar mínir höguðu sér mjög hversdagslega, hjúfruðu sig niður í sæti sín og breiddu yfir sig ábreiður. Mér varð samt ekki svefnsamt þá eða síðar um nóttina. Stóð eg um stund frammi í dyrum stýrishússins og talaði við kapteininn. Heldur urðu nú samræðurnar tregar samt; mér gekk jafnvel illa að heyra sjálfan mig fyrir mögnuðum dyn vélanna sem þeyttu okkur gegn um geiminn. Mér varð litið niður fyrir mig öðru hvoru og sá þá einkennilega hrjóstrugt landslag, hraun og klappir með óteljandi smávötnum á milli, sem spegluðu sig einkennilega í tunglsljósinu. Eg hafði orð á því við kapteininn að erfitt myndi að lenda í slíku landslagi, ef á lægi. Taldi hann það hættulaust, því jafnvel þótt vélarnar stönsuðu, gætu þeir svifið úr þeirri hæð sem flogið var á, á næsta flugvöll, en þá taldi hann vera með fimtíu mílna millibili alla leiðina. Bar nú lengi ekkert til tíðinda. Farþegarnir virtust allir í fasta svefni, en eg sat og hugsaði um þetta einkennilega ævintýri. Dagur rann fyr en varði. Sólaruppkoman var dýrðleg, en landslagið enn hrjóstrugt er birta tók. En svo tók brátt fyrir alla landsýn. Skipið flaug nú ofar skýjunum, sást nú ekkert nema einkennilega blátær himininn fyrir ofan, og hvít breiða fyrir neðan. Eg hefi aldrei á ævinni séð neitt jafn mjallahvítt. Ef mér væri borgað fyrir að auglýsa sápu, myndi eg líklega segja að skýin hafi verið eins hvít eins og sápufroða af vissri tegund ofan á þvottabala, eða eins og samfeld breiða af hvítþveginni fyrsta flokks ull. En samt er sú samlíking ófullnægjandi, eins og allar samlíkingar eru jafnan, því að skýin tóku á sig ýmsar kynjamyndir út við sjóndeildarhringinn. Sumir flókarnir sem svifu yfir breiðunni voru líkir skipum í lögun, aðrir

mintu á kastala og hamraborgir. Eftir langan sprett ofar skýjunum, steypti skipið sér ofan í gegn um þessa hvítu móðu, og þá blasti við yndislegt land fyrir neðan. C. N. R. járnbrautin sem við höfðum fylgt alla leiðina, lá nú eins og örmjór tvöfaldur silfurþráður fyrir neðan okkur. Bændabýli og akrar blöstu við. Alt virtist þetta undursamlega smávaxið í fjarlægðinni; skógurinn eins og örlitlar grænar nálar; akrarnir eins og reitir á taflborði, og húsin eins og brúðuhús sem börn raða á palli.

Klukkan rúmlega sex um morguninn lentum við í Porques, Ontario. Morgungolan var svöl og hressandi að koma út. Voru nú gasgeymar vélarinnar fyltir, og aftur haldið af stað eftir tíu mínútna viðstöðu. Klukkan hálf tíu um morguninn flugum við yfir Lake Simcoe í Ontario; var flughæðin þá 7,500 fet, en hraðinn 200 mílur á klukkustund. Var þá eftir um 35 mínútna flug til Toronto, en þar lentum við kl. tæplega níu eftir Winnipeg tíma. Var þar skift um flugvél, og svo haldið af stað til New York. Er sú vegalengd 365 mílur, og tók sú ferð okkur tæpa tvo tíma.

Áður en varði vorum við komnir yfir útjaðra New York-borgar. Gekk mér í fyrstu hálf illa að átta mig á því, að við værum komnir alla leið. En það var ekki um að villast. Landslagið sagði til sín. Þarna lá Long Island til vinstri og teygði sig eins og stórhveli sem snýr hausnum að landi; beint fyrir neðan okkur er Manhattan eyjan, nokkurnveginn í laginu eins og totumjór íleppur, með Hudson ána annars vegar. Skýjakljúfarnir rísa upp á móti okkur; var nú flogið svo lágt að manni fanst maður geta tekið í trjónurnar á þeim og teymt þá með sér. Hér varð eg var við það í fyrsta sinn að flugvélin tók að hoppa og skoppa, og hendast til, eins og bifreið sem hratt er keyrð á óséttum vegi. Loftstraumarnir voru þarna augsýnilega sterkir þar sem úthafsgolan mætir hitastraumnum af

meginlandinu. En það leið ekki á löngu að við lentum. Við höfðum flogið í tíu klukkutíma; og á þeim tíma ferðast 1500 enskar mílur. Flugvélin settist eins og svanur á tjörn, á flugvöllinn í New York. Í Winnipeg var klukkan þá nákvæmlega tólf á hádegi.

Við tókum okkur leigubíl og fórum rakleitt upp á skrifstofu Dr. Helga P. Briem, ræðismanns. Hann hafði ekki átt okkar von svo skjótt, og var ekki viðstaddur; en skrifari hans, ungfrú Ásta Helgadóttir tók á móti okkur með hinni mestu alúð, og lét þess getið að okkur væri búinn verustaður á Hotel Savoy Plaza. Það var þá heldur ekki í kot vísað, því þetta er talið annað veglegasta gestgjafahús borgarinnar. Okkur var fengin stór og vegleg íbúð á 22. gólfi. Þar voru stórir gluggar, víðsýnt yfir borgina og fagurt um að litast, það sem fyrst vakti athygli mína var gosbrunnur einn fagur fyrir framan gistihúsið, og fyrir handan strætið var lystigarðurinn Central Park. Eru þarna 850 ekrur af skóglendi, vötnum og blómagörðum inn í sjálfu hjarta borgarinnar. Hlýtur það að vera dásamlega tilbreytilegt og hressandi fyrir þreytta og sveitta borgarbúa að geta farið af hinum heitu steinsteyptu strætum öðru hvoru og horfið inn í skraut náttúrunnar um stund. Heyrði eg talað um að ýms gróðafélög hefðu á ýmsum tímum lagt hart að borgarstjórninni að fá keyptar sneiðar af þessu dýrmæta landi. En hún hefir að þessu neitað að verða við slíkum tilmælum, og hlýtur það að teljast viturlega ráðið.

Enda þótt ferðin austur væri að vissu leyti eins og draumur hvað snertir hraða og þægindi, vorum við félagar nokkuð lúnir og svefnþurfi, og höfðumst því ekki mikið að, það sem eftir var þess fyrsta dags í New York, annað en að sjá okkur um í nágrenni við hótelið. Morguninn eftir var það fyrsta verk okkar Grettis að heimsækja The United Lutheran Church House, 231 Madison Avenue, sem nú er aðal bækistöð United Lutheran Church in America. Er þetta gríðarleg steinbygging með fjórum hæðum og 45 herbergjum; þar sem öll herbergi og gangar eru lagðir þykkum rauðleitum gólfdúkum út að veggjum. Var þetta áður einkaheimili auðkýfingsins J. P. Morgan, og er virt að fasteignamati á $950,000.00. Vegna hárra skatta treystist enginn af hinum auðugu New York búum að taka höll þessa til íbúðar, en heldur en að jafna hana við jörðu var hún seld kirkjunni fyrir lítið eitt meira en nam verði lóðarinnar sem hún stendur á. Til dæmis um auðlegð hinna upphaflegu eigenda, og íburð þann sem lagður var í bygging þessa húss, má geta þess að í einni stofunni, í kring um ljósastjaka sem hékk í loftinu, var geysistórt málverk með englamyndum. Sagði leiðsögumaður okkar að þetta málverk hefði fagmaður frá Ítalíu málað í loftið, og hefði það kostað húsráðendur einhversstaðar á milli 17 og 29 þúsund dollara. Þessi stofa var áður svefnherbergi frúarinnar, Mrs. Morgan, og hafði hún lagt svo fyrir, að ekki skyldi hreyft við þessari mynd á meðan húsið stæði. Út um gluggann á skrifstofu forseta United Lutheran Church getur að líta hið fræga Morgan Library,

hinumegin við litla grasflöt sem aðskilur húsin. Hús þetta hefir að geyma mjög verðmætt safn fágætra bóka og handrita. Þar er Gutenberg biblía, prentuð árið 1456, og fyrsta eintak af Gamla Testamentinu á hebresku, prentað 1488. Þar eru einnig skræður og leirtöflur frá Babylon og Egyptalandi, ljósmynduð handrit frá miðöldunum og safn af hinum frægu málverkum Rembrandts, hins mikla snillings. Hingað safnast námsfólk frá öllum löndum heims til rannsókna og náms. En við Winnipeg menn erum aðeins dægurflugur hér; tíminn er naumur og margt að sjá. Við kveðjum leiðsögumanninn og förum heim í okkar eigin höll, Savoy Plaza.

Um kvöldið skeði það, sem í Winnipeg og víðar í bygðum Íslendinga hefði þótt einkennilegt fyrirbrigði. Hannes Péturson sem þá var forseti Sambandskirkjufélagsins bauð mér, presti Fyrsta lúterska safnaðar í Winnipeg, á bíó, og eg þáði boðið með þökkum! Þar sem enginn þekkir mann, þar er gott að vera! Leikhúsið var ekki nein smákompa; mér var sagt að þetta væri stærsta leikhús veraldarinnar. Ekkert skal eg samt fullyrða um það, hefi enga þekkingu á þeim hlutum til að gera þar samanburð, en hitt er víst að þetta leikhús — Roxy Theatre heitir það, er geysistórt, tekur 6.900 manns í sæti. Urðum við að klifra upp fjölda stiga, áður en við komum upp á hæð, þar sem við loksins gátum fundið sæti. Virtist þá leiktjaldið vera hér um bil beint fyrir neðan okkur. Í fyrstu fanst okkur þetta óþægilegt, en við vöndumst því skjótt, gleymdum því reyndar nærri samstundis, því myndin sem við sáum var svo falleg og fróðleg. Þetta var ævisaga Wilson's fyrrum Bandaríkjaforseta, í fullum litum. Hafði hún nú verið sýnd á fjórðu viku frá kl. 9 á morgnana til kl. 12 á kvöldin, en samt var nærri ómögulegt að fá sæti. Það er augljóst af ýmsum ummerkjum nú, að þótt Wilson væri misskilinn á sinni tíð, og þjóðabandalags hugsjón hans hafnað af þingi Bandaríkjanna, þá sjá menn nú ævi hans og viðleitni í nýju ljósi, og finna í hugsjón hans hina einu mögulegu leið til að skapa frið á jörðu. Þá jók það ekki lítið á ánægju okkar að sjá í fréttaþætti sýningarinnar myndir frá lýðveldisstofnuninni á Íslandi. Þar sáum við tvo helstu menn þjóðarinnar þar sem þeir gengu á Þingvelli hlið við hlið, forseta Íslands, þá nýkjörinn til þess embættis, herra Svein Björnsson, og biskup Íslands, herra Sigurgeir Sigurðsson, í fullum embættisskrúða. Við vorum stoltir af þessum höfðinglegu mönnum, og tókum óspart þátt í lófaklappinu, sem þeim var fagnað með. Biskupinn þektum við báðir persónulega frá því er hann sótti okkur heim hér í Winnipeg, á tuttugu og fimm ára afmæli Þjóðræknisfélagsins. Forsetanum áttum við eftir að kynnast næstu daga, til þess vorum við einmitt hingað komnir.

Næstu dögum vörðum við til heimsókna hjá vinum og ættingjum, og til að sjá merka sögustaði og söfn. Hver okkar valdi þá staði sem stóðu huga hans næst. Frænka konu minnar, Mrs. Laurel Thompson, sem heima á í Rockville Centre, og maður hennar Norman, sýndu mér þá miklu vin-

semd að taka mig í bíl sínum víðsvegar um borgina til að sýna mér merkar kirkjur og skóla. Heimsóttum við Cornell University, þar sem talið er að tíu þúsund nemendur stundi nám árlega; og einnig þrjár helstu kirkjur borgarinnar: The Cathedral of St. John, the Divine; Riverside Church, sem Dr. Harry Emerson Fosdick hefir gert víðfræga, og svo gömlu Trinity kirkjuna, elstu kirkju borgarinnar sem að sögn var bygð 1696. Í grafreit þeirrar kirkju, en hún stendur í honum miðjum eins og siður var á Íslandi í gamla daga, má enn sjá á legsteinum nöfn ýmsra manna sem mjög komu við sögu Bandaríkjanna fyr á tímum. Þar hvílir Alexander Hamilton, fyrsti fjármálaráðherra Bandaríkjanna í ráðuneyti Washingtons. Hann háði einvígi við Aron Burr, sem þá var vara-forseti Bandaríkjanna, og beið bana í þeirri viðureign, þá aðeins 47 ára gamall. Þar sá eg einnig gröf Roberts Fulton, þess sem bygði fyrsta gufuskipið. Myndir fortíðarinnar rísa hér upp hver af annari, og tala til vegfarandans um hreysti og hetjuhug, en einnig um mannlegan breyskleika sem einkendi marga þá framsýnu leiðtoga sem grundvöllinn lögðu að hinu volduga lýðveldi Bandaríkjanna í Ameríku.

Ritstjórar íslensku vikublaðanna í Winnipeg, sem báðir voru með í för þessari, eins og fyr var getið hafa báðir sagt nákvæmlega frá komu forseta Íslands til New York, 27. ágúst 1944, viðtökunum á flugvellinum þegar hann kom frá Washington með föruneyti sínu, viðtökum borgarstjóra New York borgar, ræðu forsetans við það tækifæri, veislu þeirri sem honum var haldin á Waldorf-Astoria hótelinu, og öðrum mannfagnaði í því sambandi. Skal eg því ekki endurtaka neitt af því hér. Læt eg nægja að segja hér, að viðtökurnar og veisluhöldin undir stjórn Dr. Helga P. Briem, fóru fram með hinni mestu prýði, og verður það alt okkur sem þar vorum staddir ógleymanleg reynsla sem við munum lifa upp aftur og aftur í endurminningunum. Það var ánægjulegt að sjá fána hins unga íslenska lýðveldis blakta við hliðina á fána Bandaríkjanna á ýmsum opinberum byggingum hinnar miklu heimsborgar; ekki var það síður hrífandi að heyra stóra hljómsveit fyrir framan borgarstjórahöllina í New York spila þjóðsöng Íslands, "Ó guð vors lands". Það var og ánægjulegt að lesa vingjarnleg ummæli stórborgarblaðanna um Ísland, forseta þess og utanríkisráðherra. En mesta ánægjuefnið var það þó fyrir okkur að fá að sjá og heyra sjálfan forseta Íslands, hinn látlausa, hógværa mann, kjörson hins unga lýðveldis og fyrsta forseta þess. Við fáum seint fullþakkað stjórn Íslands fyrir að hún gerði okkur þessa ferð mögulega. Okkur ætti þá ekki heldur að gleymast, að við vorum ekki kvaddir til þessarar ferðar fyrst og fremst vegna okkar sjálfra, heldur vorum við boðnir sem einskonar fulltrúar og staðgöngumenn annara Íslendinga í Canada. Íslendingum í ýmsum borgum í Bandaríkjunum hafði einnig verið boðið á sama hátt og okkur. Þaðan voru mættir þeir dr. Richard Beck, forseti Þjóðræknisfélagsins; dr. Guðmundur Grímsson, dómari; Svein-

björn Johnson, lögfræðingur; Gunnar B. Björnsson ritstjóri, og dr. Árni Helgason, ræðismaður; dr. Vilhjálmur Stefánsson, landkönnuður, og prófessorarnir dr. Stefán Einarsson, og Halldór Hermannsson. Ísland gat ekki boðið öllum sem því unna í Ameríku að koma á fund forseta síns í New York til að taka í hönd hans og kynnast honum. Þessvegna var þessum gestum boðið úr báðum löndunum, að við mættum þrýsta hönd hans, einnig vegna hinna sem ekki gátu komið. Og þegar við kvöddum forsetann á burtfarardegi hans frá New York, og óskuðum honum og heimaþjóðinni allrar hamingju og blessunar í framtíðinni, þá gerðum við það í nafni allra Íslendinga sem dvelja hér á vesturvegum. Hið síðasta orð forsetans til okkar var: Berið þið kveðjur frá Íslandi til allra sona þess og dætra sem þið náið til! Við snerum heim á leið, og hugsuðum víst allir um hið sama, íslensku þjóðina í nútíð og framtíð —

"Drjúpi' hana blessun Drottins á,
um daga heimsins alla."

Enskar bækur um íslensk málefni

Icelandic: Grammar, Texts, Glossary, eftir prófessor Stefán Einarsson. Þessi stóra og ágæta kenslubók í íslensku kom út á árinu sem leið, og er fullar 500 bls. að stærð. Hún er fyrst og fremst fyrir enskumælandi íslensku-nemendur, en ætti jafnframt að vera happafengur fyrir hina yngri kynslóð Vestur-Íslendinga. Fyrst er málfræðin með nákvæmum framburðar táknum. Þá koma leskaflar af ýmsu tæi með skýringum og síðast orðasafn, sem tekur víst yfir flest þau orð, sem í lesköflunum standa. Ritun þessarar bókar er hið mesta þrekvirki, og frágangur allur er útgefendunum til hins mesta sóma; má meðal þess geta, að hún er skreytt allmörgum myndum, sem ótítt mun vera um málfræðis kenslubækur.

★

Iceland and the Icelanders, eftir Dr. Helga P. Briem, aðalræðismann Íslands í New York, með litmyndum eftir Vigfús Sigurgeirsson, ljósmyndara. — Þetta er langsamlega sú fallegasta og ánægjulegasta landkynningarbók, sem komið hefir, um Ísland. Myndirnar eru hver annari fallegri og girnilegri, og lesmálið gefur skemtilegri og samanþjappaðri upplýsingar um land og þjóð, en hægt væri að hugsa sér að kæmist fyrir á jafn fáum blaðsíðum. Er leitt til þess að vita, að upplagið skyldi alt hverfa í þá átt, sem minst var þörfin á. En vonandi rýmkar svo til um pappírsleyfi, að hægt verði að bæta úr því með öðru stærra upplagi.

★

Iceland's Thousand Years. — Þetta eru fyrirlestrar þeir, er fluttir voru síðastliðið ár af nokkrum merkum félagsmönnum og konum Þjóðræknisfélagsins og sambandsfélags þess, The Icelandic Canadian Club, og gefnir út á kostnað og að tilhlutun beggja félaganna. Eru þeir vitanlega ætlaðir þeim lesendum, sem kynnast vilja Íslandi, sögu þess og bókmentum, en ekki lesa eða skilja íslensku. Fyrirlestrarnir eru skemtilegir aflestrar og mjög í anda hinna styttri nútíðar fræðslu rita, og víst áreiðanlegir eins langt og þeir ná. Þetta er fremur snyrtilegt kver og skreytt allmörgum myndum. Prentvillur eru þar nokkrar, og má víst telja undir þær, að höfundur **Melablóma** og **Jökulrósa** er nefndur Magnús Hjaltason, en hét réttu nafni Guðmundur, enda er hann svo nefndur á öðrum stað í sama fyrirlestri. Þessi bók þyrfti að vera prentuð í stærra upplagi svo hún fengi meiri útbreiðslu.

Sárfættir menn

Eftir Guðrúnu H. Finnsdóttur

Arnold Gunther hafði vaknað upp við vondan draum í morgun og aldrei þessa vant, var hann sjálfum sér gramur. Hann hafði steingleymt því í gærkvöldi að skrifa greinina fyrir blaðið og það hafði hann þó verið búinn að einsetja sér að gera, því greininni hafði hann lofað að koma til blaðsins í kvöld. Hann var í þungu skapi yfir þessu, því andinn var ekki yfir honum í dag. Hugur hans var dofinn og dauður og tungan stöm. Hann var svo þunglega haldinn af andleysi, að ekkert af öllum þessum meistarverkum mannanna gat hlýjað honum svo um hjartaræturnar að hugur hans gæti losnað úr þessum læðingi, flogið á vængjum ímyndunaraflsins og talað tungum.

Í gær hafði hann verið skáld, hugur hans logað af hrifning og máttur orðsins legið honum á tungu. Heitur og þreyttur hafði hann farið inn í veitingaskála í gærkvöldi, til þess að fá sér glas af öli, því síðan vínbanninu var lyft, gátu menn fengið sér drykk án þess að teljast með glæpamönnum. Fleiri blaðamenn komu svo þarna inn og þeir höfðu setið að sumbli og samræðum um stund.

Hann hafði tekið upp á þeim fjanda að halda ræðu yfir þeim. Honum var vel kunnugt um, að þeir álitu hann afdankaðan drykkjuslána, ekki þess verðan að vera í þeirra félagsskap. Sú vitund hafði kveikt í honum. Hann hafði verið drukkinn af sigurgleði yfir því, að finna sig færan um, að bregða upp leiftrandi myndum af sýningunni með almætti orðsins, og sýna þeim í tvo heimana þegar til þess kæmi, að nota þá list. Á hrynjandi litauðugu máli, hafði hann lýst hinum stórkostlegu og stílfögru höllum og þeim töfrum vísinda og tækni er þar var til sýnis. Framþróun heillar aldar, hafði hann hrópað. Regnbogaliti sýningarhallanna og litróf syngjandi gosbrunna óf hann ljósi og skuggum ótal litbrigða. Hann hafði þanið sig yfir alt í þessari ræðu sinni. Tungan í honum hafði ekki legið á liði sínu. Hann hafði haft ósegjanlegt yndi af því, að lofa þessum sauðhlýðnu, lúsiðnu blaðasnápum, sem þarna voru staddir, að heyra hvernig hann gat sagt frá, þegar hann vildi svo við hafa og væri frjáls orða sinna.

Þessum fréttasmölum var öllum kunnugt um, að hann hafði hætt hjá þessu eða hinu blaðinu, sem þeir unnu fyrir. Hann vildi ráða því sjálfur, um hvað hann skrifaði og hvernig hann stílaði greinar sínar. Um það hafði nú staðið styr. Blöðin, það er að segja eigendur þeirra, höfðu vissar stefnur, fastar og ákveðnar, sem voru ófrávíkjanlegar. Ritstjórar, meðritstjórar og allar þeirra undirtyllur urðu að hlýða þeim stefnum, urðu að vera aðeins spælar í hjólunum, sem runnu yfir svona margar mílur af pappír á mánuði. Arnold hló ergilega. Blaðamenskan var

Grótta, sem malaði alla andagift mjölinu smærra. Arnold hafði aldrei ætlað sér að verða blaðamaður, heldur rithöfundur, sem skrifaði bækur, skáld, sem semdi leiki og sögur. Og nú hafði hann langa sögu í huga, sem honum gafst aldrei tími til að byrja á að rita; en einhverntíma ætlaði hann samt að skrifa hana. Blaðamensku sína hafði hann stundað með það eitt fyrir augum, að kynnast lífinu í sem flestum myndum. Hann var að leita sér að lífsreynslu og fékk hana í fullum mæli í öllum sínum erjum við blöð og ritstjóra.

Af og til á liðnum árum hafði hann skrifað smávegis riss af ýmsu tæi. Smáleiki, stuttar sögur og kvæði í lausu rími, hafði hann sent hinu eða þessu blaði eða tímariti. Flest af þessum skrifum sínum hafði hann fengið endursend, ýmist með vinsamlegum orðum eða illkvittnum aðfinslum. Það voru fleiri rit en dagblöðin, sem völdu efni eftir forskrift. Þessir sneplar reyndu að marka skáldunum bás, leggja þeim fyrir, hvað þau ættu að segja, nema þegar um fræg skáld var að ræða. Frá þeim var alt gott, því blöðin þorðu ekki annað en dáðst að þeim, af hræðslu við almenningsálitið. Hann hafði ekki haft lag á því, að koma sér í mjúkinn við ritstjórana eða almenningsálitið. Jú einu sinni, og hann varð að drekka sig fullan til að hreinsa þá smán úr huga sér.

Þreyttur og í vígahug hafði hann komið, að kvöldi til, snemma í vor, inn á eina af þessum frægu knæpum borgarinnar, sem ögraði landslögunum og lögreglunni með því að hlýða kröfum gestanna. Hann fékk sér þar einn hjartastyrkjandi og kannske fleiri. Enda hafði hann þarfnast þess í meira lagi. Hann hafði sagt upp vinnu, þá um daginn, við blað, sem hann hafði verið fréttaritari fyrir um æði langan tíma. Nýlega hafði hann þá verið hækkaður þar svo í tigninni, að hann var farinn að skrifa stuttar greinar undir nafni um hitt og þetta, er hann sá og heyrði á tölti sínu út um borgina.

Hann hafði verið syngjandi glaður yfir því, að fá tækifæri til að skrifa eitthvað annað en fréttir, sem honum leiddist að elta. Þarna gafst honum færi á að skrifa eitthvað af viti upp á eigin spýtur. En sú gleði varð skammvinn. Bestu greinum hans var stungið undir stól. Hinar, sem komu, voru sundur bútaðar, alt tekið úr þeim, sem vit var í. Hann undi þessu illa og töluverðar urgur höfðu orðið um þessar greinar milli hans og ritstjórans, sem sá um þá deild blaðsins, er hann skrifaði í. Ritstjórinn sagði honum að hann væri að hlaupa fram fyrir skjöldu og skrifaði eins og bandvitlaus maður um málefni, sem hann bæri ekkert skyn á, og skipaði honum að skrifa útúrsnúningalaust um daglega viðburði, sem fólk hefði gaman af að lesa um, að öðrum kosti mundu dagar hans við blaðið taldir.

Arnold var maður, sem ekki þoldi kúgun og nú hafði hann hugsað sér að launa ritstjóranum lambið gráa. Skömmu síðar var hann á ferð árla morguns, því hann hafði "aukið degi í æviþátt", vakað og glaðst með glöðum um nóttina. Hann gekk í hægðum sínum og var að hugsa um að framundan lægi nú strit dagsins. Hann varð að finna efni í grein, nógu

vitlaust og meiningarlaust handa lesendum blaðsins, til að þóknast ritstjóranum og á skrifstofuna varð hún að komast fyrir kvöldið.

Alt í einu heyrði hann álengdar hvellar, skerandi raddir blaðadrengja, en brátt færðust þær nær, svo hann heyrði orðaskil. Drengirnir hrópuðu hástöfum:

"Morð! Morð! Fréttir um morðið í nótt! Margir drepnir! Morð! Morð!"

Fólkið þusti út úr húsunum og keypti blöðin. Strákarnir voru heitir af hlaupunum og ákafanum, glaðir yfir sölunni, sem var mikil. Þeir héldu sína leið; æstir og öskrandi vörubjóðar. Framsíða blaðsins var öll prýdd með myndum af glæpamönnum og því, sem þeir höfðu skilið eftir í slóð sinni. En foringjar þeirra höfðu sloppið og Arnold flaug í hug, hvort þeir og þeirra líkar mundu ekki vera einhverskonar hetjur í augum einhverra þeirra drengja, sem vöndust þessum fréttum eins og algengum viðburðum víðsvegar um landið. Dagblöðin voru fyrst og fremst fréttablöð. Allar fréttir voru vatn á þeirra myllu. En voru ekki fréttir af þessari tegund gerðar full áberandi? Nú hafði hann efni í fyrirtaks blaðagrein, ádeilu á ábyrgðarleysi dagblaðanna gagnvart æsku landsins. Honum hafði oft verið núið því um nasir, að hann væri óreglusamur, skorti alla ábyrgðartilfinningu og léti sér á sama standa um skoðanir blaðsins. Nú ætlaði hann að sýna yfirboðurum sínum það, að hann hefði ákveðnar skoðanir og bæri sóma blaðsins fyrir brjósti.

Um þessa grein Arnolds hafði orðið sú snerra, að hann hafði sagt upp vinnunni og það voru meiri undrin að hann hafði ekki sagt fyr skilið við þennan andlega þrældóm, en "Sannfrjáls maður velur vont, verra til að forðast". Eitthvað varð hann að hafa til að lifa á, og þótt vinir hans hefðu stundum hlaupið undir bagga með honum, þegar honum lá á, var hann ekki neinum skuldugur nema gamla Íslendingnum. Og hann var sá eini, sem hann hafði sagt frá því að hann væri að skrifa bók, því þótt hann væri ekki byrjaður á því að rita hana, þá var hann altaf að kynna sér lífið og leita að efni í bókina. Hann var nú farinn að þekkja sitt af hverju, en honum gafst aldrei tími til að byrja fyrir vinnuargi blaðanna og ófrelsi.

Rithöfundar verða að vera frjálsir orða sinna og gerða. Þeir þola það ekki, að hugsanir þeirra séu vængstýfðar. Það hafði hann sagt þeim blaðamönnunum þegar hann skildi við þá síðast. Já, Arnold hafði verið í gráu skapi þegar hann kom inn á knæpuna það kvöld, en til allrar hamingju átti hann nóg fyrir drykk. Brátt komst hann í gott skap, komst í samræmi við umhverfið og andrúmsloftið. Þarna inni lék höfuðlaus her í bókstaflegri merkingu talað. Hugsanirnar lögðu engin bönd á þessar kvöldriður nútímans, sem höfðu sokkið í óhemjuskap og taumlaust stjórnleysi í leitinni eftir persónulegu frelsi. Uppreisnin gegn réttum og röngum lögum landsins. var þarna í hávegum höfð. Hann hafði talað sannleika af og til í greinum sínum, ekki síst í þessari síðustu.

Á borðinu, sem hann sat við, lá mánaðarrit, sem ekki þótti í siðaðra

manna húsum hæft, einhver hafði gleymt þessu riti eða skilið það eftir. Hann fletti því og las svo eina af þessum sögum, sem þetta rit var frægt fyrir. Það var ekkert vandaverk að skrifa á borð við þessa sögu, sem var klaufaleg og gróf eftirstæling af vissum köflum úr "Söngnum háa" eftir Sudermann.

Til þess að sjá hvað hann gæti nú gert á þessum vettvangi skáldskaparins hripaði hann stutta sögu í sama stíl. Hún byrjaði og endaði með: Munið að lifa! sem hann hnuplaði frá Goethe og notaði sem sitt eigið innblásið orð. Söguefnið hafði hann fyrir augunum og ekki var verkið erfitt. Skyldi nú þetta rit vilja taka nokkuð eftir hann — átölulaust. Hann setti stafina sína undir söguna og utanáskrift á umlagið, sló utan um hana og stakk henni í pósthólfið þarna um nóttina. Morguninn eftir iðraðist hann eftir þessu fljótræði sínu og vonaði að sagan yrði endursend, en það fór á annan veg. Hann fékk bréf frá ritstjóranum ásamt ríflegri borgun og beiðni um fleiri sögur. Sögunni taldi hann það til ágætis, að upphaf og endir væru svo frumleg og gæfu sögunni dýpri meiningu. Smá breytingar hefðu verið gerðar í einstaka stað, því stefna ritsins væri, að flytja raunsæis sögur, er bæru yfir sér blæ sannleikans, sem lesendurnir sæktust eftir.

Arnold hafði orðið fokreiður við ritstjórann og mæddur yfir því, að vita nokkuð eftir sig í þessu saurblaði. Í slíkum ritum ætlaði hann sér ekki að leita frægðar. En peningarnir komu sér vel, enda fékk hann sér ærlega neðan í því, til að drekkja raunum sínum. Um tíma hafði hann óttast að einhver blaðamannanna mundi fá nasaveður af því, að hann hefði skrifað í þetta rit. Ennþá hafði hann hvergi fengið það framan í sig. Blaðamenn voru nú breyskir, en svona rit lásu þeir ekki og hann vonaði að þetta eintak væri gleymt og grafið í glatkistunni.

Síðan í vor hafði hann svo verið atvinnulaus. Hann hefði átt að byrja á bókinni sinni, en það var spursmál hvort blöðin væru ekki búin að eyðileggja hann sem rithöfund. Hann hafði verið svo lengi á þessu rölti að honum leiddist að sitja um kyrt og skrifa. Blaðamenskan var komin í blóðið á honum, hann þjáðist af eirðarleysi, og hann undi sér ekki nema að hann væri á ferð og flugi.

Og nú brosti hamingjan aftur við honum. Hann hafði lofast til að skrifa um sýninguna fyrir blað, sem var nýlega stofnað og var skoðanalega andstætt eldri blöðunum.

Ritstjórinn var ungur maður og hafði sagt honum að gamall vinur sinn hefði bent sér á hann sem ritfæran og mentaðan mann, vanan blaðamensku. Þarna voru Arnold engin skilyrði sett önnur en þau að skrifa greinar tvisvar í viku og sjá til þess, að þær væru skemtilegar aflestrar og gerðu góð skil hinni margþættu og feikna miklu sýningu.

Vægast sagt hafði Arnold verið í sjöunda himni eftir þetta samtal. Einhver hafði þá hugmynd um að hann gat skrifað. Honum hafði loksins hlotnast það, sem hann hafði lengi þráð, að fá að skrifa annað en fréttasnatt. Sýningin gaf honum ótakmarkað svigrúm. Nú gafst honum tæki-

færi til að taka á öllu því, sem hann átti og með sjálfum sér hét hann því, að skrifa nú þannig, að hin blöðin sæu, hverju þau hefðu tapað. Hvað hafði honum svo orðið á? Hann hafði fleiprað út úr sér allri greininni, sem hann var búinn að semja í huga sér, eins og inngang að áframhalds greinum um sýninguna. Sú hrifning, er gagntók huga hans í gærkvöldi, var liðin hjá og greinin honum nú jafn óhöndlanleg og titrandi tíbráin yfir Michigan-vatninu, sem reis hátt og sveljandi eftir storminn í nótt. Honum leiddist sýningin og öll þessi menning og hann hafði meira yndi af því að horfa á öldurnar koma, á grænum möttlum með hvíta hatta, hnarreistar og dansandi upp að ströndinni og hlusta á þær syngja þar sín fornu lög frammi fyrir nýsköpun mannanna.

Arnold stundi við, honum leiddist skrautið og glaumurinn og ekki hvað síst þessi iðandi forvitna mannþröng, sem streymdi áfram hvert sem litið var. Hann var slæmur í höfðinu, hafði þreytandi bakverk og maginn var ekki í góðu lagi. En hvað sem það kostaði, varð hann að skrifa eitthvað fyrir blaðið í dag. Um annað var ekki að ræða heldur en að duga eða drepast, sagði hann við sjálfan sig á íslensku. Undarlegt var það, hversu oft íslenskar setningar komu honum í hug, einkum nú í seinni tíð. Íslenskan var álíka þrálát og þorstinn, sem kvaldi hann, þegar hann hafði ekkert í staupinu. Meðvitundin um það, að hann var Íslendingur, sem hafði gert þjóðerni sitt að útburði, ásótti hann stundum ónotalega. Útburðavælið hafði víst fyr á öldum látið illa í eyrum þeirra, sem voru sekir. Hann var ekki sekur um neitt — hann var fæddur og uppalinn í Vesturheimi. Hann var innlendur maður og útlendings nafnið kærði hann sig ekki um að dragast með, því það var engum hjálp til frægðar og frama hér í landi. En honum svipaði til Páls postula — það sem hann vildi ekki gera, gerði hann. Hann hafði ætlað sér að grafa fortíð sína, en gekk það illa. Hann ætlaði sér löngum að drekka sér aðeins til hressingar, en gleymdi sér svo, að hann hætti ekki ævinlega í tíma. Minni hans og minnisleysi voru hans verstu óvinir.

Foreldrar hans höfðu bókstaflega pæklað hann í íslensku og íslenskum bókmentum, þegar hann var að alast upp, og honum gekk illa að afvatna sig. Honum varð það á af og til að út úr honum hrutu íslensk orð og jafnvel setningar. Enn þá hafði það ekki orðið að slysi. Hann gaf þá vanalega í skyn, að þetta væri gríska, sem hann hefði lært í skóla. Hann óx í augum manna við að kunna það klassíska mál, en íslenskan markaði hann eins og útlending.

Eini maðurinn, sem hann óttaðist á þeim sviðum, var gamli Íslendingurinn. Hann var eini vinurinn, sem hann átti í þessari borg, eini maðurinn, sem hann átti andlegan félagsskap með. Þessi gamli maður var gáfaður, hreinhjartaður og hjálpsamur. Ef til vill dálítið barnalegur og óveraldarvanur, en stundum efaðist Arnold þó um, að sú skoðun sín væri rétt. Á yngri árum hafði hann lært að leika á píanó og hafði verið talinn mjög fær í þeirri list, en svo hafði

hann tapað hægri handleggnum í slysi, sem aldrei var hægt að fá hann til að tala um. Hann átti búð, og seldi hljóðfæri, bækur og annað það, er að hljómlist laut. Þar hafði hann skapað sér umhverfi og andrúmsloft undarlega heillandi fyrir Arnold. Oft hafði hann komið þar inn geðleiður og fótasár, en farið þaðan glaður og hress.

Þrátt fyrir það að gamli maðurinn var rammur Íslendingur, áttu þeir samt svo margt sameiginlegt á andlegu sviðunum, að Arnold gat talað við hann um sínar innri þrár og framtíðarvonir, sagt honum frá því hvað braut skáldsins var grýtt og ill yfirferðar. Þeir áttu báðir listrænt eðli. Þótt aldursmunur þeirra væri nokkur, píanóleikarinn einhentur og skáldið tapaði stundum vitinu út í veður og vind — tapaði minninu, gátu þeir samt svifið sameiginlega inn í æðri heima. En til gamla mannsins kom hann aldrei ölvaður um of, því sá ljóður var á ráði þessa vinar hans, að hann smakkaði ekki vín. Það voru nú líklega ekki lýti — en þar um varð engu þokað og allir hafa einhverja galla við að stríða.

Arnold gekk hægt suður Leifs Eiríkssonar brautina, sem á sýningarsvæðinu var kölluð fánagata sökum þess að þar blöktu nú á báðar hendur voldugir og marglitir fánar frá öllum álfum heims. Það var nógu gaman að hugsa sér að vindurinn veifaði fánum þjóðanna svona rösklega til heiðurs nafni fyrsta hvíta mannsins, sem fann undralönd vestursins. Leifur var Íslendingur, fæddur á Íslandi. Hversvegna létu nú Íslendingar ekkert á sér bera á þessari alþjóða sýningu? Norðmenn sendu hingað skip og Þjóðverjar Zeppelin, sem leið hægt fram og aftur yfir vatninu. Íslendingum hefði verið það innan handar að hafa víkinga skip til sýnis, sigla um vatnið með Leif í stafni. Hvar var nú öll þeirra dýrkun á sinni fornaldar frægð og fornaldar menningu? Fornaldarmenning! Hann hafði ekki minst með einu orði á menningarsögu fortíðarinnar í gærkvöldi. Ekki sagt orð um hámenningu horfinna kynslóða, er voru löngu grafnar og gleymdar og hugvit þeirra hulið, að mestu, rökkurslæðum aldanna. Hér á sýningunni voru þó sýnd mörg Grettistök liðinna alda. Framþróun aldanna var hér greinilega rakin og hann hafði í morgun horft eins og glópur á sögu jarðarinnar, sem vísindamennirnir lásu nú fullum fetum og gáfu fólki kost á að kynnast, ítarlega, hversu undursamleg sú saga er, hversu sannsögull söguritari móðir jörð hefir verið frá alda öðli.

Sköpunarsögu mannanna og framþróun þeirra hafði hún ekki gleymt. Fyrsta lítilfjörlega mannveran, sem kemur til skjalanna í bókfellum jarðar, var á ferðinni fyrir þúsund þúsundum ára. Aldirnar liðu og mannkynið heldur áfram, þótt risavaxin dýr líði undir lok, heldur áfram og markar spor í sand tímans með löngu millibili, dauf spor sem skýrast smám saman og sýna framþróun. Hönd rétti hendi hugur hug í þessari undarlegu og undraverðu sköpunarsögu mannkynsins.

Um óraleið aldanna hafa gengið sárfættir menn og fylgt eftir þeim óljósa draum, að einhverntíma yrði sköpun mannsins lokið, listaverkið

fullkomnað. En listaverkið var aldrei fullkomnað, framundan lá altaf hinn lítt rættur draumur um guðum líka menn. Á þroskabraut sinni höfðu mennirnir hugsað sér guði, sem hefðu máttinn og valdið, sem mannkynið þráði sjálft að eignast. Mátt vitsmuna og vald til undraverðra framkvæmda, höfðu mennirnir nú eignast, en listaverkið var enn þá í smíðum, og draumur kynslóðanna, þráin eftir fullkomnun, var ennþá aðeins eygður í hillingabjarma framtíðarvonanna.

Framþróun aldanna! tautaði Arnold fyrir munni sér. Hann ætti að geta ofið saman fortíð og nútíð, sýnt með sterkum stuttum dráttum myndir af menningu fortíðarinnar og brugðið jafnhliða upp skyndimyndum af nútíðar framþróun. En á hverju átti hann að byrja sköpunarsöguna? Verði ljós? Þar kom efnið upp í hendurnar á honum og hann roðnaði af gleði. Vísindi og tækni nútímans höfðu tekið höndum saman við daufan geisla frá fjarlægri stjörnu. Hugvit nútímans og Arcturus höfðu lagt saman krafta sína til að opna hina miklu sýningu. Nú hitnaði Arnold svo undir uggum, að heimspekingurinn hvarf en fréttaritarinn tók við stjórninni, hann varð að hafa hraðan á. Höfuðþyngsli, bakverkur og magapína urðu að lúta í lægra haldi fyrir því ofurkappi, er nú hafði gripið hann. Þetta var auðveld grein fyrir hann að rita, hann var ennþá vel að sér í sögu. En hér og þar ætlaði hann samt að líta inn til að skerpa minnið. Hann hljóp við fót þar til hann kom í námunda við hið íburðarmikla og sérkennilega hof Maya Indíánanna, sem var hárrétt eftirstæling af musteri því, er var grafið upp undan þúsund ára viltum gróðri.

Hér gaf að líta bústað hofmeyjanna í Uxmal, sem þjónuðu guðunum og héldu vörð um hinn heilaga eld, sem aldrei mátti slokkna. En eldurinn dó út, menning þeirra týndist. Byggingalist þeirra gleymdist. Stjörnuathugunar turnarnir hrundu, myndaskriftin lagðist niður og listrænn iðnaður þeirra hvarf, nema það sem jörðin geymdi í rústum hruninna halla. En öldum síðar reika afkomendurnir um land feðra sinna eins og rótslitinn lýður.

Já, það voru eyður hér og þar í framþróunarsögunni, hugsaði Arnold, um leið og hann hripaði nokkrar línur í vasabókina sína. Annað musteri, sem bygt var hér í fornum stíl og var nákvæm eftirlíking af hinu fræga Philæ musteri, heimsótti Arnold næst, til að aðgá hvað þar væri að finna af fornmenningu Egypta. Hann gekk fram hjá Lama gullhöllinni, því hann ætlaði að minnast á Jehol hofið, sem Kínverjar komu með og var svo íburðarmikið að jafnvel þakið var gulli drifið.

Arnold hraðaði göngu sinni út af sýningarsvæðinu, gekk vestur yfir Michigan Blvd., og hélt norður strætið að vestanverðu, þar til hann kom að listasafninu, því þar átti sýningin líka bækistöðvar. Þegar hann kom þar inn, féll hann í stafi; hann hafði ekki dreymt um, að þarna væru saman komin slík kynstur af málverkum eftir frægustu snillinga, alla leið frá 13. öld fram til þessa tíma. Arnold gekk fram og aftur um hina stóru og björtu sali listasafnsins en aðallega

voru það gömlu meistararnir, sem hann hafði lesið um, er vöktu mestu forvitni hans. Málverka sýningin var svo vel skipulögð, að auðvelt var fyrir hann að byrja á því að skoða elstu myndirnar og halda svo áfram niður aldirnar. Frá fyrri hluta miðaldanna voru helgimyndirnar yfirgnæfandi, fjöldi af altaristöflum, altarisbríkum og þilspjöld úr ýmiskonar kirkju skrúði. Snildarleg vandvirkni og nákvæmni í öllum smáatriðum var alstaðar auðsæ, en allflestar þessar myndir báru þann blæ yfir sér, að dýrðlinga og píslarvotta trúarstefna kaþólsku kirkjunnar hafði mótað huga þessara fornu listamanna.

Arnold fann til þess að hann var staddur í framandi heimi. Hann átti ekkert samfélag með helgum mönnum og dýrðlingum. Þó var hann hrifin af Jóhannesi skírara, málverki eftir Paolo, á fornu spjaldi úr skírnarkapellu hurð. Jóhannes var á fleygi ferð úti á eyðimörkinni, fallegur maður, auðsjáanlega skap í honum. Málarinn hafði ekki gleymt rödd hrópandans, en hún hefir aldrei verið vinsæl. Jóhannes tapaði lífinu vegna þess að sú rödd lét illa í eyrum þeirra er völdin höfðu. Arnold hafði af og til tapað lifibrauði sínu af svipuðum ástæðum.

Af öllum madonnu-málverkunum, er hann gaf sér tíma til að skoða, fanst honum myndin eftir Botticelli aðdáanlegust. Móðirin var svo fögur og eðlileg og vafði barnið svo ástúðlega að sér. En hvaða vit hafði hann á því að dæma um madonnur? Allir heilagir menn og dýrðlingar voru skilningi hans ofvaxnir. Hann yfirgaf þá alveg og svipaðist um eftir fólki, sem ekki var krýnt geislabaug. Það hefir verið fjölmennast á öllum öldum, og myndunum af því hafði hann nú gaman af að kynnast.

En hér var úr svo miklu að velja af meistaraverkum þeirra manna, sem hófu málaralistina í æðra veldi. Arnold gaf aðeins þeim myndum gætur, er vöktu mesta athygli hans. Frá listrænu sjónarmiði hafði hann ekkert vit á að dæma um þær, en sumar þessar myndir virtust elta hann með augunum, og voru svo lifandi í bragði að hann átti von á því að þær gengju fram úr umgjörðunum og byrjuðu að tala á útlendum tungum með fyrri alda málhreim og látbragði. Aðrar voru hljóðar og fjarlægar, út af fyrir sig í þjálfuðum fastskorðuðum innra heimi. Málararnir höfðu skráð skapeinkennin skýru letri. Þarna voru sýndar mannlegar kendir á ýmsum stigum. Mörgu af þessu fólki var hann í raun og veru vel kunnugur; hann hafði mætt því hér og þar búnu samkvæmt tísku 20. aldarinnar.

Arnold leit á úrið sitt, tíminn var að fljúga út úr höndunum á honum. Hann hætti við að skrifa nokkuð um listasafnið, ætlaði aðeins að benda mönnum á, hverjum væri tækifæri að kynnast þar. Hann leit í kring, eins og til að kveðja þessa kunningja sína, en þá kom hann alt í einu auga á mynd, sem hann hafði ekki gáð að fyr. Tilsýndar virtist hún bera af myndunum sem voru umhverfis hann. Hver var þessi tígulegi maður, er stóð þarna látlaus og alvarlegur á fornum búningi? Hann studdi hendinni á brjóstlíkan og horfði hugsandi fram í salinn. Það var eins og myndin talaði til hans, togaði hann til sín.

Ósjálfrátt gekk hann hægt, svona mönnum mætti engin daglega á torginu. Arnold staðnæmdist í hæfilegri fjarlægð og starði með aðdáun á þennan virðulega mann. Skapfesta, mildi og gáfur mótuðu svipinn og augun voru fögur og þótt hann horfði framundan sér, var innsæi í augnaráðinu. Arnold gekk nær og las: Aristotle eftir Rembrandt. Sú tilfinning greip Arnold, að nú væri hann staddur í samfélagi heilagra. Svona hlaut Aristotle að hafa verið. Svona hafði þessi nemandi Platos og kennarinn sígildi litið út á efri árum. Kennarinn djúpvitri og fjölfróði, sem talaði gullnum tungum til samtíðar sinnar og fram til þessa dags. Maðurinn sem trúði á æðri tilveru mannanna en skildi þó svo vel, að hver einstaklingur hefir við tvö öfl að stríða í sjálfum sér, gott og ilt, viljaþrótt og veiklyndi sem á víxl ná yfirráðum í hugum og hjörtum allra manna.

Þetta var síðasta myndin, sem Arnold leit á og áhrif hennar fann hann að mundu verða sér hjálp til að skrifa greinina. Hann hraðaði sér inn í stóran sal, er var útbúinn þarna fyrir fólk til að hvíla sig í, rita bréf eða skrifa um sýninguna, hugsaði Arnold og brosti við. Honum var nú undarlega létt í skapi. Hann valdi sér borð úti í horni; þarna var hljótt og ágætt næði til að vinna. Penninn flaug yfir papírinn, hugsunin var í góðu lagi og orðin komu kvalalaust. Hann gleymdi sjálfum sér og umhverfinu í heimi fortíðar og nútíðar. Þegar hann hafði lokið greininni, las hann hana yfir og þakkaði hamingjunni í huga sér að hafa sloppið undan ástandinu, er var yfir honum í morgun. Hann braut greinina saman og stakk henni í treyjuvasa sinn. Nú var engin hætta á því að hann gleymdi henni aftur. Hann hafði getið þess lauslega að hið fræga málverk Whistlers, myndin af móður hans, hefði verið fengin að láni frá Louvre safninu í Frakklandi. Í sambandi við myndina hafði hann getið stuttlega um afa Whistlers, sem gat sér orðstír ágætan í Dearborn-virkinu, sem að undanteknum örfáum landnemakofum, var þá eina bygð hvítra manna hér á strönd Michigan vatnsins, þar sem nú hafði risið upp mikil og voldug borg. Honum lék forvitni á að sjá þessa frægu mynd og hana var að finna meðal amerískra nítjándu og tuttugustu alda málverka.

Í tveim stórum sölum héngu þessi málverk og brátt kom hann auga á myndina, sem hann var að leita að. Það varð undarlega hljótt um Arnold þar sem hann stóð frammi fyrir móður Whistlers. Það var svo einkennileg haustró yfir myndinni í heild sinni. Blæbrigðin í litunum og gamla konan, sem sat þarna, mintu á mildan haustdag, þegar náttúran er búin að leggja til síðu alt sumarskrúðið og bíður hljóð og róleg eftir komu vetrarins.

Þessa prúðu og virðulegu konu hafði bursti málarans magnað þeim töfrum, að á myndina horfði Arnold ekki lengi, þar til hann var farinn að hugsa um sína eigin móður. Hann hvarf í anda út á hina miklu sléttu vesturlandsins. Á mildum haustdegi hafði hann séð móður sína í síðasta sinni, þar sem hún hafði staðið úti fyrir húsdyrunum og kvatt hann með ástúð og beðið honum allrar blessun-

ar. Hún dó seinna um veturinn síðasta árið, sem hann var í skóla. Hann mundi orð hennar, þegar hann kom heim til að vera við jarðarförina, en síðustu orðum hennar hafði hann nú í raun og veru gleymt. Minningin um foreldra hans tilheyrði fortíðinni, þau voru bæði fyrir löngu dáin og hann hafði sagt skilið við alt sitt fyrra líf og minningar æskuáranna.

"Er þetta ekki Arngrímur Gunnarsson, sem stendur þarna yfir frá?" heyrði hann sagt með háværu hvísli. Hjartað í honum tók viðbragð. Það var langt síðan að hann hafði heyrt nafnið sitt. Hann gaut augunum útundan sér og sá að við dyrnar, skamt frá honum, stóðu tvær konur, sem hann var gamalkunnugur. Þarna voru þær gamla kærastan hans, Alla Bergsson og móðir hennar. Gamla konan horfði á hann, en nú leit Alla við og horfði á hann andartak. Augnaráð hennar var rólegt, rannsakandi og vorkunlátt. Hann var viss um að hún þekti hann en í stað þess að koma og heilsa honum tók hún í handlegginn á móður sinni og sagði lágt: "Við skulum ekki vekja á okkur eftirtekt með því, að tala um og horfa á ókunnugt fólk. Þetta er alt annar maður, eldri og ólíkur Arngrími. Sjálfsagt af norænu kyni, en óskyldu fólki svipar stundum saman, sem er af sama stofni."

"Eg verð líklega að trúa læknisaugum þínum, en——" Fleira heyrði Arnold ekki, því Alla leiddi gömlu konuna með sér inn í næsta sal.

Arnold fann að hann sótroðnaði, svitinn spratt út á enninu á honum og hann skalf á beinunum. Jæja, hún hafði staðið við það að læra til læknis. Hún hafði séð hann og ekki viljað kannast við hann. Augun í henni, læknisaugun höfðu afhjúpað hann. Hún meinti það, að hann væri ekki sami maðurinn. — Auðvitað var hann ekki sami maður nú. Hvað hafði hún séð? Fingraför óreglunnar, hann var orðinn hvapholda og litarhátturinn breyttur. En hvað um það? Ef til vill voru það fötin hans, snjáð og velkt, sem hún hafði flúið. Hún var vel klædd sjálf og gikksháttur í smábæja gikkjum er óviðjafnanlegur. Hún var sjálfsagt læknir í einhverjum smábæ og embættistignin hvíldi þungt á henni, — þóttist kannske yfir aðra hafin. En Alla hafði ekki verið gikkur, því hún hafði haldið í hönd með ótal smælingjum og tekið svari þeirra. Kannske hún hafi meint hvert orð, sem hún sagði, augnaráðið var ókunnuglegt, það var hans eigin ímyndun, sem var að verki. Hún hafði ekki haft neina hugmynd um, hver hann var. Snöggvast flaug honum í hug, að fara á eftir þeim mæðgunum og heilsa þeim, — nei, það gat hann ekki, hann hafði sagt skilið við alla sína fortíð, ætt og uppruna. Hann hafði brent allar brýr að baki sér og auk þess langaði hann ekki til þess, að standa aftur eins og fyrir rétti undir rannsakandi augnaráði Öllu Bergsson; og vorkunsemi frá henni kærði hann sig ekki heldur um. Jú, hún vissi vel hver hann var; andrúmsloftið umhverfis þau hafði á einu augnabliki verið þrungið af þeirri vitund, að þarna mættust þau eftir öll þessi ár. Sú vitund var sterkari en orð. En Alla vildi ekki kannast við hann. Hann ætlaði líka að sýna henni að hún væri honum með öllu

gleymd og honum óþekkjanleg. Hann gekk hratt inn í salinn, sem þær mæðgur fóru inn í, án þess að líta á þær gekk hann fast framhjá þeim á leiðinni út.

Arnold var í undarlega æstu skapi. Einu sinni hafði honum þótt vænt um þessa fallegu, hreinu stúlku, sem nú var orðin þroskuð kona, fegurri en nokkru sinni fyr. Hann hafði sagt henni upp í bræði sinni út af kvæði, sem hann hafði ort. Hann hafði sýnt henni kvæðið og beðið um álit hennar. Hann átti von á, að hún yrði hrifin af kvæðinu, en í þess stað sagði hún honum, að kvæðið væri lélegt og að viðlagið bæri það ofurliða. Kvæðið var á íslensku, og hann hafði valið fyrir viðlag: "Dagshríðar spor svíða." Hann hafði verið ákaflega hrifinn af Þormóði.

Þá hafði hann heitið því fyrir sér að yrkja aldrei framar á íslensku og líka komist að þeirri niðurstöðu, að alt þetta sérlíf Íslendinga væri þeim aðeins fjötur um fót og tefði þeirra andlega þroska í innlenda þjóðlífinu. Hann hafði ákveðið að verða hundrað prósent innlendur rithöfundur. Hann hafði verið sár við Öllu þá, en seinna þegar honum rann reiðin, hafði hann vonast eftir því, hálft í hvoru, að hún mundi biðja sig afsökunar á útásetningunum, en hún lét það vera, og ekki var heldur neina sorg að sjá á henni út af heitrofinu. Nú vissi hann að kvæðið hafði verið leirburðar þvaður; en vegir þeirra voru fyrir löngu skildir, og það besta var, að hvorugt kærði sig um að kannast við hitt. — Hún var orðin læknir, það hafði hún ætlað sér, en hann setti markið hærra, enda hafði leiðin orðið honum torsótt. Öllu var læknisfræðin guðvelkomin, en það þurfti meira en góðar námsgáfur, til þess að verða skáld, þar kom til greina skapandi vit, þekking á lífinu og raunsær skilningur á mannlegu eðli. En "ógurleg er andans leið, upp á sigur hæðir" og við skáldskapar listina var hugur hans bundinn.

Arnold hafði rekið sig óþægilega á fortíð sína við það að sjá Öllu, en það var ekkert nýtt fyrir hann að stríða við þennan skrítna klofning í huga sér. Af og til reis Íslendingurinn upp í huga hans eins og afturganga og vændi hann þess að hann væri sjálfum sér ótrúr, svikari við sinn innra mann og falsari. En hann átti viljakraft til að þegja þær raddir í hel. Hann átti rétt á því, að ganga frjálsum fótum þá braut, er hann hafði sjálfur kosið sér. Eina ráðið til þess að ná andlegu jafnvægi og hreinsa hugann af öllum ákærum var, að fá sér ærlegan "skota", drekkja Öllu og öllum gömlum minningavofum í veigum guðanna.

Þá um kvöldið var mannmargt í stóra borðsalnum á neðstu hæð í Drake gistihöllinni. Þar var dans og kvöldverður, sem sýningargestirnir fjölmentu á. Birgir Norman, einhenti píanóleikarinn, hafði boðið þangað ungum hjónum, sem hann langaði til að sýna gestrisni. Konan var honum vel kunnug frá þeim tíma, sem hún hafði stundað hljómlistarnám. Hún hafði oft komið inn í búðina hans, keypt af honum bækur og stundum spilað fyrir hann tónverk, sem hún var að læra.

Birgir gamli hafði fest sér borð út við gluggaröðina, sem vissi fram að

vatninu og þar sat hann nú einn sér og fylgdi með augunum ungu hjónunum, sem voru að dansa. Þarna var nægilegt dansrúm fyrir fjölda manns, en alt í kring í salnum voru matarborðin og fólkið sat við þau, borðaði og ræddi saman hljóðlega. Hljóðfærasveitin var þolanleg og gamla manninum leið vel. Yfir salinn flögruðu regnbogalitir ljósgeislar, sem brugðu töfrablæ á dansfólkið, er allflest bar á sér yndissvip æskunnar. En brátt varð gamla manninum litið út um gluggann og hann gleymdi sér við það, að horfa á kvikuna í vatninu og hin draumkendu blæbrigði hverfandi dagsbirtu, sem blandaðist sterkum rafljósum. Sunnan við sandrifið sem lá út í vatnið nokkru norðar en gistihúsið, sá hann fólk vera að baða sig, þrátt fyrir það að öldurnar, glettnar í bragði, létu gusurnar ganga upp að landsteinum.

Alt í einu kom Birgir gamli auga á mann, sem kom gangandi suður fjöruna. Honum sóttist ferðin seint og þegar hann kom nær, sá gamli maðurinn að þetta hlaut að vera ölvaður maður. Hann stauladist áfram, riðaði á fótunum og tók annað veifið hálfgjörð bakföll.

Af og til stansaði hann eins og til að átta sig eða safna kröftum til að halda áfram. Á hverju augnabliki átti Birgir von á því að sjá hann missa jafnvægið og detta ofan í sandinn, en það slapp til, hægt og sígandi færðist hann nær og gamli maðurinn ætlaði ekki að trúa sínum eigin augum þegar hann sá, að Arnold var þarna á ferð. Birgir gamli spratt upp úr sæti sínu, ósköp var að sjá drenginn svona til reika, og hann var á leiðinni beint upp í fangið á lögreglunni. Hann afsakaði það í skyndi við ungu hjónin, að hann yrði að yfirgefa þau um stund, en kvaðst koma bráðlega aftur. Hann varð að ná í Arnold og láta keyra hann heim og koma honum í rúmið hvað sem tautaði.

Næsta morgun sat Birgir Norman inni í biðsalnum í einu af bestu sjúkrahúsum borgarinnar. Hann var að bíða eftir lækninum, sem hann hafði sótt í gærkvöldi eftir að Arnold var fluttur á sjúkrahúsið. Læknirinn og hann voru gamlir vinir og höfðu mælt sér mót þarna að afloknum morgunstörfum læknisins í sambandi við sjúklinga hans á spítalanum. Birgi gamla var farið að verða órótt, því það var komið nokkuð fram yfir tiltekinn tíma. En nú kom læknirinn inn. Þeir heilsuðust og Birgir spurði um Arnold.

Læknirinn svaraði: "Maðurinn er fárveikur og auk þess hálf eyðilagður af óreglu. Eg er að bíða eftir x-geislaplötu, sem var tekin í morgun; eftir að eg hefi séð hana, get eg sagt þér nánar um ástand hans. Þetta er ekkert auðveldur sjúklingur, sem þú afhentir mér í gærkvöldi."

"Eg veit það, og þessvegna leitaði eg til þín; ef nokkur læknir getur bjargað sál og líkama þessa gáfaða og vegavilta drengs, þá ert það þú. Þér treysti eg öllum fremur."

"Er þessi maður að einhverju leyti þér áhangandi?" spurði læknirinn.

"Ekki beinlínis, en hann er vinur minn og samlandi, að eg hygg. Það er svipað með vináttuna og ástina; það er ekki ævinlega auðvelt að gera sér grein fyrir því, hversvegna manni verður hlýtt til eins, frekar en ann-

ars. Líklega er það andlegur skyldleiki þó."

"Andlegur skyldleiki! Þið eruð ólíkir."

"Ekki svo mjög; þegar eg var ungur, var eg örlyndur og skapheitur í meira lagi, hafði gaman af víni, og fyrir augnabliks ógætni tapaði eg handleggnum, sem gerði mér ómögulegt að njóta þeirrar einu gáfu, sem mér var vel gefin. Þessi ungi vinur minn er á hraðri leið til að eyðileggja sjálfan sig. Frá þeim örlögum er mér áhugamál að bjarga honum og vil ekkert til spara."

"Hvaða tegund af manni er þetta? Er hann hljómlista maður?" spurði læknirinn hægt.

"Hann er skáld — eða gæti verið það, ef vinnuþróttur hans og stöðuglyndi væru ekki að veiklast. Hér er grein, sem eg tók úr vasa hans í gærkvöldi; vafalaust hefir hann skrifað hana á hlaupum í gær. Mig langar til að þú lítir lauslega yfir hana, því þá sannfærist þú um, að hér á maður í hlut en ekki eingöngu rekald."

Læknirinn tók greinina hálf óviljugur, leit á hana hér og þar og las kafla úr henni. Gamli maðurinn sá að svipur hans varð léttari eftir því, sem hann las meira. Alt í einu leit hann upp og sagði: "Þessum manni er áreiðanlega sýnt um að skrifa og það er auðséð, að hann er bæði gáfaður og mentaður maður. Eg get ekki lofað neinu ákveðnu, en skal stunda hann eins og hann væri sonur þinn. Læknar reyna ævinlega að gera það sem þeir geta, en við gerum engin kraftaverk."

★

Nokkrum árum síðar stóð Birgir gamli Norman við borðið í skrifstofunni sinni og raðaði saman úrklippum úr ýmsum dagblöðum borgarinnar, sem voru greinar og umgetningar um *Sárfætta menn*, nýútkomna bók eftir Arnold Gunther. Blöðin töluðu lofsamlega um bókina, rithöfundinn og hans fyrri ára starf — sem blaðamanns.

Gamli maðurinn brosti kankvíslega. Þessar úrklippur ætlaði hann að senda Arnold að gamni sínu. Hann saknaði þess, að geta nú aldrei spjallað við hann. Birgir gamli reikaði fram og aftur um stofugólfið og talaði í lágum róm við sjálfan sig: Eg vissi að í honum bjó neistinn — eg vissi að hann heyrði oft undarlegar raddir — eg skildi, að hann var hálfærður af hafgúu seið stórborga lífsins, en undir öllum þeim glamranda, sem var út úr tóntegund við lífið sjálft, kvað lágróma, hreinn og hljómfagur strengur. Og þá heyrði eg hörpuslátt skáldsins. — —

★

Aðalheiður Bergsson, læknir, horfði áhyggjufullum augum á eftir síðasta sjúklingnum, sem hafði komið inn í viðtalsstofu hennar um morguninn. Á skrifborðinu hennar lágu óopnuð bréf og bók, sem morgunpósturinn hafði fært henni. Eftir að hafa lesið bréfin tók hún bókina og leit á utanáskriftina og sá, að hún hafði verið í fyrstu send heim á æskustöðvar hennar, en móðir hennar svo sent hana áleiðis. Þetta var rithönd Arngríms Gunnarssonar, ef hún mundi rétt. Hún spretti fljótlega umbúðunum utanaf bókinni og

leit á hana. Þetta var skáldsaga, *Sárfættir menn,* eftir Arnold Gunther. Þegar hún opnaði bókina fann hún þar bréfspjald, sem ritað var á:

Hér kemur þá loksins nokkurskonar bragarbót á gamla kvæðinu, sem þér geðjaðist lítt að endur fyrir löngu. Eg vona að þú kannist við ýmsar gamalkunnugar myndir frá æskuárum okkar; þær hafa verið dregnar með hlýjum huga.

Arngrímur

Hamingjunni sé lof! Hann hefir þá bjargast af. Hún hafði um langan tíma ásakað sig um það, að viðkynning þeirra hefði ekki orðið honum til hamingju. Hún skoðaði bókina í krók og kring, og aftan á kápunni, sem var utan um spjöldin, var mynd af höfundinum og stutt umgetning. Hún las þar, að hann væri af íslenskum ættum, en skrifaði undir gervinafni. Hún horfði lengi á myndina. Þarna var hann líkari því sem hún mundi eftir honum, en hann hafði verið fyrir nokkrum árum, þegar hún sá hann í listasafninu í Chicago. Með töluverðri fyrirhöfn hafði henni tekist að telja móður sinni trú um að þetta væri ekki Arngrímur. Hann hafði litið þannig út, að hún kærði sig ekki um, að af því færu neinar sögur í heimahögum þeirra. Arnold Gunther! Engin furða þótt henni hefði gengið illa að leita uppi Arngrím Gunnarsson í hafi stórborgarinnar.

Hún fletti bókinni og byrjaði að lesa.

Bókfregn

Saga Íslendinga í Vesturheimi, eftir Þorst. Þ. Þorsteinsson, þriðja bindi, er nú fyrir nokkru komin á markaðinn. Þetta er saga Nýja Íslands frá upphafi bygðar og niður til þessa tíma.

Um það, hversu tæmandi að efni og frásögn bókin er, ber mér ekki að dæma — hefi því miður aldrei haft tíma til að kynna mér öll þau gögn, sem fyrir hendi voru, né heldur gæti eg vitað um önnur þau skilríki, er höfundurinn hefir persónulega aflað sér. En að öllu samanlögðu finst mér, að þetta muni vera besta bindið, sem komið er. Það á það sammerkt við fyrri bindin, að vera ritað á skemtilegu og auðlesnu máli. Um leið og landnemarnir eru ættfærðir og heimfærðir til sinna fornu kynna, gefur höf. sér tíma til að líta inn á hverju býli, eða að slást í fylgd með þeim, grenslast eftir um hugarfar þeirra og leita uppi það, er þeim lætur best. Með öðrum orðum — hjartahlýja höf. skín á bak við nálega hverja línu, og manni finst hann vinur þeirra allra.

Eftir þessu áframhaldi að dæma virðist verkið ekki hálfnað enn. En eins lengi og söguhöf. heldur heilsu og lífi og nógu margir efnaðir hugsjónamenn eru honum bakhjarl, er öllu óhætt. En samt verður aldrei of oft brýnt fyrir mönnum, að kaupa bókina, allar bækurnar, frá upphafi og borga þær. Á því veltur öll framtíð útgáfunnar.

Tuttugasta og sjötta ársþing Þjóðrœknisfélags Íslendinga í Vesturheimi

var þingboði samkvæmt sett í samkomuhúsi Good Templara á Sargent Ave., í Winnipeg, mánudaginn 26. febrúar 1945, kl. 10 árdegis. Þingið hófst með því að forseti lét syngja sálminn, "Þín miskun ó guð er sem himininn há". Þingmenn talsvert á annað hundrað að tölu sungu sálminn með hrifningu; Gunnar Erlendsson lék á hljóðfærið. Þá flutti séra Sigurður Ólafsson stutta bæn.

Því næst var lesið hið venjulega þingboð, er birt hafði verið í íslensku vikublöðunum í Winnipeg, hljóðaði hin áætlaða dagskrá á þessa leið:

1. Þingsetning.
2. Ávarp forseta.
3. Kosning kjörbréfanefndar
4. Kosning dagskrárnefndar.
5. Skýrslur embættismanna.
6. Skýrslur deilda.
7. Skýrslur milliþinganefndar
8. Útbreiðslumál.
9. Fjármál
10. Fræðslumál.
11. Samvinnumál
12. Útgáfumál
13. Bókasafnið
14. Kosning embættismanna
15. Ný mál
16. Ólokin störf og þingslit.

Þessu næst flutti forseti félagsins, dr. Richard Beck, ávarp sitt til þingsins, var ræða hans bæði háfleyg og ítarleg; var þar með fögrum orðum getið hinna miklu eyktamóta í lífi hinnar íslensku þjóðar, — lýðveldishátíðarinnar, er haldin var þar á síðastliðnu sumri. — Síðar í erindi sínu nafngreindi forsetinn látna félagsmenn — og kvaddi þingheim til að standa á fætur í þakklátri minningu um þá, er látist höfðu á árinu. Þessu næst gerði forseti skilgreiningu á st?? félagsins á umliðnu ári; gat hann um ferð sína heim til Íslands til þess að vera þar erindisreki Þjóðræknisfélagsins og Íslendinga í Vesturheimi.

Undir lok ræðu sinnar bauð forsetinn velkomna til þingsins þá Dr. Helga P. Briem, aðalræðismann frá New York, og hr. Árna G. Eylands, forstjóra, og forseta Þjóðræknisfélags Íslendinga í Reykjavík. Dr. Beck gat þess, að báðir þessir kæru gestir væru velgerða og stuðningsmenn félagsins, og báðir gestir þingsins. Var gestunum báðum fagnað af þingheimi með miklu lófaklappi. Dr. Beck endaði ræðu sína með heitum áeggjunarorðum til starfs og framsóknar á sviði þjóðræknismála vorra.

ÁVARP FORSETA

Háttvirtu gestir og þingmenn!
Góðir Íslendingar!

Þegar vér, menn og konur af íslenskum stofni, komum árlega saman á þjóðræknisþing vor, gerum vér það í nafni ræktarseminnar við ætt vora og erfðir, og jafnframt sérstaklega í þeirri sannfæringu, að með því að varðveita og ávaxta sem best og sem lengst hið göfugasta og lífrænasta í menningararfi vorum, gjöldum vér drengilegast og varanlegast borgaralega þegnskuld vora. Í þeim heilbrigða og þjóðholla anda hafa þjóðræknisþing vor verið háð í heilan aldarfjórðung, og undir sama merki mun starfsemi félags vors framvegis unnin, því að enn stendur stefnuskrá þess í fullu gildi, og verðskuldar sem víðtækastan stuðning íslensk-ættaðs fólks hér í álfu.

Síðastliðið sumar gerðist einnig sá atburður á Íslandi, sem á einstæðan hátt dró athygli manna víðsvegar um lönd að merkilegri sögu og menningu hinnar íslensku þjóðar — endurreisn hins íslenska lýðveldis. Eðlilega sló sá sögu-

legi viðburður á næma strengi í brjóstum Íslendinga vestan hafs, eins og fagurlega kom fram í veglegum hátíðahöldum þeirra á mörgum stöðum, í ræðum og kvæðum á þeirri fagnaðarstundu og í hlýjum kveðjuskeytum til ríkisstjórnar Íslands og ættþjóðarinnar.

Eftirminnilegust verða þau miklu tímamót í sögu Íslands þó að sjálfsögðu öllum þeim — og þeir skiftu tugum þúsunda — sem áttu því láni að fagna að mega taka þátt í hinum ógleymanlegu hátíðahöldum að Þingvöllum 17. júní 1944. Enginn Íslendingur, sem nokkuð verulega þekkir til ævi þjóðar sinnar, gat verið viðstaddur að Lögbergi, þegar lýst var að nýju lýðveldi á Íslandi, svo að hann fyndi eigi þyt sögunnar yfir höfði sér. Af þeim sjónarhól — helgistað þjóðarinnar — opnaðist útsýn langt og vítt yfir farinn feril hennar.

Og margs var að minnast þessa örlagaríku stund að Lögbergi, óskastund hinnar íslensku þjóðar. Hugurinn hvarflaði að vonum yfir aldanna djúp, aftur í tímann til þeirra "frumherja frelsis", sem landið námu, settu þar allsherjarþing og þjóðveldi á stofn og lögðu með því þjóðfélagsskipulagi grundvöllinn að auðugu menningarlífi, er bæði aflaði þjóðinni víðfrægðar, þá er tímar liðu, og varð henni, sem er enn meira um vert, ylgjafi og orkulind öldum saman, þegar svartnætti erlendrar áþjánar og annara hörmunga grúfði yfir henni. Hugurinn staðnæmdist einnig við þær hrollköldu myndir úr sögn hinnar íslensku þjóðar á niðurlægingartímabili hennar. En með myrkur þeirra og ömurleika í baksýn, varð það ennþá dásamlegra, að þjóðin skyldi hafa lifað, og ekki einungis það, heldur haldið vakandi hjá sér á öllum öldum harla miklu menningarlífi.

Þessi aldalanga en að lokum sigursæla barátta hinnar íslensku þjóðar gegn erlendri kúgun og tíðu ofríki náttúruaflanna er færð í fagran og verðugan orðabúning í þessum erindum úr verðlaunaljóðum Huldu skáldkonu í tilefni af lýðveldisstofnuninni:

"Þú heilaga jörð með sögu, söng
og sólstafi frelsis bjarta.
Hve örlög þín síðar urðu ströng
við ánauðarmyrkvann svarta.
Sem djúpsærð hetja þú varðist varg,
með vordraumsins ljós í hjarta."

"Og aldir liðu með álög mörg. —
En eilíf er frelsisþráin,
sem nam okkar land við brim og björg
og blessaði skipgengan sjáinn.
Hún geymdi sín vé og hof og hörg
uns harðstjórn og fals voru dáin."

Jóhannes skáld úr Kötlum tók snjalt í sama streng í verðlaunakvæði sínu, er hann segir:

"Þegar svalt við Sökkvabekk
sveitin dauðahljóða,
kvað í myrkri um kross og hlekk
kraftaskáldið móða.
Bak við sára bænarskrá
bylti sér hin forna þrá,
þar til eldinn sóttu um sjá
synir vorsins góða."

Þessvegna varð án efa efst í hugum flestra fagnaðarstundina langþráðu að Lögbergi þakklát minningin um þá alla, sem aldrei sloknaði í brjósti heilög glóð frelsisins og héldu henni lifandi hjá öðrum, minningin um forystumennina djörfu og glæsilegu, sem sagan geymir gullnu letri á spjöldum sínum, og einnig minningin um þúsundirnar mörgu, sem sagan kann eigi lengur að nefna, en engu að síður börðust sinni hraustu frelsisbaráttu og áttu því sinn fulla þátt í endurreisn lýðveldisins. Bjart var um þá alla, karla og konur, í þakklátri minningu þjóðarinnar, þegar aldagamall og hjartfólginn frelsisdraumur hennar rættist að fullu. Þessvegna voru eftirfarandi ljóðlínur úr lýðveldisljóðum Kolbeins Högnasonar talaðar beint út úr hjarta þjóðarinnar:

"Vér blessum menn, er lengi þetta þráðu,
—sem þorðu slíkt, þó gæti ei annað neitt.
Vér blessum þá, sem þessu fyrir spáðu,
þó þeirra máli yrði ei tilheyrn veitt.
Vér blessum þá, er þunga stríðið háðu

—er þoldu pústra, smán og spottið eitt.
Vér blessum þá, er þessu marki náðu
—er þetta mál til sigurs gátu leitt."

Sem menn og konur af íslenskum stofni og hluthafar í íslenskum menningararfi tókum vér heilum huga undir þann þakkaróð, minnug þess, að það er ekki lítils virði, að eiga sér að ætternislegum og menningarlegum bakhjarli slíka sögulega arfleifð, vilji menn leggja það á sig að tileinka sér hana að einhverju leyti, skilja hana og meta.

Hinar fjölmörgu hlýju hátíðar kveðjur og heillaóskir, sem ríkisstjórn Íslands og þjóð bárust frá útlöndum í tilefni af lýðveldisstofnuninni, vitnuðu einnig um víðtækan og varanlegan skerf ættþjóðar vorrar til heimsmenningarinnar, og þá sér í lagi á sviði lýðræðislegs þjóðskipulags og í heimi bókmentanna. Ágætt dæmi þess er kveðja sú til Íslendinga, sem hinn kunni norski fræðimaður, próf. A. H. Winsnes, sendi þeim, og hófst á þessa leið:

"Allur hinn mentaði heimur stendur í þakkarskuld við íslensku þjóðina, sendir henni þakkir 17. júní, er Íslendingar komu í röð alfrjálsra þjóða.

"Fyrir þúsund árum var stofnað þjóðfélag á Íslandi, sem ól í sér frjóanga þess lýðríkis, sem harðstjórn Þjóðverja, hið svonefnda germanska eða norræna Þýskaland, leggur í dag fram allan mátt sinn til þess að eyða. Á Íslandi þróaðist andleg menning, orðlist og bókmentalegar erfðavenjur svo frjóvgandi og sérstæðar, að íslensk menning fékk alveg einstæð sérkenni, með svo skapandi afli, að hún varð ómetanleg evrópiskri menningu.

"Framar öðrum standa norrænar þjóðir í þakkarskuld við Íslendinga, og Norðmenn fremur öðrum frændþjóðunum. Ísland hefir gefið norsku þjóðinni svo mikla andlega næringu, að við naumast getum hugsað okkur Norðmenn sem sjálfstæða þjóð án hinna íslensku áhrifa. Andreas Munch hafði rétt fyrir sér, er hann í kvæði til Íslands, sem nú er nálega 100 ára, talar um "lífsafl fyrir komandi daga", sem varðveitt var á Íslandi."

Drengilega mælist hinum norska fræðimanni í garð íslensku þjóðarinnar. Og það eru eigi aðeins frændur vorir Norðmenn, sem hafa sótt andlega næringu í nægtabrunn íslenskra sögu- og menningarerfða. Íslendingar sjálfir hafa þangað sótt á liðnum öldum "lífsafl fyrir komandi daga", og enn er þar að finna andlegan vængjaþrótt og eggjan til dáða.

Sýningin úr frelsis- og menningarbaráttu Íslendinga, sem haldin var í sambandi við lýðveldishátíðina, og efnt var til beinlínis með því markmiði að draga athygli þjóðarinnar sjálfrar að sögu hennar og arfleifð, náði einnig ágætlega þeim lofsverða tilgangi sínum. Enginn, sem hafði augun sæmilega opin, gat gengið svo um sýningarherbergin, að hann sæi eigi í skýrara ljósi heldur en áður, hversu óvenjulega merkilegur og einstæður um margt farinn ferill hinnar íslensku þjóðar er í raun og veru, og hversu menningar og framsóknarviðleitni hennar, löngum við hin kröppustu kjör, er aðdáunarvert fyrirbrigði í menningarsögu heimsins og börnum Íslands hvarvetna stöðug lögeggjan til frjósamra fremdarverka.

Ekki var það heldur nein tilviljun eða út í hött, að þeir ágætu og fróðu menn, sem undirbúið höfðu þessa sögulegu sýningu, höfðu valið henni heitið: **frelsi** og **menning.** Því, eins og þeir lögðu réttilega áherslu á í formálsorðunum að sýningarskránni og eg hefi annarsstaðar vikið að, þá er saga Íslands talandi tákn þess, að blóm menningarinnar vex aldrei nema úr jarðvegi frelsisins. Skin og skuggar skiftast á í sögu hinnar íslensku þjóðar, fjölskrúðugt menningar- og athafnalíf eða fábreyttara, eftir því hversu mikils frelsis hún naut á hverjum tíma. Sama máli gegnir vitanlega um aðrar þjóðir heims; frelsið er fjöregg menningarinnar.

Segja má því með sanni, að lýðveldishátíðin hafi eigi aðeins dregið athygli umheimsins að merkilegri sögu og menningu hinnar íslensku þjóðar, heldur

hafi hátíðin jafnframt glöggvað skilning þjóðarinnar sjálfrar á menningararfi hennar og hlutverki. Mætti það einnig verða oss Íslendingum í landi hér áminning um það, að þau sögu- og menningarverðmæti, sem vér höfum hlotið frá ættjörðinni eiga ennþá "Mátt, er skapar virðing allra þjóða", eins og Hulda skáldkona orðaði það heppilega í kvæði sínu "Hugsað vestur", sem ort var til Íslendinga hérna megin hafsins í tilefni af lýðveldishátíðinni, og er hvorttveggja í senn drengileg kveðja og fögur.

Sálarrætur vor allra, sem íslenskt blóð rennur í æðum, liggja djúpt í mold og menningar-jarðvegi ættjarðar vorrar! Þessvegna fórust Jóhannesi úr Kötlum bæði fagurlega og viturlega orð um hin nánu tengsl manns við ættlandið er hann segir í fyrnefndu hátíðarkvæði sínu:

"ævi vor á jörðu hér
brot af þínu bergi er,
blik af þínum draumi."

Af ræktarsemi við ætternislegan uppruna sinn og af hollum trúnaði við menningarerfðir sínar hefir fjöldi fólks af íslenskum stofni í landi hér lagt starfsemi Þjóðræknisfélagsins lið undanfarinn aldarfjórðung; og enn á félagið djúpstæð, og áreiðanlega sumstaðar vaxandi ítök í hugum fjölmargra íslenskra manna og kvenna víðsvegar um þessa álfu, sem unna og vinna málstað þess og skilja hvert menningarlegt tap það er og ófrjótt til einstaklingsþroska að slitna úr sambandinu við uppruna sinn og láta menningarverðmæti sín fara forgörðum.

Með einlægum söknuði minnumst vér hinna ágætu félagsskystkina, sem horfið hafa úr hópnum á árinu út í móðuna miklu. Má þar fyrst telja tvo heiðursfélaga Þjóðræknisfélagsins, þá dr. B. J. Brandson og dr. C. H. Thordarson, sem afburðamenn voru hvor á sínu sviði og borið höfðu víða hróður þjóðstofns vors. Aðrir félagsmenn og konur, sem fallið hafa frá á árinu, eru þessir, eftir því, sem mér er kunnugt um: Þórður Bjarnason, Selkirk; Ásbjörn Eggertson, Winnipeg; Jón Sigfússon Gillis, Brown; Pálína Guðlaug Goodman, Wynyard; Ingibjörg Thordarson, Selkirk; Thorgils Thorgeirsson, æfifélagi, Winnipeg; Björn Sæmundsson Líndal, Winnipeg; Björn Methusalemsson, Ashern; Málfríður Einarsson, Hensel, N. Dak.; Sigurður Bjarnason, Winnipeg; Jónas Kristján Jónasson, Winnipeg; Inga Thorlákson, Calgary; Magnús Snowfield, Seattle, Wash.; Sigmundur Laxdal, Blaine, Wash.; Bjarni Jones, Minneota, Minn.; Thorlákur Thorfinnsson, Mountain, N. Dakota; Eiður Johnson, Selkirk; Goðmunda Þorsteinsson, Winnipeg.

Í þessum hóp voru menn eins og Thorlákur Thorfinnsson, Sigmundur Laxdal og Jón Sigfússon Gillis, sem verið höfðu árum saman forystumenn þjóðræknisdeildar sinnar og jafnan reiðubúnir að vinna málstað vorum gagn. Svipuðu máli gegnir um aðra í hópnum, og eftirsjá er að þeim öllum úr fækkandi fylkingu eldri kynslóðar vorrar, sem grundvöllinn lagði að félagslegri starfsemi vorri á ýmsum sviðum. Þökkum vér þeim öllum samstarfið í þágu vorra sameiginlegu áhugamála og tjáum skyldmennum þeirra einlæga hluttekning vora. Heiðrum svo minningu vorra föllnu samherja með því að rísa á fætur.

Útbreiðslumál

Í útbreiðslumálunum er það fyrst og ánægjulegast til frásagnar, að stofnuð var á árinu (28. maí s. l.) fjölmenn þjóðræknisdeild í Blaine, Wash. Er það sérstaklega að þakka áhuga og ötulli viðleitni séra Alberts E. Kristjánsson, fyrv. forseta félags vors og umboðsmanni þess á vesturströndinni, ásamt góðum stuðningi annara áhrifamanna og kvenna á þeim slóðum, sem velviljaðir eru félagsskap vorum, eins og lýsir sér í embættismannavali hinnar nýju deildar: Forseti, séra A. E. Kristjánsson; vara-forseti, M. G. Johnson; ritari, séra G. P. Johnson; vara-ritari, Mrs. G. P .Johnson; féhirðir, Andrew Danielson; vara-féhirðir, Sveinn Westford; fjármálaritari, H. S. Helga-

son og skjalavörður, Gestur Stephansson. Jafnframt því er eg býð deildina velkomna í félagið og óska henni nytjaríkrar starfsemi og langra lífdaga, vil eg í nafni stjórnarnefndar og félagsfólks í heild sinni þakka innilega öllum þeim, sem hér hafa drengilega að verki verið.

Þá hefir verið hafinn nokkur undirbúningur að stofnun þjóðræknisdeildar að Lundar, og eru allar líkur til þess, að það megi takast, ef vel er á þeim málum haldið. Allmargir einstaklingar hafa og gengið í félagið á árinu.

Sérstakur og einstæður þáttur í útbreiðslustarfinu síðastliðið starfsár var koma dr. Sigurgeirs Sigurðssonar, biskups Íslands, en hann heimsótti íslenskar bygðir beggja megin landamæranna og flutti erindi á samkomum margra deilda félagsins, þó hann gæti eigi, vegna takmarkaðrar ferðaáætlunar sinnar, komið eins víða og hann eða stjórnarnefnd félagsins hefði kosið. En hvar sem hann kom, vann hann þjóðræknismálum vorum og íslenskum félagsmálum í heild sinni hið mesta gagn, beint og óbeint, laðaði hug manna að Íslandi og íslenskum menningarerfðum og kveikti vafalaust hjá mörgum nýjan áhuga fyrir þeim málum.

Forseti félagsins hefir á árinu heimsótt deildir þess í Árborg, Winnipeg, Selkirk, Norður Dakota, og að Gimli, og flutt erindi á samkomum þeirra, sumstaðar oftar en einu sinni. Síðan hann kom úr Íslandsförinni, hefir hann einnig, auk ræðunnar á Íslendingadeginum að Gimli, flutt yfir 20 ræður og erindi um ferð sína, á íslensku og ensku, í Manitoba, N. Dakota og Minnesota, og var tveim þeirra útvarpað.. Hann hefir ennfremur ritað greinar um lýðveldishátíðina og Íslandsferðina bæði á íslensku, ensku og norsku, að ótöldum blaðagreinum og bréflegum kveðjum um þjóðræknismálin sjálf.

Sjálfsagt er einnig og meir en verðugt að geta þess í sambandi við útbreiðslumálin, að Þjóðræknisfélagið átti sinn drjúga þátt í hinu veglega hátíðahaldi í Winnipeg 16. júní í tilefni af lýðveldisstofnuninni, en formaður alsherjarnefndar þeirrar, sem að því hátíðahaldi stóð og samkomustjóri var séra Valdimar J. Eylands, vara-forseti félagsins; Guðmann Levy, fjármálaritari félagsins og frú Ingibjörg Jónsson, vara-ritari þess, áttu einnig sæti í þeirri nefnd, en ritari hennar var frú Hólmfríður Danielson, forseti sambandsdeildarinnar Icelandic Canadian Club; einnig var Jón J. Bíldfell, fyrv. forseti félagsins og þáverandi forseti þjóðræknisdeildarinnar "Frón", í umræddri allsherjarnefnd.

Margar aðrar deildir félagsins efndu einnig til sérstakrar fagnaðarhátíðar í tliefni af endurreisn lýðveldisins eða áttu þátt í slíkum hátíðahöldum á sínum slóðum, enda gat eigi fegurra eða tímabærra þjóðræknisverk á liðnu ári. Íslenskir menn og konur í landi hér munu og alment hafa verið sér þess sterklega meðvitandi á þeim tímamótum, að sigur stofnþjóðarinnar íslensku væri þeirra sigur; hennar sómi þeim sjálfum sæmdarauki.

En deildir félagsins, flestar þeirra að minsta kosti, hafa verið starfandi með ýmsum öðrum hætti en að nefndum hátíðahöldum, eins og skýrslur þeirra munu bera vott, þrátt fyrir mannfækkun á mörgum stöðum og önnur vandkvæði, sem við er að glíma.

Íslenskukenslu deildanna verður síðar getið, en sumar þeirra hafa hafist handa um tilbreytni í starfseminni, sem vert er að benda á, öðrum til fróðleiks og hvatningar. Deildin "Esjan" í Árborg, en forseti hennar er frú Marja Björnsson, hefir t. l. efnt til vísnasamkepni, sem vel hefir gefist, bæði verið til skemtunar á fundum og hefir einnig menningargildi. Sama deild hóf fyrir nokkru útgáfu fjölritaðs bygðablaðs, sem fjallar um ýms félagsmál, og er það einnig athylgisverð nýbreytni. Ritstjórn blaðs þessa hefir með höndum Valdi Jóhannesson með aðstoð þeirra frú Herdísar Eiríksson og Dr. S. E. Björnsson, varafjármálaritara félagsins. — Þá hefir sambandsdeild félagsins í Seattle, en forseti hennar er Kolbeinn S. Thordarson vararæðismaður, tekið sér fyrir hendur

það þarfa verk að safna á þeim slóðum efni til Sögu Íslendinga í Vesturheimi.

En þrátt fyrir það þó óhætt muni mega segja, að deildirnar hafi yfirleitt haldið furðu vel í horfinu á árinu, þegar litið er á núverandi aðstæður, ber félaginu að hlynna sem mest og best að starfi þeirra á komandi ári og árum, bæði með heimsóknum stjórnarnefndarmanna eða annara þar til kjörinna fulltrúa, og með hverjum öðrum hætti, sem framhaldsstarfi deildanna má helst að gagni koma. Markviss og sem víðtækust útbreiðslustarfsemi er og verður lífæð félagsins.

Fræðslumál

Maklegt er, að þar verði að þessu sinni efst á blaði fræðslustarfsemi sú í íslenskri tungu, sögu Íslands og bókmentum, sem "Icelandic Canadian Club" hóf hér í Winnipeg á síðastliðnu hausti, í samráði og samvinnu við Þjóðræknisfélagið, því að þar er bæði um tímabært og mikilvægt nýmæli að ræða, sem vel hefir gefist og hlotið verðugar undirtektir almennings. Formaður nefndar þeirrar, sem stendur að fræðslustarfsemi þessari, og forstöðukona námsskeiðsins, er frú Hólmfríður Danielson, forseti "Icelandic Canadian Club", en auk hennar eru þessir í nefndinni: séra Halldór E. Johnson og W. S. Jónasson, fyrir hönd "Icelandic Canadian Club", og frú Ingibjörg Jónsson og Vilborg Eyjólfsson kenslukona, af hálfu Þjóðræknisfélagsins. Ýmsir, bæði menn og konur, hafa góðfúslega stutt fræðslustarfsemi þessa með fyrirlestrahöldum um íslensk efni, en íslenskukensluna annast þær frú Hólmfríður og Salome Halldórsson kenslukona. Hefir hér verið stigið þarft og sérstaklega þakkarvert spor í þjóðræknisstarfsemi vorri.

Þá hefir Þjóðræknisfélagið eins og að undanförnu haldið uppi kenslu í íslensku fyrir börn á Laugardagsskóla sínum, og notið þar sem fyrri hinna ágætustu kenslukrafta. Er frú Ingibjörg Jónsson skólastjórinn, en meðkennarar hafa verið frú Gyða Einarsson, Vilborg Eyjólfsson kenslukona, frú Fred Bjarnason og ungfrú Vordís Friðfinnsson. Hefir aðsókn verið sæmileg, eða svipuð og í fyrra, en ætti þó alls vegna að vera stórum betri, þar sem hér er um að ræða einstætt tækifæri til íslenskunáms og fræðslan ókeypis í tilbót. Ásmundur P. Jóhannsson, féhirðir félgsins, hefir, eins og undanfarin ár, látið sér hag skólans miklu skifta. Stendur félagið, og allir, sem þessum málum unna, í mikilli þakkarskuld við kennarana fyrir fórnfúst nytjastarf þeirra í þágu vestur-íslenskra menningarmála, og gildir hið sama um aðra, sem hlynt hafa að þessu þarfa skólahaldi.

Milliþinganefnd í fræðslumálum hefir einnig verið starfandi á árinu, og skipa hana hinir sömu og áður undir forystu frú Ingibjargar Jónsson. Hefir nefndin meðal annars haft það hlutverk með höndum að útvega nýjan forða kenslubóka í íslensku heiman um haf, og hefir orðið vel ágengt í því efni, með góðri aðstoð Þjóðræknisfélagsins á Íslandi.

Ýmsar af deildum félagsins, svo sem deildin í Riverton, undir handleiðslu Sveins Thorvaldson, M.B.E., vara-féhirðis félagsins, og deildin að Gimli, en foresti hennar er Dr. Kjartan Johnson, hafa starfrækt íslenskuskóla við ágæta aðsókn, svo að til fyrirmyndar má telja.

Á síðastliðnu þjóðræknisþingi var samþykt fjárveiting til stuðnings íslenskukenslu af hálfu deilda félagsins. Tel eg það bæði nauðsynlegt og ágæta framsýni, því að félagið verður að leggja sérstaka rækt við þá hlið þjóðræknisstarfseminnar og styðja hana af fremsta megni. Verður aldrei of mikil áhersla á það lögð að efla og auka íslenskufræðslu félagsins.

Samvinnumál við Ísland

Þau mál hafa á starfsárinu verið söguríkari og margþættari en nokkru sinni áður, og er það fyrst og fremst að þakka frábærri góðvild og rausn ríkisstjórnar Íslands í vorn garð.

Hefi eg þegar vikið að heimsókn dr. Sigurgeirs Sigurðssonar biskups vestur um haf, en eins og fólki er í fersku minni, sýndi ríkisstjórn Íslands oss þann

mikla sóma að senda herra biskupinn sem fulltrúa sinn og heimaþjóðarinnar á aldarfjórðungsafmæli félags vors. Fáum vér það seint fullþakkað. En þar sem sögulegrar komu biskups og glæsilegrar ferðar hans vestur hér er getið ítarlega í fundargerðum síðasta þjóðræknisþings og einnig lýst í sérstakri grein í **Tímariti** þessa árs, gerist eigi þörf að segja frekar frá kærkominni heimsókn hans í þessari skýrslu. Því einu skal þó við bætt, að þjóðræknismálum vorum og framhaldandi tengslum við stofnþjóð vora var ómælt gagn að komu hans, og mun sú heimsókn lengi lifa í þakklátri minningu Íslendinga hér í álfu.

En ríkisstjórn Íslands lét eigi þar við lenda. Sigurgeir biskup hafði eigi lokið dvöl sinni hér í álfu, þegar þáverandi utanríkisráðherra, Vilhjálmur Þór, sem oss hefir um svo margt reynst hinn vinveittasti, bauð Þjóðræknisfélaginu, í nafni ríkisstjórnarinnar, að velja fulltrúa fyrir Vestur-Íslendinga til þess að vera gestur stjórnarinnar á lýðveldishátíðinni 17. júní. Valdi framkvæmdanefndin, eins og kunnugt er, forseta félagsins til þeirrar sendiferðar, og vil eg nú opinberlega þakka nefndinni fyrir þá tiltrú og sæmd, sem hún sýndi mér með því vali, og jafnframt láta í ljósi þá von mína, að félagsfólk alment hafi verið ánægt með það fulltrúaval, en um erindisrekstur minn er vitanlega annara að dæma.

Hinni ógleymanlegu ferð minni til Íslands hefi eg lýst ítarlega í ritgerð í **Tímariti** félagsins, sem nú er að koma út, og get því verið stuttorður um hana. Viss atriði í sambandi við ferðina eiga þó betur heima í þessari greinargerð, skýrslu minni til þingsins og félagsfólks alls.

Það var að sjálfsögðu aðalhlutverk mitt að flytja hinum nýkjörna forseta Íslands, ríkisstjórninni og íslensku þjóðinni bróðurlegar kveðjur og heillaóskir Vestur-Íslendinga og Þjóðræknisfélagsins á lýðveldishátíðinni að Þingvöllum 17. júní; jafnframt notaði eg eðlilega það einstæða tækifæri til þess að þakka ríkisstjórn og þjóð fyrir margvísleg vináttumerki í vorn garð, sem og öðrum velunnurum vorum, er þar áttu sérstaklega hlut að máli, svo sem Þjóðræknisfélaginu á Íslandi.

Eg hefi áður sagt það, bæði á Íslendingadeginum að Gimli og víðar, en vil endurtaka það hér úr forsetastól, að kveðjunum héðan vestan um haf var tekið svo frábærlega vel af þúsundunum á lýðveldishátíðinni að Þingvöllum, að mér mun aldrei úr minni líða. Var það auðfundið þá hátíðlegu stund að heimaþjóðinni brennur glatt í huga eldur ræktarseminnar til þjóðsystkina sinna hérna megin hafsins. Sömu söguna var að segja annarsstaðar á landinu, er eg flutti kveðjur Íslendinga vestan hafs og lýsti að nokkru lífi þeirra og starfi á mjög fjölmennum samkomum í öllum landshlutum.

Eins og menn muna, sýndi herra Sveinn Björnsson, þáverandi ríkisstjóri Íslands, Þjóðræknisfélaginu þá miklu sæmd að gerast, ásamt landstjóra Canada, verndari þess á aldarfjórðungsafmælinu í fyrra. Var það hið fyrsta opinbera verk mitt eftir að til Íslands kom að afhenda honum, í viðurvist ríkisstjórnarinnar, heiðursskírteini frá félaginu; en síðasta opinbera verk mitt, rétt áður en eg lagði af stað heimleiðis, var að afhenda honum, sem forseta Íslands, að forsætis- og utanríkisráðherra viðstöddum, hina áletruðu eirtöflu, sem Þjóðræknisfélagið sendi íslensku þjóðinni í nafni Vestur-Íslendinga í tilefni af lýðveldishátíðinni. Þakkaði forseti Íslands báðar þessar sendingar með fögrum vinar -og viðurkenningarorðum í garð Íslendinga í landi hér og með hinum hlýjustu óskum og kveðjum til þeirra allra.

Er skemst frá því að segja, að eg átti, sem fulltrúi ykkar, hinum ágætustu viðtökum að fagna, eigi aðeins af hálfu forseta Íslands og ríkisstjórnarinnar, heldur einnig af hálfu þjóðarinnar allrar. Er mér ljúft og skylt að geta sérstaklega hinnar miklu vinsemdar og örlátu fyrirgreiðslu, sem eg naut af hálfu utanríkisráðherra og utanríkisráðuneytisins. —

Biskup Íslands tók mér einnig, eins og vænta mátti, sem besta bróður, og stóð mér jafnan opið hið ágæta heimili þeirra hjóna. Fjöldamörg félög sýndu mér vináttu og virðingu; hvað snertir félag vort og þjóðræknisstarfið, nefni eg sérstaklega í því sambandi Þjóðræknisfélagið á Íslandi, sem hélt mér virðulegt samsæti, en forseti þess, Árni G. Eylands framkvæmdarstjóri, og frú hans, létu sér á margan hátt ant um að gera mér komuna sem ánægjulegasta. — Félag Vestur Íslendinga fagnaði mér einnig með fjölmennu samkomuhaldi og sæmdi mig fagurri gjöf, en forseti þess er Hálfdán Eiríksson kaupmaður, sonur Eiríks Þorbergssonar hér í borg. Þingvallanefnd, en hana skipa þeir alþingismennirnir og fyrverandi ráðherrar Jónas Jónsson og Haraldur Guðmundsson, og Sigurður Kristjánsson alþingismaður, bauð mér til dvalar á Þingvöllum í gestavinuáttu sinni, og bæjarstjórn Ísafjarðar, en forseti hennar er Guðmundur G. Hagalín rithöfundur, bauð mér einnig þangað sem gesti sínum, og þarf eigi að viðtökunum að spyrja.

Hefi eg þá nefnt nokkur dæmi þess, hvernig mér, sem sendiboða ykkar og talsmanni, var tekið af hálfu hins opinbera á Íslandi. Sérstaklega ánægjulegt var það að sjálfsögðu að endurnýja kynnin við gamla samstarfsmenn héðan að vestan, svo sem prestana sem hér hafa dvalið, og við marga aðra ágætismenn heimaþjóðarinnar, sem gist hafa bygðir vorar og verið oss kærkomnir og góðir gestir.

Sú ósk að samskiftin milli Íslendinga austan hafs og vestan megi halda áfram að vera sem fjölþættust og varanlegust, kom fram í mjög drengilegri ræðu í garð V.-Ísl., sem þáverandi forsætisráðherra, dr. Björn Þórðarson, hélt í virðulegu kveðjusamsæti, er utanríkisráðherra og frú hans efndu til fyrir mig, og í viðtölum við hann og marga aðra forystumenn íslensku þjóðarinnar, svo sem þann manninn, sem nú skipar forsætisráðherrasessinn, Ólaf Thors alþingismann, er einnig sýndi mér mikla góðvild og gestrisni.

En það, sem gladdi mig mest og mér er annast um, að þið vitið og munið, er þetta: Hinni miklu vinsemd og ástúð, sem eg átti hvarvetna að fagna heima á Íslandi, þeim mikla bróðurhug, er eg mætti þar af allra hálfu, var fyrst og fremst beint til ykkar, landa minna í Vesturheimi. — Þessvegna hefir mér orðið svo fjölyrt um þá hliðina á ferð minni.

Eg fór heim til Íslands með fangið og hjartað fult af hlýjum kveðjum héðan að vestan. Þeim reyndi eg að skila, eftir því sem eg var maður til og ástæður leyfðu, enda var eg altaf að skila kveðjum þessa tæpa tvo mánuði, sem eg dvaldi á Íslandi. Eg kom vestur aftur með ennþá fleiri kveðjur. Hinum opinberu kveðjum skilaði eg á hinni fjölmennu þjóðhátíð á Gimli 7. ágúst. — Mörgum hinna hefi eg þegar komið til skila, en öðrum mun eg halda áfram að skila eftir því, sem mér er frekast unt. Einni kveðjunni ætla eg þó að skila hér, og er hún gott dæmi um andann og hlýhuginn í hinum fjölmörgu kveðjum til Vestur-Íslendinga, sem mér voru faldar til fyrirgreiðslu meðan eg dvaldi á Íslandi og einnig í bréfum síðan heim kom. Umrædd kveðja er frá Lárusi J. Rist, íþróttafrömuði og kennara, sem mörgum er hér vestra að góðu kunnur, og barst mér í símskeyti rétt áður en eg lagði af stað heimleiðis vestur um loftin blá. Hún er á þessa leið:

> "Vinur, þakka komuna og vasklega, dugmikla baráttu í þágu góðra málefna. Berðu alúðarkveðju til landanna vestan hafs með þakklæti fyrir drengilegar móttökur og ógleymanlegar ánægjustundir frá ferðalaginu um íslensku bygðirnar. Heill þú heim komir. Heill þú á sinnum sért."

Í móttökufagnaði þeim, sem framkvæmdanefnd Þjóðræknisfélagsins hélt mér, þegar eg kom úr Íslandsferð minni, var þeirri mjög athyglisverðu hugmynd hreyft af fleirum en einum ræðumanna, að félagið ætti að koma á fót og starfrækja upplýsinga skrifstofu, með föstum

starfsmanni eða konu, sem meðal annars hefði það verk með höndum að svara fyrirspurnum íslensks fólks um ættmenni sín hvorum megin hafsins sem er. Er eg sannfærðari um það nú en nokkru sinni áður, að þar væri bæði um þarft og mikilvægt atriði að ræða í sambandi við þjóðræknislega starfsemi vora, því að það liggur í augum uppi, hver styrkur þeirri starfsemi vorri er að því, að hin persónulegu tengsl milli ættmenna og vina haldist sem lengst yfir hafið. Vil eg mælast til þess, að samvinnumálanefndin við Ísland, sem venju samkvæmt mun skipuð á þinginu, taki þetta mál til alvarlegrar athugunar.

Þakklátlega skal þess þvínæst getið, að Þjóðræknisfélaginu hafa á árinu borist ýmsar vinagjafir frá Íslandi. Séra Halldór Jónsson á Reynivöllum í Kjós sendi félaginu til útbýtingar allmörg eintök af sönglagi sínu við ættjarðarkvæðið "Eldgamla Ísafold", og hafa þau verið send til deilda félagsins. Einnig hefir félagið hlotið að gjöf fagran og áletraðan íslenskan borðfána frá Íþróttasambandi Íslands, en forseti þess er Benedikt G. Waage kaupmaður. Þá hefir Ungmennafélag Íslands, samkvæmt tilkynningu frá Daníel Ágústínussyni ritara þess, ákveðið að gefa Þjóðræknisfélaginu kertastjaka, gerðan af Ríkarði Jónssyni myndskera, en formaður Ungmennafélagsins er séra Eiríkur J. Eiríksson að Núpi í Dýrafirði. Einnig bárust félaginu faguryrtar bréflegar kveðjur frá stjórn Sambands íslenskra barnakennara undirritaðar af formanni þess og ritara, þeim Ingimar Jóhannessyni og Guðm. I. Guðjónssyni. Stjórnarnefnd félagsins hefir, sem vera ber, þakkað þessar góðu gjafir og kveðjur, en þá ber eigi síður að meta þann góðhug í garð félagsins og Vestur-Íslendinga, sem þær bera svo fagurt vitni. Þjóðræknisfélögin hafa og á árinu skifst á hátíðakveðjum.

Loks hefi eg þá miklu ánægju að bjóða hjartanlega velkomna á þjóðræknisþingið, í nafni stjórnarnefndar og félagsmanna, tvo ágæta fulltrúa Íslands og vini vora, þá dr. Helga P. Briem, aðalræðismann Íslands í New York, ævifélaga í félagi voru, og Árna G. Eylands framkvæmdastjóra, forseta Þjóðræknisfélagsins á Íslandi, sem er heiðursfélagi í félagi voru. Skuldum vér þeim báðum margvíslega vinsemd og stuðning. Munu þeir báðir ávarpa þingið, og flytja auk þess ræður á samkomum í sambandi við það. Setur það íslenskari og hátíðlegri svip á þingið að hafa svo góða gesti í vorum hópi.

Samkomuhöld

Það hefir verið góður siður Þjóðræknisfélagsins að sýna þeim úr vorum hópi, sem hafist hafa til vegs og virðingar í hérlendu þjóðlífi, verðugan sóma. Í þeim anda efndi félagið, í samvinnu við "Icelandic Canadian Club", til virðulegs og fjölmenns mannfagnaðar til heiðurs Hjálmari A. Bergmann, K.C., í tilefni af því, að hann hafði verið skipaður dómari í áfríunarrétti Manitoba-fylkis, sem er hæsti réttur fylkisins. Hafði vara-forseti samkomustjórn með höndum, en forseti flutti aðalræðuna fyrir minni heiðursgestsins. Einnig stofnaði stjórnarnefnd félagsins til fjölsótts kveðjusamsætis fyrir þau dr. Eggert Steinþórsson og frú hans, en þau höfðu bæði tekið góðan þátt í félagsmálum vorum. — Stýrði vara-forseti samsætinu í fjarveru forseta, er sendi bréflega kveðju. Þá stóð félagið að mjög fjölmennri söngsamkomu, er Eggert Stefánsson söngvari hélt í Winnipeg, og í veglegri kveðjuveislu, sem "Icelandic Canadian Club" efndi til söngvaranum til heiðurs, fluttu bæði forseti og vara-forseti ræður. Í sambandi við komu söngvarans á vorar slóðir skal þess jafnframt getið, að þjóðræknisdeildin "Báran" að Mountain átti hlut að fjölmennri samkomu hans þar í bygð, forseti deildarinnar er H. T. Hjaltalín.

Útgáfumál

Útgáfa **Sögu Íslendinga í Vesturheimi** er nú, sem kunnugt er, í höndum sjálfboðanefndar, og er þriðja bindi ritsins nú á uppsiglingu. Nýtur útgáfan ágætrar fyrirgreiðslu Mentamálaráðsins á Íslandi, en formaður þess er Valtýr Stef-

ánsson ritstjóri, sem jafnframt er varaforseti Þjóðræknisfélagsins á Íslandi, og hinn áhugamesti um samvinnumálin milli Íslendinga yfir hafið. Varð eg þess var, að mikill áhugi er fyrir útgáfu sögunnar heima á ættjörðinni, og sæmir oss hérna megin hafsins að leggja henni það lið, sem vér megum, bæði með því að kaupa hana og greiða fyrir útbreiðslu hennar á annan hátt.

Tímaritið kemur út venju samkvæmt, og mun vandað og girnilegt til fróðleiks sem fyrri, en Gísli Jónsson prentsmiðjustjóri annast sem áður ritstjórnina. Frú P. S. Pálsson hefir, eins og síðastiðin ár, haft söfnun auglýsinga með höndum og rækt það starf með frábærlega góðum árangri. Upplag ritsins verður einnig með stærsta móti, og skal þess jafnframt þakklátlega getið, að Þjóðræknisfélagið á Íslandi hefir aftur í ár pantað 750 eintök af ritinu og útbýtir þeim til félagsmanna sinna.

Önnur mál

Eftirfarandi milliþinganefndir leggja væntanlega fram skýrslur á þinginu: samvinnumálanefnd við Ísland, en varaforseti er formaður hennar; minjasafnsnefnd, formaður Bergþór E. Johnson, og nefnd sú, er safna skal þjóðlegum fræðum, en formaður hennar er séra Sigurður Ólafsson, ritari félagsins. Lagðar verða einnig fram prentaðar skýrslur féhirðis, fjármálaritara og skjalavarðar, og vísast til þeirra um fjármál félagsins.

Lokaorð

Framangreint yfirlit yfir starfsemi Þjóðræknisfélagsins á liðnu ári ber því vitni, að hún hefir sem áður verið harla víðtæk, og í fullu samræmi við hina þríþættu stefnuskrá félagsins, sem skipar, eins og vera ber, í öndvegi hollustunni við þau löndin, sem vér eigum þegnskuld að greiða, en leggur jafnframt áherslu á það, að þeir, sem kunna skil á fortíð sinni og menningarverðmætum, séu líklegastir til að reynast sem nýtastir borgarar í sínu nýja landi og leggja mest á borð með sér menningarlega.

Margt hefði þó vafalaust mátt betur fara í starfinu og ýmislegt verið látið óunnið, sem gert skyldi. Ber því að taka feginshendi bendingum, sem til bóta stefna og framfara, enda er oss þörf heilbrigðrar gagnrýni í þjóðræknismálum, rétt eins og í lífi voru og starfi, og alt betra heldur en logn aðgerðaleysisins og áhugaleysisins, sem leiðir til kyrstöðu og dauða í félagsmálum. En heilbrigð er sú gagnrýni, sem borin er fram af áhuga fyrir málefninu og flutt af einlægni og drengskap. Hitt skyldi þó jafnhliða haft hugfast, að aðfinslusemin tóm, hin neikvæða afstaða ein sér, flytur ekkert málefni fram til sigurs. Til þess þarf um annað fram áhuga, góðvilja og fúsleika til að leggja eitthvað í sölurnar fyrir málstaðinn.

"Oft týnist gullin hugsjón í hversdagslegu þrasi," segir eitt hinna yngri skálda á Íslandi í einu kvæða sinna. Það skyldum vér eigi láta oss henda. Oss bíða svo mörg verkefni í þjóðræknismálum vorum, sem krefjast sameiginlegra átaka. Ónumin lönd í ýmsum bygðum vorum öflugri og víðtækari íslenskufræðsla, framhaldandi og aukin samvinna við yngri kynslóð vora, sem halda skal á lofti merkinu í framtíðinni, og auð skörð, sem fylla þarf, því að maður verður að koma í manns stað, eftir því sem frekast er unt. Víst er um það, að margir traustir stofnar hafa fallið í fylkingu vorri, en marga eigum vér sem betur fer mæta og áhugasama samherja ofar moldu, karla og konur, og skulum vér því sækja fram í anda orða Arnar skálds Arnarsonar:

"Þó að hetja hnigi í valinn,
hefjum markið. Fram skal stefnt!"

Að svo mæltu þakka eg stjórnarnefndinni fyrir ágæta samvinnu á árinu, félagsfólki góðhug og traust, býð yður öll velkomin og óska þess, að þingstörf vor verði þannig unnin, að samvistirnar og samstarfið verði oss til gleði, gagns og sæmdar.

RICHARD BECK

Vara-forseti, séra Valdimar J. Eylands, og J. J. Bíldfell báru fram tillögu um að þingið veiti skýrslu forseta viðtöku með þakklæti. Tillagan samþykt með lófaklappi.

Þá las ritari stutta skýrslu sem hér fer á eftir:

Herra forseti,
háttvirta þjóðræknisþing:

Stjórnarnefnd félagsins hélt tíu fundi á umliðnu starfsári; einn þeirra var jafnframt samfagnaðarfundur með dr. Beck og fjölskyldu hans, eftir heimkomu hans frá Íslandi. Forseti stjórnaði öllum fundum utan einum og samsæti Dr. Beck, er vara-forseti séra V. J. Eylands stýrði í fjarveru forseta. Eg sem kom í nefndina á árinu öllum störfum hennar lítt kunnugur, þakka samnefndarmönnum mínum ágæta samvinnu á árinu.

S. Ólafsson

Var þessi skýrsla viðtekin samkvæmt till. J. Húnfjörð og Herdísar Eiríksson.

Þessu næst fór nú fram útnefning kjörbréfanefndar. Tillaga séra Valdimars J. Eylands er J. Húnfjörð studdi að forseti útnefni þriggja manna kjörbréfanefnd. Forseti tilnefndi þá J. J. Bíldfell, Miss Ella Hall og Svein Thorvaldson og var útnefningin staðfest af þinginu.

Þá bar Á. P. Jóhannsson fram tillögu er Sveinn Thorvaldson studdi, að forseti skipi þriggja manna dagskrárnefnd.

Útnefndi forseti þá Á. P. Jóhannsson, Einar Magnússon og Herdísi Eiríksson.

Skýrslur embættismanna

Féhirðir Þjóðræknisfélagsins Á. P. Jóhannsson las nú fjárhagsskýrslu sína fyrir umliðið starfsár. Guðmann Levy fjármálaritari las einnig sína skýrslu. Ólafur Pétursson skjalavörður las fjárhagsskýrslu snertandi eign félagsins að 652 Home St.. Einnig las hann skjalavarðarskýrslu sína.

Reikningur féhirðis

yfir tekjur og útgjöld Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi frá 9. febr. 1944 til 14. febr. 1945.

TEKJUR:

9. febr. 1944:	
Á Landsbanka Íslands	$ 1.80
Á Royal Bank of Canada	1,168.12
Frá fjármálaritara	$ 621.10
Fyrir auglýsingar í XXII og XXIII árg. Tímaritsins	135.00
Fyrir auglýsingar í XXV. árg. Tímaritsins	2,248.25
Fyrir auglýsingar í XXVI árg. Tímaritsins	100.00
Innkomið fyrir skólabækur	121.70
Ágóði af barnasamkomu Laugardagsskólans	63.00
Bankavextir	3.47
Frá Þjóðræknisfélagi Íslendinga í Reykjavík	811.50
Gjöf í Rithöfundasjóð frá deildinni "Esjan"	200.00
Samtals	$5,473.94

ÚTGJÖLD:

Ársþings- og afmæliskostnaður	$ 571.84
Ritstjórn og ritlaun Tímaritsins	311.25
Prentun XXV árg. Tímaritsins	1,135.40
Kostnaður við að safna augl.:	
XXII og XXIII árg. Tímaritsins	33.75
XXV árg. Tímaritsins	562.06
XXVI árg. Tímaritsins	25.00
Kostnaður við að senda Tímarit til Íslands	36.57
Til kenslumála:	
Winnipeg Laugardagsskólans	115.50
Deildarinnar "Ísafold", Riverton	40.00
Deildarinnar "Brúin", Selkirk	30.00
Deildarinnar "Esjan", Árborg	40.00
Deildarinnar á Gimli	45.00
Til deildarinnar "Frón", fyrir bækur	146.00
Ferða- og útbreiðslukostnaður	81.10
Prentun og skrifföng	48.90
Banka-, síma og annar kostnaður	86.37
Kostnaður við 17. júní 1944	310.87
Veitt úr Rithöfundasjóði (J. M. Bjarnason)	250.00
Starfslaun fjármálaritara	64.33
	$3,933.94

Á Landsbanka Íslands	1.80
Á Royal Bank of Canada, Winnipeg	1,538.20
Samtals	$5,473.94

Ásmundur P. Jóhannsson, féhirðir

Framanritaðan reikning höfum við endurskoðað og höfum ekkert að athuga við hann.

Winnipeg, Canada, 14. febrúar 1945.

Steindór Jakobsson
Grettir Leo Jóhannson

Yfirlit yfir sjóði félagsins

14. febr. 1945:		
Í byggingarsjóði		$ 32.54
14. febr. 1945:		
Í Ingólfssjóði		872.45
14. febr. 1945:		
Í Leifs Eiríkssonar sjóði		68.76
19. febr. 1944:		
Í Rithöfundastjóði	$ 56.20	
Gefið á árinu	200.00	
	$ 256.20	
Veitt á árinu	250.00	
14. febr. 1945:		
Í Rithöfundasjóði		6.20
14. febr. 1945:		
Sjóðir samtals		$ 979.95
14. febr. 1945:		
Á Landsbanka Íslands		1.80
14. febr. 1945:		
Á Royal Bank of Canada		558.25
Samtals		$1,540.00

Ásmundur P. Jóhannsson, féhirðir

Framanritaðan reikning höfum við endurskoðað og höfum ekkert að athuga við hann.

Winnipeg, Canada, 14. febrúar 1945.

Steindór Jakobsson
Grettir Leo Jóhannson

Skýrsla fjármálaritara yfir árið 1944

TEKJUR:

Frá meðlimum aðalfélagsins	$ 214.00
Frá deildum og sambandsfélögum	343.30
Seld Tímarit til utanfélagsm.	3.00
Samtals	$ 651.30

ÚTGJÖLD:

Póstgjöld undir bréf og Tímarit	$ 27.70
Pappír	2.50
Afhent féhirði	621.10
Samtals	$ 651.30

Guðmann Levy, fjármálaritari

Framanritaðan reikning höfum við endurskoðað og höfum ekkert að athuga við hann.

Winnipeg, Canada, 14. febrúar 1945.

Steindór Jakobsson
Grettir Leo Jóhannson

652 Home Street 1944

TEKJUR:

1. janúar, í sjóði	$ 68.97
Innheimt leiga (íbúðir)	2,700.00
Fróns herbergisleiga	60.00
Íslendingadagsnefndin	5.00
Þjóðræknisfélag — borgað lán	500.00
Screen selt	1.00
Samtals	$3,334.97

ÚTGJÖLD:

Afborgun á veðrétti: Rentur $131.25. Höfuðstóll $1,250.00	$1,381.25
Lán til Þjóðræknisfélagsins	500.00
Skattur 1944	403.92
Eldsábyrgð	35.00
Málning, viðgerðir og ýmislegt	210.04
Hitun	393.56
Ljós og rafmagnshitun	175.32
Vatn	101.65
Eftirlitslaun	120.00
Smávegis	8.30
	$3,329.04

31. desember, í sjóði	5.93
Samtals	$3,334.97

FASTEIGNIR:

Borgað fyrir byggingu, 652 Home Street	$10,906.10
Kæliskápar óreiknaðir í byggingarkostnaði	600.00
Samtals	$11,506.10
Frádregin skuld 1. veðréttar, 1. jan. 1945	1,750.00
Innstæða í byggingunni	$ 9,756.10
Peningar í sjóði, 31. des. 1944	5.93
Netto	$ 9,762.03

—Winnipeg, Man., 13. febrúar, 1945.

Ó. Pétursson, byggingarumboðsmaður

Framanritaðan reikning höfum við endurskoðað og höfum ekkert að athuga við hann.

Winnipeg, Canada, 14. febrúar 1945.

Steindór Jakobsson
Grettir Leo Jóhannson

Ársskýrsla skjalavarðar yfir árið 1944

Tímarit óseld í Winnipeg:	
1-XXIV. árg. hjá skjalav., eint.	5204
Tímarit á Íslandi:	
Frá I-XXI árg. eru talsvert mörg eintök óseld. XXII, XXIII, XXIV og XXV árg. allir seldir. Engar nákvæmar skýrslur frá Íslandi hafa komið á árinu viðvíkjandi eldri árg.	
Skýrsla yfir XXV. árg. Tímaritsins:	
Til heiðursfélaga, rithöfunda o. fl.	43
Til umboðssölu á Íslandi	750
Til auglýsenda Tímaritsins	228
Til fjármálar. 1025, Fróns 100	1125
Hjá skjalaverði	54
	2200
Afhent fjármálaritara, af eldri árgöngum	9
Þjóðarréttastaða Íslands (sérprentun)	300
Svipleiftur samtíðarmanna	114

Baldursbrá:

289 eintök af innheftri Baldrsbrá eru í umsjá Mr. B. E. Johnson, ráðsmanns Baldursbrár.

Bókasafn:

Deildin "Frón" hefir umsjón yfir aðal bókasafni félagsins og mun hún leggja fram skýrslu því viðvíkjandi.

—Winnipeg, Man. 13. febrúar, 1945.

Ó. Pétursson, skjalavörður

Bar þá J. J. Bíldflel fram tillögu er Á. P. Jóhannsson studdi að áminstum skýrslum sé vísað til fjármálanefndar. Var það samþykt.

Þá báru þeir G. L. Jóhannsson og J. J. Bíldfell fram tillögu um að kl. 3 síðdegis verði fundarhlé til að taka á móti kveðjum erindisreka Íslands, þeim Dr. H. P. Briem, og hr. Árna G. Eylands, og var sú tillaga samþykt. — Þessu næst bar Á. P. Jóhannsson fram tillögu um að fresta fundi til kl. 2 e. h., var sú tillaga studd af Guðmann Levy og fleirum — og samþykt.

ANNAR FUNDUR

Annar fundur þingsins var settur kl. 2 e. h. sama dag. Fundargerð fyrsta fundar var lesin upp og samþykt í einu hljóði.

SKÝRSLUR
frá deildum Þjóðræknisfélagsins
fyrir árið 1944

Ársskýrsla deildarinnar "Báran", Mountain, N. D., fyrir árið 1944, var nú lesin upp af ritara.

Ársskýrsla deildarinnar "Báran" Mountain, N. D., fyrir árið 1944

Herra forseti, heiðruðu fulltrúar og þinggestir:

Deildin Báran, hefir fremur góðar fréttir að færa, yfir starf sitt á liðnu ári, og vildum vér óska að svo yrði ávalt í framtíðinni.

Stuttu eftir þingið í fyrra, sem jafnframt var 25 ára afmæli félagsins, var

deildin svo lánsöm, að fá biskup Íslands og sendifulltrúa herra Sigurgeir Sigurðsson til sín og Mountain-bygðar.

Í fylgd með honum voru þeir Dr. Beck, J. J. Bíldfell og Bergþór E. Johnson. Var svo auglýst samkoma á Mountain laugardagskvöldið 4. mars. Var hún mjög vel sótt og að öllu leyti ein sú skemtilegasta, sem við höfum haft í fleiri ár. Séra H. Sigmar stýrði samkomunni; var mikið um söng og ræðuhöld. Hinn göfugi gestur flutti þar mjög heillandi ræðu, sem honum var þakkað fyrir með hrifning og fögnuði. Ennfremur komu fram á ræðupallinn Dr. Beck og séra K. K. Ólafsson, sem einnig var gestur deildarinnar. Fluttu þeir báðir snjöll erindi. Stór blandaður kór undir stjórn Mr. Th. Thorleifson söng mörg ættjarðarlög, var söngurinn söngflokk og söngstjóra til sóma. Mrs. Gvend Björnson var við hljóðfærið. Ennfremur sungu 8 ungar stúlkur nokkra söngva, og Mrs. H. Sigmar og Mrs. W. Halldorson sungu einnig tvö lög (duets).

Er deildin mjög þakklát öllu þessu fólki, sem hjálpaði til þess að gera þessa samkomu svo uppbyggilega, og um leið svo afar sérstæða og minningaríka.

Dr. Beck afhenti biskupnum langt og gott bréf frá ríkisstjóra Norður Dakota, Mr. John Moses, þar sem hann meðal annars minnist á að það gleðji sig mikið, að hann hefði getað heimsótt Norður Dakota, fjölmennustu bygðir Íslendinga í Bandaríkjunum. Var þetta bréf frá ríkisstjóranum einn vottur, af ótalmörgum, um velvild þá og virðing sem okkar ágæti tigni gestur mætti í þessu landi — beggja megin línunnar. Veðrið þetta áminsta kvöld, 4. mars, var mjög gott og glampandi tunglsljós og heiðríkja, og svo leið bara einn dagur, og þá höfðum við Dakota snjóbyl, sem stóð yfir í tvo daga — reglulegur góubylur!

Árið 1944 verður um næstu aldaraðir talið stérstætt í sögu og öllu athafnalífi hinnar íslensku þjóðar. 17. júní það sumar var stofnað lýðveldi, og þjóðin þar með frjáls í öllum sínum málum og boðin velkomin í keðju allra lýðfrjálsra landa.

Þorsteinn M. Jónsson, ritstjóri Nýrra kvöldvaka, sagði í snjallri ræðu, sem hann hélt á Akureyri 17. júní, að þetta væri þriðja örlagastundin, sem rynni upp yfir hina íslensku þjóð. Hinar tvær væru, stundin þegar alþingi var stofnsett 930, stundin þegar Íslendingar gáfust upp á alþingi fyrir Noregskonungi 1262, og stundin í ár 17. júní, þegar Íslendingar endurheimtu að fullu, það sem þeir létu af höndum 1262—64.

Nú geymir framtíðin það í skauti sínu hvernig þjóðin fer með þennan mikla sigur, því vandi fylgir vegsemd hverri. Nú þarf þjóðin að vera samtaka og gæta þess vel, að innbyrðis sundrung og flokkarígur, spilli ekki fyrir, þegar um úrlausn vandamála er að ræða.

Svo sem segir sig sjálft, þegar jafn mikill sigur var í vændum, var um leið hafinn undirbúningur að hátíðahöldum um land alt, því þjóðin var í hátíðaskapi, og hrifningu af þessum langþráða atburði, sem í vændum var.

Við hér í vestrinu urðum snortin líka og fanst sjálfsagt að samgleðjast heimaþjóðinni þennan dag.

Við byrjuðum auðvitað fyrst með því að senda fulltrúa, til þess að koma fram á Þingvöllum 17. júní fyrir hönd Þjóðræknisfélagsins, og allra Íslendinga beggja megin línunnar. Þið vitið öll hver fulltrúinn var, okkar skarpi og duglegi forseti; má segja um hann eins og fleiri ágæta gesti, að hann kom í hvívetna fram okkur til heiðurs, fór sigurför um landið, var hyltur á margvíslegan hátt, og með gjöfum kvaddur, eins og forni höfðingjasiðurinn var.

Ykkur til fróðleiks og minnis, vil eg skýra hér frá, hvernig einn blaðamaður skrifar um kveðjuræðu Dr. Beck til Íslendinga.

Blaðamaðurinn sem hér á hlut að máli heitir Vilhjálmur Vilhjálmsson, hann kallar sig "á horninu" og skrifar fyrir Alþýðublaðið, honum fórust orð á þessa leið:

"Prófessor Beck kvaddi þjóðina í útvarpinu á sunnudagskvöldið, og eg hygg að fleirum hafi fundist eins og mér, að

hann með orðum sínum skapaði hátíð með þjóðinni þetta kvöld, svo innileg og glæsileg voru orð hans, svo áhrifamikil ræða hans. Eg hygg að hann hafi þessar mínútur snortið hjarta hvers einasta Íslendings. Hann mun og líka hafa túlkað tilfinningar þeirra mörgu, sem dvelja fjarri ættjörðinni, og við hér heima hljótum að fyllast djúpri lotningu fyrir slíkri ást til landsins okkar allra."

"Báran" hafði samkomu laugardaginn 17. júní, og ætlun nefndarinnar var að hafa hana úti, en sem ekki gat orðið vegna veðurs, og svo einkennilega vildi til, að veðrið þennan dag á Mountain í Norður Dakota var mjög líkt veðrinu á Þingvöllum, köld rigning mest af deginum.

Það hefir verið skrifað um þessa samkomu svo það verður ekki endurtekið hér, alt var auðvitað í smáum stíl, því altaf fer fólkið burtu, og þá sérstaklega unga fólkið, og með því kraftar og hæfileikar, sem við áttum kost á að njóta við öll hátíðleg tækifæri.

Eg vil þó geta þess að deildin var svo lánsöm að fá þáverandi ríkisstjóra, Mr. John Moses, til Mountain þennan dag, flutti hann ágæta ræðu, sem góður rómur var gerður að.

Deildin gerði hann að heiðursfélaga, sem Mr. Moses þakkaði fyrir.

Nú tók deildin sér langa hvíld, eða þangað til 2. des f. á., að hún bað forseta Þjóðræknisfélagsins að koma norður og segja af ferð sinni til Íslands. Varð Dr. Beck við þeirri bón og sagði helstu punktana af ferðasögu sinni og öllum ævintýrunum í sambandi við hana.

22. jan. s. l. kom Mr. Eggert Stefánsson söngvari til Mountain. Í fylgd með honum voru Guðm. Stefánsson bróðir hans, Miss Snjólaug Sigurðson, A. S. Bardal og Dr. Beck.

Deildin gekst fyrir því að fá Mr. E. Stefánsson norður, og söng hann áminst kvöld (22. jan.) á Mountain, öllum sem þar voru staddir til mikillar ánægju; var samkoman að allra dómi hin besta og vel sótt.

Þetta er þá í samandregnu máli, aðalþættir yfir starf deildarinnar út á við.

Þegar íslensku kenslubækurnar komu hingað vestur keypti deildin æðimörg eintök, með það í huga að kenna unglingum, mun eitthvað í þá átt hafa verið gert, en reyndist fremur erfitt, þó munu áhugasamar konur og menn hugsa til þess, að sá þáttur falli ekki alveg niður.

Eg get ekki lokið við þessa skýrslu án þess að minnast á, að á hverju ári missum við menn og konur úr félagsskap okkar. Við því verður ekki gert því það er lögmál lífsins, en í þessu sambandi vil eg sérstaklega minnast okkar áhugasama félagsbróður Thorláks Thorfinnssonar, sem dó á s. l. hausti. Hann var ekki einungis einn af stofnendum Bárunnar og fyrsti skrifari, heldur líka lífið og sálin í mörg ár. Hann var óskiftur í öllu, sem deildinni mátti til frama verða. Hefir Báran lítillega minst hans með gjöf í Sólskinssjóð, sem stofnaður var á Mountain fyrir nokkrum árum.

Lýk eg svo þessu máli með bestu óskum félaginu til handa, og bjarta og athafnaríka framtíð.

A. M. Ásgrímson, skrifari

Tillaga S. Thorvaldson og Miss Sigurrósar Vidal, að skýrslan sé viðtekin, og ritstjóra Tímaritsins gefið leyfi að stytta hana, ef honum svo sýnist.

Breytingartillaga A. E. Johnson og Mrs. H. C. Josephson að skýrslan sé birt eins og hún liggur fyrir. Breytingartillagan feld; upphaflega tillagan samþykt.

Ársskýrsla deildarinnar "Brúin" í Selkirk, fyrir árið 1944, var nú lesin upp af skrifara.

Ársskýrsla deildarinnar "Brúin" í Selkirk fyrir árið 1944

Deildin hafði með höndum íslensku kenslu um hríð á árinu, er fór vel fram, og 30 börn nutu tilsagnar, er fór fram undir stjórn ágæts kennara, Mrs. Margrétar Munson, og samkennara hennar. Fjárþröng og kennaraskortur olli því að kenslan lagðist niður. Að vetrinum hafði

félagið 5 fundi, en skemtisamkomur voru þrjár, á einni þeirra flutti dr. Beck einkar fróðlegt erindi á s. l. hausti.

Á þessu ári hefir deildin orðið fyrir þungum áföllum af hendi dauðans, og af burtflutningi meðlima. Á árinu burtkölluðust þessir meðlimir deildar vorrar, er vér minnumst með virðingu og þakklæti: Stefán R. Stefánsson, Mrs. Ingibjörg Thordarson, Eiður Johnson, Björn Gilbertson.

Burt hafa flutst af meðlimum deildarinnar, þeir: Kristinn Goodman og Theódór Thordarson, Gestur Jóhannsson ásamt fjölskyldum sínum.

Nýir meðlimir hafa einnig bætst við í hópinn, að nokkru leyti uppbót á því er deildin hefir tapað. Bókasafn deildarinnar hefir verið vel notað á árinu af þeim er annars rækja það. Því miður hefir ekki verið hægt að auka við bókasafnið eins og þurft hefði, fé ekki til þess, en á þessu ári væntir deildin að geta keypt eitthvað af nýjum bókum og hlynt að gömlum bókum er þurfa bókbands við.

Fyrir hönd deildarinnar "Brúin",

Einar Magnússon, forseti
S. Ólafsson, ritari

Séra V. J. Eylands bar fram tillögu er Einar Magnússon studdi að skýrslan sé viðtekin. Samþykt.

Ársskýrsla deildarinnar "Ísafold", í Riverton, fyrir 1944, lesin upp af ritara og viðtekin af þinginu samkvæmt tillögu J. Húnfjörð, er Dr. S. E. Björnsson sutddi. Samþykt.

Ársskýrsla deildarinnar "Ísafold", Riverton, Man.

Stutt yfirlit fyrir árið 1943-44

Ársfundur deildarinnar var ekki haldin fyr en 24. jan. 1945, í stað fyrir 23. nóv. 1944, sem var fimti afmælisdagur deildarinnar. Starfsnefnd var endurkosin í einu hljóði. S. l. ár taldi deildin 46 fullorðna meðlimi, með sex nýjum meðlimum töldum, sem gengu í deildina á ársfundi. Einnig voru tuttugu og sjö börn innrituð.

Á árinu var haldinn einn almennur fundur, og tveir nefndarfundir. Þjóðræknisfélagið sendi deildinni ávísun upp á $40.00 (fjörutíu dollara), sem verja skyldi til að borga kennurum Laugardagsskólans, $10.00 (tíu dollara) hverjum.

Laugardagsskólanum var haldið uppi í tuttugu og þrjá laugardaga. Var höfð lokasamkoma í Parish Hall s. l. júní, og var aðsókn mjög góð. Börnin tóku þátt í skemtiskránni með smáleikjum, upplestri og söng. Einnig töluðu þeir G. J. Guttormsson, H. R. Sigurðson og V. Jóhannesson til barnanna og fluttu nokkrar frumsamdar vísur. Kennarar skólans þetta s. l. ár voru: 1. Mr. S. Thorvaldson, yfirkennari; 2. Mrs. K. Benedictson; 3. Miss K. L. Skúlason; 4. Mr. Jónas Melan; 5. Mr. Laurence Johnson.

Velunnari deildarinnar hefir oft gefið börnunum aðgöngumiða að hreyfimynda sýningu þegar hæfileg mynd hefir verið á boðstólum. Yfir sextíu börn sóttu skólann s. l. ár.

Deildin þakkar hr. Jóni Bíldfell fyrir að sýna myndir frá Grænlandi og ágætan fyrirlestur.

Kristín S. Benedictson, ritari

Ársskýrsla deildarinnar "Skjaldborg" í Hecla, Man., fyrir 1944, lesin upp af Mrs. E. P. Jónsson.

Skýrsla deildarinnar "Skjaldborg" í Hecla, Man., fyrir árið 1944

Fundur var haldinn 6. maí 1944, fyrir lestrarfélagið "Morgunstjarnan" í Hecla, Man., í sameiningu við þjóðræknisdeildina Skjaldborg í Hecla, Man. Var þá ákveðið að sameina lestrarfélagið og þjóðræknisdeildina.

Hvað viðvíkur starfsemi deildarinnar á síðast liðnu ári þá hefir forseti Skjaldborgar haldið uppi íslenskri sunnudagskenslu með hjálp dætra sinna.

Útgjöld á árinu fyrir lestrarfélagið, $17.10. Inntektir á árinu í árgjöldum $33.00.

Megum við leyfa okkur að segja að þingtíminn, ef haldin væri seinni part-

inn í mars mánuði, væri mjög svo heppilegri fyrir fólk hér úti sökum þess að vetrar fiskirí er þá á enda.

Með bestu óskum til þingsins.

Mrs. H. W. Sigurgeirson, forseti
S. Ingibjörg Pálsson, vara-skrifari

Miss Sigurrós Vídal gerði tillögu um að skýrslan sé viðtekin, er Guðmundur Eyford studdi. Samþykkt.

Ársskýrsla deildarinnar "Esjan" í Árborg, 1944, var lesin upp af Mrs. Herdísi Eiríksson.

Ársskýrsla deildarinnar "Esjan", Árborg, Man., 1944-45

Meðlimatala hefir heldur aukist á árinu, telur "Esjan" nú 74 meðlimi. Sex fundir hafa verið haldnir, fjórir starfsfundir og tveir skemtifundir.

Þrem deildum úr nærliggjandi héruðum var boðið á fund til okkar, en hvorki deildin í Riverton eða Gimli gátu séð sér fært að nota þetta heimboð. Aftur komu þeir sem lengst áttu að sækja. Sex manns frá "Brúin" í Selkirk, og höfðum við mikla ánægju af heimsókn þeirra. Á öðrum skemtifundi s. l. haust höfðum við því láni að fagna að hafa á fundi með okkur Dr. R Beck. Flutti hann þar fróðlegt og skemtilegt erindi um ferðalag sitt til Íslands á s. l. sumri. Er deildin Dr. Beck innilega þakklát fyrir komuna. Yfirleitt hafa fundir verið betur sóttir en áður.

Íslensku kensla fór fram eins og að undanförnu, aðsókn heldur minni. Ætti þó að vera hinn veginn. Nú höfum við mjög góðar og hentugar kenslubækur. Þessar kenslubækur ættu að vera notaðar alment meir en gert er, hvar sem íslensk börn eru.

Nýr söngstjóri hefir bæst í hópinn í stað Mrs. Marju Sim sem áður hafði það með höndum. Er það Mr. Davíð Jensson, hefir hann tekið að sér að æfa stúlkna söngflokk með aðstoð, fyrst Mrs. H. Fjeldsteð og nú Mrs. P. Broadly.

Samkoma var höfð í lok Laugardagsskólans, fór hún mjög vel fram. Börnin skemtu með söng, upplesti og smáleik. Einnig voru sýndar myndir frá Íslandi.

Nýjar framkvæmdir urðu þær að byrjað var að gefa út bygðarblað, "Stormur", hafa nú þrjú eintök komið út. Ritstjóri Valdi Jóhannesson, Víðir.

Vísna-samkepni hefir farið fram þrisvar á árinu, 13 skáld og hagyrðingar hafa tekið þátt í þessari samkepni. Vekur þetta áhuga á fundum og hefir um leið framleitt margar fallegar vísur sem annars hefðu aldrei orðið til.

Spurningar og svör um íslensk efni hafa líka orðið mjög til skemtunar og fróðleiks á fundum.

Samkvæmt skýrslu féhirðis stendur fjárhagur deildarinnar þannig: Í sjóði frá fyrra ári $19.02. Inntektir á árinu $305.68. Útgjöld $304.71. Í sjóði um áramót $19.99.

Bókasafnið hefir verið starfrækt eins og að undanförnu með aukinni aðsókn. Bækur lesnar á árinu 509 að tölu. Lagað var band á 50 bókum og nýjar bækur bundnar. Alls var varið $110.20 til bókakaupa og bókbands.

Embættismenn deildarinnar kosnir á ársfundi 28. jan. s. l. voru: Forseti, Mrs. Marja Björnson; v-forseti, Valdi Jóhannesson; ritari, Herdís Eiríksson; v-ritari, G. O. Einarsson; fjármálaritari, Tímóteus Böðvarsson; féhirðir og bókavörður, Dr. Sv. Björnson.

Herdís Eiríksson, ritari

Guðmundur Eyford og Guðmundur Jónasson báru fram tillögu um að skýrsla sé viðtekin. Samþykt.

Þar sem að nú var komið að kl. 3, síðd. kynti forseti nú dr. Helga P. Briem, aðalræðismann frá New York, sem einnig er ævifélagi Þjóðræknisfélagsins, er nú ávarpaði þingið og flutti kveðjur frá hr. Sveini Björnssyni forseta Íslands, stjórn þess og frá Íslendingum í New York. Auk þess flutti hann persónulegar árnaðaróskir. Þá bar hann einnig fram kveðjur til Guðmann Levy forseta deildarinnar "Frón", frá Óttari Möller, forseta Íslendingafélagsins í New York.

Var gerður hinn besti rómur að ræðu dr. Briem; ávarpaði dr. Beck hann ljúfum og viðeigandi þakklætisorðum.

Þá kynti forseti hr. Árna G. Eylands, sem er heiðursfélagi Þjóðræknisfélagsins, ávarpaði hann nú þingið, flutti hann kveðjur og árnaðaróskir hr. Ólafs Thors, ríkisstjórnar Íslands Þjóðræknisfélaginu og öllum Vestur-Íslendingum til handa; ásamt kveðju og heillaóskum Þjóðræknisfélags Íslendinga í Reykjavík, einnig kveðjur frá ættlandi og alþjóð ásamt persónulegri þökk og kveðju fyrir eigin hōnd og frúar hans. Að þessum kveðjum afloknum ávarpaði forseti hr. Eylands viðeigandi þakklætisorðum fyrir hjálpsemi hans Þjóðræknisfélaginu til handa, er fram hefði komið á margvíslegan hátt fyr og síðar, snertandi málefni félagsins.

Þessu næst var lesið bréf til þingsins frá séra A. E. Kristjánsson í Blaine, Washington, einnig aðrar bréflegar kveðjur er til þingsins höfðu borist.

KVEÐJUR OG SKEYTI
til 26. ársþings Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi

Reykjavík, 23. febrúar, 1945

Professor Beck, Grand Forks, N. Dak.

Hugheilar kveðjur og árnaðaróskir, sendi eg þingi Þjóðræknisfélagsins, forseta þess og stjórn, með ósk um að blessun fylgi störfum félagsins nú sem fyr.

Sveinn Björnsson

Reykjavík, febrúar 1945

Dr. Richard Beck, Grand Fords, N. D.

Í þakklátri minningu um ógleymanlega dvöl meðal vina í Canada og Bandaríkjunum fyrir ári, sendi eg Þjóðræknisfélaginu mínar bestu óskir um vöxt og viðgang þess í framtíðinni.

Sigurgeir Sigurðsson

Washington, D. C., 21. febrúar 1945

Próf. Richard Beck, Grand Forks, N. D.

Bið þig flytja Þjóðræknisfélaginu innilegar kveðjur mínar og einlægar óskir um áframhaldandi gengi Þjóðræknisfélagsins í þeim göfuga tilgangi að tengja bræðraböndin milli Íslendinga vestan hafs og austan.

Kærar kveðjur.

Thor Thors

Reykjavík, febrúar 1945

Séra Valdimar J. Eylands, Winnipeg.

Þjóðræknisfélagið í Reykjavík lætur í ljósi þakkir fyrir vinakveðju yðar, en þó fyrst og fremst vegna hins ómetanlega brautryðjendastarfs meðal fólks af íslenskum stofni vestan hafs; megi íslenskur hugur og hjarta samstillast að einu og sama marki hvar, sem leiðir liggja, nú og í framtíð allri.

Þjóðræknisfélagið í Reykjavík,

Valtýr Stefánsson

Prof. Richard Beck, forseti
Þjóðræknisfélags Íslendinga
í Vesturheimi, Winnipeg.

Herra forseti, góði vin:

Þar sem eg veit, að á þjóðræknisþinginu, sem nú situr í Winnipeg, mörg hundruð Íslendingar koma saman í hinu göfuga starfi sínu fyrir eflingu og viðhaldi hinna andlegu banda við Ísland, vil eg biðja þig að færa þeim öllum mínar bestu kveðjur og heillaóskir fyrir þessu glæsilega starfi ykkar, sem hefir svo mikla þýðingu líka fyrir okkur sem búum á heimalandinu. Eg fann svo vel er eg heimsótti ykkur og dvaldi hjá ykkur þessa tvo ógleymanlegu mánuði, hve Ísland á mikil ítök í hugum ykkar, gömlum og ungum, og eg fann í þeim innilegu og stórkostlegu móttökum, er þið veittuð mér, hjarta Íslands opnast á móti mér, á öllum þeim stöðum, sem þið komið til móts við mig, til að heyra íslensk ljóð og íslensk lög á hinu söguríka máli okkar, hinni íslensku tungu. Eg vil því biðja þig, herra forseti, að færa hinum mörgu vinum mínum í Winnipeg, í Mountain og Garðar og í Grand Forks — og á Lundar — og gamla fólkinu á Betel, öllum, sem stóðu að því að gefa mér þessi ógleymanlegu augnablik tli geymslu og til ævarandi gleði á komandi árum — þakkir mínar fyrir þessar gleðistundir er við komum saman. Eg

held eg hafi mælt rétt er eg sagði í samkvæmi "The Icelandic Canadian Club" að eg skildi því þið hyltuð mig og heiðruðuð — að það var af því — "að þið Vestur-Íslendingar — gamlir og ungir væruð allir ástfangnir — og að eg kæmi frá unnustunni — frá Íslandi".

Verði svo altaf.

Megi Ísland og hið unga lýðveldi altaf leysa sitt sögulega hlutverk í heiminum þannig — að þið haldið áfram að unna og elska Ísland eins og þið hafið altaf gert. Megi frá Íslandi altaf koma straumar til ykkar er eldi hugann og glæði hugsjónirnar og geri ykkur stolta af að hafa ættartengsli ykkar við sögueyjuna.

Vona eg brátt séu á enda ógnir þessarar styrjaldar, og að fórnir þær er þið hafið gefið til endurreisnar heiminum megi færa ykkur frið, hamingju og réttlæti og Canada og Bandaríkin njóti langra friðartíma. Lifi þá einnig og þróist þjóðræknisstarfsemi Íslendinga, megi forsjónin leiða göngu Íslendinga hvar í heimi þeir ferðast, aldrei alveg úr vegi hugans eða hjartans — frá Íslandi.

Með vinsemd og virðingu,

Eggert Stefánsson

New York, 14. febr. 1945

Herra Guðmann Levy,
forseti Fróns,
Winnipeg, Canada.

Herra forseti:

Íslendingafélagið í New York, færir Íslendingafélaginu Frón, hugheilar hamingjuóskir, í tilefni af aldarfjórðungs starfi til varðveitingar íslenskrar menningar.

Megi guð blessa, og íslenska Fjallkonan halda verndarskildi sínum yfir starfsemi félags yðar á komandi árum.

F.h. Íslendingafélagsins í New York,

Óttarr Möller, forseti

New York, 14. febr. 1945

Herra Richard Beck,
forseti Þjóðræknisfélags Ísl.,
Winnipeg, Canada.

Herra forseti:

Íslendingafélagið í New York, sendir þingi Þjóðræknisfélags Íslendinga, bestu kveðjur, með ósk um gæfu og gengi á komandi árum.

F.h. Íslendingafélagsins í New York,

Óttarr Möller, forseti

Evanston, Ill., 21. febr. 1945

Próf. Richard Beck,
forseti Þjóðræknisfélags
Íslendinga í Vesturheimi.

Kæri Mr. Beck:

Þá er nú komið að þeim tíma er þið haldið hið árlega þing Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi. Það er ævinlega stórviðburður ár hvert á meðal okkar Vestur-Íslendinga. Ef eg væri nær mundi eg sitja það á hverjum vetri, en því miður hamlar því fjarlægð og ýmsar aðrar ástæður.

Eg sendi því hér með innilegar kveðjur til þingsins frá mér persónulega og einnig frá Íslendingafélaginu Vísir í Chicago og ósk um ávaxtaríkt verk í framtíðinni eins og að undanförnu.

Þinn með vinsemd og virðingu,

S. Árnason, forseti

Vancouver, B. C., 12. febr. 1945

Dr. Beck,
Grand Forks, N. Dak.

Kæri vinur:

Eg skrifa þér þessar línur fyrir hönd þjóðræknisdeildarinnar "Grund" í Argyle, til þess að þakka þér og Þjóðræknisfélaginu fyrir lagið Ísafold og Hátíðaljóðin, sem deildinni voru send. Kærar þakkir til þín og félagsins fyrir sendinguna. Þá vil eg einnig tilkynna þér í sambandi við umburðarbréf ykkar í sambandi við breyting á þingtíma að eftirfylgjandi samþyktir voru gerðar hjá okkur á fundi, sem deildin hélt 18. jan. s. l. í Glenboro.

"G. J. Oleson og A. E. Johnson: að deildin sjái engan hag í því frá neinu sjónarmiði að breyta þingtímanum."

Breytingartillaga Th. Swanson og G. S. Johnson: "Að fundurinn álíti vorið hentugri tíma fyrir þingið."

3 greiddu atkvæði með breytingartillögunni, en margir móti, nokkrir greiddu ekki atkvæði. Aðaltillagan var þá borin

upp og samþykt, 18 með 2 á móti. Mátti því heita að fundurinn væri einróma á móti því að þingtíma væri breytt.

Við kusum erindreka á Þjóðræknisþingið á fundinum í Glenboro, þann 18. jan., annars hefir deild okkar verið fremur aðgerðalítil á árinu og engin afrek eru frá henni að segja, við kusum góða nefnd á fundinum til að skrifa upp meðlimi fyrir næsta ár.

Með bestu óskum til þín og þinna, og svo til Þjóðræknisfélagsins og í hönd farandi þings.

Þinn einlægur,

G. Oleson, skrifari

Nú minti forseti á samkomu Icelandic Canadian Club, er haldin yrði að kveldinu kl. 8 e. h., þar sem séra B. Theodore Sigurðsson yrði aðal ræðumaður.

Séra Halldór E. Johnson bar fram munnlega kveðju til dr. Beck, forseta félagsins, frá öldruðum manni á Lundar; var forsetinn, að skilningi þess er kveðjuna sendi talinn "sverð" og "brynja og skjöldur" félagsins.

Er hér var komið fundi, bar Á. P. Jóhannsson fram álit dagskrárnefndar um að hinni prentuðu dagskrá þingsins sé fylgt.

Miss Sigurrós Vídal og Björn Stefánsson gerðu tillögu um að hún sé viðtekin og var það samþykt.

Ársskýrsla deildarinnar "Ísland" í Morden, Man., fyrir árið 1944 var nú lesin upp af ritara og var hún viðtekin af þinginu samkvæmt tillögu þeirra séra Halldórs E. Johnson og Hjartar I. Hjaltalín. Samþykt.

Ársskýrsla deildarinnar "Ísland" Morden, Man.

Við hér urðum fyrir því óhappi, að Brown pósthús var lokað, eftir meir en fjörutíu ára starf. Við verðum því að fá póst okkar frá Morden í austurhluta bygðarinnar, eða frá Thornhill, Man., í vesturhlutanum, og er það mjög óhentugt og óvinsælt fyrirkomulag. Við verðum því víst hér eftir að kenna bygð vora og deild við Morden, en ekki Brown.

Deildin okkar er með dágóðu lífi ennþá. Fjórir vel sóttir fundir voru haldnir á árinu 1944. Vegna burtflutnings fólks héðan úr bygð hefir fækkað í félagi voru, svo er margt af ungu fólki fjarverandi vegna stríðsins, en samt eru tuttugu og fjórir góðir og gildir meðlimir aðalfélagsins, auk allra Íslendinga í bygðinni, sem tilheyra heimadeildinni.

Embættsmenn fyrir árið sem er nýbyrjað eru: forseti, Óskar Sigurður Gillis; ritari, Guðrún Thomasson; fjármálaritari, Jonathan Thomasson; féhirðir, Thorsteinn J. Gíslason.

Jón Sigfússon Gillis andaðist 28. mars síðasta ár. Hann var einn af stofnendum deildarinnar hér, ágætur félagsmaður, ekki einungis í deild vorri, heldur öllum okkar félagsskap Íslendinga hér í bygðinni; þess utan fjölda mörg ár í sveitastjórn Stanley sveitar, og 14 ár af þeim tíma oddviti (Reeve) sveitarinnar, við ágætan orðstír.

Með bestu óskum til þingsins, fyrir hönd deildarinnar Ísland.

Virðingarfylst,

T. J. Gíslason

Ársskýrsla deildarinnar "Gimli", Gimli, Man., fyrir árið 1944 var nú lesin upp af skrifara, og viðtekin af þinginu, samkvæmt tillögu J. Húnfjörð, er Dr. S. E. Björnsson studdi.

Ársskýrsla deildarinnar "Gimli", Gimli, Man., fyrir árið 1944.

Þetta fyrsta starfsár deildarinnar hefir ekki verið viðburðaríkt. Þrjár samkomur hafa verið haldnar á s. l. ári við góða aðsókn.

Íslensku skólinn gengur vel. Breyting varð á kensludögum. Í staðinn fyrir að kenna á laugardagsmorgna, fer kenslan nú fram eftir kl. 4 á miðvikudögum, en eins og áður í barnaskólanum.

Inntektir ársins	$230.85
Útgjöld	64.64
Í sjóði	$166.21

Kær kveðja til þingsins.

Ingólfur N. Bjarnason, skrifari

Ársskýrsla deildarinnar "Snæfell", í Churchbridge, Sask., fyrir árið 1944, lesin og viðtekin eftir tillögu Miss Sigurrósar Vídal, er Á. P. Jóhannsson studdi. Samþykt.

Ársskýrsla deildarinnar "Snæfell" fyrir árið 1944

Starfsemi deildarinnar hefir verið með líkum hætti og undanfarið. Fjórir starfsfundir hafa verið haldnir á árinu og tvær skemtisamkomur.

Deildin gekst fyrir samkomuhaldi þ. 17. júní. Var það hvorttveggja í senn hin árlega þjóðminningar samkoma bygðarinnar, og jafnframt samfagnaðar hátíð í tilefni af því að þá endurheimtu bræður vorir heima á ættjörðinni sjálfstæði sitt að fullu, eftir langa baráttu.

Aðalræðumaðurinn á þeirri samkomu var séra Theodore Sigurðsson. Var ræða hans lögeggjan til Vestur-Íslendinga, að vernda þjóðerni sitt. Var góður rómur gerður að máli hans.

Þá stóð deildin fyrir sýningu kvikmyndarinnar íslensku. Var hún sýnd við góða aðsókn og mun hafa rifjað upp fyrir sumu eldra fólkinu fornar endurminningar frá æskuárunum.

Reynt hefir verið að efla bókasafnið eftir því er ástæður hafa leyft. Bækurnar eru lánaðar út með líkum hætti og áður undir umsjón sömu bókavarða.

Nokkrir gamlir og góðir meðlimir deildarinnar hafa horfið af sjónarsviðinu af ýmsum ástæðum, nú síðustu árin, en þó hefir tekist að fylla svo í skörðin að félagatal mun líkt og verið hefir, eða um tuttugu.

Samkvæmt fjárhagsskýrslu gjaldkera urðu tekjur á árinu $71.18, en útgjöld $49.67. Í sjóði um áramót $21.51.

Virðingarfylst,

Þór Marvin, forseti
Einar Sigurðsson, ritari

Ársskýrsla deildarinnar "Frón" í Winnipeg var nú lesin upp af forseta deildarinnar, Guðmann Levy.

Skýrsla deildarinnar "Frón" Winnipeg, Man.

Starf deildarinnar "Frón", hefir gengið vel og verið með líkum hætti og undanfarin ár.

Bókasafn deildarinnar hefir verið starfrækt við góða aðsókn. Og hafa um þrjú þúsund eintök verið lánuð út yfir árið, en eitthvað um hundrað og fimm manns hafa notað það á árinu.

Sem stendur, er safnið ekki í eins góðu lagi, sem það ætti að vera, sökum þess, að tvö síðast liðin ár hefir viðgerð bóka verið af skornum skamti, og sökum þess, hve fjárhagur deildarinnar hefir staðið á völtum fótum. En deildin heldur kosið að bæta nokkrum nýjum bókum við safnið, en peningar ekki til fyrir hvortveggja.

Á síðast liðnu hausti var prentuð ný bókaskrá, og afar mikið verk lagt fram af örfáum mönnum við að skrásetja og flokka bækurnar. Stóð það verk yfir í margar vikur, og þeir sem að því unnu, gerðu það alt án þóknunar. Nefndin samþykti reglur, sem hún lét prenta framan við bókalistann. Þar segir að sérstakt gjald, að upphæð einn dollar skuli vera fyrir bókasafnið. — Þetta gjald náði þó ekki fram að ganga að þessu sinni, sökum þess, að fólki fanst það svo "óréttlátt", og fanst deildin vera að brjóta lög á sér og koma í veg fyrir, að fólk hefði alment not af safninu. Vitandi ekki það, að brotin hafa verið lög á deildinni "Frón" síðan 1936, því þá voru samþykt lög um það að sérstakt ársgjald fyrir lestrarfélagið skuli vera dollar og 5 cent á dag fyrir hverja bók, sem haldið er lengur en viku í senn. Mælist eg til að þetta mál verði tekið upp á þingi og deildinni heimilað að framfylgja þeim reglum sem samdar voru fyrir bókasafnið, árið 1936.

Mörgum féll það svo illa, að strangar reglur voru settar með útlán bókanna, síðan hefir þó komið í ljós, að þegar þessum reglum er framfylgt reynast þær svo vel að fólki fer að líka margt betur, því nú getur það fengið bókina sem það vill fá, þegar því er sagt að bókin

komi inn, og svo mundi einnig verða með dollars gjaldið.

Deildin hefir keypt margar nýjar og góðar bækur frá Íslandi á þessu liðna ári. En þær hafa verið dýrar en fjármagn til bókakaupa síst meira en þau árin sem bækur voru í lægra verði. Hátt á annað hundrað dollara hefir þó deildin lagt til bókakaupa, og er það meira en hún með góðu móti getur látið af hendi, fyrir bækur, með þeim inntektum sem hún hefir yfir árið.

Deildin hefir haldið níu fundi á árinu, og af þeim voru þrír fræðslu og skemtifundir, sem voru mjög vel sóttir og þótti að öllu leyti hinir bestu, og eru nú orðnir mjög vinsælir.

Frónsmótið var á annan veg en undanfarið, að því leyti, að þar fór aðeins fram skemtiskrá, en engar veitingar eða dans á eftir, eins og vanalega, sökum samkvæmis þess, sem haldið var kvöldið eftir á Marlborough Hotel af Þjóðræknisfélaginu í tilefni af 25 ára starfsemi þess. Þar sagði ferðasögu sína og flutti kveðjur að heiman, hinn vinsælasti gestur sem til vor hefir komið, Sigurgeir Sigurðsson biskup yfir Íslandi. Þá fann maður tilfinnanlegast til þess, hve illa vér erum staddir með samkomuhús. Fjöldi fólks varð frá að hverfa og jafnvel sumir, sem miða höfðu komust ekki inn sökum troðnings þess, sem fyrst komu. Var af þessu nokkur óánægja og varð deildin að innleysa nokkra miða af þeim sem ekki komust inn til að sjá og heyra þenna góða gest. Má vera að nefndin, sem þá var, sé að nokkru leyti orsök þess, fyrir að hafa ekki undirbúið alt nægilega vel og hyggilega. Og svo, þrátt fyrir mannfjöldann, hafði deildin ekki eins mikið upp úr þessari samkomu, sem undanfarin ár.

Núverandi stjórnarnefnd "Fróns", hefir sterkan hug á að láta hendur standa fram úr ermum í sambandi við þroskun þessa félagsskapar, sem hún var kosin til að sjá farborða, og hún mun leitast við að leiða hann föstum skrefum fram á við, þó þungt verði kannske stundum undir fæti.

Winnipeg, 24. febrúar 1945.

Davíð Björnsson

Séra V. J. Eylands gerði tillögu um að hún sé viðtekin. Einar Magnússon studdi. Samþykt.

J. J. Bíldfell lagði nú fyrir þingið skýrslu kjörbréfanefndarinnar er skilgreindi erindsreka hinna ýmsu deilda og atkvæðamagn það er hver erindsreki hefði yfir að ráða.

Skýrsla kjörbréfanefndar

Fulltrúar frá eftirfarandi deildum eru mættir á þinginu og eiga yfir að ráða atkvæðamagni sem hér segir:

"Báran", Mountain, N. Dak. — 114 atkv.
H. T. Hjaltalín, 19 atkvæði
Haraldur Ólafsson, 19 atkvæði
G. J. Jónasson, 19 atkvæði
B. S. Guðmundsson, 19 atkvæði
Björn Stefánsson, 19 atkvæði
O. G. Johnson, 19 atkvæði.

"Esjan", Árborg, Man., 47 atkv.
Dr. Sveinn Björnsson, 19 atkvæði
Mrs. Marja Björnsson, 19 atkvæði
Herdís Eiríksson, 18 atkvæði
Mrs. Svanfríður Hólm, 18 atkvæði.

"Ísafold", Riverton, Man., 36 atkv.
Mrs. V. Coghill, 18 atkvæði
F. P. Sigurðsson, 18 atkvæði

"Grund", Manitoba, 43 atkvæði
Séra E. H. Fáfnis, 13 atkvæði
A. E. Johnson, 10 atkvæði
G. Lambertson, 10 atkvæði
Mrs. Josephson, 10 atkvæði.

"Gimli", Manitoba, 85 atkvæði
Mrs. Hallgrímur Sigurðsson, 28 atkv.
Hallgrímur Sigurðsson, 28 atkvæði
Guðmundur Feldsted, 27 atkvæði

"Ísand", Brown, Man., 25 atkv.
J. J. Húnfjörð, 12 atkvæði
Jonathan Thomasson, 13 atkvæði

"Brúin", Selkirk, Man., 53 atkv.
Mrs. Kristján Pálsson, 17 atkvæði
Einar Magnússon, 19 atkvæði
Mrs. Ásta Eiríksson, 17 atkvæði.

"Fjallkonan, Wynyard, Sask., 24 atkv.
Pétur Jónsson, 19 atkvæði

Auk þeirra erindreka sem nú eru taldir eiga allir skuldlausir félagar í deildinni Frón í Winnipeg atkvæði og þingréttindi á þinginu auk einstaklinga sem í aðalfélaginu eru, og viðstaddir kunna að vera og hafa borgað ársgjald sitt fyrir árið 1944.

Nefndinni hefir verið tilkynt að erindrekar frá deildunum "Snæfell" í Churchbridge, Sask., "Iðunn" í Leslie, Sask., "Skjaldbreið" í Mikley, Man., og "Öldunni" í Blaine, Wash., séu ekki væntanlegir til þings. Nefndinni hefir heldur ekki borist kjörbréf fra sambandsdeildum félagsins.

J. J. Bíldfell
Elin Hall
Hjálmar Gíslason

Var skýrslan viðtekin og samþykt eftir tillögu J. J. Bíldfell og A. E. Johnson.

Ársskýrsla deildarinnar "Grund" í Argyle-bygð, 1944.

Fyrir hönd deildarinnar bar séra Egill H. Fáfnis fram all-ítarlega munnlega skýrslu yfir störf deildarinnar á þessu fyrsta fulla starfsári hennar.

Þeir Á. P. Jóhannsson og Sveinn Thorvaldson báru fram tillögu um að skýrslan sé viðtekin af þinginu, með þeim skilningi að skrifuð skýrsla verði lögð fram síðar, og var sú tillaga samþykt.

Séra V. J. Eylands lagði nú fram skýrslu fyrir hönd milliþinganefndar í samvinnumál við Ísland.

Milliþinganefndin í samvinnumálum við Ísland

sem forseti skipaði, hafði einn fund á árinu. Var hann haldinn á skrifstofu Columbia Press félagsins í Winnipeg.

Í fundarbyrjun voru lesin bréf frá fjarverandi nefndarmönnum, sem ekki gátu komið á fund vegna fjarlægðar, þeim Guðmundi Grímsson dómara, og dr. Árna Helgason raffræðing, og voru athugasemdir þeirra og tillögur athugaðar. Einnig barst formanni nefndarinnar nokkru eftir þennan fund bréf frá öðrum fjarverandi nefndarmanni, J. T. Thorson dómara, sem fjallaði einnig um verksvið nefndarinnar.

Nefndin vill hérmeð benda þinginu á:

1. Að tilhlýðilegt sé og sjálfsagt að þingið votti stjórn íslenska lýðveldisins hugheilar þakkir fyrir þá miklu rausn er hún sýndi með því að senda hingað vestur á 25. ársþing félagsins, fyrir ári síðan, hinn virðulega og vinsæla biskup Íslands, dr. Sigurgeir Sigurðsson.

2. Að þingið votti sömuleiðis stjórn Íslands þakkir fyrir þá velvild og höfðingsskap sem hún sýndi með því að bjóða fulltrúa frá oss að taka þátt í hátíðahöldunum á Þingvöllum s. l. sumar. Sem kunnugt er, valdi stjórnarnefndin forseta félagsins, dr. Richard Beck til þeirrar farar, og var honum tekið þar með hinni mestu velvild og sýndur margvíslegur sómi, sem oss ber fyrir að þakka.

3. Að þingið þakki hlutaðeigandi stjórnarvöldum Íslands fyrir örlæti þeirra og ágætan fjárhagslegan stuðning sem hún hefir á árinu veitt til útgáfu íslensku vikublaðanna hér í Winnipeg.

4. Að þingið viðurkenni og þakki Þjóðræknisfélaginu í Reykjavík fyrir ágætan stuðning og samvinnu við útbreiðslu og sölu á Tímariti félagsins, og Sögu Íslendinga í Vesturheimi, á Íslandi.

5. Að þingið lýsi ánægju sinni yfir komu ýmsra góðra gesta frá ættjörðinni sem sótt hafa oss heim á árinu. Vill nefndin í því sambandi nefna menn eins og Ásgeir Jónasson, skipstjóra, Eggert Stefánsson söngvara, og nú síðast hinn vinsæla og mikilhæfa forseta Þjóðræknisfélagsins á Íslandi Árna G. Eylands og Dr. Helga P. Briem. Einnig vill nefndin að þingið lýsi ánægju sinni yfir dvöl hinna ýmsu námsmanna sem hér hafa dvalið eða dvelja nú við verklegt eða vísindalegt nám. Telur nefndin slíkar heimsóknir mikilsverðar til viðhalds kynningu á milli heimaþjóðarinnar og vor hér vestra, en óskar að leiðin til Íslands héðan gæti orðið fjölfarnari, og

vonar að svo verði er samgöngur komast aftur í venjulegt horf að loknu stríði.

6. Að nauðsynlegt sé að kynna almenningi hér vestra betur en gert hefir verið tilboð ríkisstjórnar Íslands um námsstyrk við Háskólann í Reykjavík fyrir námsfólk hér vestra.

7. Að þingið lýsi ánægju sinni í tilefni af því að póst og farþegaflutningar eru nú þegar hafnir loftleiðis milli Bandaríkjanna og Íslands.

8. Nefndin leyfir sér að mæla með því við þingið að það feli forseta sínum og skrifara að semja og senda bréf til forsætisráðherra, utanríkismála- og viðskiftamálaráðherra Canada, og að afrit af bréfi þessu séu send þingmönnum sléttufylkjanna í Ottawa, þar sem farið sé fram á að stjórnin athugi möguleika á því:

(a) að efna til pósts og farþegaflutnings milli Canada og Íslands.

(b) að Ísland og Canada skiftist á ríkisfulltrúum (Diplomatic Exchange).

(c) að Canada hafi verslunarfulltrúa á Íslandi.

9. Að þetta þing sendi símleiðis kveðju til utanríkismálaráðherra Íslands, og að honum sé falið að bera þá kveðju, forseta Íslands, stjórnarráðinu, biskupi, Þjóðræknisfélagi Íslendinga og félagi Vestur Íslendinga í Reykjavík.

10. Að Þjóðræknisfélagið athugi hvort mögulegt sé eða æskilegt að fara þess á leit við Canadian Broadcasting Corporation að taka upp á plötur hið vikulega fréttaútvarp frá Íslandi, sem svo megi endurútvarpa til gagns og gleði fyrir Íslendinga hér í Vestur Canada.

Ari Magnússon og A. E. Johnson báru fram tillögu um að kosin sé eða útnefnd þingnefnd í málinu.

Á. P. Jóhannsson gerði breytingartillögu er séra V. J. Eylands studdi að málið sé tekið fyrir til umræðu lið fyrir lið. Samþykt.

Bendingar nefndarinnar nú teknar til umræðu.

1. liður samþyktur eftir tillögu Á. P. Jóhannsson og Miss S. Vídal.

2. liður samþyktur eftir tillögu Á. P. Jóhannsson og S. Thorvaldson.

3. liður samþyktur eftir tillögu Á. P. Jóhannsson og Miss S. Vídal.

4. liður samþyktur eftir tillögu S. Thorvaldson og Á. P. Jóhannsson.

5. liður samþyktur eftir tillögu Á. P. Jóhannsson og Finnboga Hjálmarssonar.

6. liður samþyktur eftir tillögu Miss S. Vídal og Mrs. Herdísar Eiríksson.

7. liður samþyktur eftir tillögu Á. P. Jóhannsson og Magnúsar Magnússon.

8. lið vísað til væntanlegrar þingnefndar í málinu eftir tillögu Ara Magnússonar og J. J. Bíldfell. Samþykt.

9. liður. J. J. Bíldfell og A. E. Johnson báru fram tillögu um að í stað þess að kveðja sé send til utanríkisráðherra, séu kveðjur sendar beint af þingi til hvers aðila, er til var nefndur. Samþykt með áorðinni breytingu.

10. liður samþyktur, eftir tillögu séra H. E. Johnson er Mrs. María Björnsson studdi. Samþykt.

Skeyti send til Íslands

President Bjornsson,
Reykjavík, Iceland.

Twenty-sixth annual convention Icelandic National League extends to you and the nation hearty greetings and good wishes.

Icelandic National League

Prime Minister of Iceland,
The Honorable Olafur Thors,
Reykjavík, Iceland.

Twenty-sixth annual convention Icelandic National League extends to you and the government hearty greetings and good wishes.

Icelandic National League

His Grace The Bishop of Iceland,
Sigurgeir Sigurðsson,
Reykjavík, Iceland.

Twenty-sixth annual convention Icelandic National League extends to you

and the Icelandic Church hearty greetings and good wishes. Your visit last year remembered and appreciated.

Icelandic National League

Valtýr Stefánsson,
Vice-pres., Icelandic National League,
Reykjavík, Iceland.

Twenty-sixth annual convention Icelandic National League extends to you and your organization hearty greetings. Your splendid co-operation in the past greatly appreciated.

Icelandic National League

Hálfdán Eiríksson, pres.,
Vestur-Íslendingafélag,
Reykjavík, Iceland.

Twenty-sixth annual convention Icelandic National League extends to you and your organization hearty greetings. Your interest and good will greatly appreciated.

Icelandic National League

ÞRIÐJI FUNDUR ÞINGSINS

var settur þriðjudaginn 27. febr. um kl. 10 árdegis. Fundargerð síðasta fundar lesin og samþykt, eftir tillögu þeirra séra H. E. Johnson og Mrs. Maríu Björnsson.

Séra V. J. Eylands bar fram tillögu er séra H. E. Johnson studdi að forseti skipi fimm manna þingnefnd í samvinnumálum við Ísland. Forseti tilnefndi þá.

Séra E. H. Fáfnis
Á. P. Jóhannsson
Dr. S. E. Björnsson
J. J. Bíldfell
Mrs. E. P. Jónsson

Skýrsla þingnefndar í samvinnumálum við Ísland

Nefndin hefir athugað samvinnumöguleika við Ísland eftir föngum og hefir komist að eftirfylgjandi niðurstöðum:

1. Í sambandi við bending forseta í skýrslu sinni um stofnun upplýsinga skrifstofu, þá mælir nefndin hið besta með tillögunni og telur hana bæði nytsama og tímabæra. En þar eð nefndinni finnast ekki nægilegar upplýsingar fyrir hendi, til þess að gera ákveðnar tillögur í málinu, leggur hún til að málinu sé vísað til væntanlegrar stjórnarnefndar, til yfirvegunar og fyrirgreiðslu.

2. Í sambandi við 8. lið í áliti milliþinganefndarinnar í samvinnumálum við Ísland, sem falin var þingnefndinni til athugunar leggjum vér til, að stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins sé falið:

a. Að leita allra fáanlegra upplýsinga um mögulegleika til þess að fá Canada-stjórn til þess að stofna til fólks- og póstflutnings milli Íslands og Canada, og að það beiti öllum sínum áhrifum um að fá því máli framgengt.

b. Að Ísland og Canada skiftist á ríkisfulltrúum. Þessa hugmynd sem fram kemur í nefndu milliþinganefndaráliti, teljum vér svo umsvifamikla og erum einnig í dálitum vafa um hvort slík afskifti af vorri hálfu yrðu ekki álitin af hlutaðeigandi málsaðiljum of djarftæk. Vér hyggjum að hlutaðeigandi stjórnarvöld verði að eiga upptök að slíku máli.

c. Um þá tillögu milliþinganefndarálitsins að Canada hafi verslunarfulltrúa á Íslandi, virðist okkur öðru máli að gegna. Það er vitanlegt, að Canada er nú á þessari tíð að auka mjög verslunarsambönd sín við önnur lönd. Mælum vér því hið besta með þessari hugmynd og leggjum til að stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins sé falið málið til athugunar og framkvæmda, á þann hátt sem henni hentast þykir.

3. Eins og flestum Vestur-Íslendingum er kunnugt, þá höfum vér á undanförnum árum notið góðvildar og höfðingsskapar landa vorra á Íslandi á margan hátt. Meðal annars höfum vér notið hreyfimynda sem teknar hafa verið á Íslandi, og sendar hingað vestur oss til ánægju og afnota. Einnig vingjarnlegra og bróðurlegra ávarpa sem oss hafa verið send á hljómplötum, okkur að

kostnaðarlausu, en til ósegjanlega mikillar aðstoðar og uppbyggingar í okkar þjóðræknismálum. Vér vildum benda þinginu á, að æskilegt væri að við hér vestra sýndum að vér mettum slíka góðvild, með því að endurgjalda í sömu mynd, með filmum sem teknar væru hér í bygðum og bæjum Íslendinga, og einnig með hljómplötum sem færðu vinum vorum og ættbræðrum á ættjörðinni vinarkveðju vora og þökk. Við leggjum því til að stjórnarnefndinni sé falið þetta mál til athugunar og framkvæmda eins fljótt og föng eru á.

4. Á þingum hefir oft komið í ljós sú skoðun, að til aukins áhuga og skilnings meðal æskulýðs vors, væri æskilegt að afla sér bæði skugga og hreyfimynda af íslensku landslagi, iðnaði og menningu. Framkvæmdir hafa þó aldrei orðið á þessu, líklega mest sökum erfiðleikanna sem hreyfimynda framleiðslan hefir verið undirorpin á Íslandi. Nú eða í nálægri framtíð ræðst að líkindum bót á þessu. Þar sem vér teljum hugmynd þessa svo þýðingarmikla í fræðslustarfsemi vorri hér vestra leggjum vér til að stjórnarnefndinni sé falið að afla sér allra fáanlegra upplýsinga í þessu máli og leggi þær fyrir næsta þing.

—Winnipeg, 28. febrúar 1945.

E. H. Fáfnis
Ingibjörg Jónsson
J. J. Bildfell
A. P. Jóhannson
S. E. Björnsson

Á. P. Jóhannson bar nú fram skilagrein fyrir hönd milliþinganefndar í Leifs Eiríkssonar málinu. Myndastyttan er geymd í Marine Museum, New Port, Virginia, U. S. A., og er þar vel geymd. Taldi framsögumaður sjálfsagt að frekari úrlausn um varanlegan stað fyrir myndastyttuna verði ekki unt að fá, fyr en að stríði afloknu. Forseti, Dr. Beck gaf skýringu á tilraun um að fá fjárveitingu málinu til framkvæmda. Nefndin í málinu heldur áfram starfi sínu, er hún skipuð þeim: Á. P. Jóhannsson, dr. Guðmundi Grímssyni dómara og Gunnari B. Björnssyni skattstjóra.

Séra Sigurður Ólafsson bar nú fram stutta skýrslu fyrir hönd nefndarinnar í þjóðlegum fræðum.

Skýrsla frá formanni nefndarinnar er hefir með höndum söfnun þjóðlegra sagna

Meðfylgjandi ummæli mín eru í raun réttri hálfgerður handaþvottur af minni hálfu, sökum þess að sem heild hefir ofangreind nefnd engu sameiginlegu starfi aflokið.

Eðli þessa starfs sem nefndinni er falið er þess leiðis að hver einstakur maður sem nefndina skipar stendur vel að vígi að grafast eftir fróðleik sem fólk á í fórum sínum, sem er hinn eini vegur að ná í fræðslu og sagnir er annars kynnu að glatast. Nefndin hefir á liðnum árum reynt að eggja fólk á að láta slíkar sagnir úr eigin reynslu í té, án nokkurs árangurs. Þó er vort eldra fólk auðugt af sögnum, atburðum og eigin reynslu, er hefir hina mestu þýðingu að sýna hina íslensku hugsun, eins og hún enn er hér vestra vor á meðal.

Sjálfur hefi eg ýmislegt af sögnum sem eg hefi enn ekki að fullu unnið úr. Allir samnefndarmenn mínir eru hæfileika menn og glöggskygnir á verðmæti sagna. Hygg eg að hver og einn þeirra hafi ýmislegt úr að vinna er þeir hafa safnað og síðar mun verða framvísað.

Mikil verkefni eru enn fyrir hendi í þessa átt, mörg verðmæti, dagbækur og ritsöfn frá hendi vors elsta fólks, sem vera má að fáist ásamt annari fræðslu í sagnsafn Þjóðræknisfélagsins.

S. Ólafsson

Annar úr þeirri nefnd, séra H. E. Johnson, tók til máls. Tilrætt var um hinar ýmsu mikilsvarðandi dagbækur eldri Íslendinga, m. a. dagbækur skáldsins Jóhanns Magnúsar Bjarnasonar. — Samkvæmt tillögu séra V. J. Eylands og Dr. S. E. Björnsson var nefndin í málinu endurkosin fyrir næsta ár og skilgrein-

ing á starfi hennar viðtekin. Í nefndinni eru:

Séra Sigurður Ólafsson
Séra H. E. Johnson
G. J. Oleson
Gamaliel Thorleifsson
Páll Guðmundsson

Útbreiðslumál

Miss Sigurrós Vídal bar fram tillögu er J. Húnfjörð studdi að fimm manna þingnefnd sé skipuð í málinu, og útnefndi forseti þá:

Séra V. J. Eylands
Mrs. S. E. Björnsson
G. Lambertsen
Guðmund Fjeldsted
Ólaf Pétursson

Kom hún síðar með svohljóðandi nefndarálit.

Nefndin í útbreiðslumálum leyfir sér að leggja til:

1. Að þingið votti forseta sínum þakkir fyrir þann mikla dugnað og ósérplægni sem hann hefir sýnt í starfi sínu á árinu, fyrir öll þau fræðandi erindi og ræður sem hann hefir flutt víða um bygðir vorar, og fyrir hinar fjölmörgu ritgerðir sem hann hefir skrifað um íslensk mál í tímarit og blöð, bæði í Bandaríkjunum og Canada.

2. Að þingið lýsi ánægju sinni yfir heimsókn biskupsins yfir Íslandi hér hjá oss s. l. vetur, og því ágæta kynningarstarfi sem hann vann Íslandi með ræðum sínum og framkomu sinni yfirleitt á ferðum sínum víðsvegar um þetta meginland.

3. Að þingið lýsi ánægju sinni yfir hinum fjölmennu hátíðahöldum sem fóru fram s. l. sumar víðsvegar um bygðir vorar í tilefni af stofnun lýðveldisins á Íslandi. Höfðu þær samkomur allar mikla þjóðkynningarlega þýðingu sem félagi voru ber að minnast og þakka.

4. Að þingið þakki Icelandic Canadian Club brautryðjanda starfsemi þess á sviði fræðslu um íslensk mál og menningu á enskri tungu, eins og hún kemur fram einkum í sambandi við The Icelandic Canadian Evening School, sem stofnaður var í Winnipeg s. l. haust, og einnig í útgáfu hins ágæta tímarits þeirra, sem að maklegleikum nýtur vaxandi vinsælda.

5. Að þingið þakki báðum íslensku vikublöðunum í Winnipeg, og ritstjórum þeirra allan þann margvíslega stuðning sem þeir hafa veitt í sambandi við kynningar og útbreiðslustarf félagsins á árinu.

6. Að þingið þakki CBC útvarp frá 17. júní í tilefni lýðveldisstofnunar.

7. Að þingið feli væntanlegri framkvæmdarnefnd að hefjast handa um stofnun deilda á Lundar, og á svæðinu austan við Manitoba vatn, á Langruth, og á öðrum stöðum þar sem tækifæri til þess kann að vera fyrir hendi.

8. Að þingið feli framkvæmdarnefnd sinni að gera sitt ítrasta til að endurreisa þær deildir félagsins sem vegna ýmsra erfiðleika eru nú lítt starfandi. Telur nefndin að slíkt viðreisnarstarf muni best unnið með heimsóknum til hlutaðeigandi deilda af hálfu manna úr framkvæmdarnefndinni sem hún kann að velja til þess.

9. Að þingið skori alvarlega á alla fulltrúa deilda sem nú eru á þingi staddir að gera alt sem í valdi þeirra stendur til að glæða áhuga á málum félagsins heima fyrir, hver í sinni deild. Í því sambandi vill nefndin benda á að hún telur heppilegt að fundir verði haldnir í hverri deild eins fljótt og því verður við komið að afstöðnu þingi, þar sem fulltrúarnir greini frá þingstörfum, og viðleitni félagsins í heild sinni; ennfremur í því að deildir skiftist á starfskröftum, þannig að systurdeild í nærliggjandi bæ eða bygð sé boðið að standa fyrir skemtiskrá á hverjum stað þar sem deildir eru, þannig myndi fjölbreytni starfskrafta koma betur í ljós, og heilbrigð samkepni aukast.

10. Að skrifara framkvæmdarnefndar sé falið á ársfjórðungi hverjum að fjölrita úrdrátt úr fundargerningum framkvæmdarnefndar, til útbýtingar.

meðal deilda þeim til fróðleiks og upp-örvunar.

11. Að gjörðabók þessa þings sé prentuð í sérstöku riti, eins fljótt og því verður við komið, og því riti síðan útbýtt á meðal deilda og annara áhugamanna í þjóðræknismálum vorum.

12. Að forseta sé falið að þakka Lofti Guðmundssyni ljósmyndara lánið á hreyfimynd þeirri frá Lýðveldishátíðinni á Íslandi, sem sýnd var á þessu þingi, og einnig að grenslast um möguleikana á því að fá hana til sýninga út um land.

Valdimar J. Eylands
Marja Björnsson
G. Fjeldsted
O. Pétursson

Fjármála þingnefnd

J. Húnfjörð og A. E. Johnson báru nú fram tillögu um að forseti skipi þriggja manna þingnefnd. Samþykt.

Forseti tilnefndi þá:

Á. P. Jóhannsson
Soffonías Thorkelsson
J. J. Bíldfell.

Skýrsla fjármálanefndar

1. Nefndin hefir yfirfarið skýrslur embættismanna og fundið þær rétt færðar og í alla staði ábyggilegar og leggur til að þær séu samþyktar.

2. Í sambandi við rithöfundasjóð leyfir nefndin sér að benda á, að í þeim sjóði er nú aðeins $6.20.

Eins og þingheimi er kunnugt, þá var þessi sjóður stofnaður með frjálsum samskotum og honum hefir verið haldið við ár frá ári á þann hátt.

Þar sem á yfirstandandi tíð, er sérstaks styrktar þörf úr þessum sjóði, leyfir nefndin sér að beina þeirri ósk til allra deilda Þjóðræknisfélagsins að þær taki þörf þá til athugunar og fyrirgreiðslu eins fljótt og drengilega og föng eru á með fjársöfnun, og sendi til féhirðis félagsins.

Á. P. Jóhannsson
Soffonías Thorkelsson
J. J. Bíldfell.

Tíunda mál á dagskrá, fræðslumál, lá nú fyrir, en sökum þess að milliþinganefnd í málinu var ekki á þingi, var því frestað um hríð. — Þá var tekið fyrir til umræðu bókasafnsmálið, er aðallega snertir deildina "Frón".

J. Ásgeirsson bar fram tillögu er A. E. Johnson studdi að forseti skipi fimm manna nefnd, og var það samþykt.

Forseti tilnefndi:

Séra Philip M. Pétursson
Guðmann Levy
Hjálmar Gíslason
Davíð Björnsson
Jón Ásgeirsson

Álit bókasafnsnefndar

Eftir nokkrar athuganir og umræður í sambandi við starfrækslu og heill bókasafns deildarinnar Frón, leggjum vér undirritaðir til:

1. Að gert sé við bókaskápa safnsins svo fljótt sem unt er.

2. Að gangskör sé gerð að framkvæmd annarar greinar í bókasafns nefndaráliti síðast liðins þings, um að vísir að ensku bókasafni um íslenskt efni, sé komið á fót sem fyrst, er verði hluti af safninu.

3. Að Þjóðræknisfélagið leggi bókasafninu til húsnæði endurgjaldslaust, en að sá styrkur falli niður sem Þjóðræknisfélagið hefir veitt að undanförnu, sem nam $100 á ári.

—Winnipeg, 28. febrúar 1945.

P. M. Pétursson
Guðmann Levy
John Asgeirson
Hjálmar Gíslason
Davíð Björnsson

Formaður kjörbréfanefndar J. J. Bíldfell, lagði nú fram viðbót við skýrslu sína, tjáði hann frá því að kominn væri til þingsins Pétur N. Johnson frá deildinni "Fjallkonan" í Wynyard, hefði hann umboð yfir 90 atkvæðum. Formaður nefndarinnar gerði einnig frekari út-

skýringu viðkomandi atkvæðagreiðslu á þinginu. Þetta var fullnaðarskýrsla kjörbréfanefndarinnar. Vara-forseti séra V. J. Eylands gerði tillögu að skýrslan sé viðtekin í heild. Stutt af Miss Sigurrósu Vídal og samþykt.

Ársskýrsla deildarinnar "Fjallkonan" í Wynyard, Sask., yfir árið 1944

Dr. Richard Beck, forseti
Þjóðræknisfélags Íslendinga
í Vesturheimi.

Herra forseti:

Þjóðræknisdeildin "Fjallkonan" í Wynyard, Sask., sendir þessu 26. ársþingi aðalfélagsins sínar árnaðar- og heillaóskir.

"Fjallkonan" hefir ekki haft miklar framkvæmdir á árinu sem leið, þó var haldið upp á lýðveldisdag Íslands hér 17. júní. Aðal ræðurnar fluttu: Minni Íslands, frú H. Danielson frá Winnipeg og séra H. E. Johnson þáverandi prestur bygðarinnar, minni Jóns Sigurðssonar. Fyrir bæði þessi minni þakkar deildin. Bæði voru þau ágætlega sköruglega vel flutt. Einnig þakkar hún próf. S. K. Hall sem stýrði söngnum, og öllum þeim sem gáfu af tíma sínum og hjálpuðu til með þátttöku sinni. Dagurinn var haldinn í félagi við hið nýstofnaða Racing Club, sem yngri Íslendingar veita forstöðu. Vottar deildin þeim þakklæti sitt fyrir hjálpsemi þeirra á allan hátt. Sáu þeir um öll sport, auk veðreiðanna, sem einnig voru á staðnum, og var mesta aðdráttarafl fyrir aðra en Íslendinga; sérstaklega ber að nefna þá G. Magnússon, foreman "The Racing Club" og Hósa Peterson, sem lögðu fram bæði fé og mikla vinnu við undirbúning vallarins.

Deildin varð að sjá á bak tveimur ágætis meðlimum á árinu, hjónunum S. Johnson og konu hans, sem fluttu til Winnipeg. Þeim vill deildin þakka af alhug fyrir alt starfið. Það fækkar nú óðum hér Íslendingunum af eldri kynslóðinni og minka möguleikarnir á Íslendingadagshaldi með því sniði sem lengst af hefir verið, en við þykjumst sjá að afkomendur þeirra hér muni halda áfram að heiðra daginn með hátíðahaldi, sem sniðið verður meir eftir hérlendum sið, og er það sjálfsagt eðlilegt.

H. S. Axdal

Nú kom Á. P. Jóhannsson fram með skilagrein á starfi og ástandi rithöfundasjóðs. Útskýrði hann að skáldið Jóhann Magnús Bjarnason væri hinn eini er af hefði notið að þessu.

Deildin "Esjan" í Árborg hafði safnað $200.00 með þeim tilmælum að sú upphæð gengi til fyrnefnds skálds, um hendur féhirðis Þjóðræknisfélagsins. — Skýrði framsögumaður frá því að þessi upphæð hefði þegar verið afhent skáldinu. Bréf frá Jóhanni Magnúsi Bjarnasyni skáldinu góða var lesið upp; einnig áeggjan deildarinnar "Esju" um málið.

Til Þjóðræknisfélags Íslendinga í Vesturheimi

Með því að Þjóðræknisfélagið hefir með höndum rithöfundasjóð, leyfir Esjan sér að senda $200.00 í nefndan sjóð, og að upphæð þessi borgist að fullu og án tafar til rithöfundarins J. M. Bjarnason, sem að voru áliti hefir stytt Íslendingum fleiri stundir með sínum ritverkum en nokkur annar íslenskur rithöfundur vestan hafs.

Vér leyfum oss einnig að fara þess á leit við stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins að tillaga þessi verði send til allra deilda Þjóðræknisfélagsins, sem fordæmi um hið þarfasta verk sem alla reiðu hefir dregist alt of lengi að inna af hendi, ef ske kynni að slík viðurkenning mætti verða til þess að létta lund hins aldurhnigna öðlings og endurspegla að nokkru hans eigin heilsteypta hugarfar og innileik til Íslands og alls sem íslenskt er og að hann megi hér finna hlýtt handtak nokkurra samlanda. — Handtak sem votta á þakklæti, virðing og samúð.

—Samþykt á ársfundi Esjunnar,
28. janúar 1945.

Jafnframt því sem stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins sendir deildum þess hjálagða áskorun frá deildinni í Árborg, vill nefndin eindregið hvetja aðrar deildir til þess að taka umrædda deild til fyrirmyndar um fjársöfnun til styrktar hinum vinsæla rithöfundi og afbragðsmanni, J. Magnúsi Bjarnason. Er hér eigi aðeins um þjóðræknismál að ræða, heldur einnig um mikið nauðsynjamál, því að þau hjónin eru nú mjög farin að heilsu og eiga við mikil veikindi að stríða. Stuðningur þeim til handa er því bæði í fylsta máta tímabær og þarfur að sama skapi.

Með þetta í huga viljum við í stjórnarnefnd félagsins mælast til þess við deildirnar, að þær bregðist sem best við þessari málaleitun. Fjárupphæðir þær í rithöfundasjóð til styrktar J. Magnúsi Bjarnason, sem þannig safnast, er greiðast að senda féhirði félagsins, G. L. Jóhannson, Winnipeg, og skal ekki á því standa, að þeim verði komið í hendur hins aldurhnigna skálds án tafar.

Með bestu kveðjum.

Vinsamlegast,

forseti skrifari

Mrs. María Björnsson gerði grein fyrir gangi málsins, heima fyrir, og mælti áeggjunarorðum til deilda snertandi fjársöfnun í sama tilgangi.

Útgáfumál, 12 liður á dagskrá var nú tekinn fyrir. Tillaga Miss Sigurrósar Vídal er Mrs. Herdís Eiríksson studdi að þriggja manna þingnefnd sé skipuð.

Þessir voru skipaðir í nefndina:

Séra H. E. Johnson
Sveinn Thorvaldson
Haraldur Ólafsson.

Útgáfunefndarálit

1. Þingið þakkar ritstjóra Tímaritsins, Gísla Jónssyni, fyrir hans ágæta starf sem ritstjóra Tímaritsins.

2. Sömuleiðis þakkar þingið Mrs. P. S. Pálsson fyrir dugnað hennar og áhuga í því að safna auglýsingum fyrir ritið.

3. Ennfremur vottar þingið hr. Árna Eylands forseta Þjóðræknisfélagsins í Reykjavík og öðrum mætum félagsbræðrum hans, þakkir fyrir að útbreiða ritið á Íslandi.

4. Þingið felur væntanlegri stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins að sjá um útgáfu Tímaritsins með svipuðu fyrirkomulagi og að undanförnu og ráða ritstjóra, og sjá um aðrar framkvæmdir málsins.

—Nefndin í útgáfunefnd, 27. febr. 1945.

H. E. Johnson
H. Ólafsson
S. Thorvaldson

Ný mál

Tillaga deildarinnar "Esjan", um ný skýrsluform fyrir deildir lá nú fyrir þinginu.

Tillaga

Með því að fulltrúar og aðrir gestir er setið hafa þjóðræknisþing undanfarin ár hafa kvartað yfir því að skýrlur frá deildum tækju upp of mikinn tíma, væru í mörgum tilfellum ömurlega leiðinlegar og stundum jafnvel alveg út í hött. Leyfir Esjan sér að gera tillögu um breytingu á þessum starfslið þingsins: að framvegis semji stjórnarnefnd félagsins starfsskrá (forms) í spurninga formi, sendi þessar spurningar til deildanna í tæka tíð og svörin síðan lesin á þingum.

—Samþykt á ársfundi Esjunnar,
28. janúar 1945.

Séra H. E. Johnson bar fram tillögu er H. I. Hjaltalín studdi, að málið sé tekið til umræðu á þinginu. Samþykt.

Séra H. E. Johnson lagði til að bending deildarinnar "Esjan" sé tekin til greina og henni vísað til væntanlegrar stjórnarnefndar. Stutt af Mrs. Maríu Björnsson og samþykt.

H. I. Hjaltalín hóf svo umræður um viðhald íslenskrar tungu og kenslu hennar í miðskólum Bandaríkjanna og Canada. Vék hann að nauðsyn sem á því væri að greiða fyrir ferðum til Ís-

lands. Ýmsir tóku til máls, meðal þeirra var Mrs. S. Bachmann. J. J. Bíldfell gaf útskýringar og upplýsingar um málið, og ræddi um viðhorf þess af miklum skilningi; taldi hann eld áhugans skorta hjá hinum eldri, — þessvegna yrði lítil eldkveikja í sálum hinna yngri. Miss Sigurrós Vídal tilnefndi íslensku kenslu í Gimli-bæ sem lifandi dæmi þess að íslensku kensla fengist, væri hennar krafist. Í því sambandi var minst á íslensku kenslu Miss Sigurborgar Stefánsson á Gimli.

Nú las skrifari upp ársskýrslu deildarinnar "Iðunn" í Leslie, Sask.

Ársskýrsla deildarinnar "Iðunn" að Leslie, Sask.

Herra forseti:

Það hefir verið frekar lítið um skipulagða þjóðræknisstarfsemi hjá okkur þetta s. l. ár og mun það vera í fyrsta skifti síðan deildin var stofnuð, sem eigi hefir verið haldin almenn samkoma. Þó er enn fullkomin þjóðræknistilfinning hjá þeim fáu löndum sem eftir eru í bygðinni, og tvisvar eða þrisvar höfum við komið saman og sungið "Hvað er svo glatt."

Á þessu komandi sumri verður deildin 20 ára gömul, og þá verður enn sungið "Hvað er svo glatt". Eigum við hálfpartinn von á að stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins komi vestur og syngi með okkur og verður þá sjálfsagt bætt á söngskrána "Ó, fögur er vor fósturjörð" og "Fósturlandsins freyja", ef kvenfólk verður með.

Það er að nokkru leyti mælikvarði á lífseigju deildarinnar að 3 nýir meðlimir hafa bæst við á árinu. Þar er lífsvon sem nýtt blóð rennur. Mun það ötulleika forseta deildarinnar að þakka. Páll Guðmundsson hefir verið okkar Richard Beck hvað þjóðræknismálin áhrærir, og á hann fyrir skildar þakkir og virðing félagsmanna.

Nýjar bækur og tímarit voru keypt þó í smáum stíl væri og útlán úr bókasafninu verið líkt og undanfarin ár.

Inntektir deildarinnar á árinu að viðlögðum fyrra árs sjóði voru $58.62. Útborgað á árinu $28.70. Í sjóði hjá gjaldkera $29.92.

Eitt dauðsfall varð innan vébanda deildarinnar, Björn Axfjörð andaðist 31. des. s. l. að heimili sínu í Hólar-bygð næstum 81 árs gamall. Björn heitinn var einn af þeim, sem verið hafa meðlimir deildarinnar frá stofnun. Í dagfari var hann sérstakt ljúfmenni. Greindur var hann og hagmæltur vel, fljótur að kasta fram vísu, er tækifæri buðust. Báru þær honum flestar vitni um athygli og markhæfni. Að finna Björn á farnri braut, flestum þótti gaman, ánægju hver af því hlaut, þó ætti Bjössi framann.

Deildin vottar aðstandendum hins látna innilega hluttekning.

Að endingu viljum vér geta þess, að þó starfið á liðnu ári hefði getað verið meira og fullkomnara, teljum vér að þau fáu mál, sem deildin hefir látið sig skifta, gefi henni tilverurétt, sem þætti í því þjóðræknisbandi, sem vér öll viljum styrkja og treysta í lengstu lög.

Með kærri kveðju til þingsins.

Virðingarfylst,

Rósm. Árnason, ritari

—Leslie, Sask., 24. feb. 1945.

Var skýrslan viðtekin af þinginu samkvæmt tillögu A. E. Johnson og Stefáns ritstjóra Einarssonar.

Dr. Beck bar nú fram auglýsingu um hádegisverð með dr. Helga Briem í Hudson Bay félags byggingunni á fimtudag 12.15 e. h., undir umsjá The Viking Club; aðeins yrði þar pláss fyrir 30, auk félagsmanna.

Nú var komið að matmálstíma, var fundi frestað til kl. 1.30 síðd., samkvæmt tillögu Á. P. Jóhannson og A. E. Johnson. Samþykt. Fundi slitið.

FJÓRÐI FUNDUR

þingsins var settur um kl. 2 e. h. sama dag.

Fundarbók síðasta fundar lesin og

samþykt eftir tillögu Á. P. Jóhannsson og F. P. Sigurðsson.

Skýrsla milliþinganefndar í fræðslumálinu er Mrs. Ingibjörg Jónsson bar fram fyrir hönd nefndarinnar lá nú fyrir. Jafnframt nefndarálitinu flutti hún einnig rækilega inngangsræðu að málinu. Sérstök tillaga fræðslumálanefndarinnar var nú lesin upp.

Skýrsla milliþinganefndar í fræðslumálum

Samkvæmt samþykt síðasta þings voru pantaðar frá Íslandi lesbækur í stað þeirra sem voru uppgengnar. Þær eru nú komnar og verða auglýstar í íslensku blöðunum. Eru það alls 325 bækur og kostnaður á þeim er um $92.80.

Á síðasta þingi var samþykt að veita alt að $300 til kenslumála. Fjárveitingar fyrir skólaárið 1944-45 voru, sem hér segir: íslensku skólinn í Winnipeg $52.50; Riverton $30.00; Árborg $40.00; Gimli $45.00; Selkirk $30.00; alls $197.50.

Engar umsóknir um kenslustyrk komu frá skólunum í Argyle og Hecla fyrir skólaárið 1944-45.

Á fundi fræðslumálanefndar var samþykt að fara fram á að þingið veiti alt að $500 til kenslumála næstkomandi skólaár 1945-46.

—Winnipeg, Man., 27. febr. 1945.

Ingibjörg Jónsson
Á. P. Jóhannsson
(með fyrirvara)
Marja Björnsson
S. Thorvaldson

Á. P. Jóhannsson gaf þá bendingu að fjárveitingar beiðni sé vísað til fjármálanefndar þingsins.,

J. J. Bíldfell gerði tillögu er Miss Sigurrós Vídal studdi að skýrslan sé viðtekin, utan sá liður hennar sem vísað var til fjármálanefndar þingsins. Samþ.

Fræðslumála-þingnefnd

Í tilefni af því máli bar J. J. Bíldfell fram þá tillögu, er G. Jónasson studdi, að forseti skipi fimm manna nefnd. Í nefndina skipaði forseti:

Mrs. Hólmfríði Danielson
H. I. Hjaltalín
Mrs. E. P. Jónsson
Pétur N. Johnson
Mrs. W. Coghill

Álit þingnefndar í fræðslumálum

Nefndin leggur til:

1. Að þingið þakki milliþinganefnd í fræðslumálum og öllu starfsfólki fyrir áhugasamt starf á árinu.

2. (a) Að þingið bendi deildum félagsins á að æskilegt væri að setja á stofn fræðslustarfsemi með svipuðum hætti og Icelandic Canadian Evening School (á ensku ef þess gerist þörf) fyrir unglinga og fullorðna.

(b) Í sambandi við þessa fræðslustarfsemi væri æskilegt að stofna bókasafn sem hefði að geyma enskar bækur um íslenska sögu, bókmentir og um nútíðar Ísland, t. d. bækur Vilhjálms Stefánssonar.

3. Að þingið feli væntanlegri fræðslumálanefnd:

(a) Að láta semja og fjölrita lexíur til afnota skólunum, lexíur sem gera kennurunum auðveldara að æfa börnin í því að tala daglegt íslenskt mál.

(b) Að láta fjölrita smáleiki og annað efni sem er hæfilegt til afnota á lokasamkomu skólanna.

4. Að þingið gefi skólunum þessar bendingar:

(a) Að þeim börnum sem sækja skólann stöðugast séu gefin verðlaun.

(b) Að börnum sem skara fram úr í íslensku-náminu, sé gefið tækifæri að koma fram á samkomu Þjóðræknisfélagsins, t. d. með framsögn ljóða, o. s. frv.

Hólmfríður Danielson
H. T. Hjaltalín
Ingibjörg Jónsson
Pétur N. Johnson
Valgerður Coghill

Ársskýrsla Icelandic Canadian Club

var nú lesin af Mrs. H. F. Danielson, forseta félagsins. Bar hún fram mjög ítarlega skýrslu fyrir hönd sambandsdeildarinnar.

Ársskýrsla forseta,

Icelandic Canadian Club

Herra forseti og háttvirti þingheimur:

Fyrir hönd Icelandic Canadian Club vil eg bera fram kveðjur til fulltrúa og gesta, og einnig vil eg lýsa því yfir að félagi okkar er ánægja að því að heilsa enn einu sinni upp á Þjóðræknisfélagið á ársþingi þess og þökkum við hér með fyrir samstarf á árinu og einnig fyrir ritið "Þjóðhátíð Lýðveldisstofnunar á Íslandi", og fyrir sönglagið "Eldgamla Ísafold", eftir séra Halldór Jónsson.

Síðast liðið ár var alveg sérstætt í sögu Íslands og ógleymanlegt öllum Íslendingum. Og fögnum við öll yfir sigri Íslands.

Árið var einnig mjög viðburðaríkt í sögu Icelandic Canadian Club, mikið fyrir það hvað félagið tók virkan þátt í hinum margþættu hátíðahöldum sem hér fóru fram í tilefni af stofnun lýðveldisins. Og var það sérstakt gleðiefni hátíðanefndinni hér að geta boðið öllum að taka þátt í þessum hátíðahöldum þeim að kostnaðarlausu.

Eins og kunnugt er var haldin vegleg og fjölmenn samkoma í Fyrstu lútersku kirkju, föstudagskveldið 16. júní. Á laugardaginn 17. júní var minningarathöfn við Jóns Sigurðssonar myndastyttuna sem stendur við Manitoba-þinghúsið, og blómsveigur lagður við styttuna. Þá um kvöldið var útvarpað frá CBC Winnipeg, yfir Canadian Broadcasting kerfið frá hafi til hafs. Í því útvarpi tóku þátt forsætisráðherra Canada, W. L. Mackenzie King, er bar fram kveðjur frá Canada stjórninni, G. L. Jóhannson ræðismaður, er flutti kveðjur frá Íslendingum í Winnipeg; W. J. Lindal dómari, flutti snjalt erindi. Einnig fór fram dramatískt "Cavalcade" eða þættir úr sögu Íslands; var það vel samið, vel leikið og afar áhrifamikið í alla staði.

Það sama kvöld hélt Icelandic Canadian Club fjölment samkvæmi á heimili Dr. og Mrs. L. A. Sigurðsson, þar sem félagsmenn komu saman til þess að hlýða á útvarpið og til þess að heiðra Ísland. Vara-forseti W. S. Jónasson bar fram heillaóskir til Íslands, en forseti var fjarverandi, þarsem henni hafði verið boðið að flytja minni Íslands á Lýðveldishátíðinni í Wynyard.

Hin árlega samkoma félagsins í febrúar var vel sótt og hin ánægjulegasta. Dr. Árni Helgason frá Chicago sýndi íslenskar kvikmyndir í litum, og fleiri myndir, félaginu að kostnaðarlausu, og erum við innilega þakklát Dr. Helgasyni fyrir góðvild hans.

Það var félagsmönnum óblandin gleði að kynnast hinum prúða og alúðlega Dr. Sigurgeiri Sigurðsson, biskupi yfir Íslandi. Hann lét í ljósi ánægju sína yfir starfi félagsins og bauðst til að ljá því lið eftir megni. Á kveðjusamsæti er honum var haldið í Fyrstu lút. kirkju var biskupinn gerður að lífstíðar heiðursfélaga Icelandic Canadian Club, og afhenti forseti honum heiðursskírteinið. Einnig tók Icelandic Canadian Club þátt í samsæti er Þjóðræknisfélagið hélt til að heiðra hr. H. A. Bergman, dómara og frú hans, og kveðjusamsæti fyrir Dr. og Mrs. E. Steinþórsson.

Í janúar s. l. efndi Icelandic Canadian Club til gleðimóts í Fyrstu lút. kirkju, til þess að heiðra og kveðja hinn góðkunna söngmann, Eggert Stefánsson. Komu þar saman um 300 manns af vinum og velunnurum Eggerts. Ræður héldu: Dr. R. Beck, séra Valdimar J. Eylands og séra Philip M. Pétursson. Með söng skemtu sameinaðir söngflokkar ísl. safnaðanna, og alþýðusöngvar voru sungnir af öllum undir leiðsögn hr. Paul Bardal. Voru svo fram bornar rausnarlegar veitingar.

Við höfum haft þá ánægju að sýna gestrisni á fundum okkar fjölda af ísl. stúdentum frá Íslandi og hér utan úr bygðum, sem hér eru við nám. Og er það mjög tilhlýðilegt að fundir okkar skuli vera miðstöð fyrir þessa unglinga

þar sem þeim gefst tækifæri til að kynnast borgarbúum og hver öðrum.

Icelandic Canadian Club skipaði á árinu fimm manna nefnd sem hefir það verkefni að styðja og styrkja viðleitnina tli að koma á stofn kenslu í íslensku við Manitoba-háskólann.

Skemtiskrá á fundum hefir verið breytileg og fræðandi. Þrjú afbragðs góð erindi hafa verið flutt og eru þau birt í ritinu, og eru þessi: "Iceland's Struggle for Independence", séra H. E. Johnson; "Development of Music in Iceland", Mrs. E. A. Ísfeld; "A Pioneer Postman in Iceland", Mrs. V. J. Eylands.

Útgáfa ritsins "Icelandic Canadian", gengur prýðilega vel, og stendur félagið og Íslendingar yfirleitt í mikilli þakklætisskuld við útgáfunefndina sem vandar svo vel efni og frágang ritsins og vinnur alt sitt starf endurgjaldslaust.

Áskrifendum fjölgar stöðugt, eru nú um þúsund að tölu, og eru þá öll líkindi til þess a. m. k. þrjú þúsund lesi ritið. Allir fjöldinn af þessu fólki hefir ekki aðgang að öðrum ritum sem fjalla um ísl. efni. Svo tugum skiftir af þakklætisbréfum og árnaðaróskum hafa borist nefndinni úr öllum áttum og þar á meðal eitt frá Hawaii. Ritið er nú hálfs þriðja árs gamalt, 10 hefti alls. Í þeim hafa verið birtar 16 greinar um Ísland og ísl. efni; 8 sögur eftir ísl. höfunda; 38 myndir af merkiskonum og mönnum; 46 myndir af námsfólki sem hlotið hefir verðlaun eða skarað fram úr á einhverju sviði; og 306 myndir af ungum mönnum og konum af íslenskum ættum sem eru í herþjónustu. Eru það hátt upp í 400 myndir alls. Allar þessar myndir eru birtar á kostnað ritsins, að undanskildum þeim sem eru að láni frá öðrum útgáfufél. Og vitum við að Íslendingar kunna að meta þvílíka þjónustu í þágu almennings.

Skólinn sem Icelandic Canadian Club stofnaði í október s. l. í samráði við Þjóðræknisfélagið, sýnist hafa náð töluverðri hylli. Og er það einróma dómur manna að þetta starf með einmitt þessu fyrirkomulagi (kensla í íslensku samfara fyrirlestrum um Ísland á ensku) sé heppilegasta aðferðin til þess að vekja áhuga hjá yngra fólkinu, og þar með ná því takmarki sem við stefnum að í þjóðræknis baráttu okkar.

Aðsókn hefir verið góð og um 60 manns eru innritaðir i skólann. Sjö af þeim eru ekki af ísl. ættum. Í starfsnefndina voru skipaðir frá hálfu Þjóðræknisfélagsins, þær Mrs. E. P. Jónsson og Miss V. Eyjólfson, en frá Icelandic Canadian Club, W. S. Jónasson, séra H. E. Johnson og Hólmfríður Danielson. Því miður gat Miss Eyjólfson, annríkis vegna, ekki starfað í nefndinni, og séra Halldór flutti burt úr Winnipeg, en hefir komið tvívegis sérstaka ferð til þess að flytja erindi.

Eg vil þakka nefndarfólki starfið og öllum þeim sem hafa flutt hin ágætu erindi, og eins hinum sem enn eiga eftir að flytja erindi. Eg vil þakka Mrs. E. P. Jónsson, sem var svo góð að flytja erindið "The Colonization of Greenland and the Discovery of America", í stað Miss Salome Halldórson, sem sá sér ekki fært annríkis vegna, að gera það. Eg þakka forseta Þjóðræknisfélagsins fyrir liðveislu á ýmsan hátt; íslensku vikublöðunum fyrir auglýsinga starf og sérstaklega vil eg þakka kennurunum Salome Halldórson og Lilju Guttormson fyrir áhugasamt og gott starf; og ennfremur safnaðarnefnd Fyrsta lút. safnaðar fyrir þá miklu alúð sem þeir hafa sýnt okkur með því að lána kirkjusalinn fyrir fræðslustundir þessar. Síðast en ekki síst ber að þakka séra V. J. Eylands, sem hefir á svo margvíslegan hátt aðstoðað við þetta starf og lagt því góð ráð frá því fyrsta.

Starfsæksla skólans hefir haft í för með sér all mikið auka verk, fyrir utan undirbúning og skipulagningu á starfinu sjálfu. Eins og gefur að skilja er það tvent ólíkt að kenna að lesa ísl. börnum sem tala málið, kunna beygingar orða og setningaskipun í daglegu tali, eða kenna málið þeim sem ekki skilja svo að segja nokkurt orð í því, hvort sem það eru Íslendingar eða annara þjóða fólk. Og eru því lesbækurnar

frá Íslandi alls ekki fullnægjandi við okkar starf, en samt höfum við notað þær með til lesturs, einkum fyrir þá sem ofurlítið skildu í málinu. En í tveimur neðri bekkjum skólans höfum við aðallega notað lexíur sem eg hefi sjálf samið og fjölritað. Eru þær samansettar eftir þörf nemendanna, en þeir vilja fyrst og fremst læra að tala daglegt mál og setja saman einfaldar setningar. Ómögulegt hefði mér verið að koma þessu í verk nema fyrir þá sök að Icelandic Canadian Club brá strax við og keypti fjölritunarvél. Miss Guttormson hefir verið mér ómetanleg hjálp við þetta verk.

Eg vil geta þess að þó þetta starf sé aðeins í byrjun þá hefir áhugi fyrir íslensku töluvert aukist víða hvar síðan það hófst. Mér hafa borist mörg bréf með fyrirspurnum um það hvort ekki muni mögulegt að láta prenta fyrirlestrana, og einnig vilja sumir fá lexíurnar til afnota. Hér í Winnipeg eru nokkrir sem hafa fengið lexíurnar til þess að geta kent íslensku heima fyrir. Einnig hef eg verið að kenna nokkrum nemendum prívatlega. Við höfum haft auka kenslustundir á heimili mínu fyrir tvo neðri bekki skólans af því að við höfum fundið svo mikinn áhuga hjá nemendunum (að m. k. sumum þeirra) að við viljum alt leggja í sölurnar til þess að þeim verði sem best not að náminu.

Það er skiljanlegt að það er miklum erfiðleikum bundið að halda uppi slíkri fræðslustarfsemi sem þessari í stórborg þar sem alt fulltíða fólk sem lætur sig annars nokkru varða menningarmál yfirleitt, er svo störfum hlaðið að það getur naumast nokkru á sig bætt. En auðvitað er það einmitt fólkið sem mesta löngun hefir til þess að sinna þessu fræðslustarfi okkar, því um hina er ekki að ræða, sem fá alla sína visku úr víðvörpuðum "Soap Serials" og öðru fánýti.

Það er nú alment viðurkent af listamönnum og mentafrömuðum að almenningur sé á góðum vegi með að tapa alveg hinum skapandi krafti andans, tapa gáfunni til að geta ígrundað eða brotið til mergjar nokkurt mál vegna þess að öll áhrif koma utan að. Skarpskygni hugans og næmleiki eftirtektargáfunnar eru að sljófgast og þorna upp fyrir æfingarleysi, fyrir það að aldrei gefst tómstund frá utanaðkomandi glamri til að glíma við nokkurt menningarlegt viðfangsefni. Hraði viðskiftalífsins er að gleypa okkur með húð og hári og við losumst ekki úr þeirri andlegu prísund fyr en við höfum lært að velja og hafna.

Hér er ekki tími til að fara ítarlegar út í þetta mál, og er mál mitt þegar orðið full langt. En eg vil aðeins bæta við og skilja eftir hjá ykkur þá athugasemd: að auðvitað er það mest undir almenningi komið hvort þetta starf í menningaráttina ber tilætlaðan ávöxt og hvort það heldur áfram í framtíðinni.

Að endingu vil eg þakka öllum, félögum og einstaklingum sem hafa að einhverju leyti stutt starfsemi okkar. Eg vil þakka fyrir allan þann mikla góðhug og áhuga sem Íslendingar víðsvegar um þessa álfu hafa látið í ljósi. Og finnum við afar mikinn stuðning því í að vera aðnjótandi skilnings þeirra á veiðleitni okkar í þá átt að auðga tilveruna með menningarlegri starfsemi meðal yngri kynslóðar Vestur-Íslendinga.

Hólmfríður Danielson

Undir nýjum málum lá nú fyrir þinginu tillaga um Breytingu á þingtíma.

Forseti skýrði frá umburðarbréfinu sem send hefðu verið til deildanna um málið af hálfu forseta og ritara. J. J. Bíldfell rakti gang málsins og útskýrði það að ýmsu leyti. Forseti gerði grein fyrir afskiftum sínum og skrifara af málinu. Séra H. E. Johnson gerði tillögu er séra V. J. Eylands studdi að málið um breytingu á þingtíma sé tekið fyrir sem nýtt mál. J. J. Bíldfell gerði breytingartillögu um það að: Uppástunga frá síðasta þingi um að milliþinganefnd sé sett í málið um breytingu á þingtíma sé numin úr gildi. A. E. Johnson studdi. Breytingartillagan samþykt.

Málið lá nú fyrir til umræðu. Ýmsir tóku til máls. Á. P. Jóhannsson sagði að breyting á þingtíma myndi valda félaginu fjárhagslegum skaða, því að á þeim tíma myndi reynast erfitt að safna

auglýsingum í ritið. Kirkjuþing væru haldin að vorinu, myndi hvað vinna móti öðru ef tíma yrði breytt.

Mrs. S. E. Björnsson taldi heppilegt að ritið kæmi út 6 mánuðum á undan þingi, til þess að menn gætu lesið fundargerninga, þyrfti það ekki að spilla fyrir Tímaritinu.

Haraldur Ólafsson frá N. Dakota skýrði frá því að eins og nú stæðu sakir ættu menn úr Dakota bókstaflega ókleift með að sækja þing kostnaðar vegna, sökum manneklu heima fyrir.

Guðm. Fjeldsted bar nú fram breytingartillögu, að þar sem að málið sé ekki nægilega vel undirbúið til þess að hægt sé að afgreiða það á þessu þingi, sé því frestað til næsta þings. Tillagan studd af Á. P. Jóhannsson.

Ýmsir tóku til máls með áhuga og nokkru kappi. Loks bar séra V. J. Eylands fram tillögu um að fresta málinu til þingfundar, á miðvikudag og komi málið þá fyrir strax eftir að embættismanna kosningum er lokið. Tillaga studd af Sveini Pálmasyni og samþykt.

Tillaga J. J. Bíldfell um að fresta fundi þar til kl. 9.30 árdegis á miðvikudag, studd af mörgum og samþykt. Fundi slitið.

FIMTI FUNDUR

þingsins settur kl. 10 árdegis miðvikudaginn 28. febrúar. Fundarbók síðasta fundar lesin og staðfest eftir tillögu Mrs. Herdísar Eiríksson og Miss Sigurrósar Vídal.

Útbreiðslumál

lá nú fyrir fundinum, bar séra V. J. Eylands fram nefndarálit fyrir hönd nefndarinnar í málinu. Tillaga framsögumanns að nefndarálitið sé tekið fyrir lið fyrir lið. Samþykt samkvæmt tillögu F. P. Sigurðssonar.

1. liður samþyktur eftir tillögu Miss Sigurrósar Vídal og Mrs. C. H. Josephson.

2. liður samþyktur eftir tillögu F. P. Sigurðsson og Miss Sigurrósar Vídal.

3. liður sampykutr eftir tillögu Ásgeirs Bjarnasonar og Mrs. H. F. Danielson.

4. liður samþyktur eftir tillögu Ásgeirs Bjarnasonar og Mrs. Salome Backman.

(Þingið lýsti ánægju sinni með því að rísa á fætur í þakkarskyni).

5. liður samþyktur eftir tillögu Á. P. Jóhannsson og Mrs. V. Coghill.

6. liður, viðauki: Að þingið þakki CBC útvarp 17. júní í sambandi við Lýðveldishátíðina. Samþyktir samkvæmt tillögu Kr. Bjarnason og Mrs. Gunnlaugur Hólm.

7. liður samþyktur samkvæmt tillögu Miss S. Vídal og Mrs. H. Eiríksson.

8. liður samþyktur eftir tillögu F. P. Sigurðsson og Mrs. Gunnl. Hólm.

9. liður samþyktur eftir tillögu F. P. Sigurðsson og Mrs. S. Pálmason.

10. liður, útskýrður, samþyktur eftir tilllögu H. T. Hjaltalín og Mrs. Herdís Eiríksson.

11. liður samþyktur eftir tillögu séra V. J. Eylands og Mrs. H. Eiríksson.

12. liður samþyktur eftir tillögu Miss Sigurrós Vídal og F. P. Sigurðsson.

Nefndarálitið í heild viðtekið.

Fjármálanefnd

Bráðabirgðaskýrsla var lesin upp af Á. P. Jóhannssyni.

1. liður samþyktur eftir tillögu séra E. H. Fáfnis, er Mrs. Gunnl. Hólm studdi.

2. liður samþyktur eftir tillögu Sv. Thorvaldson og Miss Sigurrósar Vídal.

Skýrslan eins og hún lá fyrir samþykt.

Ný mál

Undir nýjum málum var nú lesið upp bréf undirritað af Jóns Sigurðssonar félaginu I.O.D.E. Chapter, og Icelandic Canadina Club.

Winnipeg, Man., 26. febr. 1945

Þjóðræknisfélag Íslendinga í
Vesturheimi,
á þingi í Winnipeg, Man.
Dr. Richard Beck, forseti.

Kæri herra:

Meðlimir Jón Sigurðsson Chapter, I.O.

D.E. og Icelandic Canadian Club senda Þjóðræknisfélagsinu kveðju og óska því allra heilla á 26. ársþingi þess.

Það sem veldur því að þetta bréf er ritað er það að við vildum vekja eftirtekt á því máli sem mikið hefir verið talað um, í langan tíma, en sem engin samtök hafa orðið um að þessu.

Það hefir verið á huga allra þeirra sem standa fyrir málum Íslendinga hér í bænum, að Íslendingar hér eigi ekkert samkomuhús, sem hægt er að nota til almennrar samkomu svo sem, leiksýninga og fleira. Þetta hefir dregið úr starfi og hefir haldið til baka þroska hinna ýmsu félaga. Þetta hefir verulega hnekt þjóðræknisstarfsemi hér, bæði frá menningarsjónarmiði og einnig er við víkur samstarfi meðal allra Íslendinga í Winnipeg.

Ef hér væri samkomuhús sem stæði til boða, ein eða fleiri fundarstofur þar sem hin ýmsu félög gætu haldið fundi sína, og þar einnig stór salur (Auditorium), sem sýna mætti íslenska leiki; þar sem sameinaðir söngflokkar gætu haldið samkomur og æfingar, og íþróttir af ýmsu tæi sýndar, er enginn efi á því að félagslíf meðal Íslendinga hér yrði líflegra og auðveldara viðfangs og félögin gætu þá vaxið og þroskast.

Unga íslenska fólkið okkar er nú að tvístrast og tapast úr hópnum, mikið fyrir þá sök að við höfum ekki gefið því nægan gaum eða haft verulegt verkefni og verk til að bjóða þeim.

Þjóðræknisfélagið hefir sína miðstöð hér í Winnipeg og er því eðlilegt að sá félagsskapur stæði fyrir því að ráða fram úr þessu máli, sem yrði að svo miklu gagni og er alveg brýn nauðsyn að nú tafarlaust verði tekið á dagsskrá, það að reisa byggingu hér í Winnipeg, sem gæti orðið miðstöð allra félaga Íslendinga hér. Það er engin efi á því að öll félög Íslendinga hér í bænum myndu vinna að þessu fyrirtæki ef Þjóðræknisfélagið veitti því forstöðu. Íslendingar hér í borg ættu að eiga þjóðræknis heimili (Icelandic Community Hall).

Við leggjum þetta mál fyrir þingið í von um að það fái góða áheyrn og að framkvæmd fáist áður en að orðið er of seint. Þetta má ekki lengur bíða. Í þessu Community Hall ætti að vera "Reading Room" sem væri einlægt opið svo að heimkomnir hermenn okkar og allir aðrir sem vildu, væru velkomnir á öllum tímum dags, þar sem þeir eða þær hefðu tækifæri til þess að skrifa bréf og lesa, og fyndu sig á vegum vina. Þá yrði þetta félagshús sannarlega miðstöð allra Íslendinga, ekki aðeins fyrir Winnipeg fólk heldur alla Íslendinga hvaðan sem þeir koma, og yrði til ómælanlegs ábætis fyrir félagslíf Íslendinga í heild sinni.

Vinsamlegast,

Fyrir hönd Jón Sigurðsson
Chapter I.O.D.E.
Flora Benson

Fyrir hönd Icelandic Canadian Club of Winnipeg
Hólmfríður Danielson

Við mælust til þess að þetta bréf verði innfalið í þingtíðindum þingsins.
H. D.

Bréfið meðtekið til þingmeðferðar eftir tillögu Mrs. Salome Backman er F. P. Sigurðsson studdi. F. P. Sigurðsson tók til máls um efni bréfsins. Ýmsir tóku til máls um efni þess, er fór fram á byggingu sameiginlegs félagshúss fyrir íslensk félög í Winnipeg.

Ari Magnússon bar fram tillögu að nefnd sé kosin í málið, er leggi ákveðnar tillögur fyrir næsta þing. Séra H. E. Johnson bar fram breytingartillögu er Elías Elíasson studdi, að væntanlegri framkvæmdarnefnd sé falið málið til meðferðar.

Þá báru þeir Ari Magnússon og Dr. S. J. Jóhannesson fram breytingartillögu að kosin sé milliþinganefnd í málið á þinginu. Ýmsir tóku til máls.

Mrs. Salome Backman bar fram tillögu er Ásgeir Bjarnason studdi, að fimm manna þingnefnd sé kosin nú þegar, er

leggi álit sitt fyrir þingið. Þessir voru kosnir:

Séra H. E. Johnson
Mrs. H. F. Danielson
Dr. S. J. Jóhannesson
Mrs. P. S. Pálsson
S. Pálmason

Byggingarmál

Þingnefndin í byggingarmálinu leyfir sér að leggja fyrir þingið eftirfarandi tillögur:

1. Að þingið láti í ljósi ánægju sína til Jóns Sigurðssonar félagsins og Icelandic Canadian Club fyrir að vekja máls á þessari nauðsyn, um samkomuhús fyrir Íslendinga í Winnipeg og vill eiga samvinnu við alla góða Íslendinga um framkvæmdir þessa máls.

2. Að 7 manna milliþinganefnd sé skipuð til að finna leiðir og hafa framkvæmdir í þessu máli. Bendum vér þessari nefnd á nauðsyn þess að auka við sig að minsta kosti einum meðlim úr hverju þessara félaga: Jóns Sigurðssonar félaginu og Icelandic Canadian Club, og leggi nefndin fram skýrslu um starf á næsta þingi en eigi annars samvinnu við stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins um málið.

3. Bendum vér nefndinni á að Íslendingar eigi nú þegar tvær byggingar hér í bænum, I.O.G.T. hall og byggingu Þjóðræknisfélagsins á Home St. Gæti komið til greina að eiga samtal við viðkomandi hlutaðeigendur um þessar byggingar, sem hugsanlega undirstöðu fyrir því líka byggingu, sem við höfum í huga.

H. E. Johnson
Sig. Júl. Jóhannesson
Hólmfríður Danielson
Ólína Pálsson
S. Pálmason

Bókasafnsnefnd

bar nú fram álit sitt, er séra P. M. Pétursson las.

1. liður samþyktur, samkvæmt tillögu G. Levy og Miss Sigurrósar Vídal.

2. liður samþyktur eftir tillögu A. E. Johnson og Mrs. Gunnl. Hólm.

3. liður, allmiklar umræður urðu, töluðu margir, útskýringar og upplýsingar gáfu Ó. Pétursson, J. Ásgeirsson, G. Levy og Á. P. Jóhannsson.

Ólafur Pétursson og Sveinn Pálmason báru fram breytingartillögu að "Frón" greiði $60.00 eins og að undanförnu. Á. P. Jóhannsson bar nú fram breytingartillögu við breytingartillögu að liðnum sé vísað til nefndarinnar aftur. Mrs. Salome Backman studdi þá tillögu. Samþykt að vísa til nefndarinnar. Loks var þriðji liður samþyktur þannig:

3. liður: "Að Þjóðræknisfélagið leggi bókasafninu til húsnæði endurgjaldslaust, en að sá styrkur falli niður sem félagið hefir veitt að undanförnu, sem nam um $100 á ári. Liðurinn samþyktur hér með og nefndarálitið í heild og málið þar með afgreitt.

J. J. Bíldfell bar nú fram fjórða kjörbréf frá deildinni "Gimli", lagði hann til að Guðmundi Péturssyni sé veitt sæti á þinginu. Séra Sigurður Ólafsson studdi. Samþykt.

Ólafur Pétursson gerði nú tillögu um að fresta fundi til kl. 1.30 síðd. Var sú tillaga studd af A. E. Johnson og samþykt og fundi slitið.

SJÖTTI FUNDUR

þingsins var settur um kl. 2 e. h. miðvikudaginn 28. febr. Fundarbók síðasta fundar lesin og viðtekin samkvæmt tillögu B. Stefánsson er Einar Magnússon studdi. Nú lágu fyrir kosningar embættismanna. Forseti útnefndi sem teljara þá Hjálmar Gíslason og Davíð Björnsson, og til aðstoðar þá Sigurð Melsted og Jón Ásgeirsson.

Forseti kallaði nú fram formann útnefningarnefndar Guðmund Eyford, eftir að hafa gefið nokkrar útskýringar til erindisreka snertandi kosningar. Guðmundu r Eyford bar nú fram bendingar útnefningarnefndarinar. Fyrst, meðmæli nefndarinnar með dr. Richard Beck fyrir forseta. Vara-forseti, séra V. J. Eylands

lýsti kosningu hans, hafði enginn annar verið tilnefndur. Dr. Beck bar nú fram skilgreiningu frá eigin hendi, í sambandi við kosningu hans, er hann bað að bókuð yrði:

Jafnframt því, sem eg þakka þingi það traust og þá sæmd, sem það hefir sýnt mér með því að endurkjósa mig sem forseta Þjóðræknisfélagsins, vil eg taka það fram, að eg tók kosningu fyrir áskoranir úr öllum áttum og vil jafnframt láta bókfesta það, að eg tók útnefningunni með þeirri skýringu, að eg yrði alls ekki í kjöri næsta ár.

Guðmundur Eyford bar nú fram meðmæli nefndarinnar með séra V. J. Eylands fyrir vara-forseta. Enginn annar tilnefndur. Séra Valdimar kosinn í einu hljóði.

Guðmundur Eyford gat þess að núverandi skrifari, séra Sigurður Ólafsson, sæi sér ekki fært að þjóna ritarastarfinu áfram. Mælti nefndin með J. J. Bildfell. Séra H. E. Johnson var útnefndur eftir tillögu Ara Magnússonar. Var nú gengið til kosninga og tveir í vali. Séra H. E. Johnson hlaut kosningu.

Vara-skrifari, Mrs. E. P. Jónsson gaf ekki kost á sér til starfs í nefndinni fyrir komandi ár. Jón Ásgeirsson, er nefndin mælti með, hlaut kosningu í einu hljóði.

Féhirðir Á. P. Jóhannsson, er svo lengi og vel hafði þjónað því starfi gaf ekki kost á sér framvegis, sökum lamaðrar heilsu. Í hans stað var kosinn Grettir L. Jóhannsson ræðismaður, samkvæmt tillögu E. P. Jónsson. Þar sem að þáverandi vara-féhirðir Sveinn Thorvaldson hafði færst undna endurkosningu, mælti útnefningarnefndin með séra Agli H. Fáfnis, og var hann kosinn í einu hljóði.

Fjármálaritari Guðmann Levy endurkosinn.

Vara-fjármálaritari, Dr. S. E. Björnsson, gaf ekki kost á sér. Árni G. Eggertson, K.C., hlaut kosningu.

Skjalavörður Ólafur Pétursson var endurkosinn.

Endurskoðunarmenn voru kosnir þeir: Steindór Jakobsson og Jóhann Beck.

Útnefningarnefnd: Sigurður Melsted, Hjálmar Gíslason, Guðmundur Eyford.

Breyting á þingtíma

Því máli hafði verið frestað þar til kosningar væru um garð gengnar.

Fyrst lesið bréf frá Guðm. Jónssyni frá Húsey, og því næst áskorun frá deildinni "Esjan".

Það eru nú nokkur ár síðan að eg bar þá tillögu upp á þjóðræknisþinginu í Winnipeg, að breytt væri þingtímanum. Færði eg þá ástæðu fyrir því, að örðugt væri fyrir bændur að sækja þingið um þetta leyti árs. Þessu var fremur fálega tekið, enda var þá komið að þinglokum. Þá sagði þáverandi forseti, að ekki væri þörf á að ræða þetta mál á þessu þingi, því það gerði breytingu á lögum félagsins, og yrði því ekki afgreitt fyr en á næsta þingi.

Eg var ekki á næsta þingum, en hef ekki séð þessu máli hreyft síðan, fyr en á tveim síðustu þingum. Því var hreyft í þinglokin 1943 af S. S. Laxdal og 1944 af M. Hjaltalín; en það lítur svo út sem því hafi verði lítill gaumur gefinn, því ekki sést að það hafi verið tekið til umræðu.

Hvað veldur þessu? Það eru að vísu ekki margir bændur sem sækja þingið þessi síðustu ár, en orsökin mun helst vera sú, að þeir eiga ekki heimangengt um þetta leyti. Það vita allir að febrúar er oftast kaldasti og snjóþyngsti mánuður ársins. Þá er oft örðugt að komast til járnbrautar fyrir þá sem langt eiga að sækja, og það hefir oft borið við að járnbrautaferðir hafa tafist dögum saman um það leyti vegna snjóþyngsla. Nú mun alstaðar vera svo fáment á sveitaheimilum alla tíma árs, að engu megi muna frá heimilisstörfum, en verst er það á vetrum, einkum kringum vötnin þar sem menn stunda fiskiveiðar. Þetta hefir farið mjög versnandi síðustu árin, og er nú orðið svo mannfátt víða, að heimilin mega engan mann missa degi

lengur um hávetur frá nauðsynlegum heimaverkum. Lausamenn er nú hvergi að fá til heimaverka. Það munu fáir bændur geta verið að heiman um þetta leyti svo dögum skifti.

En hvenær væri þá hentast að hafa þingið? Hr. S. S. Laxdal hefir stungið upp á júní. Þann mánuð álít eg einnig best valinn fyrir bændur. Þá mun vorvinnu að mestu lokið, en akurvinna og heyvinna ekki byrjuð. Þá munu bílvegir orðnir færir, og það út af fyrir sig er mikils virði fyrir sveitamenn. Þeim kemur best að geta verið sjálfráðir sinna ferða.

En svo er eitt enn sem gæti verið athugavert. Nú er 17. júní lögboðinn þjóðminningardagur heima á Íslandi. Ekki er ólíklegt að Íslendingadagurinn verði nú fluttur á sama dag. Þá væri hagræði að því að hafa þingið annaðhvort fyrir eða eftir þann dag; það sparaði þeim ferðalag sem langt eiga að, og eyddi aðeins einum degi meira en þingið. Þetta mætti líka taka til athugunar. Eg vil því hér með leyfa mér að skora á háttvirtan forseta Þjóðræknisfélagsins, að koma þessu máli til umræðu á næsta þingi, og ljá því fylgi sitt.

Vogar, 29. janúar 1945.

Guðm. Jónsson frá Húsey

Með því að þingfulltrúar sem búsettir eru utan Winnipeg vilja að sjálfsögðu nota bíla heldur en járnbrautir til ferðalags. Og með því að oft er erfitt og stundum ógjörningur að fara á bílum um hávetur, einnig eiga bændur, í flestum tilfellum, óhægt með að yfirgefa heimili sín um vetrartíman. Leyfir Esjan sér að gera tillögu um breytingu á tíma. Að í staðinn fyrir að þing séu haldin í febrúar mánuði eins og undanfarið, séu þau framvegis haldin fyrripart júní mánaðar og að næsta ársþing sé haldið 1946 í júní.

—Samþykt á ársfundi Esjunnar,
28. janúar 1945.

Var nú lesin upp af ritara breytingartillaga Ólafs Péturssonar og Björns Stefánssonar í því máli.

Að þessu máli sé frestað til næsta þings og að kosin sé fimm manna milliþinganefnd, sem hafi málið með höndum, leggi það fyrir deildir og láti síðan fram fara aktvæðagreiðslu um málið af hálfu allra deilda og einstakra félagsmanna. Sé atkvæðagreiðslunni þannig háttað, að fram komi greinilega, hversu margir eru með eða á móti umræddri breytingu á þingtímanum.

Ó. Pétursson
Björn Stefánsson

Tillaga séra V. J. Eylands er Pétur N. Johnson studdi að kosin sé fimm manna nefnd er falið sé að hafa málið með höndum á árinu og gangast fyrir framkvæmdum í því, eins og tillagan fer fram á. Þessir voru kosnir:

Guðm. Fjeldsted
H. T. Hjaltalín
Eldjárn Johnson
Á. P. Jóhannsson
Gunnar Sæmundsson

Samvinnumál við Ísland

Skýrsla þingnefndarinnar í samvinnumálum við Ísland, er séra E. H. Fáfnis bar fram. Álit nefndar tekið fyrir lið fyrir lið, eftir tillögu séra H. E. Johnson og Miss Sigurrós Vídal.

1. liður samþ. eftir tillögu séra V. J. Eylands og séra H. E. Johnson.

2. liður samþ. eftir tillögu séra H. E. Johnson og Mrs. C. H. Josephson.

3. liður samþ. eftir tillögu séra V. J. Eylands og séra H. E. Johnson

4. liður samþ. eftir tillögu séra H. E. Johnson og Jón Ásgeirsson.

Nefndarálitið viðtekið í heild, og málið afgreitt.

Fræðslumál

Skrýsla þingnefndar í fræðslumálum borin fram af Mrs. H. F. Danielson. Kr. Björnsson og Elin Hall lögðu til að hún væri tekin fyrir lið fyrir lið.

1. liður samþ. eftirtillögu séra H. E. Johnson og Mrs. Gunnl. Hólm.

2. a. liður samþ. eftir tillögu S. Thorvadson og Einar Magnússon.

2. b. liður, tillaga S. Thorvaldson og E. Magnússon að þessi liður sé feldur burt.

Breytingartillögu um að liðurinn sé samþyktur báru fram Ásgeir Bjarnason og séra H. E. Johnson. Samþykt.

2. c. liður samþ. eftir tillögu Ó. Pétursson og Ásgeir Bjarnason.

3. a. liður samþ. eftir tillögu Kr. Bjarnason og Magnús Magnússon.

3. b. liður samþ. eftir tillögu Jóns Ásgeirsson og Mrs. Herdísar Eiríksson.

4. liður samþ. eftir tillögu Guðm. Jónasson og Miss Hlaðgerður Kristjánsson.

Alt nefndarálitið viðtekið.

Undir nýjum málum var nú borin fram tillaga Mrs. E. P. Jónsson er Ari Magnússon studdi, er fór fram á sérstaka fjársöfnun hjá meðlimum félagsins, málefnum þess til styrktar. Tillagan samþ.

Að væntanlegri stjórnarnefnd Þjóðræknisfélagsins sé falið að leita samskota hjá meðlimum félagsins og öllum þeim sem íslenskum þjóðræknismálum unna, málefnum félagsins til styrktar.

Milliþinganefnd í minjasöfnun

Tillaga skrifara er studd var af ýmsum að þeir Bergþór E. Johnson og Davíð Björnsson séu endurkosnir. Mæltist þingið til þess að skrá sé samin yfir safnið, og því komið fyrir á hentugum stað, þar sem fólk hefði aðgang að því. Samþykt.

Ingólfssjóður

Sveinn Pálmason vakti máls á Ingólfssjóði. Urðu all-miklar umræður um málið og var það afgreitt með tillögu er Miss Hlaðgerður Kristjánsson bar fram en Ásgeir Bjarnason studdi.

Að stjórnarnefnd sé falið að ráðstafa þessu máli þannig að unt sé að leggja það fyrir næsta þjóðræknisþing til endilegra útslita. Samþykt.

J. J. Bíldfell bar nú fram viðbót við fjármálaskýrslu snertandi styrkbeiðni fræðslumálanefndar Þjóðræknisfélagsins, um fjárstyrk. Lagði framsögumaður til að veittur sé $400.00 styrkur til fræðslumála. Studd af Miss Sigurrós Vídal. Samþykt.

Álit fjármálanefndar viðtekið í heild.

Fjármálanefndin leyfir sér að benda á, að þótt $300.00 hafi verið veittir til þeirra mála á síðast liðnu ári, þá hafi aðeins $207.50 verið notaðir af þeim peningum. Þá leggjum vér til að $400.00 verði veittir til þeirra mála á yfirstandandi fjárhagsári.

Á. P. Jóhannson

Þeir H. T. Hjaltalín og Magnús Magnússon báru nú fram tillögu um að fundi sé frestað til kl. 8 síðdegis, en þá yrði mætt í Fyrstu lútersku kirkju á lokafundi þingsins þar. Samþykt.

LOKAFUNDUR ÞINGSINS

hófst svo kl. 8 e. h. í kirkjunni. Forseti stjórnaði stuttum fundi. Bað hann um tillögu er heimilaði stjórnarnefnd að fundargerð síðasta fundar sem ekki var tilbúinn til upplesturs yrði viðtekin af nefndinni næsta dag. Séra H. E. Johnson og Dr. S. J. Jóhannesson báru fram tillögu er heimilaði þetta. Fól forseti svo fundarstjórn í hendur séra V. J. Eylands, vara-forseta félagsins er ávarpaði mannfjöldann er viðstaddur var. J. J. Bíldfell las upp kvæði er ort hafði verið af S. B. Benedictssyni, og höfundur nefndi: — "Þjóðræknisþing 1945". Tillaga J. J. Bíldfell að skrifara sé falið að votta höfundi kvæðisins þakkir fyrir góðhug þann er það túlkaði. Var sú tillaga viðtekin með lófaklappi, samkvæmt tillögu F. P. Sigurðssonar.

Séra V. J. Eylands ávarpaði nú hr. Á. G. Eylands vinsamlegum og einkar skemtilegum orðum. Flutti þá hr. Eylands langt og ítarlegt erindi og fregnir af nútíðar Íslandi, þrungið af margþættum fróðleik, erindið þakkað af forseta

samkomunnar og af þingheimi með lófaklappi.

Nú kallaði dr. Beck fram ritara félagsins, séra Sigurð Ólafsson, er bar fram tillögu fyrir hönd stjórnarnefndar félagsins að þeir hr. Gísli Jónsson, ritstjóri Tímarits Þjóðræknisfélagsins, hr. Vilhjálmur Þór, fyrverandi utanríkisráðherra Íslands, og hr. Einar Jónsson listamaður (frá Galtafelli), séu gerðir heiðursfélagar Þjóðræknisfélagsins.

Þessi tillaga var studd af Á. P. Jóhannssyni með ítarlegri og fagurri ræðu. Fór svo fram afhending á heiðursfélaga skírteini til Gísla Jónssonar, er dr. Beck ávarpaði, og hinn nýi heiðursfélagi ávarpaði þingheim.

Þá var sýnd litmynd Lofts Guðmundssonar af Lýðveldishátíðinni, bæði frá Þingvöllum og einnig frá hátíðahöldunum í Reykjavík, frá 17. og 18. júní 1944. Myndin var mjög fögur og hreif hugi manna. Dr. Richard Beck útskýrði myndina. Að sýningunni endaðri mælti forseti nokkur orð; bað hann svo þingheim að syngja sálminn "Faðir andanna". Lauk svo hinu 26. þjóðræknisþingi Íslendinga í Vesturheimi.

Richard Beck,
forseti

Sigurður Ólafsson,
ritari

Næsta dag, þann 1. marz, hélt stjórnarnefnd félagsins fund að 652 Home St. Þar var fundargerð síðasta fundar lesin og samþykt, með smávægilegum breytingum, samkvæmt tillögu séra H. E. Johnson, er séra V. J. Eylands studdi.

Sigurður Ólafsson

LEIÐRÉTTINGAR

Í síðasta árgangi *Tímaritsins* hefi eg orðið var við þessar prentvillur: Í kvæðinu *Skýjaborgir*, bls. 27, öðru versi, fimtu línu er *þú* fyrir *þá*. Á bls. 82, öðrum dálki, níundu línu neðan frá 1887, lesist *1897* o. s. frv. Á bls. 96, fyrsta dálki, 10. línu að ofan, ábygðarmiklar, les *ábyrgðarmiklar*.

St. Paul, Minn.
Minnesota Historical Society

Thief River Falls, Minn.
Rev. S. S. Ólafsson

Topeka, Kans.
J. B. Linderholm

Toppenish, Wash.
Mrs. Bergþóra Benedictson

Upham, N. Dak.
E. J. Breiðfjörð

Virginia, Minn.
Magnús Magnússon

Washington, D. C.
John M. Echols
Leifur Magnússon
Mrs. Mekkin S. Perkin

Williamsburg, Va.
Próf. Jess H. Jackson

Woodbrigde, Mass.
J. B. Skaptason, Ph.D.

Quord, Calif.
Jóhannes Sveinsson

5. DEILDIR

"Báran"
Mountain, N. Dak.
Mrs. Inga Anderson
Jóhannes Anderson
Kristinn Árman
Ásgrímur M. Ásgrímsson
H. Ásgrímsson
John Axdal
Próf. Richard Beck
Mrs. Richard Beck
Bill Benidiktson
Alli Bjarnason
Herman Bjarnason
B. T. Björnson
Guðm. Björnson
Stanley Björnson
Sig. Björnson
T. A. Björnson
M. W. Davidson
Björn Eastman
Fríða Eggerts
F. M. Einarson
J. J. Einarson
Jón M. Einarson
Einar G. Eirikson
J. J. Erlendson
Helgi Finnson
Halli Gíslason
Mrs. Kristín Godman
Th. Goodman
Mrs. Anna Grímson
Guðm Grímson, dómari
H. B. Grímson
Dagbjartur Guðbjartson
John Gudman
C. T. Guðmundson
B. S. Guðmundson
C. S. Guðmundson
G. Guðmundson
S. G. Guðmundson
Sigmundur Guðmundson
Mrs. Torfi Guðmundson
V. G. Guðmundson
G. T. Gunnarson
Jóhann G. Hall
W. K. Halldórsson
Mrs. H. J. Hallgrímsson
Mrs. S. J. Hallgrímsson
John Hannesson

Valdimar Hannesson
T. I. Hansson
Ben Helgason
Joe Hillman
J. P. Hillman
W. G. Hillman
H. F. Hjaltalín
S. T. Hjaltalín
John Hjörtson
Chr. Indriðason
Stefán Indriðason
Hanna Jóhannes
Hildur Jóhannesson
Fred G. Johnson
Helgi Johnson
John E. Johnson
John H. Johnson
Oli G. Johnson
Nels Johnson
S. K. Johnson
Sylvia Johnson
Símon S. Johnson
Sveinn Johnson
Rósa Johnson
Guðm. J. Jónasson
Magnús Jónasson
Hannes Kristjánsson
Kristján Kristjánsson
Kristján G. Kristjánsson
Thora Kristjánson
Helgi Laxdal
Leo Laxdal
Alli Magnússon
Mrs. F. McWilliams
Hannes Melsted
Stefán Melsted
Marta Mýrdal
Steini Mýrdal
J. J. Myres
Sig Nelson
Stefanía Northfield
John M. Ólason
Kristján Ólafsson
Haraldur Ólafson
Mrs. H. Ólafsson
J. K. Ólafson
Paul Ólafsson
S. F. Ólafsson
B. F. Olgeirson
Thórdís Olgeirsson
Tryggvi Paulson
Bjarni Peturson
Joe Peterson
Oskar W. Peterson
Ragnar H. Ragnar
Helgi Reykdal
Magnea Sigfússon
Rev. H. Sigmar, D.D.
Emil Sigurðsson
H. B. Sigurðsson
Sig. Sigurðsson
W. M. Sigurðson
Fred Snowfield
Steindór Snydal
Björn Stefánson
S. T. Steinólfsson
Guðríður Thorfinnsson
M. A. Thorfinnson
Hjalti B. Thorfinnson
Snorri M. Thorfinnson
T. S. Thorfinnson
Mrs. T. H. Thorlákson
Gamalíel Thorleifson
Próf. Thomas Thorleifson
T. M. Thorsteinson
O. K. Thorsteinson
Thorbergur Thorvardsson
H. W. Vívatson
Hannes Walter

"Iðunn"
Leslie, Sask.

Helgi Árnason
Rósmundur Árnason
J. M. Austmann
Mrs. V. Axfjörð
Skúli Björnsson
Kristján Erlendson
O. Gíslason
Páll Guðmundson
Þorsteinn Guðmundson
Stefán Helgason
Mrs. J. Hornfjörð
Björn Johnson
Jón Jóhannson
Bergsveinn Johnson

Páll Magnússon
H. G. Nordal
L. Nordal
M. Nordal
Guðbjörg Ólafsson
Jón Ólafson
Sigbjörn Sigbjörnson
Jóhann Sigbjörnson
H. G. Sigurðson
Sigurður Sigurðson
Guðmundur Stefánsson
E. Thorsteinson
H. Thorsteinson

"Fjallkonan"

Wynyard, Sask.

S. S. Anderson
Jón Arngrímsson
Þórður Ásgeirsson
H. J. Austfjörð
Hallgrímur Axdal
Mrs. Jóna Axdal
Thórhallur Bardal
Gísli Benediktsson
B. Bjarnason
J. O. Björnsson
Sigga Björnsson
Kristinn Eyjólfsson
Jens Elíasson
Mrs. Th. Gauti
Gísli Gillis
Gunnlaugur Gíslason
Mrs. Halldóra Gíslason
Valdimar Gíslason
C. H. Grímsson
G. D. Grímsson
Gísli Guðjónsson
Halldór Guðjónsson
Finnbogi Guðmundsson
G. F. Guðmundsson
Steinþór Gunnlaugsson
Ástvaldur S. Hall
Mrs. Ástvaldur S. Hall
Mrs. Andrés Helgason
Hósías Hósíasson
Gunnar Jóhannsson
Jón Jóhannsson
Barney Johnson
Pétur Johnson
Óskar Johnson
Sigurður Johnson
Valdi Johnson
Axel Jónasson
Kristján Jónasson
Magnús Jónasson
Jónas Jónasson
Jósef Jósefsson
Mrs. Albina Jóelsson
Guðbjörg Kristjánsson
Hákon Kristjánsson
Jóhann Kristjánsson
Kristbergur Kristjánsson
Mrs. Ragnheiður Kristj-
ánsson
Ingi Magnússon
Fríða Pálsson
Hósías Pétursson
J. R. Sigurðsson
H. J. Skagfell
Ólafur Stefánsson
Mrs. Sveinsson
Pétur Thorsteinsson

"Grund"

í Argyle, Man.

Páll A. Anderson
Mrs. Guðrún Anderson
Mrs. Jónas Anderson
Mrs. Ólöf Bjarnason
Gísli Björnsson
Mrs. Gísli Björnsson
G. Davidson
Sr. Egill H. Fáfnis
Mrs. Egill H. Fáfnis
J. H. Friðfinnson
Helgi Helgason
Jónas Helgason
Mrs. Kristjana Jóhannson
Árni Johnson
A. E. Johnson
Mrs. B. K. Johnson
B. S. Johnson
Mrs. B. S. Johnson
G. S. Johnson

Jóhann Johnson
Mrs. Jóhann Johnson
Mrs. K. S. Johnson
Paul S. Johnson
Peter Johnson
S. S. Johnson
Stefán Johnson
Tryggvi Johnson
Mrs. Tryggvi Johnson
Hans Jónsson
Mrs. H. C. Josephsson
Guðm. Lambertson
Conrad Norðman
G. J. Ólafsson
G. J. Oleson
Mrs. G. J. Oleson
Thos. E. Oleson
Mrs. Guðrún S. Pálsson
Mrs. Halldóra Peterson
J. K. Sigurðsson
Einar Sigvaldason
B. Sveinsson
John A. Sveinson
Mrs. John A. Sveinsson
Ingi Swanson
Thorsteinn Swainson
Carl Thorsteinsson
Mrs. Carl Thorsteinsson
J. A. Walterson

"Frón"

Winnipeg, Man.

Sigtryggur Ágústsson
Hannes Anderson
Halldór Árnason frá Höfnum
Mrs. Helga Árnason
Magnús Árnason
S. S. Anderson
Mrs. S. Árnason
Jochum Ásgeirsson
Mrs. Jochum Ásgeirsson
Jón Ásgeirsson
Mrs. Oddný Ásgeirsson
Dr. Kristján Austman
Mrs. Kristján Austman
Dr. Kristján J. Backman
Mrs. Kr. J. Backman
Mrs. Salóme Backman
Gunnar Baldvinsson
Mrs. Sylvia Barber
Arinbjörn S. Bardal
Jóh. Beck
Mrs. Vigfúsína Beck
S. Benjamínsson
Rafnkell Bergson
Gísli Bergvinsson
Þorkell Bergvinsson
Guðm. M. Bjarnason
Mrs. Ingibj. Bjarnason
Ólafur Bjarnason
P. K. Bjarnason
Miss Sæunn Bjarnason
Andrés J. Björnsson
Davíð Björnsson
Mrs. Davíð Björnsson
Mrs. Lárus Björnsson
Mrs. Morey Block

Hjörtur Brandson
Magnús Brandson
Gunnar Brynjólfsson
Mrs. Ingibjörg Butler
Mrs. Anna Cameron
Miss Friðmunda Christie
Mrs. Christiana O. L. Chiswell
Sigurjón Christophersson
Hjálmur Daníelsson
Mrs. Hólmfr. Daníelsson
Mrs. G. Davíðson
Mrs. Ragnh. Davíðson
Mrs. S. W. Edinger
Árni G. Eggertsson, K.C.
Mrs. Guðlaug Eggertson
Jón Einarsson
Stefán Einarsson
Sigurður Einarsson
Kristinn Einarsson
Elías Elíasson
Leifur Ellison
Gunnar Erlendson
Mrs. Kr. Erlendson
Mrs. Kristín Eyjólfsson
Miss V. Eyjólfsson
Guðm. E. Eyford
Guttormur Finnbogason
Mrs. St. Finnbogason
Bjarni Finnsson
Mrs. L. E. Freeman
Mrs. G. Gillies
Halldór Gíslason
Mrs. Hallbera Gíslason
Hjálmar Gíslason
Jónbjörn Gíslason
Kristinn Goodman
Ásgeir Guðjohnsen
Gunnar Guðmundson
Mrs. Guðr. Agnes Gunnlaugsson
Miss Elin Hall
Mrs. Anna Halldórsson
Halldór Halldórsson
John Halldórsson
L. J. Hallgrímson
Mrs. Ásta Hallson
Páll Hallson
Karl Hansson
Thorleifur Hansson
Einar Haralds
Mrs. Oddný Helgason
Finnbogi Hjálmarsson
Bjarni Hjörleifsson
Mrs. Guðm. Ingjaldson
Miss Sigríður Jakobsson
Steindór Jakobsson
Mrs. Ásm. P. Jóhannson
Gunnlaugur Jóhannson
Mrs. Gunnl. Jóhannson
Gunnl. F. Jóhannson
Mrs. Guðr. Jóhannson
Grettir Leo Jóhannson
K. W. Jóhannson
J. W. Jóhannson
Stefán Jóhannsson
Mrs. Ásdís Jóhannesson
Mrs. J. Jóhannesson
B. E. Johnson
Mrs. B. E. Johnson
Björg Johnson
Einar P. Jónsson
Mrs. Einar P. Jónsson
Gísli Jónsson
Mrs. Guðríður Johnson
Mrs. Guðrún Johnson
Mrs. Henrietta Johnson
Helgi Johnson
Rev. H. E. Johnson
K. H. Johnson
Magnús Johnson
Mrs. Oddfríður Johnson
Simon Johnson
S. Johnson
Þorl. Johnson
Mrs. Þórdís Johnson
Thórður Jónsson
Karl Jónasson
Snorri Jónasson
Jón Jónatansson
Mrs. Jóna Jörundson
Mrs. S. Kjartansson
Friðrik Kristjánsson
Miss Hlaðgerður Kristjánsson
Jakob F. Kristjánsson
Mrs. Jakob F. Kristjánsson
Lúðvík Kristjánsson
Kristján Kristjánsson
Capt. Wilhelm Kristjánsson
Guðmann Levy
Mrs. Margrét Levy
Alma S. Levy

Agnar S. Levy
Hannes J. Líndal
Mrs. Hannes J. Líndal
Jón Líndal
Mrs. Una Th. Líndal
Judge W. J. Lindal
Agnar Magnússon
Ari G. Magnússon
Böðvar Magnússon
Guðmundur Magnússon
Jóhann Magnússon
Jón Magnússon
Magnús Magnússon
Ólafur Magnússon
Miss Steinunn Magnússon
Jón Markússon
Loftur Mathews
J. Nordal
Mrs. S. Nordal
J. H. Norman
Mrs. Sigurður Oddleifsson
Mrs. Sesselja Oddson
Sveinn Oddsson
Valgarður Oddsson
Mrs. Anna Ólafsson
Jón Ólafsson
Ólafur Ólafsson
Mrs. Th. Ólafsson
Mrs. Vilborg Oliver
A. B. Olson
N. Ottenson
Mrs. Gróa Pálmason
Sveinn Pálmason
P. S. Pálsson
Mrs. P. S. Pálsson
Miss Stefania Pálsson
Mrs. A. Paulson

Hannes Pétursson
Mrs. Jóhanna Pétursson
Ólafur Pétursson
Mrs. Petrea Pétursson
Séra Philip M. Pétursson
Mrs. Hólmfr. Pétursson
Miss Margrét Pétursson
Ólafur Pétursson Jr.
Pétur Jónas Pétursson
Thorvaldur Pétursson
Jóhann Sigmundsson
Mrs. Jóhann Sigmundsson
Mrs. Kristín Sigurðsson
Eiríkur H. Sigurðsson
Mrs. Jódís Sigurðsson
Miss Guðbjörg Sigurðsson
Guðm. Sigurðsson
Mrs. Guðrún Sigurðsson
Halldór Sigurðsson
Mrs. Regina Sigurðsson
Mrs. Sigríður Sigurðsson
Mrs. Sigurþór Sigurðsson
Sigurbjörn Sigurðson
Sigurbjörn Sigurjónsson
Hreiðar Skaftfeld
Mrs. Thórður Sólmunds.
Björn Stefánsson
Guðm. A. Stefánsson
Gunnbjörn Stefánsson
Ragnar A. Stefánsson
Guðm. Strandberg
Mrs. Lina Stratton
Eyjólfur Sveinsson
Hans Sveinsson
Mrs. Hans Sveinsson
Mrs. Ovída Sveinsson
Halldór M. Swan

J. J. Swanson
Mrs. Ágúst Sædal
Einar Thompson
Miss Solveig Thompson
Metúsalem Thórarinson
Mrs. Th. Thorarinson
Eiríkur Thorbergsson
Thorbergur Thorbergson
Guðm. Thordarson
Mrs. Þorgerður Thordarson
Páll Thorgrímsson
Fred Thorkelsson
Soffonías Thorkelsson
Mrs. Jóhanna Thorkelsson
Sigurjón Thorkelsson
Carl Thorláksson
Dr. P. H. T. Thorláksson
J. B. Thorleifsson
E. Thorsteinsson
Mrs. S. Thorsteinsson
Th. Thorsteinsson
Örn Thorsteinsson
Jónas Thorvardarson
Mrs. S. Vigfússon
Víglundur Vigfússon
J. J. Vopni
Mrs. P. Westdal

"Gimli"

Gimli, Man.

Stefán Anderson
W. J. Arason
Hallgrímur Austman
Sigurður Baldvinsson
Helgi Benedictson
G. F. Bergmann

Harold Bjarnason
T. N. Bjarnason
Mrs. T. N. Bjarnason
Egill Egilsson
Mrs. Guðveig Egilsson
Friðfinnur Einarsson
Kjartan Eldjárnsson
Guðmundur Fjeldsted
F. Frímansson
Sveinn Geirhólm
Lestrarfélagið "Gimli"
Árni Gottskálksson
Grímur Grímsson
Miss Magnúsína Halldórsson
K. M. Hannesson
Mrs. Dorothea Helgason
Jón Helgason
Ásdís Henriksson
Dr. Ágúst Ingimundsson
Þórður Ísfjörð
Mrs. Hermína Jacobson
Mrs. J. Jakobsson
J. B. Johnson
Mrs. J. B. Johnson
Dr. K. I. Johnson
Kristinn Johnson
Sigmundur J. Johnson
Mrs. Anna Jónasson
B. M. Jónasson
J. K. Jónasson
Árni Jónsson
Mrs. Anna Jósephsson
Óli N. Kárdal
Mrs. Óli Kárdal
Mrs. Elin Kristjánsson
S. Th. Kristjánsson
Pálmi Lárusson
J. K. Laxdal
G. B. Magnússon
Miss Rósa Magnússon
G. E. Narfason
Lárus Nordal
Elías Ólafsson
Guðmundur Pétursson
Mrs. Lauga Pétursson
Fred G. Sigmundsson
Hallgrímur Sigurdson
Mrs. Hallgr. Sigurðsson
Hrólfur Sigurðsson
Miss Sigurbjörg J. Stefánsson
Mrs. Clifford Stevens
Lawrence Stevens
Mrs. Guðrún Stevens
Mrs. Norman Stevens
Jóhann Sæmundsson
Mrs. Lára Tergesen
Mrs. Guðrún Thompson
Sigurður Thordarson
Thórður Thórðarson
G. H. Thorkelsson
Guðni Thorsteinsson

Ó. Thorsteinsson
Sveinbjörn Valgarðsson

"Ísafold"

Riverton, Man.

Mrs. Anna H. Árnason
Árni Brandson
Mrs. Valgerður Coghill
Gísli Einarson
Albert Guðjónson
Sigríður Guðmundsson
Guðjón Jóhannsson
Sesselía Jóhannsson
S. H. Jóhannsson
Mrs. S. H. Jóhannsson
Einar A. Johnson
Hafsteinn Jónasson
Séra Eyjólfur J. Melan
O. C. Ólafson
Marianne Renaud
Gísli Sigmundson
F. P. Sigurðsson
S. R. Sigurðson
S. O. Sigurðsson
Jón Sigvaldason
H. G. Stadfeld
Mrs. Margrét Thorbergson
Laura Thorvaldson
Sveinn Thorvaldson, M.B.E.
Mrs. Kristín Thorvaldson

"Ísland"

Brown, Man.

Stefán G. Einarson
Ragnar Gillis
Andy Gíslason
J. M. Gíslason
Lárus Gíslason
Th. J. Gíslason
Mrs. Th. J. Gíslason
Leonard Helgason
J. B. Johnson
Mrs. J. B. Johnson
Benedikt Johnson
Miss Ólöf Johnson
Mrs. J. M. Johnson
Óli Líndal
Mrs. Fríða Líndal
I. M. Ólafsson
Sigurður Ólafsson
Ólafur J. Ólafsson
Jóhann P. Thomasson
Jónatan Thómasson
Thomas Thomasson

Sambandsdeildin

"Vísir"

(The Icelandic Association of Chicago)

Chicago, Ill.

Mrs. E. Petersen
Mr. Herman Gruner
Mr. & Mrs. Árni Helgason
Mr. & Mrs. Oli Alfred
Mr. & Mrs. Joe Goodman
Mr. & Mrs. G. J. Anderson
Miss Stella Einarson
Miss Dida Einarson
Mr. & Mrs. Larus Johnson
Mr. & Mrs. H. W. Taylor
Miss Emily Anderson
Mr. & Mrs. Paul Einarson
Mr. & Mrs. J. H. Johnson
Mr. Guðmundur Guðlaugson
Mrs. R. Hixon
Mr. Carl Dahl
Mr. & Mrs. A. Arnason
Mrs. Peter Anderson
Miss Grace Goodman
Miss Alma Goodman
Mr. Eric Vigfusson
Mrs. Paul Halldórson

Mr. & Mrs. Aug. Anderson
Miss Asta Einarson
Mr. Ben Gestson
Mr. & Mrs. Paul Bjornson
Miss Viola Barnes
Mrs. Ragna Barnes
Mr. & Mrs. Egill Anderson
Mrs. W. E. Frisk
Mr. & Mrs. Eyjolfur Anderson
Mr. & Mrs. Allan Sveinson
Mr. & Mrs. Alex Benson
Mr. K .Vigfússon
Mr. & Mrs. T. Thorkelson
Mrs. W. W. Sherman
Mr. Erling Bjarnason
Mr. & Mrs. Skafti Guðmundson
Mr. & Mrs. John S. Johnson
Mr. Gudlaugur Waage
Miss Helga Goodman
Mrs. J. Blackburn
Miss Aura Bjornson
Miss Octavia Leifur
Miss Sigrid Strodz
Mr. Jónas Sveinsson
Miss S. Halldorson
Mrs. Steinunn Bergman
Mr. Lárus Gíslason
Mr. & Mrs. Joe Samson
Mr. & Mrs. Elmer Halldorson
Mr. & Mrs. Ed Barnes

Sambandsdeildin "Vestri" Seattle, Wash.

Tryggvi Anderson
Marin Anderson
John Ásmundsson
Mrs. J. Ásmundsson
Ólafur Bjarnason
Mrs. O. Bjarnason
Gunnar Bergmann
Laufey Bergmann
Jónatan Björnson
Sigríður Björnson
Miss Edda Björnes
Bogi Björnson
S. H. Christianson
Mrs. S. H. Christianson
K. B. McDonald
Freda McDonald
Mrs. Sarah Erlendson
Lárus Eggertsson
Thor Guðjónsson
Elsa Guðjónsson
Ágúst A. Hanson
Gunnar Hjartarson
Rósa Hjartarson
Pétur Hermann
Aðalbjörg Hermann
Milton J. Hallgrímson
Esther Hallgrímson
Jón B. Hólm
Björg Hólm
Kjartan J. Johnson
Steve B. Johnson
Steina Johnson
Thorbjörn Jónsson
Brynhildur Jónsson
Tryggvi Jónasson
Skafti Johnson
Inga Johnson
J. A. Jóhannson
Josephine Jóhannson
Hannes Kristjánson
Kristín Kristjánson
Jóhann Kárason
Guðbjörg Kárason
Jón Magnússon
Guðrún Magnússon
H. E. Magnússon

Hanna Magnússon
Jónas J. Middal
Mrs. J. J. Middal
Thorsteinn Pálmason
Lillie Pálmason
Pálmi Pálmason
Anna Pálmason
Eiríkur Peterson
Mrs. E. Peterson
George Peterson
Sara Peterson
Mrs. Elísabet Ruhr
S. G. Richter
Emma Scheving
Harald S. Sigmar
Ethel K. Sigmar
Halldór Sigurðsson
Jónína Sigurðson
Jón A. Sigurðson
Mrs. J. A. Sigurðson
Sig. J. Stefánsson
Mrs. S. Stefánsson
Árni S. Sumarliðason
Steve Scheving
Anna Scheving
Kolbeinn S. Thordarson
Anna Thordarson
Kristinn Thorsteinson
Elin Thorsteinson
Mrs. Björg Thordarson
Sigurður S. Thordarson
Ingvi Thorkelson
Jón B. Valfells
Svava Valfells
Sveinn B. Valfells
Helga Valfells

HONORARY MEMBERS

Mrs. Jakobína Jónsson
Mrs. Helga Johnson
Mrs. Karl Frederick
Gunnar Matthíasson

Sambandsdeildin

"The Icelandic Canadian Club"

Terry Arnason
Einar Arnason
Mrs. E. Árnason
Dr. K. J. Austmann
Mrs. K. J. Austmann
Miss Anna Anderson
Mrs. Ena S. Anderson
Miss Nina Anderson
Jochum Asgeirson
Ingibjörg Asgeirson
George Asgeirson
Edna Asgeirson
J. O. Anderson
Miss Olga Benson
Miss Lily Bergson
Gisli Borgfjord
Miss Emily Bardal
Miss Sybil Benjaminson
A. G. Bardal
Mrs. A. G. Bardal
Ola Barnes
Leo Barnes
Stefan Bjarnason
Lára Borgfjord
E. Baldwinson
Valdimar Björnson
S. M. Bachman
S. Bjarnason
Mrs. A. Blondal
Mrs. B. S. Benson
Paul Bardal, M.L.A.
E. Breckman
Mrs. E. Breckman
Mrs. B. P. Bjarnason
G. Bergson
Mrs. G. Bergson
Mrs. Ruby Couch
Paul Clemens
Mrs. P. Clemens
Maurice G. Desourdey
Mrs. Hjálmur Daníelson
Hjálmur Daníelson
Baldur Daníelson
Herdís Danielson
Miss Helga Eggertson
Miss Guðrún Eggertson
Miss Elin Eggertson
Miss Stefanía Eydal
Árni G. Eggertson, K.C.
Mrs. A. G. Eggertson
Gunnar Erlendsson

Miss Kay Ellick
Lil Eyjólfson
Gissur Eliasson
Margaret Einarson
Thelma Erickson
S. H. Eggertson
Th. Finnbogason
G. Finnbogason
K. G. Finnsson
Mrs. K. G. Finnsson
Miss Vordís Fridfinnson
Miss Dora Goodman
Caroline Gunnarson
Sigfús Gillis
Jona Goodman
Ruth Goodman
Doris Goodman
Miss Frances Gillis
Lilja Guttormson
G. P. Goodman
Miss Salome Halldorson
Miss Mattie Halldorson
Hugh L. Hannesson
Mrs. H. L. Hannesson
F. L. Hannson
Mrs. F. L. Hannson
H. Halldorson
Steve Hanson
Margeurite Hargreaves
Carl Hallson
Josephine Hallson
Runa Hallson
Eric Isfeld
Mrs. Eric Isfeld
Helen Josephson
Grettir L. Jóhannson
Mrs. G. L. Johannson
Mrs. Grace Johnson
J. Harold Johnson
Sigridur Johnson
Prof. Skuli Johnson
Anna Johnson
Jónas Jónasson
Loa Jónasson
Steindor Jakobson
Dora Jakobson
Steini Jakobson
G. F. Jonasson
Mrs. G. F. Jonasson
Grímur Johannesson
Mrs. G. Johannesson
Konrad Johannesson
Mrs. K. Johannesson
K. W. Johannsson
P. Jonasson
Mrs. P. Jonasson
Miss Steina Johnson
J. T. Jonasson
S. W. Jonasson
Mrs. S. W. Jonasson
B. E. Johnson
Rev. Halldór Johnson
O. Jónasson
Mrs. O. Jónasson
Inga Johnson
Laura Johnson
Marie Johannesson
Mrs. C. Kirshaw
Jakob Kristjánsson
Mrs. J. Kristjánsson
Capt. W. Kristjanson
Hannes J. Lindal
Mrs. H. J. Líndal
Violet Lindal
Pearl Lindal
Walter Lindal
Judge W. J. Lindal
Anna Ruth Lindal
G. Levy
Miss Jórunn Magnússon
T. M. Miller
Mrs. T. M. Miller
Gwen Magnusson
J. G. Myrdal
Oliver Olson
Helga Olafson
Miss Margret Petursson
Thorvaldur Petursson
Rev. P. M. Petursson
O. B. Petursson
Mrs. O. B. Petursson
Pálmi Pálmason
Petur B. Petursson
Siggi Petursson
Miss Elsie G. Petursson
Mrs. Jas. H. W. Price

HALLDÓR SIGURÐSSON

Contractor & Builder

594 Alverstone St., Winnipeg

Sími 33 038

Compliments of Phone 97 404

WINDATT COAL Co. Ltd.

307 SMITH ST., WINNIPEG

Representative: John Olafson
Phone 37 340

MAN. CO-OPERATIVE DAIRIES LTD.

BUTTER - EGGS - POULTRY

844 Sherbrook St. — Winnipeg

Phone 27 345

COMPLIMENTS OF

SIMKINS TRANSFER & FUEL

★ Call us for your fuel ★

Service — Quality — Phone 57 377

PLUMBING — HEATING

O. K. HANSSON

REPAIRS — ALTERATIONS

Phone 72 051

Prompt & Efficient Service
163 Sherbrook St.

Phones: 57 311—57 312

COMPLIMENTS OF

J. WERIER & CO. LTD.

WHOLESALE GENERAL JOBBERS

764 Main Street at Subway
Winnipeg, Man.

Phone 95 108

MITCHELL-COPP LTD.

Jewellers — Opticians

Portage at Hargrave
Winnipeg, Man.

COMPLIMENTS OF

KENT TAILORS

Made to Measure Clothes
for Men and Women

KENT TAILORS

275 Portage Ave. Winnipeg, Man.

Sendið okkur það sem þarf að þurhreinsa. Oss þykir vænt um það.

Perth's

CLEANERS-DYERS-FURRIERS
LAUNDERERS

COMPLIMENTS OF

PAUL SIGURDSON

411 Henry Ave.

Sími 28 574 Winnipeg, Man.

G. Palmer
Mrs. G. Palmer
Miss Grace Reykdal
Skafti Reykdal
Paul Reykdal
Douglas Ramsay
Mrs. D. Ramsay
Grace Rupel
Mrs. Lára B. Sigurdson
Dr. L. A. Sigurdson
Mrs. L. A. Sigurdson
Sigurður Sigmundson
Mrs. S. Sigmundson
J. Sigurdson
Mrs. J. Sigurdson
Mac Sigurdson
Kristjan Stefanson
Christine Skagford
Mrs. Laura G. Salverson
Geo. Salverson Jr.
Lily Solmundson
Halldór Swan
Nicky Steacy
Miss Anna Skaptason
Miss Ida Swainson
S. T. Sigurdson
Mrs. S. T. Sigurdson
Thor Sigurdson
F. Skaptason
Mrs. F. Skaptason
E. Stephenson
Mrs. E. Stephenson
M. Sallows
Snjólaug Sigurdsson
Agnes Sigurdsson
Mrs. J. B. Skaptason
Helga Sigurdson
Miss Lilja Thordarson
Orn Thorsteinson
Miss Laura Thordarson
T. G. Thorlakson
G. S. Thorvaldson, K.C.
P. Thorkelsson
Mrs. P. Thorkelsson
John Thordarson
Mrs. John Thordarson
Stanley Tallman
Mrs. S. Tallman
C. Thorlakson
Th. Thorbergson
S. Thorvaldson
S. G. Thorlakson
T. R. Thorvaldson
Laura Thorvaldson
Harold Vidal
Axel Vopnfjord
Ray Vopni

S. E. JOHNSON

PLUMBING AND HEATING ★ JOBBING A SPECIALTY
REASONABLE RATES
641 SARGENT AVE., WINNIPEG, MAN.
TELEPHONE 22 191 :: RESIDENCE 29 538

THE WINNIPEG CASKET CO. LTD.
J. M. HOGG, ráðsmaður

Árnaðaróskir til Íslendinga og Þjóðræknisfélagsins.

Bestu árnaðaróskir um góða líðan til allra okkar íslensku vina og viðskiftamanna.

CANADA BREAD COMPANY LIMITED

PHONE 37 144 FRANK HANNIBAL, Manager

NOTIÐ MARTIN SENOUR MÁLVÖRUR
100% HREINT MÁL OG GLJÁKVOÐA
DRÝGRI OG ENDAST BETUR
Store: Notre Dame East **Phone 98 511**
THE WINNIPEG PAINT & GLASS CO. LTD.

For Quality Laundering and Dry Cleaning

Launderers and
Dry Cleaners
Fur Storage

Rumford's
LIMITED

PHONE 21 374

COMPLIMENTS OF . . .

Canadian Western Box Company Ltd.

Marion & Dawson Rd. **Phone 201 185** **St. Boniface, Man.**

COMPLIMENTS OF

GEO. D. SIMPSON BOX COMPANY LTD.
Partridge & Main St., W. Kildonan
Winnipeg, Manitoba

"Aldan"

Blaine, Wash.

H. S. Helgason
Andrew Danielson
G. Stephanson
Mrs. G. P. Johnson
G. P. Johnson
A. E. Kristjánsson
Hannes Teitson
María Thordarson
Mrs. S. S. Laxdal
Guðbjörg Danielson
Halldór Björnson
Sigurjón Björnson
Mrs. P. Finnson
J. J. Straumfjörð
Ingibjörg Stoneson
G. G. Ísdal
Jónína Árnason
Sigríður Johnson
M. G. Johnson
Anna Lingholt
G. Guðmundson
Alfreð Horgdal
Sveinn Westfjörð
G. Guðbrandsson
Árni Símonarson
K. J. Brandson
Stefán Skagfjörð
E. G. Thomsen
Skúli Johnson
Guðni Davíðson
Jónas Sveinson
Mrs. B. Sölvason
W. J. Holm
S. Goodman
G. H. Johnson
Carl Westman
Valdimar Iwersen
Gustaf Iwersen
Guðrún Byron
Mrs. Elb. Lamareauxl
J. B. Peterson
John Holm
August Paulson
Waldimar Horgdal
Sigtýr Johnson
Sigurður Oddson
Hermann Brynjólfsson
Helgi Steinberg
Mrs. G. Holm

"Brúin"

Selkirk, Man.

Jón Anderson
Bjarni Árnason

Mrs. Thora Austman
Miss Dóra Benson
Mrs. B. Dalman
Stefán Davíðssson
Mrs. Ásta Eiriksson
Mrs. Guðrún Finnson
Guðjón Friðriksson
Mrs. Björn Gilbertson
Hallur Gilson
Mrs. Brandur Guðbrandson
Hallur Hallson
Mrs. Ingveldur J. Henry
Jón E. Hinriksson
Magnús Hjörleifsson
Sigurður Indriðason
Jón Ingjaldson
Mrs. Guðrún Ísfeld
Miss Halldóra Jóhannesson
Ingi C. Jóhannson
Mrs. Ásta Johnson
Guðlaug Johnson
Mrs. Júlíana Johnson
Dr. Eyjólfur Johnson,
Hinrik Johnson
Mrs. Sigurbjörg Johnson
Mrs. Vigdís Johnson
Klemens Jónasson
Einar Magnússon
Páll Magnússon
Mrs. Margrét Mánson
Mrs. Rakel Maxon
Mrs. Ingibjörg Oddson
Jón Ólafsson
Mrs. Kristín K. Ólafsson
Ólafur Ólafsson
Séra Sigurður Ólafsson
Kristján Pálsson
Mrs. Ingibjörg Pálsson
Jóhann Pétursson
Árni Sigurðsson
Jón Sigurðsson
Mrs. Sigrún Sigurðsson
Bjarni Skagfjörð
Mrs. Jafeta Skagfjörð
Jón Skardal
Mrs. S. K. Stefánsson
Ágúst Sæmundsson
Oddur Sveinsson
Miss Aðalbjörg Thordarson
Th. S. Thorsteinsson
W. P. Thorsteinsson
Mrs. Jóhanna Thorvaldson
Einar Thorvaldson
Mrs. Helga Thomson
Jón Vogen

"Snæfell"
Churchbridge, Sask.

Magnús Bjarnason
Séra S. S. Christopherson
Jóhannes Einarsson
Konráð Eyjólfsson
G. F. Gíslason
Jón Gíslason
Mrs. Gróa Gunnarsson
Sveinbjörn Gunnarsson
G. C. Helgason
Björn Hinriksson
Eyjólfur Hinriksson
Kristján Johnson
Mrs. Pálína Johnson
Gísli J. Markússon
Þórarinn Marvin
Kristín Oddson
Þorleifur Peterson
Einar Sigurðsson
Halldór B. Johnson
Sigurður Reykjalín
Mrs. Sigurður Reykjalín
Þorleifur Valberg

Deildin "Skjaldborg"
Hecla, Man.

Guðmundur Austfjörð
Sigurður Austfjörð
Finnur Bjarnason
Mrs. Rósa Doll
Kjartan Eggertson
Jóhannes Grímúlfsson
Skafti Grímúlfsson
Mrs. Steinunn Guðjónsson
Guðm. Halldórsson
Halldór Haldórsson
Ármann Jónasson
Mrs. Katrín Jónasson
Helgi Jones
Brynjólfur Jones
Mrs. Louise Jones
Valdimar Johnson
Sigurgeir Jónsson
Benedikt Kjartanson
Bergþór Pálsson

Mrs. Helen Pálsson
Þorsteinn Jens Pálsson
Mrs. Sigurveig Ingibj. Pálsson
Helgi W. Sigurgeirson
Mrs. H. W. Sigurgeirson
Mrs. Jóhanna Sigurgeirson
Jón Sigurgeirson
Steingrímur Sigurgeirson
Theodore Sigurgeirson
Jónas Stefánsson frá Kaldbak
Mrs. Jakobína Stefánsson
Miss Fríða Thordarson
Mrs. Sigþóra Tómasson
Chris Tómasson
Helgi G. Tómasson
Gunnar H. Tómasson
Mrs. Kristín Tómasson
Helgi G. Tómasson
Mrs. Helga Tómasson
Gústaf G. Williams
Mrs. G. Williams

"Esjan"
Árborg, Man.

Kristján Albertson
A. H. Anderson
Björn G. Anderson
Hildur Árnason
Einar Benjamínsson
Mrs. Lilja Bergman
Þorsteinn Bergman
Árni Bjarnason
Rev. B. A. Bjarnason
Björn Bjarnason
Björn S. Bjarnason
Eiríkur Bjarnason
Mrs. Björn Bjarnason
S. María Bjarnason
Heiðmar Björnson
Óli Björnson
Dr. S. E. Björnson
Mrs. S. E. Björnson
Thomas Björnson
Mrs. Guðrún Borgfjörð
Mrs. S. M. Brandson
Sesselja Böðvarson
Tímóteus Böðvarson
G. O. Einarson
Gunnar Einarson
K. O. Einarson
Mrs. Herdís Eiríksson
Sveinn Eyjólfsson
Sigurður Finnson
Herman Fjeldsted
Halldóra Gíslason
Ingibjörg Gíslason
Magnús Gíslason
Thorarinn Gíslason
Elli Guðmundson
Gunnlaugur Hólm
Hólmfríður Hólm
Lúlli Hólm
E. G. Ingaldson
Böðvar H. Jakobson
Mrs. B. H. Jakobsson
Helgi B. Jakobson
Steini Jakobsson
Sigmundur Jóhannson
Valdi Jóhannesson
Mrs. Valdi Jóhannesson
Mrs. Andrea Johnson
Baldvin Jónsson
Franklin Johnson
Mrs. G. M. Johnson
Mrs. Júlíana Johnson
Kristján Johnson
Snæbjörn Johnson
Jónas J. Jónasson
Marteinn M. Jónasson
Árni Kristinsson
Th. Kristjánsson
B. J. Lifman
Grímur Magnússon
Mrs. Guðrún Magnússon
Hólmfríður Magnússon
Mrs. Kristiana Magnússon
Valdi Mýrdal
B. Oddleifsson
Gunnl. K. Oddson
Helgi Pálsson
Haraldur Pálsson
Lárus Pálsson
Thorgrímur Pálsson
B. M. Paulson
Mrs. Aldís Pétursson
Franklin Péturson
Guðmundur Péturson
Jóhannes Pétursson
Mrs. Emma von Renesse
Svanberg Sigfússon
Felix Sigmundson
S. A. Sigurðson
Bjarni Sigvaldason
Björn I. Sigvaldason
V. Sigvaldason
Páll Stefánsson
Sigurður Stefánsson
Brynjólfur Sveinsson
Sveinn Sveinsson
Gunnar Sæmundson
Jóhann Sæmundson
Guðmundur Vigfússon

GIMLI HOTEL

VÉR ÓSKUM ÞJÓÐRÆKNISFÉLAGI ÍSLENDINGA, ALLRA HEILLA

Gistihús vort hefir allan nýtísku útbúnað sem venjulega er aðeins að finna í bestu gistihúsum stórborganna. Þar að auki er öll framreiðsla og umgengni hin kurteislegasta, og verðið sanngjarnt.

Steve Sigurdson, forstöðumaður. **GIMLI, MANITOBA**

ROYAL DAIRY

Walter Van Wallegham **Winnipeg, Man.**

Everyone knows the reputation Icelanders have for making wonderful Coffee

SUCH COFFEE DESERVES THE FINEST CREAM

ROYAL DAIRY'S CREAM

Phone 45 908 **808 Cambridge St.**

GENUINE SEA ISLAND COTTON GILL NETS are the best for catching small fish in inland waters and the best substitute for Linen in catching larger fish. We specialize in the manufacture of Gill Nets from Genuine Sea Island Cotton.

Manufacturers of Netting in Canada since 1932 — Growing with Canada

John S. Brooks Limited

DUNNVILLE **ONTARIO**

Sigurður Vopnfjörð
Karl Vopni
Sigurjón Þórðarson

The Icelandic Society of New York New York, U. S. A.

E. Grettir Eggertson
Ólafur J. Ólafsson
Edward Frímannsson
George Ostlund
Jón Guðbrandsson
Garðar Gíslason
Ólafur Johnson
Gunnar Magnússon
Hannes Kjartansson
Mrs. Guðrún Camp
Jakob Gíslason
Sveinn Valfells
Bjarni G. Guðjónsson

Sambandsdeildin "Harpa" Bellingham, Wash.

Mrs. Lukka Ásmundsson
Mrs. Jessie Westford
Mrs. Christine Oddson
Mrs. Christine Swanson
Mrs. Margaret Thompson
Mrs. Lena Willoughby
Mrs. Carrie Norsted
Mrs. Ena Reykdal
Mrs. Dora Thorsteinsson
Mrs. Freya Bourne
Mrs. Ione Jones
Mrs. Margaret Bullock
Mrs. Jennie Sophusson
Mrs. Sohpie Farnum
Miss Irene Jones
Miss Christine Johnson
Miss Rose Goodman
Mr. Steinthor Hjartarson
Mr. Sigurður Reykdal
Mr. Thorst. Thorsteinsson
Mr. Walter Vopnfjörð
Mr. Stefán Johnson
Mr. Einar M. Einarsson
Mr. Hjörtur Hjartarson
Mr. Helgi Sigurður Helgason

Auglýsingáskrá Tímaritsins